

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: «ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ».

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: «Οι χρήσεις γης και οι προοπτικές ενός Στρατηγικού

Σχεδιασμού για Βιώσιμη ανάπτυξη στην περιοχή του Δήμου Παλλήνης».

*Πτυχιακή Φοιτήτρια:
ΕΛΕΝΗ ΤΖΟΥΛΗ
(Α.Μ 2004217)*

Τριμελής Επιτροπή:

Επιβλέπουσα: Δαούση Χριστίνα, Καθηγήτρια

Μέλη:

*Παπακωνσταντινίδης Λεωνίδας, Καθηγητής
Νικολακόπουλος Γρηγόρης, Καθηγητής Εφαρμογών*

ΑΘΗΝΑ 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

**ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΧΩΡΙΚΟΣ-ΑΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΟΝΤΕΛΑ ΧΡΗΣΕΩΝ
ΓΗΣ: ΠΡΟΣ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ, ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ
ΧΩΡΙΚΗΣ –ΑΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ σελ.1-9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 :ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ σελ. 9-14

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΕ ΤΟΠΙΚΗ
ΚΛΙΜΑΚΑ σελ. 15-22**

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΗ
ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ σελ.22-29**

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:ΑΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ
σελ.29-55**

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΜΟΝΤΕΛΑ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ :Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ
ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ σελ.55-69**

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ:Ο ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΛΗΝΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

1.1.ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΔΗΜΟΥ σελ 70-71

1.1.1. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ σελ 72

1.1.2.Γεωργαφικά στοιχεία-Απεικόνιση του Δήμου σελ.73-75

ΧΑΡΤΗΣ1:ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΛΗΝΗΣ σελ.76

1.2.ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ –ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

1.2.1 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΔΗΜΟΥ ΠΑΛΛΗΝΗΣ σελ.77

1.2.1.1.ΘΕΣΗ & ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ & ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ σελ.77

ΣΧΗΜΑ 1:ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΟΠΟΙΑ ΥΠΑΓΕΤΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ Ο ΔΗΜΟΣ:ΠΑΛΛΗΝΗΣ σελ 78-79

ΣΧΗΜΑ 2:ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΔΗΜΟΥ σελ.80-85

1.2 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

1.2.1 ΧΡΗΣΕΙΣ - ΚΑΛΥΨΗΣ ΓΗΣ σελ.86-87

1.2.2 ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ σελ.87-88

1.2.2.1 ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ σελ.88

1.2.2.2 ΓΕΩΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ – ΕΔΑΦΟΣ σελ.88-89

1.2.2.3 ΥΔΡΟΓΡΑΦΙΚΑ – ΥΔΡΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ σελ.89

1.2.2.4 ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ σελ.89-91

1.3.3 ΔΙΚΤΥΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

1.3.3.1 ΔΙΚΤΥΑ ΥΔΡΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗΣ σελ.91-93

1.3.3.2 ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ –ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ – ΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΛΥΜΑΤΩΝ σελ.94-95

1.3.4 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΙΕΣΕΙΣ- ΡΥΠΑΝΣΗ

1.3.4.1 ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ σελ.96-97

1.3.4.2 ΝΕΡΟ σελ.97-98

1.3.4.3 ΕΔΑΦΟΣ σελ.98

1.3.5 ΑΣΤΙΚΑ ΣΤΕΡΕΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ

1.3.5.1 ΑΠΟΚΟΜΙΔΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ – ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑ σελ.98-99

1.3.5.2 ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ –ΤΕΛΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΑΣΤΙΚΩΝ ΣΤΕΡΕΩΝ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ
Σελ.100

1.3.5.3 ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ σελ.100-101

1.3.6 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΚΑΙ ΔΟΜΗΜΕΝΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ σελ.102

1.3.7 ΠΑΙΔΕΙΑ σελ.103-104

1.3.8 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ σελ.104-123

1.3.9 ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ σελ.123-131

1.3.10 ΥΓΕΙΑ – ΠΡΟΝΟΙΑ σελ.131-132

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟ ΠΑΛΛΗΝΗΣ ΜΕ ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΚΡΙΣΙΜΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ SWOT ANALYSIS σελ.133-146

ΜΕΡΟΣ Δ΄

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΕΣΩ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ (ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ)

1.1 ΓΕΝΙΚΑ σελ.147

1.2 ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ σελ.147-155

1.3 ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ
Σελ.155-160

1.4 ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ
σελ.161-167

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ σελ.168-169

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ σελ.170

ΜΕΡΟΣ Α΄ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΧΩΡΙΚΟΣ-ΑΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΟΝΤΕΛΑ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ: ΠΡΟΣ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ, ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΧΩΡΙΚΗΣ –ΑΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Η ενότητα αυτή αποτελεί μια εισαγωγή σε θέματα που αφορούν στο σχεδιασμό του χώρου. Πιο συγκεκριμένα, αποσκοπεί στην αποσαφήνιση τόσο των εννοιών, πάνω στις οποίες θεμελιώνεται το θεωρητικό μέρος του σχεδιασμού του χώρου, όσο και της βασικής ορολογίας που χρησιμοποιείται, έτσι ώστε ο αναγνώστης να αποκτήσει το απαιτούμενο υπόβαθρο για την κατανόηση του αντικειμένου του σχεδιασμού.

1.1 Γύρω από τον ορισμό του σχεδιασμού του χώρου

Ο ορισμός του σχεδιασμού αποτελεί ένα ιδιαίτερα δύσκολο θέμα, δεδομένου ότι εμπεριέχει ένα μεγάλο φάσμα από διαφορετικές δραστηριότητες, που πολλές φορές αποπροσανατολίζουν την προσπάθεια του ακριβούς ορισμού του.

Ανατρέχοντας κανείς στο λεξικό είτε αυτό είναι το Oxford English Dictionary είτε το αμερικάνικο Webster, η εικόνα αυτή επιδεινώνεται ακόμη περισσότερο. Έτσι, τόσο για τη λέξη σχέδιο όσο και για το ρήμα σχεδιάζω βρίσκει κανείς μια σειρά από διαφορετικές ερμηνείες. Το σχέδιο, για παράδειγμα, αναφέρεται ως «...η φυσική αναπαράσταση ενός αντικειμένου», μια ζωγραφιά ή ένας χάρτης, ή πάλι ως «...η μέθοδος για να κάνει κανείς κάτι» ή «...οποιαδήποτε δομημένη αναπαράσταση στοιχείων που αποβλέπουν στην επίτευξη ενός στόχου». Έτσι όταν μιλάμε για το σχέδιο του οδικού δικτύου της Αθήνας, εννοούμε κάτι εντελώς διαφορετικό από ό,τι θα εννοούσαμε μιλώντας για το σχέδιό μας να επισκεφτούμε την Αθήνα. Υπάρχει βέβαια μια περίπτωση που αποδίδει με σαφήνεια τη διπλή ερμηνεία της έννοιας του σχεδίου όταν αναφέρεται κανείς στο σχέδιο ενός νέου κτιρίου. Αυτό αποδίδει ταυτόχρονα το φυσικό σχέδιο του κτιρίου, αλλά και την πρόθεση της υλοποίησής του. Το ρήμα σχεδιάζω, από την άλλη πλευρά, αντιστοιχεί σε μονοσή-μαντες ερμηνείες όπως «βάζω σε σειρά» ή πιο αφηρημένα προτίθεμαι.¹

¹ ΓΙΑΟΥΤΖΗ Μαρία & ΣΤΡΑΤΗΓΕΑ Αναστασία, «Χωροταξικός Σχεδιασμός. Θεωρία και Πράξη», Αθήνα, εκδ.. ΚΡΙΤΙΚΗ, 2011, σελ.19

Η πλέον συνηθισμένη ερμηνεία του σχεδιασμού αφορά στην «πρόδηλη επιδίωξη κάποιου στόχου» και προς αυτή την κατεύθυνση, την οργάνωση δράσεων σε δομημένη ακολουθία. Είναι γεγονός βέβαια ότι κάποια από τα είδη σχεδιασμού δεν απαιτούν τη σχεδιαστική αποτύπωση των προτεινόμενων λύσεων, αλλά αρκούνται στην παρουσίαση γραπτών εκθέσεων, πινάκων, μαθηματικών εξισώσεων, διαγραμμάτων κ.λπ., όπως για παράδειγμα στην περίπτωση του εκπαιδευτικού σχεδιασμού. Ο σχεδιασμός του χώρου εισάγει τη χωρική διάσταση στη διαδικασία σχεδιασμού και αποβλέπει σε μια κατανομή δραστηριοτήτων καλύτερη από αυτή που θα προέκυπτε χωρίς το σχεδιασμό. Συχνά συναντάται ως «φυσικός σχεδιασμός» ή καλύτερα «χωρικός σχεδιασμός», όρος περισσότερο ουδέτερος και ακριβής από τον προηγούμενο.²

Ο σχεδιασμός του χώρου, στο πλαίσιο του παρόντος βιβλίου, αποτελεί μια διαδικασία παρέμβασης, η οποία αποβλέπει στην επίλυση παρόντων ή μελλοντικών προβλημάτων, με στόχο την αποτελεσματικότερη λειτουργία ενός χωρικού συστήματος.

Η διαδικασία σχεδιασμού περιλαμβάνει μια σειρά από ενέργειες, οι οποίες οδηγούν στην επίτευξη συγκεκριμένων στόχων, που συνήθως διατυπώνονται από τα κέντρα λήψης αποφάσεων μέσα από τα στάδια της εκάστοτε διαδικασίας παρέμβασης. Η παραπάνω προσέγγιση στον ορισμό του σχεδιασμού προσανατολίζει στην πραγματικότητα το περιεχόμενό του στο θεσμικό διαδικαστικό πλαίσιο με το οποίο ασκείται, τον ανάγει δε στο επίπεδο της διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Ο σχεδιασμός μπορεί να οριστεί, επίσης, ως η διαδικασία καθορισμού κατάλληλων μελλοντικών δράσεων, οι οποίες υλοποιούνται μέσα από μια σειρά επιλογών. Στον παραπάνω ορισμό, σε μια προσπάθεια εννοιολογικής εμβάθυνσης, η λέξη καθορισμός χρησιμοποιείται τόσο με την έννοια του «διερευνώ» όσο και του «διασφαλίζω». Ο όρος κατάλληλος υποδηλώνει την ύπαρξη ενός κριτηρίου για την επιλογή της περισσότερο επιθυμητής λύσης, γεγονός που συνεπάγεται ότι ο σχεδιασμός εμπεριέχει στόχους. Ο όρος δράση στον ανωτέρω ορισμό ενσωματώνει ιδιαιτερότητες και ως εκ τούτου μας φέρνει αντιμέτωπους με το ερώτημα του συνδυασμού γενικών στόχων και των επιμέρους μέσων για την επίτευξή τους. Θα πρέπει να σημειωθεί δε, ότι η δράση είναι το αποτέλεσμα όλων των προσπαθειών του σχεδιασμού και ως εκ τούτου κάθε προσπάθεια σχεδιασμού θα πρέπει να αποβλέπει στην επίτευξη του εκάστοτε στόχου.

Οι επιλογές που εμπεριέχονται στη διαδικασία σχεδιασμού λαβαίνουν χώρα σε τρία επίπεδα:

Πρώτον στο επίπεδο της επιλογής των στόχων και των κριτηρίων, δεύτερον στο επίπεδο του καθορισμού ενός συνόλου εναλλακτικών, που εμπεριέχουν τα στοιχεία που καθορίζει το πλαίσιο των στόχων και την επιλογή της επιθυμητής εναλλακτικής και τρίτον στο επίπεδο της καθοδήγησης για δράση προς το επιθυμητό αποτέλεσμα. Καθεμία από αυτές τις επιλογές προϋποθέτει την άσκηση κριτικής, στοιχείου που διατρέχει τη διαδικασία του σχεδιασμού στο σύνολό της. Ένα άλλο ζήτημα που παρατηρείται σε κάποιους από τους ορισμούς του σχεδιασμού του χώρου είναι η αδυναμία τους να ορίσουν το σχεδιασμό με επιχειρησιακό τρόπο, έτσι ώστε να γίνεται σαφές το πλαίσιο μέσα στο οποίο μια τέτοια παρέμβαση μπορεί να λαμβάνει χώρα. Στον ορισμό του Faludi (1973), για παράδειγμα, «...σχεδιασμός είναι η εφαρμογή της επιστημονικής μεθόδου, οσοδήποτε αδέξιας, στην άσκηση πολιτικής». Ο ορισμός αυτός, αν και αποτελεί μια απολύτως ορθή θεωρητικά άποψη, δεν δίνει τη δυνατότητα να συμπεριληφθούν τα εκάστοτε όρια που επιβάλλονται στο σχεδιασμό, τόσο

από τις επιστημονικές εξελίξεις στο αντικείμενο αυτό καθαυτό, όσο και από το εκάστοτε κοινωνικο-οικονομικό και θεσμικό πλαίσιο. Στον ορισμό του σχεδιασμού θα μπορούσε κανείς να αναγνωρίσει δύο οπτικές: Η πρώτη παραπέμπει στο γεγονός ότι είναι απαραίτητο να είμαστε προετοιμασμένοι για τις επερχόμενες εξελίξεις, γεγονός που συνεπάγεται την ανάγκη για ευελιξία στις διαδικασίες ενώ η δεύτερη εκφράζει την άποψη ότι το μέλλον είναι αποτέλεσμα του σχεδιασμού και των δραστηριοτήτων μας.³

Τέλος, η διαδικασία του σχεδιασμού του χώρου στο σύνολό της αφορά στην επίλυση προβλημάτων με συγκεκριμένη χωρική αναφορά. Για παράδειγμα, ο σχεδιασμός του μέλλοντος της Αθήνας δεν είναι απλά μια διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Οι αποφάσεις αφορούν στην Αθήνα και όχι σε άλλη πόλη, που σημαίνει ότι η ουσία των προβλημάτων, πάνω στα οποία θα πρέπει να εστιάσουν οι αποφάσεις, προσδιορίζεται, π.χ., από τον πληθυσμό της, την επιφάνειά της, τις δραστηριότητες των κατοίκων της, τη σχέση της με την υπόλοιπη Ελλάδα. Επομένως ο σχεδιασμός, πέρα από μια διαδικασία λήψης αποφάσεων, θα πρέπει να εμπεριέχει και στοιχεία, απόψεις και ερμηνείες για τη διάρθρωση της πόλης γενικά και αυτής της συγκεκριμένης πόλης ειδικότερα, τις/τη τάσεις/δυναμική της ανάπτυξής της, το ρόλο της στην εθνική οικονομία, την κατανομή του δικτύου των αστικών κέντρων στο υπόλοιπο της χώρας (primacy), την ενδοχώρα της κ.ά. Η άποψη ότι η διαδικασία λήψης αποφάσεων δεν αξιοποιεί το εκάστοτε περιεχόμενο του σχεδιασμού και την προβληματική του είναι γενικά παραδεκτή και δεν είναι, φυσικά, καινούργια. Για το λόγο αυτόν και στερείται περιεχομένου η κριτική που γίνεται μερικές φορές στο σχεδιασμό ότι αυτός ταυτίζεται με τη θεωρία λήψης αποφάσεων. Γεγονός πάντως είναι ότι υπάρχει ένας αριθμός μελετητών που έχει αναγάγει τη «θεωρία λήψης αποφάσεων» σε «θεωρία για το σχεδιασμό». Κάνοντας μια παρένθεση εδώ, σημειώνεται ότι ο Faludi (1973) κάνει τη διάκριση ανάμεσα στη «θεωρία στο σχεδιασμό», που αφορά σε θεωρητικές απόψεις ή προσεγγίσεις σε διάφορα μεθοδολογικά θέματα όπως, π.χ., η πρόβλεψη πληθυσμού ή η διάρθρωση της πόλης, και στη «θεωρία για το σχεδιασμό», που αφορά στη σχέση του σχεδιασμού και των σχεδιαστών με την πολιτική, τις ιδεολογίες τους και το ρόλο τους στην κοινωνία. Ανατρέχοντας στη βιβλιογραφία εμφανίζεται ένα ευρύ φάσμα από είδη σχεδιασμού, που υπαγορεύεται από το εκάστοτε κοινωνικο-οικονομικό και πολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο ασκείται ο σχεδιασμός. Στη βάση αυτή, μια ενδεικτική παράθεση ειδών σχεδιασμού θα μπορούσε να περιλαμβάνει: τον «ιδιωτικό σχεδιασμό», που συνήθως ασκείται από την ιδιωτική επιχείρηση, τον «δημόσιο σχεδιασμό» που ασκείται με στόχο τη διαχείριση του δημόσιου τομέα, τον «ενδεικτικό σχεδιασμό», ο οποίος ασκείται από το κράτος με τη μορφή συμβουλών προς τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και τους πολίτες γενικότερα και το τελικό αποτέλεσμά του μπορεί να απέχει πολύ από το επιθυμητό, τον «αναγκαστικό σχεδιασμό», που ασκείται από το κράτος και απευθύνεται στις ιδιωτικές επιχειρήσεις, τις οποίες υποχρεώνει να ακολουθήσουν κατά γράμμα αυτό που έχει αποφασιστεί κ.ά. Υπάρχουν ακόμη άλλα είδη σχεδιασμού, κυρίως αναφερόμενα ως «τομεακός σχεδιασμός», όπως ο οικονομικός, ο κοινωνικός, ο σχεδιασμός υπηρεσιών υγείας, ο περιβαλλοντικός, ο σχεδιασμός μεταφορών κ.ά.

1.2 Το ζήτημα της ορολογίας στο σχεδιασμό του χώρου

Ο όρος «planning», που χρησιμοποιείται στις αγγλοσαξονικές χώρες, μεταφράζεται στα ελληνικά άλλοτε ως «σχεδιασμός» και άλλοτε ως «προγραμματισμός». Στα αγγλικά, ο παραπάνω όρος υποδηλώνει είτε την εκπόνηση ενός σχεδίου του «φυσικού χώρου» είτε τη

³ ΓΙΑΟΥΤΖΗ Μαρία&Στρατηγέα Αναστασία, "Χωροταξικός Σχεδιασμός .Θεωρία και Πράξη", Αθήνα εκδ.ΚΡΙΤΙΚΗ2011 σελ 20-23

μέθοδο για την επίτευξη κάποιων στόχων. Στα ελληνικά όμως φαίνεται να υπάρχει κάποια εννοιολογική διαφορά ανάμεσα στους όρους «σχεδιασμός» και «προγραμματισμός». Φαινομενικά ο «σχεδιασμός» αναφέρεται στην εκπόνηση σχεδίων του φυσικού χώρου, περισσότερο από ό,τι ο «προγραμματισμός». Στην πράξη όμως ακούει κανείς να χρησιμοποιούνται εκφράσεις όπως «εθνικός σχεδιασμός» ή «οικονομικός σχεδιασμός», που παραπέμπουν όμως στη δεύτερη έννοια του σχεδιασμού που αναφέρθηκε παραπάνω. Από την άλλη πλευρά, ο όρος «προγραμματισμός» χρησιμοποιείται και για εφαρμογές ηλεκτρονικών υπολογιστών, ο οποίος στα αγγλικά αντιστοιχεί στον όρο «programming» και διαφέρει από τον όρο «planning», δημιουργώντας σύγχυση σε διεπιστημονικούς αποδέκτες, δεδομένου ότι κάποια αντίστοιχη έννοια που να τον διαφοροποιεί από τον «προγραμματισμό» δεν υπάρχει στα ελληνικά.⁴

Περιπτώσεις όπου οι όροι «plan» και «program» χρησιμοποιούνται εναλλακτικά με την ίδια σημασία, είναι πιθανόν να βρει κανείς και στην ξένη βιβλιογραφία. Τα παραπάνω συνοπτικά σχόλια δίνουν μια ιδέα της αδυναμίας καθορισμού των όρων αυτών απλά και μόνο με τη βοήθεια του λεξικού. Μεταφράζοντας και συγκρίνοντας σχετικούς όρους από διάφορες γλώσσες, για παράδειγμα, στην προσπάθεια αντιστοίχισης των γαλλικών όρων «planification», «urbanisme» και «aménagement», προκύπτει μια σειρά ζητημάτων σχετικών με τα εργαλεία που κατά κύριο λόγο χρησιμοποιούν τη χωρική κλίμακα αναφοράς κ.ο.κ.

Στη Γαλλία, το είδος των περιφερειακών προβλημάτων και οι απόψεις που επικράτησαν για τον τρόπο επίλυσής τους εισήγαγαν την έκφραση «μητροπόλεις ισορροπίας» (métropoles d'équilibre). Στην Ελλάδα αντίστοιχα καθιερώθηκε ο όρος «αντίπαλες πόλεις» κάτω από εντελώς διαφορετικές συνθήκες. Οι «αντίπαλες πόλεις» συνδέονταν κατά βάση με τον συγκεκριμένο τρόπο με τον οποίο τα κέντρα λήψης αποφάσεων έβλεπαν την περίοδο εκείνη το πρόβλημα της συγκέντρωσης του πληθυσμού στην Αθήνα, τους στόχους και την προσέγγιση επίλυσης του προβλήματος αυτού. Το πρόβλημα της ορολογίας βέβαια έχει σχέση και με το βαθμό προώθησης της έρευνας, της επιστήμης και της τεχνολογίας στο συγκεκριμένο αντικείμενο, σε κάθε χώρα. Έτσι αποτυχημένοι όροι μπορεί να εκφράζουν την ανυπαρξία της σχετικής προβληματικής. Από την άλλη πλευρά, είναι αδύνατη η ανάπτυξη του θεωρητικού υπόβαθρου ενός αντικειμένου χωρίς την ταυτόχρονη ανάπτυξη της πρακτικής, ιδιαίτερα στο θέμα του σχεδιασμού του χώρου, που στη βάση του αποτελεί έναν επιστημονικό κλάδο που εξελίσσεται σε άμεση σχέση με τις ανάγκες που προκύπτουν από την άσκηση πρακτικής του αντικειμένου. Δεδομένης λοιπόν της περιορισμένης πρακτικής του σχεδιασμού στην Ελλάδα, οι διαφορές απόψεων των ελλήνων σχεδιαστών του χώρου πάνω σε θέματα ορολογίας καταλήγουν στο να αντανακλούν τις περισσότερες φορές, τις διαφορές προβληματικής μεταξύ των χωρών, από τις οποίες δανείζονται την ορολογία που χρησιμοποιούν. Κλείνοντας το θέμα της ορολογίας, παρατηρούμε ότι σε κάθε χώρα καθιερώνονται όροι που αντικατοπτρίζουν τα προβλήματα της χώρας αυτής, το βαθμό ανάπτυξης της επιστήμης και της τεχνικής, το υφιστάμενο σύστημα σχεδιασμού, τους στόχους που αυτό θέτει, την επικρατούσα ιδεολογία σε σχέση με το σχεδιασμό, καθώς και το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο. Οι αρχικοί όροι μπορεί να είναι περισσότερο ή λιγότερο ορθοί, η συγκεκριμένη όμως χρήση τους καθιερώνει, τους εξελίσσει και τους εξειδικεύει.

Η πρακτική του σχεδιασμού απορρέει από τις κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και διοικητικές διαδικασίες, τους θεσμούς και την κρατούσα ιδεολογία. Κατά συνέπεια, η συγκριτική ανάλυση των συστημάτων σχεδιασμού σε διαφορετικές χώρες θα πρέπει να

⁴ ΓΙΑΟΥΤΖΗ Μαρία&Στρατηγέα Αναστασία, "Χωροταξικός Σχεδιασμός .Θεωρία και Πράξη", Αθήνα εκδ.ΚΡΙΤΙΚΗ2011 σελ 22-25

λαμβάνει υπόψη της τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στις κοινωνίες των χωρών αυτών. Αν και υπάρχουν ομοιότητες ανάμεσα στα διάφορα συστήματα σχεδιασμού, αυτές δεν φτάνουν για να θεμελιώσουν μια γενική θεωρία για τη σχέση σχεδιασμού και κοινωνίας. Είναι σαφές ότι ο «σχεδιασμός» και η «κοινωνία» είναι δύο ανεξάρτητες «οντότητες» που αλληλεπιδρούν, ενώ ταυτόχρονα η καθεμία από αυτές διατηρεί την ιδιαιτερότητά της. Στην αλληλουχία αυτή, ο σχεδιασμός μπορεί να λειτουργήσει ως μηχανισμός αλλαγών για την κοινωνία, ενώ τα κέντρα λήψης αποφάσεων μπορεί να συμβάλουν στην εισαγωγή κοινωνικών και οικονομικών μεταρρυθμίσεων. Ο ρόλος αυτός του σχεδιασμού διαφοροποιείται από κοινωνία σε κοινωνία, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της. Παρ' όλα αυτά πολύ συχνά, ανατρέχοντας στη βιβλιογραφία, βρίσκει κανείς «γενικές θεωρίες σχεδιασμού», οι οποίες εφαρμόζονται χωρίς κάποια παραπέρα διερεύνηση σε οποιαδήποτε χώρα, οσοδήποτε και αν αυτή διαφέρει από τις κοινωνίες από όπου βασικά «αναδείχτηκαν» οι θεωρίες αυτές.

Στην Ελλάδα επικρατεί σε μεγάλο βαθμό σύγχυση στο θέμα της ορολογίας, που είναι, κατά κύριο λόγο αποτέλεσμα της έλλειψης ουσιαστικής ενασχόλησης στο επίπεδο της πρακτικής σχεδιασμού. Έτσι, αποφεύγοντας τους νεολογισμούς, θα χρησιμοποιούμε εδώ τον όρο «αστικός σχεδιασμός» ή «πολεοδομία» (urban planning) για να αναφερόμαστε στο σχεδιασμό που αφορά στις αστικές περιοχές, τόσο από κοινωνικο-οικονομική άποψη όσο και από την άποψη του σχεδιασμού του φυσικού χώρου. Ο όρος «μικρο-πολεοδομία» (urban design) αντιστοιχεί στο κομμάτι εκείνο του αστικού σχεδιασμού που αφορά στις παρεμβάσεις σε μικρή κλίμακα στον φυσικό χώρο και περιλαμβάνει, επίσης, κτιριολογικά στοιχεία («φυσικός σχεδιασμός»), ενώ οι όροι «χωροταξία» και «περιφερειακός σχεδιασμός» (regional planning) αφορούν στο σχεδιασμό σε μεγαλύτερη χωρική κλίμακα, π.χ. στο νομό, την περιφέρεια, το γεωγραφικό διαμέρισμα ή κάποια ενότητα μεγαλύτερης κλίμακας από την αστική, η οποία ορίζεται με έναν συγκεκριμένο τρόπο.

1.2 Μοντέλα λήψης αποφάσεων στο σχεδιασμό

Η ενότητα αυτή αφιερώνεται στη συζήτηση ορισμένων μοντέλων λήψης αποφάσεων στο σχεδιασμό. Καταρχήν γίνεται αναφορά στο «ορθολογικό μοντέλο» και την έννοια του ορθολογισμού, που πολύ συχνά αποτελεί το βασικό υπόβαθρο του σχεδιασμού. Σύμφωνα με το «ορθολογικό μοντέλο», η οργανωτική αρχή που διέπει τις διάφορες επιμέρους δραστηριότητες του σχεδιασμού είναι ο ορθολογισμός.⁵ Σε γενικές γραμμές ο ορθολογισμός αποτελεί την αρχή με βάση την οποία επιδιώκεται, με δεδομένα μέσα, το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα για τον επιδιωκόμενο στόχο. Το περιεχόμενο δηλαδή των στόχων, των προτάσεων και του τρόπου λειτουργίας του σχεδιασμού είναι κατά βάση κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό και ιδεολογικό, με σαφή βάση στην αρχή του «ορθολογισμού». Ο προσδιορισμός των «ορθολογικών» και «μη ορθολογικών» δραστηριοτήτων μεταβάλλεται ανάλογα με τα δεδομένα της εκάστοτε κοινωνίας.

Άλλες προσεγγίσεις, όπως για παράδειγμα η «θεωρία της επιλογής» και ο «συνηγορικός σχεδιασμός και πλουραλισμός», παρά το γεγονός ότι δεν αμφισβητούν το ορθολογικό μοντέλο, τονίζουν τη σημασία της πολιτικής θέσης των σχεδιαστών και ιδιαίτερα την αναγκαιότητα της δέσμευσης των σχεδιαστών για την υποστήριξη των ευκαιριών του κάθε ατόμου και κυρίως εκείνων των στρωμάτων που δεν έχουν πρόσβαση στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και σχεδιασμού. Οι Lindblom κ.ά. (1962), με το μοντέλο της «βαθμιαίας

⁵ ΓΙΑΟΥΤΖΗ Μαρία & ΣΤΡΑΤΗΓΕΑ Αναστασία, «Χωροταξικός Σχεδιασμός. Θεωρία και Πράξη», Αθήνα, εκδ.. ΚΡΙΤΙΚΗ, 2011, σελ.25-26.

προσέγγισης και προσαρμογής», επιλέγουν ένα πρότυπο σχεδιασμού, το οποίο, ενώ στη βάση του είναι ορθολογικό, στηρίζεται σε ένα σύστημα βαθμιαίων μικροαλλαγών μέσα από την εισαγωγή πολιτικών για την επίτευξη των στόχων που επιδιώκονται. Οι υποστόχοι, στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης, τροποποιούνται σε συνεχή βάση προκειμένου να επιτευχθεί ο κύριος στόχος που επιδιώκεται, χωρίς όμως να είναι εφικτό να καταλήξουν σε μια συντονισμένη παρέμβαση. Έτσι καταλήγουν σε παρεμβάσεις, όπου το κάθε κέντρο λήψης αποφάσεων απλά ανταποκρίνεται στις αποφάσεις των άλλων ή σε απρόβλεπτες επιπτώσεις των δικών του αποφάσεων. Διάφορες απόψεις λαμβάνονται υπόψη στη διαδικασία αυτή και επομένως, αν και η προσέγγιση βλέπει αρνητικά τη δυνατότητα ενός «ολοκληρωμένου» σχεδιασμού, υποστηρίζει την ισότητα ευκαιριών προκειμένου να εισακουστούν όλα τα αντικρουόμενα συμφέροντα. Κατά συνέπεια, η υπόθεση πάνω στην οποία στηρίζεται αυτή η προσέγγιση είναι ότι μια τέτοια διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι εφαρμόσιμη μόνο σε ένα δημοκρατικό πλουραλιστικό σύστημα.

Ένα άλλο σημαντικό θέμα που προωθείται σ' αυτή την προσέγγιση είναι η αλληλεξάρτηση μέσων και στόχων. Το ορθολογικό μοντέλο της βαθμιαίας προσέγγισης και προσαρμογής, δηλαδή, υποστηρίζει ότι η απόφαση να μελετήσει κανείς κάποια δεδομένα δεν είναι άσχετη με τον τρόπο που θα τα μελετήσει και τους στόχους που θα επιλέξει στη συνέχεια. Επίσης ότι τα μέσα που χρησιμοποιούνται προκαθορίζονται πολλές φορές από τους ίδιους τους στόχους, ενώ η αξιολόγηση των εναλλακτικών λύσεων στο εκάστοτε πρόβλημα επηρεάζεται σημαντικά από την ίδια την ανάλυση που έγινε σε προηγούμενο στάδιο. Τέλος, μια άποψη που προσπαθεί να χρησιμοποιήσει στοιχεία και από το «ολοκληρωμένο μοντέλο» και από το «μοντέλο της βαθμιαίας προσέγγισης και προσαρμογής» είναι εκείνη της «μικτής ανάλυσης».

6

Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, η διαδικασία σχεδιασμού είναι ένας συνδυασμός «ολοκληρωμένου» και «μερικού σχεδιασμού». Παραφράζοντας την άποψη του Etzioni (1968), ο σχεδιασμός μπορεί να θεωρηθεί ότι κρατά δύο «κάμερες» και κοιτά ταυτόχρονα το αντικείμενό του με δύο τρόπους. Στην πρώτη περίπτωση, ως ένα σύνολο στοιχείων, διαδικασιών και προβλημάτων τα οποία αλληλεπιδρούν το ένα με το άλλο και δίνουν ένα χαρακτήρα στο σύνολο του προβλήματος, ενώ στη δεύτερη ως ένα άθροισμα μεμονωμένων στοιχείων, όπου το καθένα έχει τη δική του λογική και τα δικά του χαρακτηριστικά και προβλήματα. Στην πρώτη, δηλαδή, περίπτωση ο φακός εστιάζει στο υπό μελέτη σύστημα στο σύνολό του, ενώ στη δεύτερη στο κάθε στοιχείο του συστήματος ξεχωριστά. Η «διαδικασία λήψης αποφάσεων» αντίστοιχα διαθέτει ταυτόχρονα τα χαρακτηριστικά μιας «ολοκληρωμένης προσέγγισης», που θέτει κάποιους τελικούς στόχους και διαθέτει τα χαρακτηριστικά ενός μηχανισμού, ο οποίος κάθε φορά εντοπίζει τα προβλήματα της μικροκλίμακας και προχωρά σε μικροπαρεμβάσεις. Σε κάθε πρόβλημα μικροκλίμακας θα μπορούσε να εφαρμοστεί η ίδια λογική και να εξεταστούν, από τη μια πλευρά, τα γενικά χαρακτηριστικά του προβλήματος, ενώ από την άλλη τα χαρακτηριστικά της μικροκλίμακας, τα οποία και αποτελούν τα συστατικά στοιχεία του προβλήματος. Κάθε φορά μπορεί να εφαρμόζεται το συνολικό μοντέλο στη μικροκλίμακα, όπου δηλαδή το κάθε επιμέρους πρόβλημα μπορεί να αναλύεται, να εξετάζονται εναλλακτικές προοπτικές του και να επιλέγεται η καλύτερη από αυτές. Η διαδικασία λήψης αποφάσεων γίνεται έτσι κυκλική και επαναλαμβανόμενη. Το στοιχείο αυτό της αναδραστικής διαδικασίας αποτελεί και τη σημαντικότερη συνεισφορά της παραπάνω προσέγγισης σε σχέση με τις προηγούμενες, στις οποίες υπάρχει μια σαφής λήξη της διαδικασίας. Συνοψίζοντας, θα μπορούσε να πει κανείς ότι μια «διαδικασία λήψης αποφάσεων» στο σχεδιασμό του χώρου, για να είναι επιτυχής,

⁶ ΓΙΑΟΥΤΖΗ Μαρία & ΣΤΡΑΤΗΓΕΑ Αναστασία, «Χωροταξικός Σχεδιασμός. Θεωρία και Πράξη», Αθήνα, εκδ.. ΚΡΙΤΙΚΗ, 2011, σελ.26-27.

απαιτείται να εμπεριέχει ταυτόχρονα τα χαρακτηριστικά όλων των παραπάνω προσεγγίσεων:

- Τον ορθολογισμό, που δεν είναι τίποτε άλλο από την αποσαφήνιση των κανόνων του παιχνιδιού, όπου αυτό είναι δυνατόν να γίνει.
- Το «άνοιγμα» των διαδικασιών σε όσο το δυνατόν ευρύτερη βάση με τη συμμετοχή του κοινού, φορέων, οργανώσεων κ.λπ.
- Τη διαρκή διόρθωση και προσαρμογή της διαδικασίας κάτω από το φως των εξελίξεων στο περιβάλλον του σχεδιασμού, τον επαναπροσδιορισμό των στόχων και τη δημιουργία ενός πολυεπίπεδου συστήματος λήψης αποφάσεων, και
- Τη διαρκή ανάδραση της διαδικασίας, την επανεξέταση των αρχικών δεδομένων σε σχέση με τα τελικά συμπεράσματα, την επανατοποθέτηση των στόχων και τη διερεύνηση και αξιολόγηση νέων εναλλακτικών λύσεων.

Έτσι, αν για παράδειγμα το πρόβλημα είναι η ανάπτυξη μιας πόλης, θα πρέπει για το σχεδιασμό αυτής της ανάπτυξης να χρησιμοποιηθεί το ορθολογικό μοντέλο, στο πλαίσιο του οποίου θα εντοπιστούν οι σημαντικοί παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη αυτή, θα μελετηθούν οι πιθανές τάσεις εξέλιξης κάθε παράγοντα και θα επισημανθούν οι εναλλακτικές προοπτικές αύξησης του πληθυσμού της.⁷ Η διαδικασία επίτευξης ενός στόχου στο σχεδιασμό μπορεί να μην περιλαμβάνει όμως μόνο τα «σενάρια» αύξησης του πληθυσμού, αλλά και τις περιρρέουσες προτιμήσεις ή πολιτικές θέσεις, οι οποίες, όταν στηρίζονται σε κάποιους κανόνες, μπορεί να ενσωματωθούν στην παραπάνω διαδικασία. Στη διαδικασία επίτευξης των στόχων μπορεί βέβαια να υπάρξουν και παραπέρα εξελίξεις, νέα στοιχεία και απρόβλεπτοι παράγοντες, οι οποίοι να υποδηλώνουν την αναγκαιότητα επαναπροσδιορισμού του αρχικού στόχου.

1.4 Ο σχεδιασμός του χώρου και οι κοινωνικές διαδικασίες

Στις δύο προηγούμενες ενότητες έγιναν συχνές αναφορές στη σημασία των κοινωνικο οικονομικών διαδικασιών για το σχεδιασμό του χώρου. Από τις αρχές της δεκαετίας του '70, ένα πλήθος μελετητών προσπάθησε να εστιάσει στο παραπάνω ζήτημα, όταν έγινε αντιληπτό ότι είχε δοθεί υπερβολική έμφαση στα προβλήματα του φυσικού χώρου και πολύ περιορισμένη στο ζήτημα των κοινωνικών διαδικασιών μέσα σε αυτόν. Η συνεισφορά του David Harvey (1973) στο θέμα αυτό με το βιβλίο του *Justice and the City* είναι πλέον κλασική στο είδος της. Παρ' όλη την έμφαση στα ζητήματα του φυσικού χώρου την περίοδο αυτή, είναι σαφές ότι ο σχεδιασμός, από το ξεκίνημά του, είχε ενσωματωμένη την κοινωνική διάσταση, δεδομένου ότι κάθε παρέμβαση στο χώρο αντανάκλούσε ταυτόχρονα και τις προσπάθειες μιας κοινωνικής μεταρρύθμισης. Τόσο οι προτάσεις των ουτοπιστών, στο πλαίσιο αυτό, όσο και τα φιλανθρωπικά κινήματα στην Αγγλία του 19ου αιώνα ενσωμάτωναν και τις δύο παραπάνω διαστάσεις. Το αν τελικά ο θεσμοθετημένος σχεδιασμός περιορίστηκε από την αρχή σε θέματα κατανομής των χρήσεων γης, σε παρεμβάσεις στο χώρο της πόλης και ιδιαίτερα στην κατοικία με τη μορφή αρχιτεκτονικής μεγάλης κλίμακας, είναι αποτέλεσμα του είδους των προβλημάτων που ο σχεδιασμός αυτός κλήθηκε να επιλύσει την περίοδο αυτή. Η έμφαση δε, που δόθηκε στη δεκαετία του '60 στη σχέση χώρου και κοινωνίας μπορεί ακόμη να συσχετιστεί με την αμφισβήτηση της ιδεολογίας του «φυσικού σχεδιασμού» ή καλύτερα του «αρχιτεκτονικού ντετερμινισμού».

⁷ ΓΙΑΟΥΤΖΗ Μαρία & ΣΤΡΑΤΗΓΕΑ Αναστασία, «Χωροταξικός Σχεδιασμός. Θεωρία και Πράξη», Αθήνα, εκδ.. ΚΡΙΤΙΚΗ, 2011, σελ.27-29.

Τέλος, εκείνο που είναι σημαντικό να αποσαφηνιστεί, μέσα από κάθε προσέγγιση της σχέσης «χώρου» και «κοινωνίας» ή «σχεδιασμού» και «κοινωνίας», δεν είναι η απλή θεμελίωση της ύπαρξης της σχέσης αυτής ή ακόμη του αμφίδρομου χαρακτήρα της (που προκύπτει με την κατάρριψη της ιδεολογίας του αρχιτεκτονικού ντετερμινισμού),² αλλά η απάντηση στο ερώτημα πού ακριβώς εντοπίζεται η σχέση αυτή (ζήτημα προς επίλυση), πώς εξετάζεται (μεθοδολογία) και τι είδους θεωρητική προσέγγιση επιλέγεται (μοντέλο σχεδιασμού). Η παρούσα ενότητα, παρ' όλα αυτά, λόγω της έμφασης του παρόντος πονήματος, δεν έχει περιθώρια να εξετάσει σε βάθος τα παραπάνω προβλήματα. Μπορεί όμως να δώσει μερικά παραδείγματα για τη σχέση «σχεδιασμού» και «κοινωνικών διαδικασιών», σχολιάζοντας έναν ευρέως διαδεδομένο ορισμό ενός «σχεδίου ανάπτυξης», που αποτελεί βασικό εργαλείο για την άσκηση του σχεδιασμού. Ταυτόχρονα δε, να διευκρινίσει και ορισμένα θέματα που είναι απαραίτητα για να επιχειρηθεί στη συνέχεια η διατύπωση ενός ορισμού.

8

Ένα «σχέδιο ανάπτυξης» δείχνει με ποιον τρόπο μια κοινότητα (π.χ. ένα χωριό, μια πόλη, ένα πολεοδομικό συγκρότημα) ή ένα σύνολο οικισμών, που αποτελούν μια μικρή ή μεγάλη χωρική ενότητα (π.χ. νομός, περιφέρεια ή και κράτος), σκοπεύει να παρέμβει για την αντιμετώπιση των παρόντων και μελλοντικών προβλημάτων, με στόχο τη βελτίωση της ζωής των κατοίκων τους, χρησιμοποιώντας τους διαθέσιμους πόρους με τον καλύτερο δυνατό τρόπο (αρχή του ορθολογισμού).

Το «σχέδιο ανάπτυξης» μπορεί να μην περιέχει κανέναν απολύτως χάρτη, θα πρέπει όμως να περιέχει οπωσδήποτε κάποια ανάλυση και επεξεργασία στατιστικών στοιχείων που αφορούν σε σημαντικά για την περιοχή μεγέθη, προβολές των μεγεθών αυτών για τον εντοπισμό των τάσεων, διαγράμματα, γραφικές παραστάσεις, εκθέσεις και πρακτικά από συνεδριάσεις με συμμετοχή ή μη του κοινού, αποφάσεις, αναφορές σε νόμους και οποιουδήποτε είδους υλικό κρίνεται ότι είναι σκόπιμο να παρουσιαστεί για να υποστηρίξει προτάσεις, οι οποίες αποσκοπούν στην επίτευξη του αναπτυξιακού στόχου που επιδιώκεται. Ο παραπάνω ορισμός, αν και καταρχήν φαίνεται ικανοποιητικός, αφήνει αρκετά σημεία γενικά και αόριστα, γεγονός που επιτρέπει αμφισβητούμενες ερμηνείες. Στη συνέχεια θα εντοπιστούν και θα σχολιαστούν τα σημεία που χρήζουν περαιτέρω διευκρίνιση. Το πρώτο σημείο που θα πρέπει να διευκρινιστεί είναι η έννοια της κοινότητας ή περιφέρειας ή οποιασδήποτε άλλης υπό μελέτη χωρικής ενότητας. Παρότι η έννοια του κράτους είναι ξεκάθαρη, δεν συμβαίνει το ίδιο και με μικρότερες χωρικές ενότητες, όπως ο οικισμός, η πόλη κ.ά. Το κράτος μπορεί να θεωρηθεί ως ένα «κλειστό σύστημα», με την έννοια ότι εμπεριέχει μια κοινωνική δομή που χαρακτηρίζεται από μια σχετική ομοιογένεια του πληθυσμού από άποψη κουλτούρας. Διαθέτει επίσης κάποια εσωτερική δυναμική στην εξέλιξή του, παρά το γεγονός ότι εξαρτάται σε μικρό ή μεγάλο βαθμό από τις εξελίξεις σε διεθνές επίπεδο, ενώ μπορεί να ασκήσει οικονομικό έλεγχο στις σχέσεις του με άλλα κράτη. Χωρικές ενότητες όμως, όπως ο οικισμός και η πόλη, έχουν πάψει πια να αποτελούν κλειστές κοινωνικές μονάδες, όπως παρατηρείται σε ορισμένες σύγχρονες «παραδοσιακές» κοινωνίες. Ο δε ορισμός των χωρικών αυτών εννοιών σε κάθε κράτος είναι κατά βάση θεσμικό (διοικητικό) πρόβλημα. Έτσι, για τον ορισμό της πόλης, για παράδειγμα, μπορεί να χρησιμοποιούνται κριτήρια όπως:

- Το απόλυτο μέγεθος του οικισμού, π.χ. στην Ελλάδα κάθε οικισμός που έχει πάνω από 10.000 κατοίκους είναι πόλη.
- Η πυκνότητα του οικισμού, κάθε οικισμός που έχει, π.χ., πυκνότητα πάνω από κάποιο όριο θεωρείται πόλη (στην Ελλάδα δεν χρησιμοποιείται τέτοιο κριτήριο).

² ΓΙΑΟΥΤΖΗ Μαρία & ΣΤΡΑΤΗΓΕΑ Αναστασία, «Χωροταξικός Σχεδιασμός. Θεωρία και Πράξη», Αθήνα, εκδ.. ΚΡΙΤΙΚΗ, 2011, σελ.29-31.

- Η γειτνίαση ενός οικισμού με μια πόλη, για παράδειγμα στην Ελλάδα, όταν ένας οικισμός βρίσκεται πολύ κοντά σε μια πόλη, δηλαδή κοντά σε έναν οικισμό με πληθυσμό μεγαλύτερο από 10.000, εντάσσεται στην αστική περιοχή και έτσι ορίζεται ως ένα πολεοδομικό συγκρότημα.⁹

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Η έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης ,ο Σχεδιασμός του Χώρου και η Περίπτωση της Ελλάδας

Το εντεινόμενο και πολυδιάστατο ενδιαφέρον που αναπτύσσεται διεθνώς σε συνάρτηση με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης ,δεν έχει αφήσει ανεπηρέαστο και το σχεδιασμό του χώρου.Καταγράφεται πλέον,ένας μεγάλος αριθμός προσεγγίσεων που συνδέουν το σχεδιασμό και τη βιώσιμη ανάπτυξη και μάλιστα καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων όπως :

Θεσμικά ζητήματα,περιφερειακή ανάπτυξη,των σχεδιασμό των μεταφορών,τον σχεδιασμό έργων υποδομής.Παράλληλα η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί πλέον,διατυπωμένο στόχο πολιτικής υπερεθνικών αλλά και εθνικών οργανισμών,που διαπερνά σχεδόν όλες τις πτυχές του σχεδιασμού του χώρου.Αρκεί και μόνο να γίνει αναφορά στην πολιτική των Ηνωμένων Εθνών,της Ευρωπαϊκής Ένωσης ,ή και μεμονωμένων κρατών όπως η Ολλανδία,η Μ.Βρετανία,η Γερμανία,η Σουηδία ,η Ιρλανδία κ.α.Πρόσφατα δε,η επίτευξη στόχων βιωσιμότητας αποτελεί κυρίαρχη έκφραση της επίσημα διατυπωμένης πολιτικής σχεδιασμού στην Ελλάδα.

1. Η Επιρροή της Έννοιας της Βιώσιμης Ανάπτυξης στην θεωρία και Πρακτική του Σχεδιασμού σε Διεθνές Επίπεδο.

1.1 Η επιρροή της βιώσιμης ανάπτυξης στην πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁰

¹⁰ ΔΕΛΛΑΔΕΤΣΙΜΑΣ Παύλος, «Η έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης, ο Σχεδιασμός του Χώρου και η Περίπτωση της Ελλάδας», στο : «Τόπος» (Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών), Αθήνα 1997 (12), σελ. 31&35

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης επηρεάζει πλέον άλλες πτυχές της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (π.χ πολιτική μεταφορών, ανάπτυξη αγροτικών περιοχών, ενεργειακή πολιτική κ.α).¹¹ Ειδικότερα δε η πολιτική για τις πόλεις (που μέχρι στιγμής βέβαια δεν υφίσταται ως διαμορφωμένη θεσμικά περιοχή παρέμβασης), διαρθρώνεται πλέον ως εν δυνάμει συνθήκη στην βάση κριτηρίων και στόχων βιωσιμότητας.

Πιο συγκεκριμένα, αντίθετα με την περιφερειακή πολιτική (που ανεξάρτητα από οποιαδήποτε κριτική αναπτύσσεται πλέον γύρω από ένα ολοκληρωμένο σύστημα) πολεοδομική ή άλλη συναφής πολιτική στην ουσία δεν υφίσταται. Οι λόγοι βέβαια είναι πολλοί, σε γενικές γραμμές όμως όπως τονίσθηκε στην σχετική μελέτη για την αστικοποίηση και τις λειτουργίες των πόλεων, οι λόγοι αυτοί έχουν να κάνουν κυρίως με “την αποτυχία συνδυασμού διαφορετικών πολιτικών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής οι οποίες επηρεάζουν τις πόλεις, την περιορισμένη χωρική έμφαση της πολιτικής, την αποτυχία να κατευθυνθεί η πολιτική αυτή προς μερικά κρίσιμα προβλήματα του αστικού χώρου και οι τριβές που προκαλούν τα κριτήρια επιλεξιμότητας. Παρόλα αυτά υπάρχουν πολλές ενδείξεις που εδραιώνουν μια πρόθεση διαμόρφωσης ενός πλαισίου Ευρωπαϊκής Πολιτικής για τις πόλεις. Η πρόθεση αυτή αποτυπώνεται καταρχήν από την ανάπτυξη μιας σειράς ενεργειών που απορρέουν από:

- α) την ενιαία ευρωπαϊκή πράξη,
- β) τη σημασία που η πολιτική της Ε.Ε προσδίδει σε περιβαλλοντικά ζητήματα και
- γ) τον αυξανόμενο αριθμό, κοινών νομοθετικών ρυθμίσεων που επηρεάζουν την πολεοδομική κ συναφή πολιτική.

Άλλωστε δε, και η συνθήκη του Maastricht περιλαμβάνει ρητή αναφορά στον πολεοδομικό και περιφερειακό σχεδιασμό. Επιπλέον, το 1990 με την Πράσινη Βίβλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατατίθεται για πρώτη φορά μια συνολική άποψη σχεδιασμού για τις Ευρωπαϊκές Πόλεις και με την οποία μάλιστα υιοθετείται μια πρόταση “βιώσιμης ανάπτυξης” : η συμπαγής πόλη. Χαρακτηριστική είναι στην προκειμένη περίπτωση η σύσταση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή “Ομάδας Εμπειρογνομώνων για το Αστικό Περιβάλλον” το 1991 η οποία δύο χρόνια μετά εκπονεί το “Πρόγραμμα για τις Βιώσιμες Πόλεις “. Παράλληλα, μέσα στο γενικότερο αυτό κλίμα παρατηρείται και μια κλιμάκωση του περιεχομένου των σχετικών εκθέσεων πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από γενικού περιεχομένου πολιτικής. Το 1994 δημοσιεύθηκε και “Η Πρώτη Ευρωπαϊκή Έκθεση για βιώσιμες πόλεις ως επιστέγασμα των εργασιών της “Ομάδας Εμπειρογνομώνων για το Αστικό Περιβάλλον”. Πρόσφατα δε ολοκληρώθηκε και η “Δεύτερη Ευρωπαϊκή Έκθεση για Βιώσιμες Πόλεις “ που συνοδεύεται από κείμενο προδιαγραφών για πρακτικές εφαρμογές καθώς και από βάση δεδομένων σχετικής εμπειρίας.¹² Αναμφίβολα επομένως η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί μια κυριαρχική συνθήκη πολιτικής για τις Ευρωπαϊκές Πόλεις που διαμορφώνονται με άξονα τις επιλογές της

¹¹ ΔΕΛΛΑΔΕΤΣΙΜΑΣ Παύλος, «Η έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης, ο Σχεδιασμός του Χώρου και η Περίπτωση της Ελλάδας», στο : «Τόπος» (Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών), Αθήνα 1997 (12), σελ. 36.

Ε.Ε και σε συνδυασμό με την δυναμική που αναπτύσσεται στις επιμέρους χώρες ή και περιφέρειες. Κατά συνέπεια, η βιωσιμότητα μπορεί να προσεγγισθεί στην βάση δυο αλληλοεπηρεαζόμενων επιπέδων. Σε πρώτο επίπεδο η σημασία της έχει να κάνει με το είδος της επιρροής που ασκεί ως προς τις προτεραιότητες και των χαρακτήρα των προγραμμάτων και έργων που εφαρμόζεται σε τοπικό επίπεδο. Κατά δεύτερο λόγο η σημασία της βιωσιμότητας εγκείται και στην επιρροή που ασκεί στο συνολικό σύστημα σχεδιασμού των επιμέρους εθνικών κρατών. Με άλλα λόγια, με το κατά ποσό η βιωσιμότητα αναδεικνύεται και ως έννοια ικανή να επιφέρει ουσιαστικές μεταβολές στην φιλοσοφία και οργάνωση των πολυποικίλων συστημάτων σχεδιασμού που υιοθετούνται σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

2. Οι δυνατότητες που απορρέουν από την συσχέτιση της βιώσιμης ανάπτυξης με το σχεδιασμό

Σε ένα ευρύτερο επίπεδο, το ερευνητικό έργο και οι πρακτικές που αναπτύχθηκαν με άξονα την βιώσιμη ανάπτυξη εν πολλοίς μοιράζονται μια κοινή βάση που προσδιορίζεται απο: την προώθηση μιας πιο ουσιαστικής κρατικής παρέμβασης, την κοινωνική συμμετοχή, την τοπική ανάπτυξη και τον κοινωνικό έλεγχο στις διαδικασίες σχεδιασμού κτλ. Όλα αυτά στη ουσία λειτουργούν σε αντιδιαστολή με κυρίαρχες τάσεις της πολιτικής : δηλαδή την απορρύθμιση, τις ιδιωτικοποιήσεις και την διεύρυνση των σχέσεων αγοράς στην παροχή υπηρεσιών.. Η βιωσιμότητα επομένως συνιστά, μια ενδυνάμει συνθήκη ανασυγκρότησης κάποιας παρεμβατικής λογικής και αυτή ίσως είναι μια πρώτη θετική συμβολή της. Επιπλέον η έννοια της βιωσιμότητας έχει λειτουργήσει και ως κίνητρο για την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος γυρω ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων θεωρίας και πρακτικής του σχεδιασμού. Καταγράφεται επομένως ένα μεγάλο ερευνητικό έργο που τείνει να συνδέσει την βιωσιμότητα με : την αστική ανάπτυξη, την πολιτική χρήσεων γης, την ενεργειακή πολιτική και πολιτική μεταφορών, με τον τομέα των κατασκευών, με την ανάπτυξη της κτηματαγοράς. Πολλές δε από τις προαναφερθείσες προσεγγίσεις αποκτούν ιδιαίτερη βαρύτητα επειδή απλά και μόνο φέρνουν στο προσκήνιο ζητήματα που φαίνεται ότι είχαν περιθωριοποιηθεί από τη σύγχρονη προβληματική. Με την συμβολή της η Rydin(1992) για παράδειγμα πραγματεύεται και πάλι το ζήτημα των επιπτώσεων της κτηματαγοράς στην ανάπτυξη του αστικού χώρου. Πρόκειται για ένα ζήτημα που συγκέντρωσε μεγάλο ενδιαφέρον κατά την δεκαετία του '70 και '80 και που τα τελευταία χρόνια έχει σιγουρα ατονήσει. Ως προέκταση του προηγούμενου, οι βασικοί στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης για τους αστικούς χώρους εκφράζουν έμμεσα ίσως μια πρόθεση παρέμβασης και επανεπένδυσης στις κεντρικές περιοχές της πόλης.¹³ Εμφαση, που είναι και το ιδιαίτερα επίκαιρο και φυσικά εξ ορισμού θετικό. Ο αστικός χώρος είναι η περιοχή που επικεντρώνεται και πάλι το ενδιαφέρον της πολιτικής σε ολόκληρη την Ευρώπη, καθότι έρχονται στο προσκήνιο τα οξυμένα προβλήματα που πολλές πόλεις αντιμετωπίζουν, ενώ γίνονται συγχρόνως εμφανή και τα όρια των συμβατικών περιφερειακών πολιτικών για την αντιμετώπισή τους.

3. Η Βιώσιμη Ανάπτυξη και τα Ελληνικά Δεδομένα

Όπως και κατά το παρελθόν η Ελλάδα φαίνεται να ζεί στον απόηχο των εξελίξεων στον Ευρωπαϊκό και το διεθνή χώρο. Ετσι μετά τους πόλους ανάπτυξης της δεκαετίας του '70 την ισόρροπη και την τοπική ανάπτυξη της δεκαετίας του '80, την προσπάθεια εισαγωγής

¹³ ΔΕΛΛΑΔΕΤΣΙΜΑΣ Πάυλος, «Η έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης, ο Σχεδιασμός του Χώρου και η Περίπτωση της Ελλάδας», στο : «Τόπος» (Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών), Αθήνα 1997 (12), σελ. 40&45.

απορρύθμισης στις αρχές της δεκαετίας του '90 ,φθάνουμε στην εποχή της βιώσιμης ανάπτυξης .Η βιώσιμη ανάπτυξη και στην Ελλάδα έχει εδραιωθεί ως “ έννοια πολιτικής “ που υιοθετείται όχι μόνο σε όλα τα επίπεδα σχεδιασμού του χώρου αλλά και σε θεσμικό επίπεδο.Το εύρος όμως αυτό της παρουσίας της έννοιας ,ενισχύεται από μια γενικότερη ρητορία ,χωρίς να έχει βρεί διέξοδο σε εφαρμοσμένη πολιτική.Το γεγονός αυτό δεν σημαίνει ότι η βιώσιμη ανάπτυξη δεν έχει ασκήσει επιρροή στα ελληνικά δρώμενα.Πεποίθηση εδώ είναι ότι η εισαγωγή της έννοιας όχι μόνο επηρέασε αλλά επηρεάζει και μάλιστα αρνητικά την πολιτική αλλά και τη λειτουργία των θεσμών σχεδιασμού του χώρου.

4.Ο σχεδιασμός του χώρου

Σε ένα πρώτο ευρύτερο επίπεδο η έννοια αποτελεί σήμερα βασική έκφραση της κυβερνητικής πολιτικής για το περιβάλλον και το χώρο.Πιο συγκεκριμένα η χωροταξική ανασυγκρότηση που σύμφωνα με τις **επίσημες εξαγγελίες** χαρακτηρίζει την τρέχουσα δεκαετία προβάλλεται ως άμεσα συνδεδεμένη με την βιώσιμη ανάπτυξη.Η προσπάθεια χωροταξικής ανασυγκρότησης μπορεί και πρέπει να συνδεθεί τόσο με την άρνηση του μεταπολεμικού Μοντέλου Ανάπτυξης όσο κυρίως με τον Ευρωπαϊκό προσανατολισμό της Ελλάδας και με την ανάδειξη μιας σύγχρονης πρότασης για Βιώσιμη Ανάπτυξη.Επιπλέον η επίτευξη στόχων βιώσιμης ανάπτυξης αποτέλεσε και την συμβολή της Ελληνικής Προέδριας στη Σύνοδο της Κέρκυρας αναφορικά με ζητήματα διαχείρισης του χώρου. Και υπό αυτό το ευρύτερο πλαίσιο πολιτικής ακολουθεί ένα δεύτερο επίπεδο ρυθμίσεων σχεδιασμού όπου τα πάντα εμφανίζονται ως συμβολή στην προοπτική της βιώσιμης ανάπτυξης.Η βελτίωση-ολοκλήρωση του οικιστικού νόμου 1337/83,έχει ως σκοπό τον καθορισμό των κατευθυντηρίων αρχών ,των όρων,των διαδικασιών και των μορφών του πολεοδομικού σχεδιασμού για τη βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των ευρύτερων περιοχών των πόλεων και οικισμών της χώρας.Το εθνικό κτηματολόγιο αποτελεί το βασικό απαραίτητο εργαλείο προγραμματισμού για την βιώσιμη αναπτυξη.¹⁴ Σε ένα τρίτο επίπεδο αυτό των σχεδίων και προγραμμάτων ,χαρακτηριστικό είναι το κείμενο του “Ολοκληρωμένου Προγράμματος Δράσης Αττική SOS” στο οποίο διατυπώνεται στρατηγική ανάπτυξης της Αττικής ,με μακροπρόθεσμο στόχο την “ προώθηση μιάς βιώσιμης ανάπτυξης”.Το κείμενο παραπέμπει στον αρχικό ορισμό της βιώσιμης ανάπτυξης της έκθεσης Brundtland “Μίας ανάπτυξης που να ικανοποιεί τις ανάγκες της σημερινής γενιάς χωρίς να υπονομεύσει τις δυνατότητες των επομένων γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους”.

Χαρακτηριστικό είναι ότι και στα τρία αυτά επίπεδα απουσιάζει μια συστηματική προσπάθεια αποσαφήνισης και εξειδίκευσης της έννοιας στην κατεύθυνση κάποιων συγκεκριμένων επιλογών.Δηλαδή κάτω από ποιους όρους και ανάγκες εισάγεται η βιωσιμότητα στον πολεοδομικό-χωροταξικό σχεδιασμό και ποιες επιλογές τη συνοδεύουν παραμένει κάτι το αδιευκρίνηστο.Ως προς το πρώτο επίπεδο ,θα περίμενε κανείς μια έστω και στοιχειώδη αναφορά στο πώς η βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να συνδυασθεί και με άλλες κεντρικές επιλογές σε επίπεδο οικονομικής ,δημοσιονομικής πολιτικής,φορολογικής πολιτικής αναπτυξιακών κινήτρων.Ως προς το δεύτερο επίπεδο,σίγουρα δεν ήταν απαραίτητη η εμφάνιση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης για να τονισθεί η ανάγκη προώθησης του κτηματολογίου.Επιπλέον,είναι πότε δυνατόν η βιώσιμη ανάπτυξη να

¹⁴ ΔΕΛΛΑΔΕΤΣΙΜΑΣ Παύλος, «Η έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης, ο Σχεδιασμός του Χώρου και η Περίπτωση της Ελλάδας», στο : «Τόπος» (Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών), Αθήνα 1997 (12), σελ. 45

συνδυάζεται με την λογική του νόμου 1337/83, που παραμένει μια εξ ορισμού νομοθεσία επεκτάσεων και όχι με μία λογική που υπαγορεύει ακριβώς το αντίθετο δηλαδή τον περιορισμό των αστικών επεκτάσεων; Ούτε όσον αφορά σε πολεοδομικά και δείκτες μια μεγάλη παράδοση στην Ελλάδα λόγω της καταλυτικής επίδρασης του φυσικού ντετερμινισμού αναδεικνύεται κάποια νέα πρόταση τουλάχιστον ως επίσημη πολιτική. Όλα αυτά αναφέρονται για να τονισθεί το γεγονός ότι στην Ελλάδα η βιώσιμη ανάπτυξη συνιστά μία ευρύτατης χρήσης έννοια που κατά αρχήν λειτουργεί ως ενοποιητικός μηχανισμός για την κρατική πολιτική και νομομοποιητικός μηχανισμός και για το σύνολο σχεδόν της πολιτικής της προηγούμενης δεκαετίας .

5.Η βιώσιμη ανάπτυξη και η λειτουργία των θεσμών σχεδιασμού

Τα πράγματα περιπλέκονται ακόμα περισσότερο καθότι η βιώσιμη ανάπτυξη στην Ελλάδα δεν έχει υιοθετηθεί μόνο από την εκτελεστική εξουσία και την κρατική πολιτική γενικότερα. Η βιώσιμη ανάπτυξη συνιστά πλέον και κριτήριο ή “εξωνομική έννοια” για τη στήριξη των αποφάσεων του διοικητικού δικαστή αναφορικά με ζητήματα οικιστικής ανάπτυξης και προστασίας περιβάλλοντος . Εμφανίζεται μάλιστα ως τέτοιο κριτήριο , σε μία περίοδο που συνεχώς διευρύνεται η ανάβαθμιση της παρέμβασης του διοικητικού δικαστή σε θέματα χωρικών ρυθμίσεων υπό το πρίσμα της ελλιπούς ανταπόκρισης της ελληνικής νομοθετικής και ιδίως εκτελεστικής εξουσίας στις συνταγματικές επιταγές για χωροταξική οργάνωση της χώρας και σχεδιασμό οικιστικής ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα σε απόφαση το ΣΤΕ αναφέρεται ο εξής ορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης :

“ η αναπτυξιακή οικονομική πολιτική του περιβάλλοντος με προέχουσα μέριμνα για την πρόληψη της βλάβης του περιβάλλοντος , ούτως ώστε η ανάπτυξη να είναι βιώσιμη.¹⁵

Μέσα δε στο σκεπτικό της απόφασης διατυπώνεται και το έξης: “ Επειδή ναι μεν τη βιώσιμη κατά τα άνω , οικονομική ανάπτυξη της χώρας διασφαλίζουν κατά τον άριστο ορθολογικό τρόπο τα ολοκληρωμένα , Εθνικά και Περιφερειακά χωροταξικά σχέδια , πλήν μέχρι της εκπονήσεως των, ο κοινός νομοθέτης προσφεύγει ποικιλοτρόπως στο μερικό τουλάχιστον σχεδιασμό και προγραμματισμό των παραγωγικών δραστηριοτήτων ούτως ώστε να διαφυλάσσονται οι δυνατότητες της ευρύτερης χωροταξικής οργανώσεως . Προβάλλει δε εδώ ο ισχυρισμός ότι ακριβώς αυτός ο εθνικός-περιφερειακός σχεδιασμός διασφαλίζει κατά τον άριστο ορθολογικό τρόπο τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Η ιδανική δηλαδή συνθήκη διασφαλίζεται μέσω κάποιου ευρύτερου χωροταξικού σχεδίου. Στο βαθμό όμως που ένα τέτοιο σχέδιο δεν έχει ακόμα εκπονηθεί τότε ως δυνητική συνθήκη βιώσιμης ανάπτυξης θεωρείται απλά η συμβατότητα των πράξεων με τις υφιστάμενες χωροταξικές , πολεοδομικές και περιβαλλοντικές ρυθμίσεις και μέτρα. Οδηγούμαστε επομένως στην ιδιόμορφη κατάσταση όπου αφενός , σύμφωνα με τις θέσεις της επίσημης κρατικής πολιτικής , ο σχεδιασμός σε όλα του τα επίπεδα και μορφές, συμβάλλει στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης . Αφετέρου, οι αποφάσεις του διοικητικού δικαστή στηρίζονται κυρίως στην εξέταση της βιωσιμότητας και στην ουσία της συμβατότητας των διαφόρων πράξεων με τις υφιστάμενες ρυθμίσεις. Ως εκ τούτου, εντύπωση εδώ είναι, ότι με την υιοθέτηση του κριτηρίου της βιωσιμότητας δεν γίνεται τίποτα άλλο από την διατήρηση των κυρίαρχων συνθηκών και τάσεων που διέπουν το σχεδιασμό του χώρου στην Ελλάδα. Απο τη μία πλευρά διατηρείται ή ενισχύεται η “τάση μετατροπής του διοικητικού δικαστή από εγγυητή

¹⁵ ΔΕΛΛΑΔΕΤΣΙΜΑΣ Πάυλος, «Η έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης, ο Σχεδιασμός του Χώρου και η Περίπτωση της Ελλάδας», στο : «Τόπος» (Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών), Αθήνα 1997 σελ 48-49.

συμπαγωγό της νομιμότητας” αφού τόσο η πολιτική και οι πράξεις όσο και τα κριτήρια παρέμβασης του διοικητικού δικαστή περιστρέφονται γύρω από μία κοινή έννοια. Από την άλλη δε πλευρά νομιμοποιείται συνολικά το σύστημα σχεδιασμού στο βαθμό που αυτό θεωρείται ότι εξ ορισμού συμβάλλει στην βιώσιμη ανάπτυξη ,περιορίζοντας ασφυκτικά τις δυνατότητες ένος ριζικού,αλλα τόσο αναγκαίου επαναπροσδιορισμού του.¹⁶

¹⁶ ΔΕΛΛΑΔΕΤΣΙΜΑΣ Παύλος, «Η έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης, ο Σχεδιασμός του Χώρου και η Περίπτωση της Ελλάδας», στο : «Τόπος» (Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών), Αθήνα 1997 σελ 49.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΕ ΤΟΠΙΚΗ ΚΛΙΜΑΚΑ

Είναι γεγονός ότι η Ελλάδα είναι μια χώρα στην οποία έχουν γίνει τις τελευταίες δεκαετίες αλλεπάλληλες θεσμικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις σε σχέση με τη διοικητική και εδαφική διάρθρωση, χωρίς όμως να έχει γίνει μια συστηματική αποτίμηση τους με στόχο την εξαγωγή κάποιων διδαγμάτων για την συμβολή του στην συνολική οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος. Ειδικότερα στις μεταρρυθμίσεις αυτές δεν έχει ληφθεί υπ' όψιν και δεν έχει μελετηθεί επαρκώς η σχέση του χωρικού σχεδιασμού με το πλέγμα- δίκτυο των εδαφικών ενοτήτων σε κάθε επίπεδο της διοικητικής και προγραμματικής πυραμίδας της χώρας που περιλαμβάνει τόσο την τοπική αυτοδιοίκηση όσο και την κεντρική διοίκηση (‘φυσικοί’ φορείς σχεδιασμού) καθώς και τους ειδικούς φορείς διαχείρισης περιοχών. Τα σημαντικότερα προβλήματα χωρικής διακυβέρνησης εντοπίζονται στις περιπτώσεις αναντιστοιχίας χωρικών και διοικητικών δομών δηλαδή της ανεπάρκειας ή και απουσίας των φυσικών φορέων σχεδιασμού και προγραμματισμού σε συγκεκριμένη χωρική ενότητα ή κατηγορία χώρου που παρουσιάζει κάποια ιδιομορφία ή ιδιαιτερότητα όπως για παράδειγμα οι ορεινές ή οι μητροπολιτικές περιοχές. Ωστόσο για τις περιπτώσεις αυτές είναι πάντα δυνατόν να βρεθούν οι κατάλληλες μορφές διοίκησης, συμβατές με το εκάστοτε ισχύον συνταγματικό και νομικό πλαίσιο. Επίσης σημαντικό έλλειμμα χωρικής διακυβέρνησης σε τοπική κλίμακα παρουσιάζεται και στις περιπτώσεις δημιουργίας περιοχών ή ζωνών ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων ή προστασίας του περιβάλλοντος (φύση, υδάτινοι πόροι, απόβλητα, κλπ) για την διαχείριση των οποίων υπάρχει πρόβλεψη σύστασης ειδικών φορέων διαχείρισης αλλά δεν έχει γίνει ακόμα δυνατή -σε πολύ μεγάλο ποσοστό η σύσταση τους και πολύ περισσότερο λειτουργία τους. Συναφές πρόβλημα που ανέκυψε προσφάτως λόγω της οικονομικής είναι και οι συγχωνεύσεις φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών και άλλων κατηγοριών φορέων με εδαφική αναφορά. Ωστόσο για μια αποτελεσματική αντιμετώπιση των παραπάνω προβλημάτων βιώσιμης ανάπτυξης, ορθολογικής διαχείρισης πλουτοπαραγωγικών πόρων και προστασίας του περιβάλλοντος, η βασική προϋπόθεση αναγκαία –αν όχι και ικανή - συνθήκη είναι η αριστοποίηση της σχέσης διοικητικών δομών και μηχανισμών με τις χωρικές δομές και τις διαδικασίες σχεδιασμού, με βάση τις οποίες θα επιτευχθούν οι στόχοι της ολοκλήρωσης, συνοχής και ισόρροπης ανάπτυξης της ελληνικού χώρου, δηλαδή η περιφερειακή ανάπτυξη.¹

1. Κατηγορίες εδαφικών-χωρικών - διοικητικών ενοτήτων και ειδικών περιοχών

Κάθε διαίρεση του χώρου, ανάλογα με τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται, δημιουργεί ένα εδαφικό καθεστώς του οποίου η διαχείριση υπακούει σε ορισμένες ιδιαιτερότητες. Εξετάζουμε εδώ τις χωρικές- εδαφικές (territorial) ενότητες που θεσμοθετούνται για την επιτέλεση κάποιου γενικού ή ειδικού σκοπού. Αυτές μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο κατηγορίες :

¹ ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ Ηλίας, «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Εδαφικές - Διοικητικές Δομές: Ζητήματα Χωρικής Διακυβέρνησης σε Τοπική Κλίμακα», άρθρο προσβάσιμο στον δικτυακό τόπο του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (<http://grsa.prd.uth.gr>), στην ιστοσελίδα: http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/21_beriatos_ersagr13.pdf σελ1-2

-Η πρώτη περιλαμβάνει τις συνήθεις χωρικές ενότητες της διοίκησης και της αυτοδιοίκησης που καλύπτουν όλη την επικράτεια και όλες τις κατηγορίες του χώρου με γενικό σκοπό την διαχείριση όλων των τοπικών υποθέσεων.

-Η δεύτερη τις περιοχές ειδικού σκοπού -περιβαλλοντικού η/και αναπτυξιακού ενδιαφέροντος- με κύριες υποκατηγορίες α) Περιοχές προστασίας της φύσης και αναβάθμισης ή αποκατάστασης του περιβάλλοντος οι οποίες περιλαμβάνουν : τις περιοχές ολοκληρωμένης διαχείρισης υδάτινων πόρων που καθορίζονται με βάση τη δομή του υδρογραφικού δικτύου (λεκάνες απορροής ποταμού), τις περιοχές ολοκληρωμένης διαχείρισης της παράκτιας ζώνης και περιοχές προστασίας της φύσης (προστατευόμενες περιοχές) με κριτήριο χαρακτηρισμού την ύπαρξη οικολογικών και βιολογικών αξιών β) τις περιοχές ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων καθώς και αντιμετώπισης ειδικών προβλημάτων που έχουν ανάγκη Ειδικές Χωρικές Παρεμβάσεις (ΠΕΧΠ).

Πρέπει να σημειωθεί ότι η ανωτέρω κατηγοριοποίηση δεν μπορεί να είναι απόλυτη καθώς πολλές δράσεις έχουν διττό χαρακτήρα (περιβαλλοντικό και αναπτυξιακό) και ο διαχωρισμός γίνεται με βάση τον κύριο και πρωτεύοντα χαρακτήρα τους. Επίσης, λόγω διαφοράς κλίμακας και μεγέθους, οι κατηγορίες χωρικών ενότητων - διοικητικές και ειδικές- σε μεγάλο βαθμό διαφοροποιούνται και συμπλέκονται, πράγμα το οποίο αυξάνει ακόμα περισσότερο την ανάγκη ύπαρξης ενός συστήματος σχεδιασμού και χωρικής διακυβέρνησης για την εκπλήρωση του σκοπού τους. Κατά συνέπεια, τα διάφορα σχέδια και πλαίσια όλων των επιπέδων διοίκησης που αναφέρονται στις αντίστοιχες εδαφικές ενότητες πρέπει να συντονίσουν τις κάθε είδους ειδικές ζώνες και περιοχές ώστε να υπάρξει ουσιαστικός συνδυασμός μεταξύ τους, πράγμα που δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα.

2.Επιμέρους επισκόπηση των χωρικών - εδαφικών ενότητων

2.1 Το πλέγμα των βασικών διοικητικών ενότητων αποκεντρωμένης διοίκησης και αυτοδιοίκησης

Οι διοικητικές διαιρέσεις όλων των επιπέδων κάτω από το εθνικό επίπεδο συνιστούν χωρικές / γεωγραφικές ενότητες γενικού χαρακτήρα που αποτελούν το εδαφικό σώμα του θεσμού της αυτοδιοίκησης και του αποκεντρωμένου κράτους. Αποτελούν το πλέγμα της διοικητικής διάρθρωσης της (κάθε) χώρας και τα κριτήρια καθορισμού τους δεν είναι πάντοτε σαφή και δεν τηρούνται γενικά κατά την εφαρμογή. Τα κριτήρια αυτά βάσει του Συντάγματος είναι λειτουργικά (συγκοινωνιακές υποδομές), οικονομικά και κοινωνικά (ιστορικά) .² Αξίζει να σημειωθεί ότι τα τελευταία 30 χρόνια έχουν γίνει αρκετές διοικητικές μεταρρυθμίσεις που αφορούν την αποκεντρωμένη διοίκηση και αυτοδιοίκηση με σημαντικές εδαφικές αναδιαρθρώσεις και μεταβολές που έγιναν μόνο στην πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση. Οι βασικότερες είναι: η υποχρεωτική συγχώνευση των χιλιάδων πρωτοβάθμιων ΟΤΑ (Ν 2539/97), η δημιουργία δευτεροβάθμιας αυτοδιοίκησης (Νόμοι 2218/94 και 2240/1994), η σύσταση περιφερειακών οντοτήτων ως αποκεντρωμένων διοικητικών μονάδων του κράτους (Ν 1622/86) και τέλος το πρόγραμμα Καλλικράτης (Νόμος 3852/2010 «Νέα αρχιτεκτονική της αυτοδιοίκησης και της αποκεντρωμένης διοίκησης» με ακόμα μεγαλύτερες συγχωνεύσεις πρωτοβάθμιων ΟΤΑ και δημιουργία αιρετής περιφερειακής αρχής χωρίς αλλαγή ορίων των περιφερειών. Σήμερα υπάρχουν : α) επτά (7) μεγάλες διοικητικές ενότητες του ελληνικού χώρου οι οποίες διοικούνται (και) από τις αποκεντρωμένες (ορθότερα αποσυγκεντρωμένες) κρατικές υπηρεσίες με επικεφαλής πολιτικό προϊστάμενο ένα μετακλητό αξιωματούχο (Γενικό Γραμματέα) οριζόμενο από την εκάστοτε κυβέρνηση β) 13 περιφέρειες με αιρετά

² ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ Ηλίας, «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Εδαφικές - Διοικητικές Δομές: Ζητήματα Χωρικής Διακυβέρνησης σε Τοπική Κλίμακα», άρθρο προσβάσιμο στον δικτυακό τόπο του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στην ιστοσελίδα: http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/21_beriatos_ersagr13.pdf. σελ 4-5 16

όργανα (που περιλαμβάνουν ως περιφερειακές ενότητες τους πρώην νομούς) και συνιστούν τον δεύτερο βαθμό αυτοδιοίκησης και γ) 325 δήμοι που προήλθαν από τη συνένωση 1034 ΟΤΑ που υπήρχαν το 2010. Η διακυβέρνηση των εδαφικών δομών παρουσιάζει διάφορα προβλήματα, τα σπουδαιότερα των οποίων είναι: Πρώτον η αναντιστοιχία, δηλαδή η διάσταση ορίων μεταξύ οργανικών και διοικητικών ενοτήτων που παρατηρείται τόσο στο επίπεδο πρωτοβάθμιας όσο και δευτεροβάθμιας διοίκησης (π.χ. διοικητικός διχασμός του ιστορικού γεωγραφικού χώρου της Πελοποννήσου, οι μητροπολιτικές περιοχές κλπ). Δεύτερο, το θέμα της κλίμακας των μεγεθών των μονάδων στο πρωτοβάθμιο επίπεδο που δημιουργεί προβλήματα αφενός στις συμμετοχικές διαδικασίες και αφετέρου στην εσωτερική δομή και οργάνωση των ΟΤΑ. Ως προς τις ειδικές κατηγορίες χώρου (νησιωτικές, ορεινές, αστικές- μητροπολιτικές περιοχές) που παρουσιάζουν ιδιαίτερα χωρικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά υπάρχουν πρόσθετα προβλήματα που εντοπίζονται στα παρακάτω σημεία. Στο νησιωτικό χώρο αποτελεί πρόβλημα, αφενός το γεγονός της επιλεκτικής δημιουργίας αυτοτελών περιφερειακών ενοτήτων σε μικρά νησιά και αφετέρου η μηχανιστική και ταυτόχρονα επιλεκτική και αντιφατική εφαρμογή του κανόνα «ένας δήμος, ένα νησί». Αποτέλεσμα αυτού είναι κάποια μικρά νησιά να μην αναγνωρίζονται (αδίκως) ως δήμοι (πχ. Ερείκουσα και Οθωνοί) και από την άλλη πλευρά, μεγάλα νησιά που έχουν σύνθετη και πολυσχιδή γεωγραφική, οικιστική και διοικητική δομή να αποτελούν ένα μόνο δήμο ενώ δεν θα έπρεπε να συμβαίνει αυτό (Λέσβος, Ρόδος Κέρκυρα, Χίος, Κεφαλονιά, Ζάκυνθος, Λευκάδα, Σάμος, Λήμνος). Στην περίπτωση των μικρών νησιών με την επιλεκτική πρωτοδότηση ορισμένων από αυτά, που αναγνωρίζονται ως δήμοι, δημιουργούνται ανισότητες και χωρικές αδικίες, ενώ στην περίπτωση των μεγάλων νησιών υπάρχουν προβλήματα δυσλειτουργίας, λόγω συγκεντρωτισμού αλλά και πολυπλοκότητας του οργανωτικού συστήματος κάθε δήμου, που ακυρώνει τη συμμετοχή των πολιτών και των φορέων στις δημόσιες διαβουλεύσεις στο πλαίσιο μιας σύγχρονης χωρικής διακυβέρνησης.³ Για τις ορεινές περιοχές, υπήρξαν παλινδρομήσεις της νομοθεσίας ως προς τη διοικητική υπαγωγή τους. Αρχικά, ορίστηκαν ορισμένοι δήμοι ως ορεινοί με τρόπο αυθαίρετο και χωρίς κριτήρια, (π.χ., υψόμετρο, κλίσεις εδάφους, ανάγλυφο, απομόνωση, μειονεκτικότητα κλπ), οι οποίοι όμως δεν εξέφραζαν τη γεωγραφική πραγματικότητα του ορεινού χώρου. Στη συνέχεια, η πλασματική εικόνα διορθώθηκε με το Νόμο 4071/2012, όπου με το άρθρο 4 ορίστηκε ότι «ορεινοί μειονεκτικοί Δήμοι εννοούνται οι Δήμοι στους οποίους περιλαμβάνονται ως δημοτικές ή τοπικές κοινότητες οι ΟΤΑ που αναφέρονται στην Οδηγία 85/148/ΕΟΚ περί τροποποίησης της Οδηγίας 81/645/ΕΟΚ περί του κοινοτικού καταλόγου των μειονεκτικών γεωργικών περιοχών κατά την έννοια της Οδηγίας 75/268/ΕΟΚ συμπεριλαμβανομένων και των χαρακτηριζομένων ως ορεινών Δήμων της παρ.2 του αρ.1 του Ν.3852/2010». Ωστόσο, για το σχεδιασμό και τη διαχείριση του ορεινού χώρου με όρους χωρικής διακυβέρνησης, εκτός από τον καθορισμό των ορεινών δήμων χρειάζεται και ο προσδιορισμός των οργανικών ενοτήτων των ορεινών όγκων ώστε να συσχετιστούν οι χωρικές με τις διαχειριστικές – επιχειρησιακές δομές, πράγμα που δεν έχει γίνει ακόμη παρά την ύπαρξη σχετικών μελετών. Όσον αφορά τις μητροπολιτικές περιοχές, η διοίκηση και διαχείριση τους δεν έχει ακόμα ένα σαφές και αποτελεσματικό θεσμικό πλαίσιο. Στο μέρος Ε' του νόμου 3852/2010 (πρόγραμμα Καλλικράτης), με τίτλο «Μητροπολιτική περιφέρεια» (άρθρα 210-213) προβλέπονται τα εξής: Στο άρθρο 210 ορίζονται ως μητροπολιτικές περιοχές η περιφέρεια Αττικής και η περιφερειακή ενότητα Θεσσαλονίκης της περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας οι οποίες ασκούν και αρμοδιότητες μητροπολιτικού χαρακτήρα. Στα άρθρα 212 και 213 προβλέπεται η οργάνωση των μητροπολιτικών περιοχών Αθήνας και Θεσσαλονίκης. Και στις δυο περιοχές η διαχείριση των λειτουργιών (με εξαίρεση τα στερεά απόβλητα)

³ ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ Ηλίας, «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Εδαφικές - Διοικητικές Δομές: Ζητήματα Χωρικής Διακυβέρνησης σε Τοπική Κλίμακα», άρθρο προσβάσιμο στον δικτυακό τόπο του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (<http://grsa.prd.uth.gr>), στην ιστοσελίδα: http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/21_beriatos_ersagr13.pdf.σελ5-6

γίνεται αποκλειστικά από όργανα της δευτεροβάθμιας περιφερειακής αυτοδιοίκησης. Απουσιάζουν, δηλαδή, οι πρωτοβάθμιοι ΟΤΑ όταν η τάση σε διεθνές επίπεδο είναι οι μητροπολιτικές περιοχές να διοικούνται από όργανα που είτε εκλέγονται άμεσα από τους πολίτες είτε προέρχονται από τους πρωτοβάθμιους ΟΤΑ. Ακόμη, δεν υπάρχει κάποια μνεία για την συμμετοχή των κοινωνικών και παραγωγικών φορέων ως προϋπόθεση για την πραγμάτωση της μητροπολιτικής διακυβέρνησης'. Έτσι, με τη ρύθμιση του «Καλλικράτη», η μητροπολιτική αρχή είναι ενσωματωμένη στην περιφερειακή αυτοδιοίκηση σε σημείο που διερωτάται κανείς γιατί να υπάρχει ορισμός ξεχωριστών οργάνων και να μην αναλάβουν τις αρμοδιότητες οι θεματικές επιτροπές του Περιφερειακού Συμβουλίου για να διεκπεραιώσουν τις μητροπολιτικές υποθέσεις. Παραμένει επίσης αδιευκρίνιστο το θέμα πως και από ποια αρχή θα ασκούνται οι υπόλοιπες λειτουργίες μητροπολιτικού χαρακτήρα που δεν περιλαμβάνονται στον κατάλογο του άρθρου 210 αλλά είναι σημαντικές από άποψη χωρικού σχεδιασμού και χωρικής διακυβέρνησης όπως η διοίκηση των φορέων των μέσων μαζικής μεταφοράς ή των φορέων ύδρευσης - αποχέτευσης όπως η ΕΥΔΑΠ για την Αθήνα.⁴ Τέλος, δεν αντιμετωπίζεται το ζήτημα της λεπτομερούς λειτουργικής οριοθέτησης των μητροπολιτικών περιοχών, ώστε να υπάρξει λεπτομερέστερη αντιστοίχιση με τις διοικητικές δομές. Για παράδειγμα, η πόλη της Θεσσαλονίκης έχει άμεση επιρροή και στις όμορες περιφερειακές ενότητες και όχι μόνο στην οικεία περιφερειακή ενότητα (πρώην νομός Θεσσαλονίκης).

2.2 Περιοχές περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος (προστασία- αναβάθμιση)

2.2.1 Περιοχές ολοκληρωμένης διαχείρισης υδάτινων πόρων

Με δεδομένο ότι το νερό αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της ανθρώπινης ζωής και δραστηριότητας, η υπόθεση της αειφορικής διαχείρισης των υδάτινων πόρων αποτελεί σήμερα, στην εποχή της κλιματικής αλλαγής και της ερημοποίησης, πρώτιστο μέλημα και φροντίδα όλων των κρατών αλλά και των διεθνών οργανισμών. Στην Ελλάδα, παρά τις προσπάθειες και την πρόοδο που έχει επιτευχθεί τα τελευταία χρόνια, δεν έχουν γίνει ακόμα πράξη όλα όσα επιτάσσουν η κοινοτική νομοθεσία (οδηγία πλαίσιο 2000/60) αλλά και η ελληνική νομοθεσία (που έχει ενσωματώσει την κοινοτική), με αποτέλεσμα την ανορθολογική διαχείριση και εκμετάλλευση των υδατικών αποθεμάτων της χώρας για όλες τις χρήσεις: γεωργική, βιομηχανική, οικιστική. Ειδικά για τη γεωργική χρήση, στο ήμισυ των αρδευομένων εκτάσεων (13 εκατομμύρια στρέμματα), γίνεται σπατάλη, λόγω έλλειψης δημόσιου ελέγχου, ενώ στο υπόλοιπο, που ελέγχεται από τις υπηρεσίες, υπάρχουν απώλειες λόγω διαρροής 40% από τα παλιά αρδευτικά δίκτυα. Η γενικότερη οργάνωση του συστήματος διαχείρισης των υδάτων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, όπως προκύπτει από το ισχύον θεσμικό πλαίσιο (Ν 3199/2003 για την προστασία και διαχείριση των υδάτων) παρουσιάζεται στο διάγραμμα 1. Δυστυχώς, η εφαρμογή του νόμου και η υλοποίηση του σχετικού προγράμματος για τα νερά καθυστέρησε αρκετά. (ΥΠΕΚΑ 2012). Τα δύο κεντρικά όργανα, η Εθνική Επιτροπή και το Εθνικό Συμβούλιο υδάτων έμειναν ανενεργά για επτά περίπου χρόνια. Στη συνέχεια, το 2010 έγινε προσπάθεια να αναπληρωθεί ο χαμένος χρόνος με την αναβάθμιση της Κεντρικής Υπηρεσίας Υδάτων σε Ειδική Γραμματεία και την ανάθεση εκπόνησης των διαχειριστικών σχεδίων στις περιοχές λεκανών απορροής τα οποία θα έπρεπε να είχαν τελειώσει το 2009 (αυτός ήταν και ο λόγος που η χώρα μας παραπέμφθηκε το 2010

⁴ ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ Ηλίας, «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Εδαφικές - Διοικητικές Δομές: Ζητήματα Χωρικής Διακυβέρνησης σε Τοπική Κλίμακα», άρθρο προσβάσιμο στον δικτυακό τόπο του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (<http://grsa.prd.uth.gr>), στην ιστοσελίδα: http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/21_ersagr13.pdf σελ 7-8

και καταδικάστηκε στις 19-4-2012 από το ευρωπαϊκό δικαστήριο). Σήμερα βρίσκεται σε εξέλιξη η διαδικασία διαβούλευσης για 10 Υδατικά Διαμερίσματα (από τα 14 της χώρας), αλλά και αυτή θα έπρεπε να είχε ολοκληρωθεί σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα.⁵ Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το 2010 μαζί με τη λεπτομερή οριοθέτηση των 14 Υδατικών Διαμερισμάτων της χώρας, έγινε και η οριοθέτηση 45 Λεκανών Απορροής Ποταμών από τις οποίες αποτελούνται τα υδατικά διαμερίσματα (Υ.Α. 706/16.07.10 Καθορισμός των Λεκανών Απορροής Ποταμών της χώρας / ΦΕΚ 1383/Β/2-09-2010 και ΦΕΚ/1572Β /28-9-2010). Παράλληλα, σύμφωνα με τη "Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης -Πρόγραμμα Καλλικράτης" οι αρμοδιότητες του νόμου 3199/2003 για την προστασία και διαχείριση των Υδατικών πόρων μοιράζονται μεταξύ της Κρατικής Διοίκησης και των Περιφερειών. Ωστόσο, η Κρατική Διοίκηση διατηρεί τις πιο σημαντικές (χάραξη στρατηγικής) ενώ οι αιρετές περιφέρειες έχουν λίγες, σχετικές με την εφαρμογή και υλοποίηση του σχεδιασμού. (ΥΠΕΚΑ Διαχείριση υδατικών πόρων). Αυτό δημιούργησε μια επιπλέον δυσχέρεια στην πρόοδο της υλοποίησης του προγράμματος και στις συμμετοχικές διαδικασίες. Τα ειδικότερα προβλήματα που παρουσιάζονται είναι κυρίως τα εξής :

α) Το πρώτο είναι η διαίρεση του εθνικού χώρου σε υδατικά διαμερίσματα, περιοχές λεκανών απορροής ποταμών και λεκάνες απορροής ποταμού. Σύμφωνα με τη νομοθεσία ορίζεται Περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού ή περιοχή λεκανών απορροής ποταμών»: η περιοχή που ορίζεται στην παράγραφο (ιε) του άρθρου 2 του ν. 3199/2003 και ταυτίζεται με τον όρο «υδατικό διαμέρισμα». Ωστόσο, η ταύτιση αυτή δεν φαίνεται να αιτιολογείται. Νεπαρκώς όπως επίσης και το πλήθος και το μέγεθός τους που είναι σχεδόν τα ίδια με εκείνα του προηγούμενου θεσμικού πλαισίου (Ν.1739/1987 «Διαχείριση των υδατικών πόρων και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α' 201/19- 20.11.1987). Αξίζει να σημειωθεί ότι σχετικά με το θέμα αυτό από το ΥΠΕΚΑ υποστηρίζεται ότι «Για λόγους μεθοδολογίας, οργανωτικούς, αλλά και διοικητικούς, έχει θεσμοθετηθεί η διαίρεση της χώρας σε δεκατέσσερις (14) περιοχές λεκανών απορροής ποταμών με κατά το δυνατόν όμοιες υδρολογικές - υδρογεωλογικές συνθήκες, οι οποίες αποτελούν το περιφερειακό επίπεδο στον τομέα της διαχείρισης του νερού. Οι μονάδες αυτές ονομάζονται Υδατικά Διαμερίσματα. Άλλωστε, η Οδηγία 2000/60/ΕΚ ορίζει ως ενδεδειγμένη μονάδα χώρου για την εκπόνηση διαχειριστικών μελετών το "River Basin District" που στην Ελλάδα αντιστοιχεί στο Υδατικό Διαμέρισμα».

β) Το δεύτερο πρόβλημα είναι τα διαχειριστικά σχέδια (μαζί με τα προγράμματα μέτρων προστασίας και παρακολούθησης) που βρίσκονται σε εξέλιξη και τα οποία γίνονται σε μεγάλη κλίμακα (υδατικού διαμερισματος) με αποτέλεσμα να εξαντλούνται σε αναλύσεις και γενικά προγραμματικά μεγέθη χωρίς να υπάρχει λεπτομερής και συγκεκριμένος σχεδιασμός χρήσεων γης, απαραίτητο στοιχείο για την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των βασικών παραμέτρων της διαχείρισης των νερών, η οποία στοχεύει στην ποσοτική και ποιοτική τους επάρκεια.

Είναι χαρακτηριστικό ότι στα διαχειριστικά σχέδια οι χρήσεις γης σχεδιάζονται σε χάρτες κλίμακας 1:500.000. Επίσης, έχει υπερτονιστεί η διάσταση των χημικών και φυσικών παραμέτρων του νερού ενώ η χωροταξική διάσταση έχει παραμεληθεί αδικαιολόγητα, όταν

⁵ ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ Ηλίας, «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Εδαφικές - Διοικητικές Δομές: Ζητήματα Χωρικής Διακυβέρνησης σε Τοπική Κλίμακα», άρθρο προσβάσιμο στον δικτυακό τόπο του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (<http://grsa.prd.uth.gr>), στην ιστοσελίδα:

http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/21_beriatos_ersagr13.pdf σελ 8-11

μάλιστα ο χώρος της λεκάνης απορροής ποταμού αποτελεί τον χαρακτηριστικό «κοίλο» οργανικό χώρο –πλαίσιο ζωής για τις τοπικές κοινωνίες.

γ) Το τρίτο πρόβλημα συνιστά η μη ύπαρξη κατάλληλων φορέων διαχείρισης ώστε να υπάρχει ένας φορέας σε κάθε λεκάνη ή περιοχή λεκανών απορροής ποταμών με μορφή νομικού προσώπου, που θα έχει αρμοδιότητα τη διαχείριση του υδατικού δυναμικού για όλες τις χρήσεις. Οι φορείς αυτοί θα υλοποιούν και θα πραγματώνουν τις αρχές της χωρικής διακυβέρνησης και στην ίδια την εσωτερική τους δομή (όπου θα εκπροσωπούνται όλοι οι ενδιαφερόμενοι – χρήστες, καταναλωτές, υπηρεσίες κλπ) όσο και τις πρωτοβουλίες κοινωνικής συμμετοχής και δημόσιου διαλόγου που θα αναλαμβάνουν να οργανώσουν. Σημειωτέον ότι υπήρξαν προτάσεις για τη σύσταση φορέων υπό μορφή ανώνυμης εταιρείας για γεωργική χρήση του νερού.

2.2.2 Περιοχές Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παράκτιας ζώνης

Για την παράκτια ζώνη τα προβλήματα είναι πολλά. Είναι όντως αδικαιολόγητα τα ελλείμματα του σχεδιασμού σε θεσμικό και επιχειρησιακό επίπεδο σε μια χώρα της οποίας η ακτογραμμή έχει μήκος 15.000 χιλιόμετρα. Για να έχει, όμως, επιτυχία και κυρίως αποτελεσματικότητα ο χωροταξικός σχεδιασμός θα πρέπει να καθοριστεί το επίπεδο και η κλίμακα παρέμβασης. Με άλλα λόγια, τα όρια μέσα στα οποία θα επιτυγχάνεται η Ολοκληρωμένη Διαχείριση του Παράκτιου Χώρου (ΟΔΠΧ - ICZM). Εκτός από το νόμο για τον αιγιαλό και την παραλία καθώς και τα αδρανοποιημένα άρθρα 23 και 24 του 1337/83 για τις ακτές, δεν υπάρχει ακόμα το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο (εθνικές οδηγίες σχεδιασμού) που προβλέπονται από τη χωροταξική νομοθεσία. Ωστόσο, έχουν υπάρξει αρκετές σχετικές μελέτες καθώς και Σχέδιο ΚΥΑ (Ειδικό Πλαίσιο ΧΣΑΑ για τον παράκτιο και νησιωτικό χώρο) στο οποίο έχει αναλυθεί η έννοια της οργανικής χωρικής ενότητας που θα αποτελεί τη Διαχειριστική Ενότητα εντός της οποίας θα επιτυγχάνεται η Ολοκληρωμένη Διαχείριση του Παράκτιου Χώρου - ΟΔΠΧ /ICZM σύμφωνα με το ICZM Protocol της Σύμβασης της Βαρκελώνης (ΥΠΕΧΩΔΕ 2009). Πρέπει να τονιστεί ότι η διαχείριση της παράκτιας ζώνης στην πράξη σχετίζεται άμεσα με τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης για τους οποίους οι ακτές αποτελούν σημαντικό οικοσύστημα αλλά και τουριστικό - πλουτοπαραγωγικό πόρο. Τέλος, για τους λόγους αυτούς, είναι ανάγκη να υπάρξει ένας ιδιαίτερος φορέας-μηχανισμός για τη διαχείριση του παράκτιου χώρου συνολικά, δηλαδή κάτι αντίστοιχο με το γαλλικό Conservatoire du littoral, προσαρμοσμένο στα ελληνικά δεδομένα, που θα βοηθήσει στην τεκμηριωμένη χάραξη χωροταξικής πολιτικής για τις ακτές και θα διαθέτει τα μέσα για την υλοποίησή της μέσα από πρωτοβουλίες που θα προωθούν πρακτικές χωρικής διακυβέρνησης.⁶

2.2.3. Περιοχές προστασίας της φύσης – Προστατευόμενες περιοχές

Κατηγορίες περιοχών προστασίας της φύσης

Κατηγορία 1: Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της Φύσης

Κατηγορία 2: Περιοχές Προστασίας της Φύσης

Κατηγορία 3: Φυσικά Πάρκα – Natural Parks

⁶ ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ Ηλίας, «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Εδαφικές - Διοικητικές Δομές: Ζητήματα Χωρικής Διακυβέρνησης σε Τοπική Κλίμακα», άρθρο προσβάσιμο στον δικτυακό τόπο του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (<http://grsa.prd.uth.gr>), στην ιστοσελίδα:

http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/21_beriatos_ersagr13.pdf.σελ 11-12

- 3.1 Εθνικά Πάρκα – National Parks
- 3.2 Περιφερειακά Πάρκα – Regional Parks

Κατηγορία 4: Περιοχές Οικοτόπων και Ειδών (Habitat / species management areas)

- 4.1 Ειδικές Ζώνες Διατήρησης – ΕΖΔ (Special Areas of Conservation – SAC)
- 4.2 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (Special Protection Areas - SPA)
- 4.3 Καταφύγια Άγριας Ζωής (Wild Life Refuges)

Κατηγορία 5: Τοπία & Φυσικοί Σχηματισμοί

- 5.1. Προστατευόμενα Τοπία (Protected Landscapes/seascapes)
- 5.2 Προστατευόμενοι Φυσικοί Σχηματισμοί (Protected Natural Formations)

Ως προς τη διαχείριση είναι οι μόνες περιοχές ειδικού σκοπού και περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος που μπορούν να έχουν κανονικούς φορείς διαχείρισης και ήδη αρκετές περιοχές διαθέτουν εδώ και μια δεκαετία. Οι Φορείς αυτοί, αποτελούν ΝΠΙΔ και δημοσίου ενδιαφέροντος, και είναι αρμόδιοι για την κατάρτιση και εφαρμογή των σχεδίων διαχείρισής τους. Επιπλέον, πρέπει να παρακολουθούν και να αξιολογούν την εφαρμογή των κανονιστικών όρων και περιορισμών καθώς και των κανονισμών διοίκησης και λειτουργίας και των σχεδίων διαχείρισης. Το πιο σημαντικό έργο που επιτελούν είναι και η κατάρτιση μελετών και ερευνών, καθώς και η εκτέλεση τεχνικών ή άλλων έργων που περιλαμβάνονται στο οικείο σχέδιο διαχείρισης και στα αντίστοιχα προγράμματα δράσης, η ανάληψη εκπόνησης ή εκτέλεσης εθνικών ή ευρωπαϊκών προγραμμάτων και δράσεων σχετικών με την περιοχή ευθύνης τους και η ενημέρωση, εκπαίδευση και κατάρτιση του πληθυσμού σε θέματα αναγόμενα στις αρμοδιότητες και σκοπούς των ΦΔ, καθώς και στην προστασία των περιοχών ευθύνης τους.⁷ Οι Φορείς Διαχείρισης χρηματοδοτούνται από πόρους που προέρχονται από διάφορα Υπουργεία, Οργανισμούς και Επιχειρήσεις του ευρύτερου δημοσίου τομέα, το ΕΤΕΡΠΣ και άλλα νομικά πρόσωπα, από κοινοτικούς και εθνικούς πόρους που διατίθενται για την εκπόνηση προγραμμάτων, μελετών και ερευνών και από άλλες προσόδους. Παρά τη θέσπιση του θεσμού με το Νόμο 2742/1999, στην πράξη, οι 25 από τους 28 υπάρχοντες σήμερα ΦΔ, ιδρύθηκαν μαζικά το 2003 με τον Ν. 3044 (ΦΕΚ 197/Α/27-8-2002). Το 2009, για λόγους οικονομίας, ετέθη το θέμα της συγχώνευσης των Φ.Δ. με στόχο την μείωση του αριθμού τους σε 13 (όσες και οι περιφέρειες της χώρας). Ωστόσο, η αντιστοίχιση τους με διοικητικά όρια (ακόμη και αυτά μιας περιφέρειας) είναι αμφίβολο αν είναι αποτελεσματική στη πράξη. Και αυτό, γιατί οι προστατευόμενες περιοχές, από τη φύση τους, δεν ακολουθούν διοικητικά όρια. Αντίθετα, πολύ συχνά τα ξεπερνούν, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου που ανήκει ταυτόχρονα σε δύο Περιφερειακές Αυτοδιοικήσεις (Περιφέρεια Θεσσαλίας και Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας). Επίσης, τίθενται ζητήματα συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας που μειώνεται όσο μεγαλύτερες γίνονται οι συγχωνεύσεις και η όποια διαχειριστική αρχή απομακρύνεται περισσότερο από τον πολίτη. Προσφάτως (2013), λόγω της οικονομικής κρίσης και των διαρθρωτικών αλλαγών, υπήρξε κατάργηση και συγχώνευση πολλών από αυτούς και μάλιστα κατά τρόπο ανορθολογικό που ακυρώνει το πνεύμα του νόμου για το σκοπό σύστασής τους. Σήμερα, το σύστημα των προστατευόμενων περιοχών έχει συρρικνωθεί σημαντικά. Η περιβαλλοντική διακυβέρνηση πάσχει και στο κεντρικό επίπεδο αφού η Επιτροπή για τη Φύση δεν λειτούργησε σωστά για ένα μεγάλο διάστημα και δεν έπαιξε το

⁷ ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ Ηλίας, «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Εδαφικές - Διοικητικές Δομές: Ζητήματα Χωρικής Διακυβέρνησης σε Τοπική Κλίμακα», άρθρο προσβάσιμο στον δικτυακό τόπο του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (<http://grsa.prd.uth.gr>), στην ιστοσελίδα: http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/21_beriatos_ersagr13.pdf. σελ 12-13

ρόλο που της έδωσε η νομοθεσία. Επίσης, η Επιτροπή δεν συντονίστηκε με συναφή όργανα όπως το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης αλλά και δεν συντόνισε επαρκώς τις προστατευόμενες περιοχές. Σε τοπικό επίπεδο υπήρξε 9χρηματοδοτούμενα από το ΕΣΠΑ και έγινε προσπάθεια δημιουργίας ενός δικτύου ανταλλαγής εμπειριών και πληροφοριών μεταξύ τους με στόχο τη βελτίωση και αναβάθμιση του έργου τους.⁸

2.2. Περιοχές ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων

Η ανάπτυξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων σε οργανωμένους χωρικούς υποδοχείς (τουλάχιστον για τις οχλούσες δραστηριότητες) είναι απαραίτητη προϋπόθεση τόσο για την αειφορική διαχείριση όσο και για την αποφυγή περιβαλλοντικών και χωρικών επιπτώσεων καθώς και για την εφαρμογή μιας πολιτικής γης που θα μειώνει την κερδοσκοπία. Οι περιοχές αυτές είναι γενικά μικρής κλίμακας και κατά το μεγαλύτερο μέρος τους χωροθετούνται με κριτήρια καταλληλότητας των περιοχών για την δημιουργία των συναφών εγκαταστάσεων και την αποφυγή περιβαλλοντικών οχλήσεων αλλά και με κριτήρια ύπαρξης των πόρων που απαιτούνται για τις παραγωγικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται εκεί όπως π.χ. οι λατομικές ζώνες κ.α. Οι βασικές κατηγορίες των περιοχών αυτών, σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, είναι :

1.Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων

(ΠΟΑΠΔ) (του πρωτογενούς, δευτερογενούς ή τριτογενούς τομέα, καθώς και δραστηριοτήτων ή επιχειρηματικών πρωτοβουλιών πειραματικού χαρακτήρα) . Είναι η πλέον γενική και ευέλικτη κατηγορία αναπτυξιακού τύπου. Δύο ειδικές μορφές της κατηγορίας αυτής είναι οι ΠΟΑΥ (Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών) και ΠΟΑΠΚ (Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Καταδυτικού Πάρκου).

2.Επιχειρηματικά Πάρκα - ΕΠ (πρώην ΒΕΠΕ: ΒΙΠΕ, ΒΙΠΑ, ΒΙΟΠΑ)

Διακρίνονται στις ακόλουθες περιπτώσεις :

Επιχειρηματικό Πάρκο ΤΥΠΟΥ Α΄

Επιχειρηματικό Πάρκο ΤΥΠΟΥ Β΄

Επιχειρηματικό Πάρκο ΤΥΠΟΥ Γ΄

Επιχειρηματικό Πάρκο ΕΙΔΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ (τεχνοπόλεις κ.α.)

Επιχειρηματικό Πάρκο ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ (ΕΠΕ)

Επιχειρηματικό Πάρκο ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ (ΕΠΕΒΟ)

3.Περιοχές Οργανωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ)

4.Λατομικές Ζώνες

5.Κτηνοτροφικά Πάρκα

6.Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων (ΠΕΧΠ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

⁸ ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ Ηλίας, «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Εδαφικές - Διοικητικές Δομές: Ζητήματα Χωρικής Διακυβέρνησης σε Τοπική Κλίμακα», άρθρο προσβάσιμο στον δικτυακό τόπο του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (<http://grsa.prd.uth.gr>), στην ιστοσελίδα: http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/21_beriatos_ersagr13.pdf. σελ13-14

Η ερμηνεία του όρου "σχεδιασμός" έχει αναλυθεί και ταξινομηθεί σημειολογικά στις διάφορες μορφές της και συνήθως, η διάκριση των διαφορετικών εννοιών του όρου γίνεται από τα συμφραζόμενα (Μαρμαράς, 2002: 33). Στο παρόν άρθρο, ο σχεδιασμός που αποτελεί το αντικείμενο αναφοράς είναι αυτός που σε αγγλική (και περίπου διεθνή πια) ορολογία αναφέρεται σαν "planning". (Για καλλίτερη αντιστοίχιση των όρων, χρησιμοποιείται συχνά και το "προγραμματισμός" σαν αντίστοιχο του "planning", καθώς το "σχεδιασμός" θεωρείται πλησιέστερα στο "design"). Συνεπώς, ο ορισμός που, στην γενικότητά του μπορεί να καλύψει τον όρο είναι ότι "ο σχεδιασμός είναι μια ιδιαίτερα λογική διαδικασία προς την επίτευξη μιας κατάστασης που παρουσιάζει ορισμένα επιθυμητά χαρακτηριστικά" (Αραβαντινός, 1997/2007: 53). Η προσπάθεια διαμόρφωσης μιας τυπολογίας για τα είδη σχεδιασμού που αναπτύχθηκαν και εφαρμόστηκαν, δεν είναι εύκολη υπόθεση. Έχοντας σαν δεδομένο ότι η παρούσα εργασία αναφέρεται κυρίως στον σχεδιασμό που επικεντρώνεται στο χώρο, σαν χρονική αφετηρία της εμφάνισης των σύγχρονων ειδών σχεδιασμού μπορεί να ληφθεί το 1909 οπότε δημοσιεύθηκε και ο πρώτος αμιγής πολεοδομικός νόμος στη Βρετανία (Town and Country Planning Act) που καθιέρωσε και τον σχετικό όρο ("Town and Country Planning", Cullingworth, 1972: 2). Οι τυπολογίες σχεδιασμού που έκτοτε έχουν αναπτυχθεί, παρουσιάζουν σημαντική ποικιλία. Αν, ωστόσο, επιχειρηθεί μια συστηματική κατηγοριοποίησή τους, μπορούν να προκύψουν δύο διακριτές ομάδες:

α. η ομάδα στην οποία τα χαρακτηριστικά των διαφόρων ειδών σχεδιασμού καθορίζονται από μια αντίστοιχη πολιτική θεωρία ή την κυρίαρχη πολιτική άποψη αυτών που συμμετέχουν και β. η ομάδα που τονίζει τα χαρακτηριστικά δομής και διαδικασιών των διαφόρων ειδών σχεδιασμού και την διαχρονική τους εξέλιξη, ακολουθώντας μια πιο "τεχνική" προσέγγιση. Μεταξύ των ομάδων αυτών υπάρχει πάντως κοινός τόπος, εφόσον πολύ συχνά τα δομικά χαρακτηριστικά και οι διαδικασίες των ειδών σχεδιασμού παραπέμπουν σε πολιτικούς προσανατολισμούς και ταυτότητες. Ο στρατηγικός σχεδιασμός θεωρείται από τα πιο σύγχρονα είδη σχεδιασμού. Σαν κύριο στοιχείο του αναπτύσσει ακριβώς τον κοινό αυτό τόπο όπου η γενική δομή του επιτρέπει την υιοθέτησή του από διαφορετικές πολιτικές και ιδεολογικές κατευθύνσεις, με ευρέα όρια προσαρμογών. Χωρίς, δηλαδή, σε καμία περίπτωση να είναι ιδεολογικά αδιάφορος (value free), επιτρέπει και ενθαρρύνει την χρήση και προσαρμογή της μεθοδολογίας του από παράγοντες με διαφορετικές κυρίαρχες πολιτικές απόψεις, παρέχοντάς τους, μάλιστα, σχετικά πλεονεκτήματα στον στίβο των εφαρμογών τους.⁹ Η ιδιότητα αυτή του στρατηγικού σχεδιασμού τον κάνει αποτελεσματικό εργαλείο στην αστική διαχείριση, στην οποία η πολιτική και ιδεολογική πολυπλοκότητα είναι βασικό συνθετικό στοιχείο. Στα κεφάλαια που ακολουθούν, προσδιορίζεται ο στρατηγικός σχεδιασμός σαν στοιχείο των τυπολογιών σχεδιασμού, αναλύονται τα χαρακτηριστικά του, και με βάση αυτά, εξετάζονται οι δυνατότητες και οι συνθήκες αποτελεσματικής λειτουργίας του μέσα στα πλαίσια της σύγχρονης αστικής διαχείρισης.

2. ΤΥΠΟΛΟΓΙΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

2.1. Προσεγγίσεις με βάση τον πολιτικό χαρακτήρα

Ο πολιτικός χαρακτήρας κάθε σχεδιαστικής και προγραμματικής διαδικασίας θεωρείται σαν ο παράγων που υπαγορεύει τα χαρακτηριστικά των τυπολογιών σχεδιασμού. Έτσι, ανάλογα

με την πολιτική άποψη που επικρατεί στα κέντρα λήψης αποφάσεων κατά την διαδικασία του σχεδιασμού, διαμορφώνεται και ο τύπος του σχεδιασμού.¹⁰

Ο τύπος αυτός δεν είναι μονολιθικά και εις το διηνεκές ορισμένος, στο βαθμό που η κρατούσα πολιτική άποψη επίσης μεταβάλλεται ή προκύπτει από συνεχή αντιπαράθεση και πάλη στο αντίστοιχο κοινωνικό τερέν (Lalenis, 1993). Η σχέση πολιτικής θεωρίας και χωρικού σχεδιασμού αποτέλεσε την βάση επεξεργασίας από πολλούς θεωρητικούς και παρήγαγε αρκετές τυπολογίες σχεδιασμού. Ο Yukuibousky (1979) πρότεινε τέσσερα είδη σχεδιασμού, με κύριο στοιχείο διαφοροποίησης μεταξύ τους την συνάφειά τους με τέσσερις αντίστοιχες "ιδεολογίες":

- τον τεχνοκρατικό σχεδιασμό,
- τον φιλελεύθερο (liberal) σχεδιασμό,
- τον δημοκρατικό σχεδιασμό, και
- τον σοσιαλιστικό σχεδιασμό.

Ο Thornley (1977) συνέδεσε τους τύπους σχεδιασμού με το είδος και τον βαθμό κοινωνικής αλλαγής που επιδιώκει ο κάθε τύπος και κατέληξε σε τρεις κύριες κατηγορίες:

- το συναινετικό σχεδιασμό, με σκοπό την κοινωνική σταθερότητα και πολιτική ομαλότητα (consensus and stability) με σκοπό την όσο το δυνατό ομαλότερη διατήρηση ενός μάλλον αταξικού κοινωνικού/πολιτικού συστήματος με κατά περίπτωση παρεμβάσεις,¹¹
- το σχεδιασμό περιστολής και διαπραγμάτευσης (containment and bargaining) όπου οι κοινωνικές συγκρούσεις αναγνωρίζονται σαν εγγενές – και συχνά θετικό– στοιχείο της κοινωνίας και δίνεται έμφαση στην διαχείριση των συγκρούσεων με σκοπό την ομαλή ενσωμάτωση της δυναμικής τους στο υπάρχον κοινωνικό σύστημα, και τέλος,
- το σχεδιασμό σύγκρουσης και αύξησης της κοινωνικής συνείδησης (conflict and increased consciousness) όπου αναγνωρίζεται η συνεχής ταξική πάλη, θεωρείται ότι κοινωνική πρόοδος επιτυγχάνεται κυρίως με κοινωνικές συγκρούσεις και ανατροπές, και ο σκοπός του σχεδιασμού είναι οι βασικές δομικές αλλαγές στην κοινωνία. Στην Ελληνική βιβλιογραφία παρόμοιες τυπολογίες αναφέρονται και από τους Χριστοφιλόπουλο (1990: 76, 91) και Σκάγιαννη (2001: 12-14). Τέλος, μια από τις πιο αντιπροσωπευτικές τυπολογίες βάσει "πολιτικών χαρακτηριστικών", που χρονολογικά ακολούθησαν τις προαναφερθείσες, είναι των Fainstein και Fainstein (1996: 266-272). Στην ανάλυσή τους, η οποία έχει πάντως κάποιο βαθμό εμπειρισμού, ξεχώρισαν τέσσερις τύπους σχεδιασμού που επίσης σχετίζονται με γενικότερες πολιτικές θεωρίες και με τον ρόλο του κράτους σε θέματα χωρικού σχεδιασμού και ανάπτυξης:
- Ο παραδοσιακός ή ορθολογικός καθολικός σχεδιασμός (traditional ή rational comprehensive planning) όπου ο ειδικός μόνο προκαθορίζει τους σκοπούς του σχεδιασμού και τους τρόπους υλοποίησής του (ελιτισμός). Έμφαση δίνεται στον "επιστημονικό" χαρακτήρα του σχεδιασμού, που θεωρείται υπεράνω πολιτικών, ταξικών κ.λπ. διαφοροποιήσεων.
- Ο αποσπασματικός βελτιωτικός σχεδιασμός (incremental planning) όπου οι αποφάσεις λαμβάνονται σε σχέση με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα ορισμένων εναλλακτικών δυνατοτήτων, περιορισμένων σε αριθμό. Δεν υπάρχουν μακροπρόθεσμοι στόχοι αλλά μόνο διαδοχικές μικροβελτιώσεις και γρήγορη αντιμετώπιση των πιο επιτακτικών ζητημάτων. Ο

¹⁰

¹¹ ΛΑΛΕΝΗΣ Κωνσταντίνος, «Ο Στρατηγικός Σχεδιασμός ως Τύπος Σχεδιασμού και ως Εργαλείο Αποτελεσματικής Αστικής Διαχείρισης», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2006, Τόμος 5, Τεύχος 1, σελ. 6-7.

σχεδιασμός αυτός διατηρεί την υπάρχουσα κατάσταση και προσιδιάζει με την φιλελεύθερη πολιτική ιδεολογία.

- Ο σχεδιασμός ισοκατανομής (equity planning) επικεντρώνεται στην "πολιτικά ορθή" ιδεολογική προσέγγιση. Αναγνωρίζει την ταξική δομή της κοινωνίας και την κυριαρχία κοινωνικών ομάδων επί άλλων, και προσπαθεί μέσω του σχεδιασμού να ενισχύσει την κοινωνική θέση και το πολιτικό βάρος των ομάδων που μειονεκτούν, έστω και αν αυτό γίνεται καθ' υπέρβαση των τυπικά δημοκρατικών διαδικασιών (θετική διάκριση–positive discrimination).
- Ο δημοκρατικός σχεδιασμός (democratic planning) έχει κοινό πολιτικό και πρακτικό τόπο με τον σχεδιασμό ισοκατανομής. Τονίζει την σημασία της ευρύτερης δυνατής συμμετοχής του κοινού στο σχεδιασμό. Διαφέρει από τον προηγούμενο στο ότι επικεντρώνεται στις διαδικασίες μεγιστοποίησης της συμμετοχής και όχι τόσο στον στόχο ενίσχυσης των αδύνατων κοινωνικών ομάδων.¹² Η Fainstein (2000) επεξεργάστηκε και μια ακόμη τυπολογία σχεδιασμού ("communicative" planning, "new urbanism", and "just city") που επικεντρώνεται όμως στα επιθυμητά αποτελέσματα του σχεδιασμού (Gosrodini και Skayannis, 2005: 7). Η διαφοροποίηση των προσεγγίσεων αυτών κάνει σαφή των διαχωρισμό τυπολογιών που επικεντρώνονται κυρίως στην πορεία/διαδικασία του σχεδιασμού από αυτές που επικεντρώνονται στο αποτέλεσμα (επιθυμητό ή όχι).

2.2. Προσεγγίσεις με βάση τη δομή ή/και τη διαδικασία

Η ομάδα που τονίζει τα δομικά/διαδικαστικά χαρακτηριστικά των διαφόρων ειδών σχεδιασμού και την διαχρονική τους εξέλιξη προκύπτει κυρίως από αναλύσεις του Αραβαντινού (1997/2007: 53-60, 83-91 και 133-136), όπου υπάρχει πλήρης αναφορά των διαφόρων ειδών σχεδιασμού αλλά παρατηρούνται και σημαντικές επικαλύψεις ανάμεσα στα αναφερόμενα είδη. Παρόμοιες αναφορές γίνονται και από τον Σκάγιανη (2001: 5-9) που χρησιμοποιεί σαν αφετηρία τις αντίστοιχες προσεγγίσεις των Faludi (1973) και Friedmann (1987). Σχετικές αναφορές υπάρχουν επίσης και στους Μαρμαρά (2002: 45-60) και Βασενχόβεν (2002: 30-50). Παρακάτω επιχειρείται μια οργάνωση των περιεχομένων της ομάδας αυτής. Ο παραδοσιακός σχεδιασμός (traditional planning) είναι το πρώτο είδος σχεδιασμού όπου περιγράφεται η διαδικασία του. Προήλθε από τον Geddes (1915) και πρότεινε μια απλή διαδικασία που παρέμεινε κλασική: "συλλογή στοιχείων–ανάλυση–πρόταση"(survey–analysis–plan). Το είδος αυτό του σχεδιασμού με την πάροδο του χρόνου παρουσίασε αδυναμίες κυρίως σχετικά με την στατικότητα του. Το νέο είδος που θεωρήθηκε ότι παρείχε βελτιώσεις στον τομέα αυτό ήταν ο ορθολογικός σχεδιασμός (rational planning) που παρουσιάστηκε στα τέλη της δεκαετίας του '60 (McLoughlin, 1969. Chadwick, 1971. Lee, 1973, κ.ά.). Αυτός, τονιζε την σημαντικότητα της διαδικασίας –σε αντίθεση με την εμμονή σε ένα προαποφασισμένο τελικό προϊόν– και παρείχε δυνατότητα ανάδρασης ανάμεσα στις διάφορες φάσεις. Η διαδικασία που πρότεινε, στην κλασική της μορφή ήταν: "περιγραφή του συστήματος και διατύπωση του προβλήματος–διαμόρφωση και ανάλυση εναλλακτικών λύσεων–αξιολόγηση και επιλογή–εφαρμογή και παρακολούθηση–επανατροφοδότηση των προηγούμενων σταδίων–επιστροφή στην διαδικασία και αναθεώρηση" (Αραβαντινός, 1997/2007: 56. Βασενχόβεν, 2002: 34). Ο ορθολογικός σχεδιασμός θεωρείται περισσότερο σαν εξέλιξη του παραδοσιακού σχεδιασμού παρά σαν τελείως διαφορετικό είδος. Είχε –και έχει– ευρύτατες εφαρμογές και στα πλαίσιά του αναπτύχθηκαν και άλλοι τύποι σχεδιασμού που εντάσσονται στο ορθολογικό μοντέλο, όπως ο τομεακός (sectoral), ο παράλληλος

¹² ΛΑΛΕΝΗΣ Κωνσταντίνος, «Ο Στρατηγικός Σχεδιασμός ως Τύπος Σχεδιασμού και ως Εργαλείο Αποτελεσματικής Αστικής Διαχείρισης», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2006, Τόμος 5, Τεύχος 1, σελ. 7-8.

(parallel) και ο καθολικός (comprehensive) σχεδιασμός (Αραβαντινός, 1997/2007: 56). Ο ορθολογικός σχεδιασμός άρχισε να δέχεται κριτική από τα τέλη της δεκαετίας του '70. Διαπιστώθηκε ότι στις περισσότερες των περιπτώσεων, η εφαρμογή του ήταν κατά πολύ κατώτερη των προσδοκιών. Οι προϋποθέσεις (τεχνικές, πολιτικές, οικονομικές και πολιτικές) για τις φάσεις υλοποίησης των σχεδίων πολύ συχνά δεν υφίσταντο.¹³ Ανέκυπταν προβλήματα που δεν είχαν προβλεφθεί και που δεν μπορούσαν να λυθούν χωρίς σημαντικές ανατροπές του προδιαγεγραμμένου πλάνου. Οι παράγοντες εξέλιξης του χώρου και ιδιαίτερα του αστικού περιβάλλοντος αποδείχθηκαν ότι αποτελούν ιδιαίτερα σύνθετο σύστημα, με απρόβλεπτες μελλοντικές αλληλεξαρτήσεις. Η κριτική είχε ποικίλες προελεύσεις. Από την πλευρά μιας νεο-μαρξιστική οπτικής, θεωρήθηκε ως κενός περιεχομένου, ως εγκεφαλικό παιχνίδι, και ως ενδιαφερόμενος περισσότερο για την διαδικασία παρά για την ουσία και το πολιτικό περιεχόμενο. Από την άλλη, ο προγραμματισμός του ορθολογικού μοντέλου θεωρήθηκε περιοριστικός για την απρόσκοπτη λειτουργία των δυνάμεων της ελεύθερης αγοράς. Τέλος, πιο πρόσφατα, δέχθηκε τα πυρά της "επικοινωνιακής" (communicative) προσέγγισης ως έκφραση της υπεροψίας του κράτους και των ειδικών, αλλά και διότι αγνοεί την πολυ-πολιτισμική πραγματικότητα και την ύπαρξη πολλαπλών "ορθολογισμών" (Βασενχόβεν, 2002).

Σαν εναλλακτική πρόταση στον ορθολογικό σχεδιασμό προέκυψε το μοντέλο του σχεδιασμού αποσπασματικών μικροβελτιώσεων (disjoined incrementalism). Κατ' αυτό, "οι διάφορες αβεβαιότητες ως προς τις εξελίξεις, αλλά και ως προς τις πραγματικές επιδιώξεις του σχεδιασμού είναι πάντα περισσότερες και σοβαρότερες από τις σωστές προβλέψεις και εκτιμήσεις που μπορεί να κάνει κανείς" και "οι μόνες ρεαλιστικές λύσεις είναι οι αποσπασματικές, περιορισμένης φιλοδοξίας προτάσεις, που δεν απομακρύνονται αισθητά από τα δεδομένα της υφιστάμενης κατάστασης" (Αραβαντινός, 1997: 87-88). Αφετηρία του τύπου αυτού αποτέλεσε ένα πιο παλιό σχετικό άρθρο του Lindblom (1959) αλλά και νεώτερες επεξεργασίες του ίδιου (Lindblom, 1965, 1973). Η εφαρμογή του τύπου του σχεδιασμού αποσπασματικών μικροβελτιώσεων θεωρήθηκε ότι ήταν πολύ πιο ρεαλιστική από αυτές του ορθολογικού τύπου, και άφηνε μεγάλη ελευθερία δράσης σε ανεξάρτητους παράγοντες της ελεύθερης αγοράς. Ωστόσο, η κριτική εναντίον του ήταν ότι ήταν ιδιαίτερα συντηρητικός στις επιλογές του, απέκλειε κάθε καινοτομία και βαθύτερη αλλαγή, και ευνοούχιζε κάθε όραμα για το μέλλον. Αν επιχειρήσουμε συσχέτιση των παραπάνω τύπων σχεδιασμού (ομάδα Β) με τους τύπους σχεδιασμού βάσει πολιτικών χαρακτηριστικών (ομάδα Α), διαπιστώνουμε κατ' αρχή ότι εμφανίζονται πολλοί τύποι σχεδιασμού με πολλές ομοιότητες για τις δύο ομάδες δείχνοντας έτσι την σχέση πολιτικών χαρακτηριστικών και δομής της διαδικασίας εφαρμογής τους. Ωστόσο, ενώ υπάρχουν περιπτώσεις που τα ονόματα τύπων σχεδιασμού συμπίπτουν, υπάρχουν αποκλίσεις στους ορισμούς και το περιεχόμενο των όρων. Εξετάζοντας κατά περίπτωση μπορούμε να ισχυριστούμε ότι ο παραδοσιακός σχεδιασμός του Geddes εμπεριέχεται στον τεχνοκρατικό σχεδιασμό του Yukuibousky. Ο σχεδιασμός αποσπασματικών μικροβελτιώσεων του Lindblom είναι ταυτόσημος με τον αποσπασματικό βελτιωτικό σχεδιασμό των Fainstein και Fainstein που μάλιστα κάνουν εκτενή αναφορά στο σχετικό έργο του πρώτου. Ο σχεδιασμός αποσπασματικών μικροβελτιώσεων έχει κοινό τόπο και με τον σχεδιασμό κοινωνικής σταθερότητας του Thornley, και σε μικρότερο βαθμό με τον

¹³ ΛΑΛΕΝΗΣ Κωνσταντίνος, «Ο Στρατηγικός Σχεδιασμός ως Τύπος Σχεδιασμού και ως Εργαλείο Αποτελεσματικής Αστικής Διαχείρισης», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2006, Τόμος 5, Τεύχος 1, σελ. 8-9.

φιλελεύθερο σχεδιασμό του Yukuubousky.¹⁴ Τέλος, ο ορθολογικός σχεδιασμός, όπως περιγράφεται από τον Αραβαντινό και τον Βασενχόβεν, με τις επιμέρους μορφές του και τις βελτιωτικές εξελίξεις της δομής του, παρουσιάζει μεγαλύτερη ποικιλία πολιτικών χαρακτηριστικών διότι η δομή του επιτρέπει μεγάλες διαφοροποιήσεις σχετικά με την δυνατότητα οργάνωσης συμμετοχικών διαδικασιών κατά την διαδικασία του. Έτσι, μπορεί να κυμανθεί από τεχνοκρατικές μορφές σχεδιασμού μέχρι και τον σχεδιασμό διαπραγμάτευσης του Thornley, ή τον δημοκρατικό σχεδιασμό του Yukuubousky. Φαίνεται πάντως ότι στις αναφορές στον ορθολογικό σχεδιασμό (Fainstein και Fainstein, 1996. Simmie, 1974. Sennett, 1970) υπάρχει μεγαλύτερη τάση να τονίζονται τα "συντηρητικά" χαρακτηριστικά του και η "αταξική" πολιτική του προσέγγιση. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι οι σοσιαλιστικοί ή συγκρουσιακοί ή ισοκατανομητικοί τύποι σχεδιασμού μάλλον υποαντιπροσωπεύονται στους τύπους της δεύτερης ομάδας τυπολογιών. Ο στρατηγικός σχεδιασμός, προέκυψε σαν άλλη μια εναλλακτική πρόταση στον ορθολογικό σχεδιασμό, από διαφορετική όμως αφετηρία και με διαφορετικό περιεχόμενο από τον σχεδιασμό αποσπασματικών μικροβελτιώσεων. Τα στοιχεία που τον διαφοροποιούν από τους υπόλοιπους τύπους σχεδιασμού της ομάδας αυτής κατά τους Kaufman και Jacobs (1987) είναι:

- Προσανατολίζεται περισσότερο στην ανάληψη δράσης, την εφαρμογή και τα αποτελέσματα.
- Προάγει ευρύτερη και με μεγαλύτερη ποικιλία, συμμετοχή κατά την διαδικασία σχεδιασμού.
- Δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην κατανόηση των παραγόντων που επηρεάζουν μια τοπική κοινωνία στο ευρύτερο περιβάλλον της, ορίζοντας τις ευκαιρίες και τις απειλές που προέρχονται από αυτό.
- Ενθαρρύνει την ανταγωνιστικότητα εκ μέρους των τοπικών κοινωνιών.
- Δίνει έμφαση στην αξιολόγηση των δυνατοτήτων και αδυναμιών μιας τοπικής κοινωνίας σε σχέση με τις ευκαιρίες και τις απειλές από το ευρύτερο περιβάλλον της.

Με τα παραπάνω χαρακτηριστικά, γίνεται φανερό ότι ο στρατηγικός σχεδιασμός, σε αντίθεση με αυτό των αποσπασματικών μικροβελτιώσεων, παρέχει προοπτική για το μέλλον, ενώ με την έμφαση που δίνει στις συμμετοχικές διαδικασίες, υπερβαίνει τον συντηρητισμό του τελευταίου. Επίσης, με την συνδυασμένη θεώρηση των ευκαιριών και απειλών για μια τοπική κοινωνία από το ευρύτερο περιβάλλον της, και των ενδογενών της δυνατοτήτων και αδυναμιών, ο στρατηγικός σχεδιασμός χαρακτηρίζεται από τον ρεαλισμό των επιδιώξεών του, την εφαρμοσιμότητά του, και την ενσωμάτωση της δυναμικής της ελεύθερης αγοράς, αποκτώντας, έτσι συγκριτικό πλεονέκτημα και έναντι του ορθολογικού σχεδιασμού. Η ταυτότητα του στρατηγικού σχεδιασμού εξετάζεται εκτενέστερα στα επόμενα κεφάλαια, όπου και αναλύονται τα χαρακτηριστικά αυτά.¹⁵

3. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ

¹⁴ ΛΑΛΕΝΗΣ Κωνσταντίνος, «Ο Στρατηγικός Σχεδιασμός ως Τύπος Σχεδιασμού και ως Εργαλείο Αποτελεσματικής Αστικής Διαχείρισης», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2006, Τόμος 5, Τεύχος 1, σελ. 9-11

3.1. Ορισμός, προέλευση και δομή του Στρατηγικού Σχεδιασμού

Ιστορικά ο Στρατηγικός Σχεδιασμός (Strategic Planning), ως μοντέλο συστηματοποίησης με απώτερο σκοπό την αξιολόγηση εναλλακτικών λύσεων/σεναρίων και τη διαμόρφωση αποφάσεων, προέρχεται από το στρατιωτικό περιβάλλον (κυρίως στις ΗΠΑ) [Miller και HJensen, 1997] και μετέπειτα από τον κόσμο των επιχειρήσεων (Miller και H-Jensen, 1997. Bryson και Einsweiler, 1988. Hopkins και Hopkins, 1997. Andersen, 2000). Θα μπορούσαμε υποστηρίξουμε ότι ο στρατηγικός σχεδιασμός προσεγγίζει, χωρίς να είναι, το συστημικό μοντέλο σχεδιασμού, το οποίο περιλαμβάνει την συμμετοχή ομάδων ενώ παράλληλα προϋποθέτει την ύπαρξη δεδομένων και βασίζεται σε στοιχεία παρέχοντας αποδείξεις προκειμένου να μετρηθεί η αποτελεσματικότητα του έργου/ δράσης που υλοποιείται (Cox, 2007. Fincher, 1982). Επίσης ο στρατηγικός σχεδιασμός, ορίστηκε και ως μια διαδικασία, προσδιορισμού εφικτών στόχων και υλοποίησης στρατηγικών, με εφαρμογή σε ποικίλα πεδία ανάπτυξης δράσεων όπως: η συμμετοχή των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων στην ανάπτυξη πρωτοβουλιών που αφορούν π.χ. την τοπική οικονομική ανάπτυξη (σε περιοχές της Γερμανίας –Bennett και Krebs, 1991: 53, της Πορτογαλίας –Syrett, 1994, η περίπτωση του Sheffield στην Μεγ.Βρετανία –Strange, 1997), η ανάδειξη μιας περιοχής σε σχέση με άλλες ανταγωνιστικές μέσω των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της (place competition) (Bergen and Seattle case– Miller και H-Jensen, 1997. Kotler κ.ά., 1999: 109. Cheshire και Gordon, 1998. Marsden κ.ά., 1998. Boyne, 1996), ή η εξεύρεση στρατηγικών για την ανάπτυξη των εσωτερικών δυνατοτήτων για την οργάνωση ενός οργανισμού και την εκμετάλλευση ευκαιριών στο περιβάλλον (Kotler κ.ά., 1999: 110-111. Sandhusen, 1993: 73-83. Λουκίσσας, 2000: 57). Ο στρατηγικός σχεδιασμός έχει χρονικό ορίζοντα –μεσοπρόθεσμο συνήθως, που διαφοροποιείται έτσι τόσο από τα πλάνα του ορθολογικού σχεδιασμού για το απώτερο μέλλον, όσο και από την απουσία χρονικού ορίζοντα του σχεδιασμού αποσπασματικών μικροβελτιώσεων– και σχετίζεται με την ανάπτυξη συγκεκριμένων δραστηριοτήτων ενός οργανισμού, προκειμένου να ικανοποιήσει τους αντικειμενικούς στόχους με βάση το όραμα και την αποστολή που έχει προκαθοριστεί (McClamroch, κ.ά. 2001). Βασικά εργαλεία του στρατηγικού σχεδιασμού είναι οι αναλύσεις SWOT και PEST που αφορούν σε διαγνωστικές μελέτες του αντικειμένου εξέτασης, τόσο στο εσωτερικό (internal situation audit) όσο και στο εξωτερικό περιβάλλον τους (external situation audit). Επιπλέον, η ανάλυση SWOT έχει επίσης χρησιμοποιηθεί για μια μορφή συμμετοχικού, συνολικού σχεδιασμού (participative comprehensive planning) (Amdam και Amdam, 1990).¹⁶ Σαν διαδικαστικά στάδια του στρατηγικού σχεδιασμού μπορούν να αναφερθούν τα εξής:

- α. προσδιορισμός του σκοπού και των στόχων του σχεδιασμού
- β. ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης,
- γ. διαμόρφωση στρατηγικής με τον προσδιορισμό των παραγόντων των αναλύσεων SWOT και PEST,
- δ. επιλογή εναλλακτικής πρότασης,
- ε. εφαρμογή και
- στ. έλεγχος, αξιολόγηση, ανατροφοδότηση, αναθεώρηση.

Τέλος, εξελιγμένη μορφή στρατηγικού σχεδιασμού με κύρια στάδια τα:

¹⁶ ΛΑΛΕΝΗΣ Κωνσταντίνος, «Ο Στρατηγικός Σχεδιασμός ως Τύπος Σχεδιασμού και ως Εργαλείο Αποτελεσματικής Αστικής Διαχείρισης», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2006, Τόμος 5, Τεύχος 1, σελ. 11-12.

1. προσδιορισμό των κύριων παραμέτρων του σχεδιασμού,
2. ανάλυση της παρούσας κατάστασης, εφαρμογή εργαλείων ανάλυσης,
3. προσδιορισμό των βασικών στόχων,
4. προσδιορισμό πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων ανά στόχο,
5. διαμόρφωση στρατηγικών σχεδιασμού,
6. επιλογή άριστων στρατηγικών,
7. εφαρμογή, δράσεις,
8. έλεγχο, αξιολόγηση, ανατροφοδότηση¹⁷

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

Το τέλος του 20ου αιώνα σηματοδότησε μια σειρά δραματικών, παγκόσμιων αλλαγών και εξελίξεων που αφορούν στην πολιτική, την οικονομία, την κοινωνία και το χώρο: οικονομική παγκοσμιοποίηση, Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, νέες μετα-βιομηχανικές οικονομίες, νέες τεχνολογίες και η ανάδυση των φαινομένων της κοινωνίας της πληροφορίας, της κοινωνίας υψηλής κινητικότητας των ατόμων στην καθημερινότητά τους και της συμπίεσης του χώρου-χρόνου (time-space compression), ισχυρά μεταναστευτικά ρεύματα από τις αναπτυσσόμενες περιοχές της Ασίας και της Αφρικής προς την οικονομικά ώριμη Ευρώπη και η δημιουργία πολυεθνικών κοινωνιών, αποδοχή από την μεταμοντέρνα κοινωνία της "διαφοροποίησης" (diversity) και της "εξατομίκευσης" ("individualization") των πολιτιστικών αναφορών και επιλογών του ατόμου και η δημιουργία πολυ-πολιτισμικών κοινωνιών,, υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, ενεργειακή κρίση και προσπάθειες περιβαλλοντικής προστασίας και βιώσιμης ανάπτυξης.Σ' αυτό το πλαίσιο, η πολυπλοκότητα και η βαρύτητα του χωρικού σχεδιασμού εντείνονται. Οι τομείς της πολεοδομίας, της χωροταξίας και της περιφερειακής ανάπτυξης φαίνεται να αντιμετωπίζουν –ίσως για πρώτη φορά στην ιστορία τους– τόσο σημαντικές προκλήσεις. Στην παγκόσμια ιστορία της ανάπτυξης και εξέλιξης των πόλεων και των περιοχών (Mumford, 1984· Morris, 1994· Lavedan, 1959), ο χώρος ως υποδοχέας των δραστηριοτήτων του ανθρώπου ήταν πάντα προϊόν σχεδιασμού –τουλάχιστον από την 3^η χιλιετηρίδα π.Χ. και τη δημιουργία των πρώτων αστικών σχηματισμών και των πρώιμων κρατικών οντοτήτων. Και αποτελεί κοινό τόπο των διαφόρων παραδειγμάτων διαχρονικά και διαπολιτισμικά, ότι ο σχεδιασμός του χώρου έπετο χρονικά μιας καταρχήν ανάπτυξης Νπαραγωγικών και πολιτισμικών δραστηριοτήτων –ανακλώντας πάντα τη δομή και το εποικοδόμημα του κοινωνικού σχηματισμού (Rossi, 1982· Kostof, 1991· Benevolo, 1997). Σημαντικότερη ιδιαιτερότητα του σύγχρονου παγκοσμιοποιημένου περιβάλλοντος είναι ότι αυτή η χρονική αλληλουχία έχει αντιστραφεί: Ο σχεδιασμός του χώρου –αστικού και περιφερειακού– δεν έπεται αλλά προηγείται χρονικά της ανάπτυξης των παραγωγικών και πολιτισμικών δραστηριοτήτων. Και ο χώρος δεν είναι πλέον απλός υποδοχέας των οικονομικών και πολιτισμικών δραστηριοτήτων, αλλά μέσω του σχεδιασμού, χρησιμοποιείται συνειδητά ως 'καταλύτης' και "εργαλείο" ανάπτυξης των οικονομιών –αστικών και περιφερειακών (Γοσποδίνη, 2000· Gospodini, 2002). Αυτή η αντιστροφή της σχέσης είναι απόρροια αλυσιδωτών φαινομένων που πηγάζουν από την οικονομική παγκοσμιοποίηση, την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και τη δημιουργία νέων Ευρωπαϊκών και παγκόσμιων δικτύων

¹⁷ ΛΑΛΕΝΗΣ Κωνσταντίνος, «Ο Στρατηγικός Σχεδιασμός ως Τύπος Σχεδιασμού και ως Εργαλείο Αποτελεσματικής Αστικής Διαχείρισης», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2006, Τόμος 5, Τεύχος 1, σελ. 13. 29

πόλεων και περιφερειών.¹⁸ Αναλυτικότερα, ξεκινώντας από τις πόλεις, μια σειρά μελετών τα τελευταία 15 χρόνια (βλ. Sachar, 1990· Sassen, 1994 και 2001· Amin και Thrift, 1995· Savitch, 1996· Short και Kim, 1999) δείχνει ότι η δυναμική της ανάπτυξης των πόλεων έχει επηρεαστεί δραματικά στα πλαίσια της οικονομικής παγκοσμιοποίησης: Οι αγορές υπερβαίνουν πλέον τα σύνορα και τα συμφέροντα των εθνικών κρατών, ενώ φθίνει η ικανότητα κάθε κράτους να διαμορφώνει την εθνική του οικονομία και τον τρόπο αλληλεπίδρασης των εξωτερικών δυνάμεων και δομών. Αυτές οι αλλαγές:

1. πρώτον, ανακατανέμουν τα εισοδήματα και τις ευκαιρίες των πόλεων σε συνάρτηση με το βαθμό συμμετοχής τους στην παγκόσμια οικονομία.
2. δεύτερον, δημιουργούν νέα αστικά δίκτυα και αναδιαρθρώνουν τις ιεραρχίες των πόλεων μέσα σε αυτά.
3. και τρίτον, επηρεάζουν την οργάνωση, τη δομή και τη μορφολογία του χώρου μέσα στις πόλεις (Shaw, 2001· Sassen, 2001).

Ειδικότερα, στα πλαίσια της οικονομικής παγκοσμιοποίησης, παραδοσιακοί παράγοντες όπως η γεωγραφική θέση και οι υποδομές που κάποτε επηρέαζαν σημαντικά την επιλογή τύπου εγκατάστασης των επιχειρήσεων, εμφανίζονται σήμερα να έχουν ελάχιστη σημασία. Η δυνατότητα του κεφαλαίου και των επιχειρήσεων να μετακινούνται από τόπο σε τόπο και να μετεγκαθίστανται, έχει μετατρέψει όλες τις πόλεις –με εξαίρεση ίσως τις "παγκοσμιοπόλεις" ("global cities"– Sassen, 2000 και 2001) που έχουν αρκετή δύναμη ώστε να επιβάλλονται της μεγάλης κινητικότητας του κεφαλαίου– σε "εναλλακτικές θέσεις" εγκατάστασης επιχειρήσεων. Πλέον οι πόλεις, όπως ο Kantor είχε πρώτος διατυπώσει από το 1987, είναι αναγκασμένες να ανταγωνίζονται η μία την άλλη από θέσεις συγκριτικής αδυναμίας για την προσέλκυση του κεφαλαίου (Kantor, 1987). Στο νέο περιβάλλον του εντεινόμενου ανταγωνισμού (βλ. Brotchie κ.ά., 1995· Duffy, 1995· Jensen-Butler κ.ά., 1997), οι πόλεις επιχειρούν να προσελκύσουν επιχειρήσεις είτε ανανεώνοντας την οικονομική ελκυστικότητά τους (π.χ. μειωμένοι φόροι, χαμηλότεροι μισθοί, νομοθετική ευελιξία επενδύσεων), είτε βελτιώνοντας την ποιότητα του αστικού χώρου (Boyle και Rogerson, 2001). Η βελτίωση της ποιότητας του αστικού χώρου στηρίζεται:

- α. στον εκσυγχρονισμό των υποδομών (μεταφορικών υποδομών, τηλεπικοινωνιών)
 - β. στην αναβάθμιση της εικόνας της πόλης και την ανάδειξη της ταυτότητας του τόπου.
- Το δεύτερο επιχειρείται μέσω της ανάδειξης της ιστορικής και πολιτισμικής κληρονομιάς, του καινοτόμου σχεδιασμού του χώρου και της δημιουργίας νέων επικέντρων:
- i. επιχειρηματικών επικέντρων όπως τα Docklands του Λονδίνου ή το Potsdamer Platz του Βερολίνου,
 - ii. επικέντρων υψηλής τέχνης όπως οι γειτονιές των Μουσείων στην Βιέννη και στο Ρότερνταμ,
 - iii. επικέντρων πολιτισμού και αναψυχής στα όρια της πόλης με το φυσικό υδάτινο στοιχείο όπως το Forum of the Cultures της Βαρκελώνης και η περιοχή Abandoibarra του Μπιλμπάο.
 - iv. επικέντρων δημοφιλούς ψυχαγωγίας όπως το Temple Bar στο Δουβλίνο, το Ψυρρή στην Αθήνα και τα Λαδάδικα στη Θεσσαλονίκη (βλ. Γοσποδίνη, 2006· Gospodini, 2006).

Η δημιουργία επιχειρηματικών επικέντρων και συμβολικών τοπίων αίγλης και εξουσίας στοχεύει άμεσα στην προσέλκυση μεγάλων πολυεθνικών επιχειρήσεων στους τομείς των νέων τεχνολογιών και των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, ενώ τα επίκεντρα πολιτισμού και αναψυχής στοχεύουν στην ανάπτυξη των νέων βιομηχανιών του πολιτισμού, του ελεύθερου χρόνου και του αστικού τουρισμού καθώς και στην προσέλκυση της νέας μεσαίας τάξης –ανθρώπινου κεφαλαίου υψηλού μορφωτικού επιπέδου, στελεχιακού δυναμικού υψηλής τεχνογνωσίας, για το οποίο υπάρχει προσφορά εργασίας σχεδόν οπου-

¹⁸ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ100-102.

δήποτε αλλά αυτό έλκεται μόνον από τις πόλεις που είναι ανταγωνιστικές στην ποιότητα του χώρου (Clark κ.ά, 2002· Clarke, 1997· Florida, 2002, 2004 και 2005). Υπό τις νέες συνθήκες, πρώτον παρατηρείται μια ταχεία αλλαγή και εξέλιξη των αστικών πολιτικών και της αστικής διακυβέρνησης από τα παραδοσιακά διοικητικά σχήματα σε νέα 'επιχειρηματικά' πρότυπα διοίκησης (Cox, 1993 και 1995) καθώς και σε νέα ριζοσπαστικά μοντέλα αστικής διακυβέρνησης επικεντρωμένα στην ανάπτυξη (οικονομική και δημογραφική) των πόλεων μέσω της προσφερόμενης ποιότητας του χώρου ("amenity urban growth", βλ. Clark και Rempel, 1997· Clark και Hoffmann-Martinot, 1998· Clark κ.ά., 2002). Και δεύτερον, ο αστικός σχεδιασμός εμφανίζεται να αναλαμβάνει για όλες τις κατηγορίες και ομάδες πόλεων έναν νέο σημαντικό ρόλο ως "εργαλείο" οικονομικής ανάπτυξης. Μια σημαντική σχέση μεταξύ του σχεδιασμού και της οικονομίας του αστικού χώρου που διατηρήθηκε για αιώνες αντιστρέφεται στην εποχή μας. Ενώ στην μακροχρόνια ιστορία των πόλεων η υψηλή ποιότητα του σχεδιασμένου χώρου καθώς και οι σχεδιαστικές καινοτομίες ήταν πάντα απόρροια της οικονομικής άνθισης συγκεκριμένων πόλεων και περιοχών σε μια χρονική περίοδο, στην νέα εποχή ο αστικός σχεδιασμός, η καινοτομία και η ποιότητα του χώρου χρησιμοποιούνται συνειδητά ως μέσον οικονομικής ανάπτυξης των πόλεων (Γοσποδίνη, 2000· Gosprođini, 2002).¹⁹ Όσον αφορά στο χωροταξικό και περιφερειακό σχεδιασμό, η μειωμένη πλέον σημασία των συνόρων στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης, της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, της μετάβασης των ανατολικοευρωπαϊκών χωρών στην οικονομία της αγοράς και της σταδιακής ένταξής τους στην ΕΕ, καθώς και η παράλληλη ανάπτυξη της διασυνοριακής συνεργασίας, έχουν οδηγήσει σε μια διαφορετική αντίληψη των γεωγραφικών και χωρικών ενότητων ως αντικειμένων του χωροταξικού και περιφερειακού προγραμματισμού και σχεδιασμού. Στο νέο περιβάλλον της συνεργασίας αλλά και του εντεινόμενου ανταγωνισμού μεταξύ των περιφερειών, βασικές ανταγωνιστικές αιχμές είναι:

- α. το χαμηλό κόστος του εργατικού δυναμικού,
- β. η ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών στις παραγωγικές διαδικασίες,
- γ. η παραγωγική ευελιξία και
- δ. οι καινοτομίες.

Οι αναπτυσσόμενες περιφέρειες της ανατολικής Ευρώπης και της Ασίας με προσφορά εργατικού δυναμικού χαμηλού κόστους απορροφούν μεγάλο ποσοστό των επενδύσεων και της ανάπτυξης. Στις οικονομικά ώριμες και αναπτυσσόμενες περιφέρειες της Ευρώπης, οι νέες τεχνολογίες αποτελούν σήμερα ενδιάμεσο αγαθό για τους περισσότερους παραγωγικούς τομείς, καθώς επίσης και τελικό προϊόν πολλών βιομηχανιών. Οι τάσεις εντοπισμένης χωρικής συγκέντρωσης παραγωγικών μονάδων (clusters) οι οποίες έχουν είτε ως ενδιάμεσο αγαθό είτε ως τελικό προϊόν τις νέες τεχνολογίες δημιουργεί εξειδικευμένες χωρικές ζώνες νέας τεχνολογίας ή καινοτόμα περιβάλλοντα διαφόρων τύπων που ποικίλουν σε χωρική κλίμακα: από θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων κλίμακας κτιρίου ή κτιριακού συγκροτήματος, τεχνολογικά πάρκα και τεχνοπόλεις, έως και ολόκληρες περιφέρειες καινοτομίας (Komninos, 2002). Παράλληλα με τις παραπάνω εξελίξεις, πρέπει να τονισθεί ότι η πολιτική διάσταση του νέου παγκοσμιοποιημένου περιβάλλοντος δημιουργεί κρίσιμες αντιφάσεις και προβλήματα στο χωροταξικό προγραμματισμό και σχεδιασμό. Ειδικότερα, παρά το γεγονός ότι στη νέα εποχή ο χωροταξικός προγραμματισμός και σχεδιασμός φαίνεται να είναι απαραίτητος περισσότερο από ποτέ, κυρίαρχα πολιτικά ρεύματα και ιδεολογίες στην Ευρώπη όπως ο νεοφιλελευθερισμός ευνοούν τη σχεδόν απεριόριστη κυριαρχία του παράγοντα της αγοράς στη διαχείριση του χώρου. Υπό την πίεση των δυνάμεων της αγοράς αλλά και του χρόνου, συχνά οδηγούμαστε σε διαδικασίες "μη-προγραμματισμού" και "μη-σχεδιασμού" του χώρου ή σε διαδικασίες όπου ο χωροταξικός προγραμματισμός και σχεδιασμός περιθωριοποιούνται

¹⁹ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 102-103.

και υποβαθμίζονται ή "χρησιμοποιούνται" ως μηχανισμοί που λειτουργούν μόνον για την επίλυση δευτερευόντων και μικρών χωρικών ζητημάτων.²⁰ Για παράδειγμα, οι διαδικασίες παραγωγής του χώρου σε πρόσφατα μεγάλα έργα, όπως τα επιχειρηματικά επίκεντρα Docklands στο Λονδίνο και Potsdamer Platz στο Βερολίνο, έχουν δείξει ότι στο βωμό των επιθυμιών της αγοράς και των χρονικών πιέσεων για ολοκλήρωση, υποβαθμίστηκαν τα μέγιστα ο προγραμματισμός του χώρου και η κοινωνική διάστασή του ενώ απογειώθηκαν οι αξίες του αρχιτεκτονικού και του αστικού σχεδιασμού "βιτρίνας". Υπερθεματίζοντας πάνω σ' αυτό, ο Harvey (1989β) έχει γράψει ότι στην προσπάθεια των πόλεων και των περιφερειών για χειραγώγηση της κινητικότητας των επενδύσεων στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης, δεν υπάρχει πια πολεοδομία ούτε χωροταξία, αλλά μόνον αρχιτεκτονική. Στρεφόμενοι προς τις τεχνολογικές εξελίξεις και τις χωρικές επιπτώσεις τους, παρατηρούμε ότι πρώτον, τα νέα δίκτυα στις μεταφορές (π.χ. τρένα και προαστιακοί σιδηρόδρομοι υψηλής ταχύτητας, αστικοί αυτοκινητόδρομοι) έχουν επιτρέψει τη διάχυση των παραγωγικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων στον περιαστικό χώρο των πόλεων, με αποτέλεσμα την υψηλή κινητικότητα των ατόμων στα πλαίσια της καθημερινότητά τους. Δεύτερον, οι νέες τεχνολογίες στις τηλεπικοινωνίες (διαδίκτυο, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, δορυφορικές συνδέσεις εικόνας και ήχου, κλπ) έχουν οδηγήσει σε αύξηση της προσλαμβάνουσας πληροφορίας του ατόμου και κατά συνέπεια, σε πλασματική μεγέθυνση της ροής των γεγονότων στο χρόνο. Δηλ. έχουν δημιουργήσει το φαινόμενο της "επιτάχυνσης της ιστορίας" ή της "συμπίεσης του χωρο-χρόνου" που χαρακτηρίζει την εποχή του νέου μοντερνισμού (Castells, 1991, 1993 και 1998· Young, 1993· Rheingold, 1994· Mitchel, 1995· Graham και Marvin, 1996). Επίσης, η ταχύτατη διάδοση των νέων τεχνολογιών στις τηλεπικοινωνίες έχουν ως αποτέλεσμα την διαρκώς αυξανόμενη ηλεκτρονική πρόσβαση των ατόμων (συμμετοχή από απόσταση) σε διάφορες κοινωνικές δραστηριότητες όπως εργασία, οι τραπεζικές συναλλαγές, οι αγορές, η εκπαίδευση, οι δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και η ψυχαγωγία, ο τουρισμός κ.λπ. Ο νέος τρόπος κοινωνικής συμμετοχής και επικοινωνίας του ατόμου (συμμετοχή από απόσταση, ηλεκτρονική πρόσβαση) τείνει να καταστήσει μη διακριτά τα όρια μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών δραστηριοτήτων οι οποίες στο παρελθόν ήταν σαφώς διακεκριμένες. Για παράδειγμα, κοινωνικές δραστηριότητες, όπως η εργασία, η εκπαίδευση, η ψυχαγωγία, οι αγορές, οι οποίες ήταν στο παρελθόν χρονικά διαφοροποιημένες δραστηριότητες του ατόμου, μπορούν σήμερα να τελούνται ταυτόχρονα ή σε ταχεία χρονική εναλλαγή μέσω ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή. Κατά συνέπεια, μπορούν να "φιλοξενούνται" στον ίδιο χώρο ο οποίος πλέον δεν έχει σαφή λειτουργική ταυτότητα. Αυτού του είδους οι σύγχρονοι χώροι χωρίς λειτουργική διαφοροποίηση και ταυτότητα, είναι αυτό που ο Augé (1992) έχει αποκαλέσει "μη-τόπος" ("nonlieu"). Οι νέες τεχνολογίες αναδιαρθρώνουν τη δομή και η μορφολογία του χώρου σε όλες τις κλίμακες και τα επίπεδα συστηματικής οργάνωσής του: από το κτίριο, τη γειτονιά, και την πόλη, έως την ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή και την περιφέρεια. Επιτρέπουν στη σύγχρονη πόλη της υψηλής τεχνολογίας και των νέων δικτύων –δηλ. την "μετάπολι"– να έχει μια ασυνεχή και διάχυτη φυσική ανάπτυξη ("dispersed city"). Αυτό έχει αρνητικές συνέπειες στη βιώσιμη ανάπτυξη των πόλεων: Τα κέντρα των πόλεων μετασηματίζονται οικονομικά και κοινωνικά (Gosprodi, 2008):

- Πρώτον, αραδοσιακές οικονομικές δραστηριότητες, όπως το εμπόριο, οι υπηρεσίες που πάντα ήταν αποκλειστικά χωροθετημένες στα κέντρα των πόλεων, σήμερα χωροθετούνται και στον περιαστικό χώρο και μάλιστα διάσπαρτα δημιουργώντας νέα εξωαστικά επίκεντρα (π.χ. Mediterranean Cosmos στη Θεσσαλονίκη, the Mall στο Μαρούσι, κ.ά.).
- Οι κενοί χώροι που δημιουργούνται στα κέντρα των πόλεων από τη μετεγκατάσταση αυτών των οικονομικών δραστηριοτήτων συνήθως καταλαμβάνονται από δραστηριότητες

²⁰ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 103-105.

πολιτισμού και αναψυχής. Έτσι λοιπόν, το κέντρο της σύγχρονης πόλης τείνει να αποκτά ολοένα και περισσότερο συμβολική, κίochi παραγωγική πλέον, ταυτότητα, και να μετατρέπεται σε τόπο πολιτιστικού, ψυχαγωγικού και τουριστικού προσανατολισμού.

- Τα μεσαία εισοδήματα που παραδοσιακά κατοικούσαν σε κεντρικές αστικές περιοχές, τείνουν σήμερα να επιλέγουν ως τόπο κατοικίας τον περιαστικό χώρο σε μεμονωμένα κτίρια κατοικίας ή σε συγκροτήματα κατοικιών. Έτσι οι κεντρικές αστικές περιοχές εμφανίζουν αφενός δημογραφική μείωση και αφετέρου, σταδιακά χάνουν την κοινωνική τους ταυτότητα και τείνουν να μετατρέπονται σε τόπους κατοικίας μονομελών νοικοκυριών, μονογονεϊκών οικογενειών, νοικοκυριών χαμηλών εισοδημάτων και οικονομικών μεταναστών. Σε αυτό το πλαίσιο, ο αστικός και περιφερειακός σχεδιασμός αντιμετωπίζουν νέα δεδομένα και νέες προκλήσεις. Πρέπει:

- πρώτον, να ενσωματώσουν στο σχεδιασμό του χώρου τις νέες τεχνολογικές δυνατότητες καθώς και τα νέα δεδομένα της εποχής της "υπερ-μοντερνικότη-τας" όπως η επιτάχυνση της κινητικότητας του ατόμου, η κοινωνία της πληροφορίας και η συμπίεση του χωροχρόνου.

- δεύτερον, να εκτιμήσουν τις επιπτώσεις των νέων τεχνολογιών στη χωρική οργάνωση των πόλεων και των περιφερειών, καθώς και στη βιώσιμη ανάπτυξή τους, και να επιδιώξουν τη συμμετρική κατανομή της δικτύωσης του χώρου, ώστε να μην δημιουργούνται περιοχές υψηλής δικτυακής ενσωμάτωσης και θύλακες δικτυακής απομόνωσης, και κατά συνέπεια, φαινόμενα κοινωνικο- χωρικού αποκλεισμού (Graham και Marvin, 2001). Μια άλλη σημαντική κοινωνικο-χωρική διάσταση της οικονομικής παγκοσμιοποίησης είναι οι μαζικές μεταναστεύσεις –νόμιμες και παράνομες– από τις φτωχές ή αναπτυσσόμενες περιοχές της Ασίας, της Αφρικής και της ανατολικής Ευρώπης προς τον πλούσιο βορά και τη δύση. Τα ισχυρά μεταναστευτικά ρεύματα μετασχηματίζουν τις ευρωπαϊκές πόλεις και περιφέρειες σε πολυεθνικές και πολυπολιτισμικές κοινωνίες (βλ. King, 1993 και 1995· Hall, 1995· Graham, 1998). Σημαντική διάσταση αυτού του μετασχηματισμού είναι το φαινόμενο του χωρικού διαχωρισμού των διαφορετικών εθνικών και πολιτισμικών ομάδων μέσα στις πόλεις και τις περιφέρειες ή του χωρικού αποκλεισμού αυτών των ομάδων –εθελοντικά ή ακούσια (βλ. Sassen, 1994· Sandercock, 1998).²¹ Η νέα πολυεθνικότητα και πολυπολιτισμικότητα των πόλεων και των περιφερειών της Ευρώπης ενισχύεται περαιτέρω από τον πολιτιστικό πλουραλισμό των μεταμοντέρνων κοινωνιών και την αποδοχή του δικαιώματος της συνύπαρξης του "διαφορετικού" στους κόλπους της ίδιας κοινωνίας. Οι παλιοί τρόποι κωδικοποίησης της κοινωνικής συμπεριφοράς των ατόμων (π.χ. ήθη και έθιμα, ταξικές συνήθειες, ιδεολογικοί κώδικες) με τους οποίους ερμηνευόταν οι δραστηριότητες των ανθρώπων δεν φαίνεται να λειτουργούν στις μεταβιομηχανικές κοινωνίες, όπως συνέβαινε στο παρελθόν (Featherstone, 1991). Οι ιδέες της "διαφοροποίησης" ("diversity") και της "εξατομίκευσης" ("individualization") των αναφορών του ατόμου

έχουν κυριαρχήσει σε πολλές κοινωνικές δραστηριότητες. Όλοι οι διαφορετικοί "κόσμοι" διεκδικούν τα δικαιώματα ύπαρξης και αναπαραγωγής τους και αναζητούν κάποιο χώρο μέσα στην αναδυόμενη μεταβιομηχανική πόλη και κοινωνία. Στα πλαίσια των παραπάνω, ο αστικός και περιφερειακός σχεδιασμός καλούνται να δημιουργήσουν νέους χώρους οι οποίοι μπορούν ταυτόχρονα να ενσωματώσουν τις ετερογενείς και πολυεθνικές αστικές κοινωνίες, να επιτρέπουν την έκφραση όλων των πολιτισμικά διαφορετικών τάσεων και να αναδείξουν την πολυπολιτισμική "ταυτότητα του τόπου" (Gosrodini, 2004). Τέλος, όλες οι παραπάνω οι εξελίξεις οι οποίες αναδομούν το χώρο σε όλες τις κλίμακες, ταυτόχρονα διαταράσσουν τις παλαιές ισορροπίες, μεταξύ των οποίων σημαντικότερη είναι η οικολογική διάσταση. Κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες, η ανάπτυξη άρχισε να γίνεται αντιληπτή με διαφορετικό τρόπο, άρχισε να γίνεται αντιληπτή ως πιθανή απειλή για το περιβάλλον –είτε επειδή οι φυσικοί πόροι καταναλώνονται ανεξέλεγκτα, είτε επειδή η οικολογική ισορροπία

²¹ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 105-107.

καταστρέφεται από την ανθρώπινη δραστηριότητα. Το κυρίαρχο ερώτημα που προκαλεί την μεγαλύτερη ανασφάλεια στο σύγχρονο άνθρωπο είναι εάν η σημερινή ανάπτυξη θα διασφαλίσει την αυριανή ζωή στον πλανήτη. Το ερώτημα αυτό σε συνδυασμό με την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος ενισχύουν συνεχώς την περιβαλλοντική συνείδηση και την ευαισθησία των κοινωνιών, και έχουν αναδείξει την αναγκαιότητα κατανόησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και η βιώσιμη ανάπτυξη έχουν καθιερωθεί ήδη από τη δεκαετία του 1990 ως κυρίαρχη σχολή σκέψης στο σχεδιασμό του αστικού και του περιφερειακού χώρου (Graham και Hunter, 1994· Van der Ryn και Cowan, 1995· Clark, 1996· Wheeler, 1998). Η πράσινη αρχιτεκτονική και ανάπτυξη των πόλεων είναι μια νέα σχολή σχεδιασμού με –περιορισμένη μέχρι σήμερα– αλλά γοργά αναπτυσσόμενη εφαρμογή (βλ. Raymond κ.ά., 2003· Kwok κ.ά., 2007· Mendler κ.ά., 2006, Williams, 2007· Chan Yenna, 2007). Η πράσινη αρχιτεκτονική στηρίζεται στο σχεδιασμό ο οποίος μεγιστοποιεί την ενεργειακή αυτάρκεια των κτιρίων, και ταυτόχρονα μειώνει τις αρνητικές επιδράσεις του δομημένου περιβάλλοντος πάνω στον άνθρωπο και την υγεία του. Τα βασικά στοιχεία των πράσινων κτιρίων είναι τα εξής:

- οικολογική προσαρμογή της αρχιτεκτονικής μορφής στο ανάγλυφο του εδάφους και του τοπίου.
- σχεδιασμός του κτιρίου ώστε να έχουμε τη μεγαλύτερη ενεργειακή επάρκεια με καθαρές και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.²²
- προσανατολισμός και σχεδιασμός του κτιρίου έτσι ώστε να επιτυγχάνεται καλύτερος ηλιασμός το χειμώνα και ο καλύτερος αερισμός του κτιρίου το καλοκαίρι.
- Ειδικά σκίαστρα για ηλιοπροστασία,
- φύτευση των νότιων τοίχων και της οροφής,
- βιολογικός καθαρισμός του νερού ούτως ώστε να χρησιμοποιείται για πότισμα μετά την ανακύκλωσή του.
- γυάλινες επιφάνειες ειδικής κατασκευής που μπορούν να λειτουργούν ως ηλιακοί συλλέκτες και να αποθηκεύουν ηλιακή ενέργεια για θέρμανση και ζεστό νερό.
- ειδικής κατασκευής υαλοπίνακες που μπορούν να χρησιμεύουν ακόμα και για ηχοπροστασία
- οικολογικά κονιάματα και γεωθερμική θέρμανση.

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΕΝΙΑΙΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Είναι ευρέως αποδεκτό ότι στα πλαίσια της οικονομικής διεθνοποίησης, αλλά και του αυξανόμενου βαθμού ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της κατάρτησης των εθνικών συνόρων, οι Ευρωπαϊκές πόλεις εμφανίζονται κατά την τελευταία δεκαετία να λειτουργούν όλο και περισσότερο ως ενιαίο αστικό δίκτυο. Υπερθεματίζοντας στο ζήτημα του αναδύομένου ενιαίου Ευρωπαϊκού αστικού δικτύου, έχουν διατυπωθεί ακόμη και ακραίες απόψεις όπως ότι "η Ευρωπαϊκή κοινότητα μετατρέπεται πρωτίστως σε μια κοινότητα πόλεων παρά σε κοινότητα εθνών" (Σημαιοφορίδης, 1998: 144).

Μέσα στο νέο ενιαίο Ευρωπαϊκό αστικό δίκτυο, δεν διαμορφώνεται μια σταθερή και άκαμπτη ιεραρχία πόλεων αλλά πολλές και ευέλικτες ιεραρχίες πόλεων σε συνάρτηση με τη συγκεκριμένη απόδοση των πόλεων σε διαφορετικούς τομείς και δραστηριότητες (π.χ.

²² ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 107-108.

υπηρεσίες, υψηλή τεχνολογία, τουρισμός, κ.ά.) καθώς και τη σφαίρα επιρροής τους (π.χ. περιφερειακή, εθνική, διεθνής) (CEC, 1992: 14). Στο πλαίσιο αυτό, δημιουργείται ένας εντεινόμενος ανταγωνισμός μεταξύ των πόλεων για τη βελτίωση της θέσης τους στην ιεραρχία και την αναζήτηση μιας "νέας κεντρικότητας" μέσα στο ενιαίο Ευρωπαϊκό αστικό δίκτυο (βλ. Jensen-Butler, 1997· Jensen-Butler κ.ά., 1997· Brotchie κ.ά., 1995· Duffy, 1995· Sassen, 2001· Γοσποδίνη, 2000· Gospodini, 2002). Απόδειξη αυτού του φαινομένου μπορεί να θεωρηθεί και ο αυξανόμενος αριθμός δικτύων πόλεων που οργανώνονται στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη συνεργασία και την ανταλλαγή ιδεών πάνω σε ζητήματα χάραξης πολιτικής και εφαρμογής ειδικών προγραμμάτων που αφορούν σε διάφορους τομείς, όπως για παράδειγμα νέες τεχνολογίες, τουρισμός, διαχείριση πολιτισμικής κληρονομιάς κ.ά. αλλά και σε κοινά προβλήματα όπως ανεργία, κοινωνικός αποκλεισμός, κ.ά. (βλ. CEC, 1992: 16-17· Σημαιοφορίδης, 1998: 144).²³

Η αναπτυξιακή προοπτική μιας πόλης ή μιας ομάδας πόλεων μέσα στο ενιαίο Ευρωπαϊκό αστικό σύστημα θεωρείται ότι διαφοροποιείται σε συνάρτηση με πέντε βασικούς παράγοντες (βλ. CEC, 1992: 22· Σημαιοφορίδης, 1998: 145), τους οποίους μελέτες από διαφορετική επιστημονική σκοπιά αναγνωρίζουν από κοινού ως κρίσιμους:

- α. Ο βαθμός διαφοροποίησης της οικονομικής βάσης και η ύπαρξη εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού.
- β. Η ύπαρξη υπηρεσιών με υψηλή τεχνολογία και τοπική διασύνδεση με ερευνητικά ιδρύματα.
- γ. Ο βαθμός ανάπτυξης ή/και εκσυγχρονισμού των υποδομών στους τομείς των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών.
- δ. Η ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος (κτισμένου χώρου, δημόσιου υπαίθριου χώρου, περι-αστικού φυσικού χώρου) και η ποιότητα της αστικής ζωής.
- ε. Η θεσμική ικανότητα για την χάραξη και την εφαρμογή αναπτυξιακών στρατηγικών.

Στο πλαίσιο των παραπάνω πέντε κρίσιμων παραγόντων, και ειδικότερα σε συνάρτηση με τον παράγοντα (δ) που αφορά στην ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος, η αναπτυξιακή προοπτική των πόλεων συνδέεται με την πολεοδομία και τον αστικό σχεδιασμό, που εμφανίζονται έτσι να αναλαμβάνουν ένα νέο διευρυμένο ρόλο, συνδεδεμένο με την οικονομική ανάπτυξη των πόλεων. Ωστόσο, ο νέος ρόλος του αστικού σχεδιασμού ως παράγοντα ανάπτυξης δεν είναι ο ίδιος για όλες τις κατηγορίες και τις ομάδες πόλεων μέσα στο ενιαίο Ευρωπαϊκό αστικό σύστημα: μητροπόλεις, μεγάλες πόλεις, μικρές πόλεις, πόλεις στον πυρήνα της Ευρώπης (τον παλαιό πυρήνα και το νέο πυρήνα), πόλεις στην περιφέρεια (οικονομική ή/και γεωγραφική) της Ευρώπης. Διότι οι διάφορες κατηγορίες και ομάδες πόλεων χαρακτηρίζονται από διαφορετικές οικονομικές, κοινωνικές και χωρικές ιδιότητες (CEC, 1992) και κατά συνέπεια, εισέρχονται στο νέο ενιαίο Ευρωπαϊκό αστικό δίκτυο από διαφορετικές αφετηρίες. Επομένως, διαφοροποιείται σε σχέση με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε κατηγορίας και ομάδας πόλεων, και ο ρόλος και ο βαθμός βαρύτητας της πολεοδομίας και του αστικού σχεδιασμού ως παραγόντων ανάπτυξης.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙΣ: Ο αστικός σχεδιασμός ως μέσο διατήρησης του μητροπολιτικού χαρακτήρα και της υπεροχής μέσα στο ενιαίο Ευρωπαϊκό αστικό δίκτυο

Την ύφεση της ανάπτυξης των μητροπόλεων, η οποία παρατηρήθηκε στη δεκαετία του 1970 και στην αρχή της δεκαετίας του 1980 λόγω του φαινομένου της αποκέντρωσης οικονομικών

²³ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 108-110

δραστηριοτήτων, ακολούθησε μια οικονομική και δημογραφική αναγέννηση των μητροπολιτικών κέντρων στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στη δεκαετία του 1990. Η επανα-αστικοποίηση (re-urbanisation) υποστηρίχθηκε από δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις και ήταν αποτέλεσμα των τάσεων συγκέντρωσης στις μητροπόλεις συγκεκριμένων οικονομικών τομέων και δραστηριοτήτων, όπως οι υψηλού επιπέδου εξειδικευμένες χρηματο-οικονομικές υπηρεσίες, τα προϊόντα και οι υπηρεσίες υψηλής τεχνολογίας και τεχνογνωσίας και η βιομηχανία πολιτισμού και μέσων επικοινωνίας. Οι μητροπόλεις διατήρησαν την υπεροχή τους με τη συνεχή προσέλκυση διεθνών χρηματοπιστωτικών οργανισμών και κεντρικών εγκαταστάσεων πολυεθνικών εταιρειών (Gospodini, 2002 και 2006), ερευνητικών κέντρων και εταιρειών υψηλής τεχνολογίας και τεχνογνωσίας (Hall, 2000· Pratt, 2000· Hutton, 2004· Gospodini, 2006), διεθνών πολιτικών οργανισμών και κέντρων δημόσιας διοίκησης, επιχειρήσεων τέχνης, θεάματος και μέσων μαζικής επικοινωνίας (Sassen και Roost, 2000· Mommas, 2004· Scott, 1997 και 2000· Hutton, 2004· Gospodini, 2006). Στο πλαίσιο του ανταγωνισμού των μητροπόλεων μέσα στο ενιαίο Ευρωπαϊκό αστικό σύστημα, ο αστικός σχεδιασμός έχει αναλάβει την τελευταία δεκαετία έναν ιδιαίτερα κρίσιμο ρόλο στη συνεχή προσπάθεια διατήρησης του μητροπολιτικού χαρακτήρα και της υπεροχής της πόλης: Η εφαρμογή των νέων ρευμάτων και τάσεων στον αστικό σχεδιασμό –και τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό– χρησιμοποιούνται ως "εργαλείο" δημιουργίας ενός ιδιαίτερου, πρωτοποριακού ή μοναδικού αστικού τοπίου αιγλής, εξουσίας και συμβολισμού του μητροπολιτικού χαρακτήρα (βλ. Γοσποδίνη, 2000 και 2006· Gospodini, 2002 και 2006). Οι avant-garde μορφές του χώρου (κτίρια, δημόσιος υπαίθριος χώρος) λειτουργούν ταυτοχρόνως ως "τοπόσημα" που ενισχύουν την ταυτότητα της πόλης και ως "μαγνήτες" που έλκουν την κορυφή των δραστηριοτήτων στον τομέα των υπηρεσιών (π.χ. κεντρικές εγκαταστάσεις πολυεθνικών εταιρειών, διεθνείς χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, πολυεθνικές εταιρείες υψηλής τεχνολογίας και τεχνογνωσίας κ.λπ.). Υπό αυτό το πρίσμα, μπορεί κανείς να κατανοήσει τις τεράστιες δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις σε μεγάλα έργα αστικού σχεδιασμού και αρχιτεκτονικής που έγιναν στις μητροπόλεις της Ευρώπης από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 μέχρι σήμερα: Στο Παρίσι, κατά την προεδρία του Mitterand, στο ζήτημα της προβολής του μητροπολιτικού χαρακτήρα της πόλης υιοθετήθηκε μια προσέγγιση καθαρά προσανατολισμένη στον πρωτοποριακό αστικό και αρχιτεκτονικό σχεδιασμό. Τα μεγάλα έργα ("grands travaux") αυτής της περιόδου, τα οποία υλοποιήθηκαν με γενναία δημόσια χρηματοδότηση και κάλυπταν όλο σχεδόν το Παρίσι, διασπαρμένα στο κέντρο και την περιφέρεια, ήταν όλα προϊόν διεθνών διαγωνισμών αρχιτεκτονικής και αστικού σχεδιασμού (Secchi, 1998).²⁴ Στο Λονδίνο, η ανάπλαση των Docklands, που χαρακτηρίστηκε από μεγάλες επενδύσεις κρατικών και ιδιωτικών κεφαλαίων, μπορεί επίσης να θεωρηθεί έργο συνυφασμένο με την προσπάθεια πρωτοποριακού επανασχεδιασμού του αστικού χώρου με στόχο την υλοποίηση του οράματος επέκτασης του επιχειρηματικού κέντρου του City ανατολικά αλλά και της αναβάθμισης του μητροπολιτικού χαρακτήρα του Λονδίνου συνολικά. Σε πρόσφατες κριτικές θεωρήσεις της ανάπλασης των Docklands (Hinsley και Malone, 1996) διατυπώνεται η άποψη ότι η διαδικασία που ακολουθήθηκε πρώτον, αντιπροσωπεύει ένα πρότυπο αστικής ανάπλασης προσαρμοσμένο στους κανόνες της αγοράς ("market-led-process") όπου περιορίζεται η συμμετοχή των τοπικών φορέων ενώ αυξάνονται οι επιλογές των ιδιωτικών συμφερόντων, και δεύτερον, εντάσσεται σε ένα πλαίσιο σαφώς προσανατολισμένο στη μορφή του αστικού χώρου ("form-based-framework"), όπου περιθωριοποιείται ο πολεοδομικός προγραμματισμός (urban planning) ενώ ανατίθεται κυρίαρχος ρόλος στον αστικό σχεδιασμό και την αρχιτεκτονική. Αυτά φαίνονται πολύ καθαρά ειδικότερα στην περίπτωση της περιοχής Canary Wharf των Docklands (Hinsley και Malone, 1996: 56-57). Στο

²⁴ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 110-111.

Βερολίνο, τόσο ο αστικός σχεδιασμός όσο και η αρχιτεκτονική, χρησιμοποιήθηκαν συστηματικά στην προσπάθεια αναβάθμισης της πόλης σε μητροπολιτικό κέντρο της Ευρώπης. Μετά την κατεδάφιση του τείχους το 1989 και την ανακήρυξη του Βερολίνου ως πρωτεύουσας της Γερμανίας, ακολούθησε ένα μεγάλο κύμα παρεμβάσεων αστικού σχεδιασμού που αφορούσαν στην ανάπλαση υποβαθμισμένων περιοχών κοντά στο τείχος – Potsdamerplatz, Leipzigerplatz, Friedrichstrasse, Alexanderplatz (Kapitzki, 1996). Ο επανασχεδιασμός του αστικού χώρου ήταν πάλι προϊόν διεθνών διαγωνισμών με συμμετοχή πολυεθνικών κατασκευαστικών εταιρειών σε συνεργασία με μεγάλα ονόματα αρχιτεκτόνων-πολεοδόμων. Ομοίως, οι πρόσφατες προσπάθειες για τον επαναπροσδιορισμό του Μιλάνου ως μητρόπολης της κεντρικής Ευρώπης συνδέονται επίσης με σημαντικά έργα αστικής αναδόμησης και ανάπλασης στο κέντρο της πόλης, όπως η αναδόμηση της περιοχής του Milan Fair. Σύμφωνα με το 1ο βραβείο του διεθνούς διαγωνισμού αστικού σχεδιασμού που κέρδισαν οι Zaha Hadid, Arata Isozaki, Daniel Libeskind και Pier Paolo Maggiora, η επανοικοδόμηση της περιοχής του παλιού Milan Fair θα στηρίζεται στον καινοτόμο σχεδιασμό και μορφο λογία επιχειρώντας την προσέλευση οικονομικών υπηρεσιών υψηλού επιπέδου, εταιρειών υψηλής τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, και μέσων μαζικής ενημέρωσης. Τα παραπάνω παραδείγματα καταδεικνύουν καθαρά το νέο ρόλο του αστικού σχεδιασμού ως εργαλείο οικονομικής ανάπτυξης. Η δημιουργία μέσω καινοτόμου σχεδιασμού "σημαινόντων επιχειρηματικών epicέντρων" και ασκού τοπίου αίγλης και συμβολισμού υποστηρίζουν την χωρική συγκέντρωση (clustering) των ακμαζόντων νέων αστικών οικονομικών δραστηριοτήτων, όπως εταιρείες οικονομικών υπηρεσιών υψηλού επιπέδου, υψηλής τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, και συμβάλλουν στη διατήρηση του status των μητροπόλεων στις ιεραρχίες του Ευρωπαϊκού και του παγκόσμιου αστικού δικτύου (Γοσποδίνη, 2006· Gospodini, 2006).²⁵

ΜΕΓΑΛΕΣ ΠΟΛΕΙΣ : Ο αστικός σχεδιασμός ως μέσον αναβάθμισης της θέσης των πόλεων στην ιεραρχία του ενιαίου Ευρωπαϊκού αστικού δικτύου

Ως συνέπεια της μαζικής αστικοποίησης των πληθυσμών, της συγκέντρωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων και της σημαντικής οικιστικής επέκτασης των μεγάλων Ευρωπαϊκών πόλεων κατά τις δεκαετίες 1950 και 1960, αυτή η ομάδα Ευρωπαϊκών πόλεων χαρακτηρίστηκε κατά τις επόμενες δεκαετίες από υποβάθμιση της ποιότητας του αστικού χώρου και κατά συνέπεια, της αστικής ζωής: υψηλές πολεοδομικές πυκνότητες, χαμηλή ποιότητα σχεδιασμού και κατασκευής του χώρου, αίσθηση έλλειψης ταυτότητας του χρήστη στο χώρο, αντιθέσεις κοινωνικών ομάδων μέσα στον αστικό ιστό, μόλυνση του περιβάλλοντος, κ.ά. Αυτά τα χωρικά και κοινωνικά μειονεκτήματα των μεγάλων πόλεων σε συνδυασμό με συνυπάρχουσες οικονομικές δυσκαμψίες (π.χ. υψηλές τιμές γης, σχετικά μεγάλο κόστος υπηρεσιών) κατέστησαν αυτήν την ομάδα πόλεων λιγότερο ελκυστική ως τόπο εγκατάστασης – διαμονής ή εργασίας. Ειδικότερα στην περιφέρεια της Ευρώπης, η υποβάθμιση της ποιότητας του αστικού χώρου και της αστικής ζωής στις μεγάλες πόλεις ήταν εντονότερη αφού η εσωτερική μετανάστευση πληθυσμών προς αυτές ήταν ταχύτατη και μαζικότερη και είχε ως συνέπεια την άναρχη οικονομική και οικιστική ανάπτυξη τους. Στο πλαίσιο του ανταγωνισμού των μεγάλων πόλεων μέσα στο ενιαίο Ευρωπαϊκό αστικό σύστημα, ο αστικός σχεδιασμός αποτελεί το βασικό μέσον άρσης μέρους των συσσωρευμένων χωρικών μειονεκτημάτων με κυρίαρχη δράση την ανάπλαση: ανάπλαση υποβαθμισμένων περιοχών, ανάπλαση και αναβίωση εγκαταλειμμένων βιομηχανικών περιοχών, ανάπλαση και ανάδειξη ιστορικών κέντρων, ανάπλαση θαλασσίων μετώπων, κ.ά. Η βελτίωση της εικόνας της πόλης χρησιμοποιείται ως "καταλύτης" στην προσέλκυση νέων

²⁵ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 111-112.

επενδύσεων σε τομείς των νέων αστικών οικονομιών (π.χ. νέες τεχνολογίες, πολιτισμός, τουρισμός, δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου) και κατά συνέπεια, ως μέσον αναβάθμισης της θέσης της πόλης στην ιεραρχία του ενιαίου Ευρωπαϊκού αστικού συστήματος.

Ειδικότερα στην περίπτωση μεγάλων πόλεων σε σημαντική οικονομική ύφεση, όπως για παράδειγμα βιομηχανικές πόλεις με παραδοσιακή βαριά βιομηχανία, ή πόλεις-λιμάνια σε παρακμή, ο ρόλος του αστικού σχεδιασμού γίνεται ακόμη σημαντικότερος: Η βελτίωση της εικόνας της πόλης εμφανίζεται ως απαραίτητο ενδιάμεσο βήμα στη μεταστροφή της τοπικής οικονομίας προς ανθούσες νέες αστικές οικονομίες. Αυτό αντανακλάται καθαρά στο γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια, τέτοιες πόλεις τείνουν να προτάσσουν υψηλά στην ιεραρχία του συνόλου των δράσεων για την αναδιάρθρωση της τοπικής οικονομίας, τις αναπλάσεις μεγάλης κλίμακας αστικών περιοχών. Εδώ, θα μπορούσαν να αναφερθούν τα παραδείγματα ανάπλασης στα Liverpool Docks και στην περιοχή Kop van Zuid του Rotterdam στη δεκαετία του 1990: Ο επανασχεδιασμός του αστικού ιστού επικέντρωσε σε ζητήματα αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και φυσιογνωμίας της πόλης ενώ ταυτόχρονα παρήγαγε χώρο για νέες ανθούσες δραστηριότητες και χρήσεις –ψυχαγωγία, πολιτισμός, εμπόριο, υπηρεσίες, κατοικία.²⁶ Αυτές οι αναπλάσεις μεγάλης κλίμακας τόσο στο Liverpool, όσο και στο Rotterdam, θεωρούνται ότι συνέβαλαν σημαντικά στην επιδιωκόμενη αναδιάρθρωση της τοπικής οικονομίας. Ο νέος ρόλος του αστικού σχεδιασμού ως μέσον αναβάθμισης των μεγάλων πόλεων στην ιεραρχία του ενιαίου Ευρωπαϊκού αστικού συστήματος, αντανακλάται εμμέσως και στις προσπάθειες μεγάλων Ευρωπαϊκών πόλεων να φιλοξενήσουν σημαντικές διεθνείς εκδηλώσεις όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες, η World EXPO κ.ά. Τέτοια γεγονότα τείνουν να λειτουργούν ως κινητήριο δύναμη για την υλοποίηση έργων που, μετά το πέρας του συγκεκριμένου γεγονότος, θα έχουν ένα μόνιμο θετικό αποτέλεσμα στην πόλη. Η Βαρκελώνη αντιπροσωπεύει ένα από τα πιο επιτυχημένα παραδείγματα μεγάλης πόλης που την τελευταία δεκαεπταετία αναβαθμίσθηκε στις ιεραρχίες του ενιαίου Ευρωπαϊκού αστικού συστήματος, χρησιμοποιώντας ως καταλύτη τη φιλοξενία των Ολυμπιακών του 1992 και ως βασικό "εργαλείο" τον αστικό σχεδιασμό και τις δράσεις ανάπλασης. Στα πλαίσια του ανταγωνισμού των πόλεων, οι προσπάθειες των πόλεων για την ανάπτυξη των νέων αστικών οικονομιών, με κυρίαρχες τις οικονομίες του πολιτισμού και του ελεύθερου χρόνου, σε συνδυασμό με τις προσπάθειές τους να φιλοξενήσουν μεγάλα διεθνή γεγονότα (mega events) για τα οποία το σύνολο των αναγκαίων κτιριακών εγκαταστάσεων απαιτεί μεγάλης έκτασης χώρους σε άμεση γειτνίαση, γέννησε ένα νέο φαινόμενο στη μεταβιομηχανική πόλη: τη χωρική συγκέντρωση των πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Ο Mommaas (2004), αναφέρει ότι η τάση χωρικής συγκέντρωσης και ομαδοποίησης των πολιτιστικών δραστηριοτήτων αποτελεί προχωρημένο στάδιο της χρήσης του πολιτισμού ως κινητήριου μοχλού της αστικής οικονομίας. Αποτελεί σημαντική μεταβολή και δηλώνει το πέρασμα "από τις απλές πολιτικές που στόχευαν στην οργάνωση περιστασιακής κατανάλωσης πολιτιστικών θεαμάτων σε πιο ολοκληρωμένες στρατηγικές πολιτικές που στοχεύουν στη δημιουργία πλήθους χώρων εν σειρά, ακόμη και ολόκληρων γειτονιών και αστικών περιοχών, για πολιτιστική παραγωγή και δημιουργικότητα".

ΜΕΣΑΙΕΣ ΚΑΙ ΜΙΚΡΕΣ ΠΟΛΕΙΣ : Ο αστικός σχεδιασμός ως μέσον άρσης της περιθωριοποίησης και διεύρυνσης της αναπτυξιακής προοπτικής μέσα στο ενιαίο Ευρωπαϊκό αστικό σύστημα

²⁶ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 112-113.

Στα πλαίσια του ενιαίου Ευρωπαϊκού αστικού δικτύου, οι μεσαίες πόλεις (20-100 χιλιάδες κατ.) και οι μικρές πόλεις (μέχρι 20 χιλιάδες κατ.) θεωρούνται η δυναμικότερη ομάδα πόλεων με μεγάλες δυνατότητες ανέλιξης στις ιεραρχίες του συστήματος και θετική εν γένει αναπτυξιακή προοπτική. Ήδη από τη δεκαετία του 1980, ενισχυόμενες από τις πολιτικές αποκέντρωσης, οι πόλεις αυτές γνώρισαν ιδιαίτερη οικονομική και δημογραφική ανάπτυξη. Οι βασικότεροι παράγοντες που πιστεύεται ότι κατέστησαν αυτή την ομάδα πόλεων ελκυστική για την εγκατάσταση νέων επιχειρήσεων και νέων κατοίκων είναι οι εξής:

- οι οικονομικές δυσκαμψίες και τα μειονεκτήματα των μεγάλων πόλεων (π.χ. υψηλές τιμές γης, σχετικά μεγάλο κόστος υπηρεσιών, παλαιές υποδομές, κ.ά.) που ευνόησαν την αποκέντρωση συγκεκριμένων οικονομικών τομέων και δραστηριοτήτων (π.χ. βιομηχανία).²⁷
- Η τεχνολογική εξέλιξη στους τομείς των μεταφορών, των τηλεπικοινωνιών και της πληροφορικής που διεύρυνε τις επιλογές τόπου εγκατάστασης τόσο για επιχειρήσεις όσο και για κατοίκους.
- Η υψηλότερη ποιότητα του αστικού χώρου και η καλύτερη ποιότητα ζωής που κατα κανόνα χαρακτηρίζαν τις μικρές πόλεις σε σύγκριση με τις μεγάλες πόλεις: μικρές πολεοδομικές πυκνότητες και χαμηλή δόμηση, διατήρηση σε μεγαλύτερο βαθμό της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και των παραδοσιακών μορφών του αστικού χώρου, μικρές αποστάσεις μέσα στην πόλη, λιγότερη κυκλοφοριακή συμφόρηση και ταχύτερη μετακίνηση, μικρότερη μόλυνση του περιβάλλοντος, στενότερη σχέση και επαφή μεταξύ δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος, μικρότερες κοινωνικές αντιθέσεις, μεγαλύτερη αίσθηση ταυτότητας στο χώρο και στην τοπική κοινωνία. Στο πλαίσιο αυτό, η ποιότητα του αστικού χώρου εμφανίζεται ως ένας από τους τρεις βασικούς παράγοντες που έχουν ήδη επιδράσει θετικά στην ανάπτυξη των μικρών Ευρωπαϊκών πόλεων. Επομένως, σε μια πρώτη θεώρηση, ο νέος ρόλος του αστικού σχεδιασμού στην ομάδα των μικρών πόλεων αφορά στην διατήρηση της ποιότητας και των χωρικών πλεονεκτημάτων του αστικού χώρου. Ωστόσο, ο ρόλος του αστικού σχεδιασμού μπορεί να εξειδικευθεί περισσότερο για κάθε μία από τις υπο-ομάδες μικρών πόλεων σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της μέσα στο ενιαίο Ευρωπαϊκό αστικό δίκτυο.

1. Οι μεσαίες και μικρές πόλεις που ανήκουν στον πυρήνα –παλαιό και νέο πυρήνα– της Ευρώπης, πιστεύεται ότι θα αντιμετωπίσουν επιτυχώς το νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον κυρίως λόγω των πλεονεκτημάτων της θέσης τους: μικρή απόσταση από τα μητροπολιτικά κέντρα και τις μεγάλες πόλεις, αναπτυγμένο και αξιόπιστο δίκτυο μεταφορών και επικοινωνιών. Ειδικότερα, οι μικρές πόλεις που βρίσκονται πάνω σε μεγάλους κυκλοφοριακούς και μεταφορικούς άξονες (transport corridors) θεωρείται ότι έχουν ιδιαίτερα ευνοϊκή προοπτική που συνδέεται με την ανάπτυξη εταιρειών διεθνών διανομών, επιχειρήσεων νέων τεχνολογιών καθώς και οικιστική ανάπτυξη. Σε αυτή την υπο-ομάδα μικρών πόλεων, ο ρόλος του αστικού σχεδιασμού συνδέεται με τη διατήρηση των ποιοτικών χαρακτηριστικών του αστικού χώρου και τη συνεχή "προστασία" του περιβάλλοντος από τους κινδύνους που ενέχει η πιθανή ταχεία ανάπτυξη, έτσι ώστε οι πόλεις αυτές να συνεχίσουν να αποτελούν σε βάθος χρόνου ελκυστικό τόπο εγκατάστασης νέων επιχειρήσεων και νέων κατοίκων.

II. Οι μεσαίες και μικρές πόλεις με ειδικά χαρακτηριστικά. Στην ομάδα αυτή συγκαταλέγονται:

- πόλεις με ενδογενείς φυσικούς ή/και πολιτιστικούς πόρους ανάπτυξης, δηλ. πόλεις με φυσικό περιβάλλον ιδιαίτερου κάλλους, πόλεις με πλούσια αρχαιολογική, αρχιτεκτονική και εν γένει πολιτιστική κληρονομιά, όπως είναι για παράδειγμα

²⁷ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 113-115.

πολλές μεσαίες και μικρές ελληνικές πόλεις στο νησιωτικό αλλά και τον ορεινό χώρο της Ελλάδας, και

- μεσαίες και μικρές πόλεις με αναπτυγμένες ειδικές αστικές λειτουργίες όπως πόλεις με παράδοση σε υψηλού επιπέδου εκπαιδευτικά ιδρύματα και ερευνητικά ιδρύματα, (π.χ. Cambridge, Οξφόρδη, Χαϊδελμβέργη, Καρλσρούη).²⁸

Αυτή η ομάδα πόλεων θεωρείται ότι έχει πολύ θετική προοπτική συνδεδεμένη κυρίως με την τουριστική και την οικιστική ανάπτυξη. Σε αυτή την υποομάδα των μικρών πόλεων, η ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος αποτελεί ιδιαίτερα κρίσιμο παράγοντα για την ανάπτυξη: Ο ίδιος ο αστικός χώρος αντιπροσωπεύει με μια έννοια "προϊόν προς πώληση" και κυρίαρχο πόλο έλξης τόσο για τους επισκέπτες όσο και για τους κατοίκους. Επομένως, ο ρόλος του αστικού σχεδιασμού είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Συνδέεται με την εφαρμογή καινοτόμων πολιτικών και τεχνικών σε ζητήματα:

- α. προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος,
- β. προστασίας και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς, και
- γ. σχεδιασμού και λειτουργίας του αστικού χώρου, έτσι ώστε η πόλη να διατηρήσει ή και να αναβαθμίσει τη θέση της ως "ειδική" πόλη μέσα στο ενιαίο Ευρωπαϊκό αστικό δίκτυο.

III. Οι μεσαίες και μικρές πόλεις στην περιφέρεια –οικονομική ή/και γεωγραφική– της Ευρώπης –χωρίς ενδογενείς φυσικούς ή πολιτιστικούς πόρους ανάπτυξης αναμένεται να αντιμετωπίσουν ιδιαίτερα προβλήματα στο νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον του ενιαίου αστικού συστήματος. Σε σύγκριση με τις μικρές πόλεις στον πυρήνα, οι μικρές πόλεις στην περιφέρεια χαρακτηρίζονται από σημαντικές αδυναμίες τόσο σε υποδομές όσο και σε παραγωγική διάρθρωση (ανεπάρκεια φυσικών υποδομών και τηλεπικοινωνιών, τοπικές επιχειρήσεις μικρομεσαίου μεγέθους και χαμηλής τεχνολογίας, υψηλό ποσοστό απασχόλησης στη γεωγία). Κάποια αναπτυξιακά προβλήματα μπορούν να αντιμετωπισθούν μέσω των δικτύων πόλεων στο ενιαίο αστικό σύστημα που μπορούν να προσφέρουν βοήθεια στις μικρές πόλεις της περιφέρειας σε ζητήματα τεχνολογίας και χάραξης πολιτικής. Ωστόσο, εκείνες οι μικρές πόλεις που βρίσκονται σε καθαρά αγροτικές περιοχές στην περιφέρεια καθώς και εκείνες που στηρίζονται σε οικονομικές δραστηριότητες σε ύφεση (π.χ. πόλεις-λιμάνια σε παρακμή, πόλεις με βιομηχανία παλαιάς τεχνολογίας) θεωρείται ότι έχουν ιδιαίτερα δυσμενή αναπτυξιακή προοπτική μέσα στο ενιαίο αστικό σύστημα λόγω σοβαρών δυσκολιών αναδιάρθρωσης της τοπικής οικονομίας τους –π.χ. έλλειψη ενδογενών πόρων ανάπτυξης όπως τουριστικά αξιοποιήσιμη πολιτιστική κληρονομιά ή/και ιδιαίτερου κάλλους φυσικό περιβάλλον για να στρέψουν την τοπική οικονομία προς τον τουρισμό και τις υπηρεσίες, έλλειψη υποδομών ή/και ανθρώπινου δυναμικού για την ανάπτυξη επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογίας και πολιτιστικής βιομηχανίας. Σε αυτή τη μειονεκτική υπο-ομάδα πόλεων, ο αστικός σχεδιασμός μπορεί να αποτελέσει καθοριστικότερο παράγοντα στην προσπάθεια αναδιάρθρωσης της τοπικής οικονομίας και άρσης της περιθωριοποίησης των μειονεκτικών μικρών πόλεων μέσα στο ενιαίο αστικό σύστημα. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως "εργαλείο" για τη ριζική αναβάθμιση του αστικού τοπίου και της εικόνας αυτών των πόλεων, έτσι ώστε ο δομημένος αστικός χώρος ο ίδιος να μετατραπεί σε ενδογενή πόρο οικονομικής, δημογραφικής και οικιστικής ανάπτυξης. Σημαντικότερο παράδειγμα είναι η πόλη Μπιλμπάο στην περιοχή των Βάσκων στην Ισπανία, όπου ο

²⁸ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 115-116.

αναπτυξιακός ρόλος του αστικού σχεδιασμού ως μέσον άρσης της περιθωριοποίησης καταδεικνύεται με τον καλύτερο τρόπο. Μέχρι τη δεκαετία του 1990, το Bilbao, αποτελούσε αποβιομηχανοποιημένη πόλη με οξυμένα προβλήματα οικονομικής ύφεσης και ανεργίας, με εγκαταλειμμένες ή υπολειπόμενες εγκαταστάσεις παραδοσιακής βαριάς βιομηχανίας στο κέντρο της πόλης δίπλα στο ποτάμι.²⁹ Η μεγάλη κλίμακας ανάπλαση της παλαιάς βιομηχανικής περιοχής και ο πρωτοποριακός φυσικός ανασχεδιασμός του αστικού χώρου έχουν μετατρέψει το Bilbao σε κέντρο αστικού τουρισμού. Τα πρώτα αποτελέσματα ερευνών σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη δείχνουν ότι οι επισκέπτες από το εξωτερικό έχουν αυξηθεί θεαματικά -43% ανά μήνα του ημερολογιακού έτους. Αντιστοίχως, οι Ισπανοί επισκέπτες (πλην των Βάσκων) έχουν αυξηθεί κατά 20,4% (Plaza, 1999). Ειδικότερα, το κτήριο του Μουσείου Guggenheim και ο πρωτοποριακός σχεδιασμός του από τον Frank. O. Gehry, τεκμηριώνουν με τον καλύτερο τρόπο μια νέα τάση που αναδύεται διεθνώς και αφορά στον αστικό τουρισμό καθώς και στη σχέση μεταξύ χώρου και επισκέπτη: Ανεξαρτήτως των συγκεκριμένων λειτουργιών και δραστηριοτήτων που μπορεί να φιλοξενοούνται στο χώρο (κτήριο ή δημόσιο υπαίθριο χώρο), ο πρωτοποριακός φυσικός σχεδιασμός του χώρου μπορεί να καταστήσει έκθεμα τον ίδιο το χώρο και να τον μετατρέψει σε αξιοθέατο και πόλο τουριστικής έλξης. Χρησιμοποιώντας τα λόγια της Beatriz Plaza για το Μουσείο Guggenheim, "η avant-garde εικόνα αυτού του μνημειακού κυβιστικού γλυπτού ενός πλοίου έχει σημαντικότερο θετικό αποτέλεσμα για την πόλη του Bilbao τόσο λόγω της ικανότητας του Μουσείου να προσελκύει τουρίστες, όσο και λόγω της βελτίωσης της εικόνας της πόλης. Από τα εγκαίνια του Μουσείου Guggenheim, η πόλη έχει κάνει ένα άλμα μπροστά. Ανακεφαλαιώνοντας όλα τα προηγούμενα σχετικά με τις νέες "χρήσεις" του αστικού σχεδιασμού ως μέσον ανάπτυξης, θα μπορούσαν να εξαχθούν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Στην εποχή της διεθνοποίησης και του ενιαίου Ευρωπαϊκού αστικού συστήματος, ο καινοτόμος χωρικός σχεδιασμός τείνει να μετασχηματίζεται από προϊόν οικονομικής ευμάρειας σε μέσον οικονομικής ανάπτυξης των πόλεων.
- Ο αστικός σχεδιασμός και η πολεοδομία αναλαμβάνουν ένα νέο αναβαθμισμένο ρόλο ως εργαλεία οικονομικής ανάπτυξης.
- Η επίδραση της πολεοδομίας και του αστικού σχεδιασμού ως εργαλείων οικονομικής ανάπτυξης είναι σημαντική για όλες τις κατηγορίες και ομάδες πόλεων. Ωστόσο, γίνεται ιδιαίτερα κρίσιμη για δύο ομάδες πόλεων που αντιπροσωπεύουν τα δύο άκρα του ενιαίου αστικού συστήματος:
 - α. τις μητροπόλεις και

β. τις μικρές πόλεις της περιφέρειας που στερούνται ενδογενών πόρων ανάπτυξης.

- Σε αυτές τις δύο ομάδες πόλεων, ο πρωτοποριακός σχεδιασμός του αστικού χώρου μπορούν να επηρεάσουν καθοριστικά το αναπτυξιακό μέλλον των πόλεων αυτών. Στην πρώτη ομάδα πόλεων, μπορούν να συμβάλουν σημαντικότερα στη διατήρηση του μητροπολιτικού χαρακτήρα με τη δημιουργία ιδιαίτερου αστικού τοπίου - προβολής και συμβολισμού. Στη δεύτερη ομάδα πόλεων, μπορούν να συμβάλουν καθοριστικά στην αναστροφή της περιθωριοποίησης τους μέσα στο ενιαίο σύστημα, βοηθώντας την αναδιάρθρωση της τοπικής οικονομίας και τη δημογραφική και οικιστική ανάπτυξη.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ : ΤΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΕΝΙΑΙΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΠΟΛΕΩΝ

²⁹ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 116-119.

Οι ελληνικές πόλεις βρίσκονται στην περιφέρεια (γεωγραφική και οικονομική) του ενιαίου Ευρωπαϊκού αστικού δικτύου, και κατά συνέπεια, εντάσσονται στο νέο αστικό δίκτυο από συγκριτικά μενεκετική θέση. Με γνώμονα το πληθυσμιακό μέγεθος και την πολιτικο-οικονομική δομή, μόνον τα πολεοδομικά συγκροτήματα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης συντάσσουν μεγάλες πόλεις, ενώ όλες οι άλλες ελληνικές πόλεις μπορούν να θεωρηθούν μεσαίες και μικρές πόλεις στην περιφέρεια του ενιαίου Ευρωπαϊκού αστικού συστήματος. Εξαιρώντας εκείνες τις πόλεις που έχουν σημαντικούς ενδογενείς πόρους ανάπτυξης, όπως διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης, ύπαρξη εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού, ύπαρξη υπηρεσιών με υψηλή τεχνολογία και τοπική διασύνδεση με ερευνητικά ιδρύματα, τουριστικά αξιοποιήσιμο φυσικό περιβάλλον ιδιαίτερου κάλλους, πλούσια και τουριστικά αξιοποιήσιμη αρχαιολογική, αρχιτεκτονική και πολιτιστική κληρονομιά, παραμένει ένας σημαντικός αριθμός ελληνικών πόλεων οι οποίες στο νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον του ενιαίου Ευρωπαϊκού αστικού συστήματος, θα αντιμετωπίσουν ιδιαίτερες αναπτυξιακές δυσκολίες, είτε λόγω θέσης (π.χ. απομακρυσμένες συνοριακές περιοχές με ανεπαρκείς υποδομές) είτε (και) λόγω παραγωγικής διάρθρωσης (μη ανταγωνιστικές αγροτικές δραστηριότητες, τοπικές επιχειρήσεις μικρομεσαίου μεγέθους και χαμηλής τεχνολογίας, λιμενικές δραστηριότητες σε παρακμή). Επομένως, ένας σημαντικός αριθμός ελληνικών πόλεων ανήκουν σε εκείνη την υπο-ομάδα μικρών πόλεων του ενιαίου Ευρωπαϊκού αστικού συστήματος στην οποία, σύμφωνα με το βασικό επιχείρημα της προηγούμενης παραγράφου του παρόντος, η πολεοδομία και ο αστικός σχεδιασμός κατέχουν έναν ιδιαίτερα σημαντικό και κρίσιμο ρόλο και μπορούν να λειτουργήσουν ως πολύτιμα "εργαλεία" άρσης της περιθωριοποίησης μέσα στο ενιαίο αστικό σύστημα και διεύρυνσης της αναπτυξιακής προοπτικής μέσω της δημιουργίας καινοτομιών και ποιότητας στον αστικό χώρο –καινοτομιών στη δομή και την οργάνωση των λειτουργιών στο χώρο, καινοτομιών και ποιότητας στην μορφολογία του χώρου.

Οι καθιερωμένες πρακτικές πολεοδομίας και αστικού σχεδιασμού στις ελληνικές πόλεις

Είναι ευρέως αποδεκτό ότι κατά τις δεκαετίες 1950, 1960, 1970 και 1980, οι ελληνικές πόλεις, –και κυρίως οι μεγάλες πόλεις και μεσαίες πόλεις– υπέστησαν μια ταχεία και άναρχη οικιστική επέκταση ως συνέπεια της μαζικής αστικοποίησης των πληθυσμών και της συγκέντρωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων σε αστικές περιοχές.³⁰

Η απαραγωγή του νέου αστικού χώρου στηρίχθηκε και καθορίστηκε από:

- α. **το σύστημα της αντιπαροχής** ως κυρίαρχο οικονομικό μέσον ανοικοδόμησης των πόλεων,
- β. **τον κατακερματισμό της ιδιοκτησίας** γης και τη σημειακή (οικόπεδο προς οικόπεδο) οικιστική ανάπτυξη,
- γ. **την αυθαίρετη εκτός σχεδίου δόμηση** στην περιφέρεια των μεγάλων και μεσαίου μεγέθους πόλεων για την αυτοστέγαση των χαμηλών εισοδηματικά νέων κατοίκων των πόλεων, καθώς και σε παραθαλάσσιες περιοχές σε γειτνίαση με μεγάλες και μεσαίες πόλεις για την παραγωγή φθηνής εξοχικής κατοικίας των μεσαίων και χαμηλών εισοδηματικά τάξεων.
- δ. **τη μινιμαλιστική παρέμβαση του κράτους** μέσω πολεοδομικού σχεδιασμού και ελέγχου της οικιστικής ανάπτυξης.

Ειδικότερα, η πολεοδομία και ο αστικός σχεδιασμός στις ελληνικές πόλεις, περιορίστηκαν σε ένα πλαίσιο αποσπασματικών και ήπιων παρεμβάσεων μικρής κλίμακας. Οι καθιερωμένες πρακτικές χαρακτηρίστηκαν από τα ακόλουθα:

- Ι. Στην περίπτωση της δημόσιας αστικής γης, ο φυσικός σχεδιασμός του χώρου –σε έργα είτε ανοικοδόμησης, είτε ανάπλασης μιας περιοχής– συνήθως αφορούσε σε ένα από τα κάτωθι:

³⁰ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 117-121.

- μικρής κλίμακας κτιριακά συγκροτήματα 10 δημόσιου ή κοινωφελούς χαρακτήρα.
- αποσπασματικές παρεμβάσεις βελτίωσης του δημόσιου υπαίθριου χώρου της πόλης όπως πεζοδρομήσεις μικρών δρόμων διάσπαρτα μέσα στο ιστό της πόλης, βελτιώσεις του εξοπλισμού και της διαμόρφωσης των πλατειών και των χώρων πρασίνου).

II. Στην περίπτωση της ιδιωτικής αστικής γης, η πολεοδόμηση και ο φυσικός σχεδιασμός του χώρου - σε έργα είτε ανοικοδόμησης, είτε ανάπτυξης μιας περιοχής –επιχειρήθηκε μέσω των κάτωθι:

- ήπιων μηχανισμών παρέμβασης, όπως αυτοί καθορίζονται από τα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΓΠΣ) και τις Πολεοδομικές Μελέτες, και οι οποίοι αφορούν κυρίως στον καθορισμό των χρήσεων γης και τους όρους δόμησης.
- σταδιακής και ανοικτής σε χρόνο, εφαρμογής των πολεοδομικών σχεδίων η οποία συνήθως συνεπάγεται μια μακροχρόνια διαδικασία ολοκλήρωσης της φυσικής διαμόρφωσης του χώρου και ενέχει κινδύνους τόσο από πιθανές αλλαγές στους κανονιστικούς όρους ρύθμισης του χώρου όσο και από τη χαλάρωση των ελέγχων εφαρμογής των σχεδίων. Κατά τις επόμενες δεκαετίες, οι ελληνικές πόλεις χαρακτηρίστηκαν από υποβάθμιση της ποιότητας του αστικού χώρου και κατά συνέπεια, της αστικής ζωής.³¹

- υψηλές πολεοδομικές πυκνότητες στις κεντρικές αστικές περιοχές,
- αυθαίρετη δόμηση στην περιφέρεια,
- χαμηλή ποιότητα σχεδιασμού και κατασκευής του χώρου,
- έλλειψη κοινόχρηστων χώρων και χώρων πρασίνου,
- έλλειψη κοινωνικών υποδομών (εκπαίδευσης, περιθαλψής, κ.λπ.),
- έλλειψη μεταφορικών υποδομών (περιφερειακών οδών, μετρό, προαστιακών σιδηροδρόμων, κ.ά.),
- σύγκρουση χρήσεων γης και αντιθέσεις κοινωνικών ομάδων μέσα στον αστικό ιστό,
- μόλυνση του περιβάλλοντος (αέρια ρύπανση και νέφος, ρύπανση των φυσικών υδάτινων στοιχείων από αστικά υγρά λύματα, ηχορύπανση, κ.ά.).

Στον πρόσφατο θεωρητικό λόγο¹¹ σχετικά με την εικόνα της σύγχρονης ελληνικής πόλης και την αναπτυξιακή προοπτική της, αρχιτέκτονες, πολεοδόμοι αλλά και οικονομολόγοι έχουν θέσει το ζήτημα αλλαγής των καθιερωμένων πρακτικών φυσικού σχεδιασμού του αστικού χώρου, όπως αυτές παρουσιάστηκαν παραπάνω, και την αναγκαιότητα στροφής του αστικού σχεδιασμού προς ριζοσπαστικές και ταχείες παρεμβάσεις μεγάλης κλίμακας (Σημαιοφορίδης, 1998· Εμμανουήλ, 1998). Ωστόσο, η απόλυτη κυριαρχία και εφαρμογή των σημερινών πρακτικών αστικού σχεδιασμού για αρκετές δεκαετίες, έχει τελικά οδηγήσει όχι μόνον στην καθιέρωσή τους αλλά ακόμη και σε μια εκ των υστέρων θεωρητικοποίησή τους (Τριποδάκης, 1998). Η θεωρητική υποστήριξη των καθιερωμένων πρακτικών αστικού σχεδιασμού καθώς και η ανάδειξη των πλεονεκτημάτων τους επιχειρείται υπό το πρίσμα των ιδιαιτεροτήτων –χωρικών και άλλων– της ελληνικής πόλης που δρουν ως περιοριστικοί παράγοντες στο φυσικό σχεδιασμό του χώρου. Ως τέτοιες ιδιαιτερότητες της ελληνικής πόλης συνήθως παρουσιάζονται οι εξής:

- **Η σχετική έλλειψη δημόσιων εκτάσεων γης μεγάλου εμβαδού** στα κέντρα των πόλεων που περιορίζει τις δυνατότητες για μεγάλης κλίμακας δημόσια έργα και παρεμβάσεις αστικού σχεδιασμού.
- **Ο κατακερματισμός και η διασπορά του δημόσιου υπαίθριου χώρου της πόλης** –μικρού εμβαδού πλατείες, πάρκα, κοινόχρηστοι χώροι, κ.ά.– χωροθετημένα διάσπαρτα μέσα στον ιστό, που δυσχεραίνουν τις παρεμβάσεις αστικού σχεδιασμού μεγάλης κλίμακας.

³¹ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 121-122.

- Η συχνή επικάλυψη αρμοδιοτήτων μεταξύ των φορέων που ενέχονται στο φυσικό σχεδιασμό και επανασχεδιασμό του αστικού χώρου και οι συνεπαγόμενες δυσκολίες στο συντονισμό των διαφόρων φορέων για την αξιοποίηση της δημόσιας αστικής γης και την εκτέλεση παρεμβάσεων αστικού σχεδιασμού μεγάλης κλίμακας.³²
- Οι σχετικές δυσκολίες χρηματοδότησης έργων και παρεμβάσεων μεγάλης κλίμακας.
- Ο κατακερματισμός της ιδιωτικής αστικής γης σε μικρού μεγέθους ιδιοκτησίες που δημιουργεί περιορισμούς τόσο στο συνολικό φυσικό σχεδιασμό του χώρου, όσο και στη συντονισμένη εφαρμογή των σχεδίων για την ανοικοδόμηση ή την ανάπλαση μιας περιοχής.

Στο πλαίσιο των παραπάνω ιδιαιτεροτήτων της ελληνικής πόλης, μερίδα αρχιτεκτόνων-πολεοδόμων (Τριποδάκης, 1998) αξιολογεί θετικά τις μέχρι σήμερα καθιερωμένες πρακτικές αστικού σχεδιασμού με βασικό επιχείρημα ότι οι σημειακές και ήπιες παρεμβάσεις μπορούν σχετικά ευκολότερα να χρηματοδοτηθούν και να υλοποιηθούν σε σύγκριση με ριζικές και συντονισμένες παρεμβάσεις μεγάλης κλίμακας ενώ ταυτοχρόνως, εφόσον είναι προϊόντα φυσικού σχεδιασμού υψηλής ποιότητας, μπορούν να βελτιώσουν συνολικά την εικόνα της ελληνικής πόλης, και ιδιαίτερα των μικρών πόλεων .

Η άποψη ότι οι ιδιαιτερότητες της ελληνικής πόλης, όπως αυτές έχουν αναφερθεί προηγουμένως, δρουν ως περιοριστικοί παράγοντες στο φυσικό σχεδιασμό του αστικού χώρου, δεν θα μπορούσε να αμφισβητηθεί. Ωστόσο, υπό το πρίσμα των αναπτυξιακών δυνατοτήτων και περιορισμών των ελληνικών πόλεων μέσα στο ενιαίο Ευρωπαϊκό αστικό σύστημα, μπορεί κανείς να αμφισβητήσει σήμερα την αποτελεσματικότητα των καθιερωμένων πρακτικών αστικού σχεδιασμού: Οι σημειακές, σταδιακές και ήπιες παρεμβάσεις πιθανόν να δύνανται σε βάθος χρόνου να βελτιώσουν την εικόνα της ελληνικής πόλης. Ωστόσο, δεν είναι ικανές να αποδώσουν μια ταχεία, ριζική και ολοκληρωμένη αναβάθμιση της εικόνας και της ποιότητας του αστικού χώρου που απαιτείται για την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών πόλεων μέσα στο γοργά εξελισσόμενο ενιαίο Ευρωπαϊκό αστικό σύστημα.

ΧΩΡΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

Στο γενικότερο πλαίσιο που ήδη έχει περιγραφεί, η πολεοδομία και ο αστικός σχεδιασμός μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό μοχλό στις αναπτυξιακές προοπτικές των ελληνικών πόλεων, Ο ρόλος και η βαρύτητά τους στην ανάπτυξη κάθε κατηγορίας και ομάδας πόλεων στον ελληνικό χώρο ποικίλει και μπορεί να εξειδικευθεί ως εξής:

Οι μητροπολιτικές περιοχές Αττικής και Θεσσαλονίκης

Οι μητροπολιτικές περιοχές της Αττικής και της Θεσσαλονίκης οι οποίες δέχθηκαν τις μεγαλύτερες πιέσεις εσωτερικής μετανάστευσης, και κατά συνέπεια ραγδαία οικιστική ανάπτυξη και μεγάλη εκμετάλλευση γης, παρουσίασαν και τα μεγαλύτερα συμπτώματα χωρικής παθογένειας από την άναρχη ανάπτυξη: αυθαίρετη δόμηση στην περιφέρεια, υψηλές πολεοδομικές πυκνότητες στις κεντρικές αστικές περιοχές, χαμηλή ποιότητα σχεδίου και κατασκευής του χώρου, έλλειψη κοινόχρηστων χώρων και χώρων πρασίνου, έλλειψη κοινωνικών υποδομών (εκπαίδευσης, περίθαλψης, κ.λπ), έλλειψη μεταφορικών υποδομών (περιφερειακών οδών, μετρό, προαστιακών σιδηροδρόμων, κ.ά.),

³² ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 122-123.

σύγκρουση χρήσεων γης και αντιθέσεις κοινωνικών ομάδων μέσα στον αστικό ιστό, μόλυνση του περιβάλλοντος (αέρια ρύπανση και νέφος, ρύπανση των φυσικών υδάτινων στοιχείων από αστικά υγρά λύματα, ηχορύπανση, κ.ά.).³³ Στα πλαίσια των προγραμμάτων της ΕΕ για την αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος τις τελευταίες 3 δεκαετίες (από τα ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα στη δεκαετία του 1980, το θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της ΕΕ, την κοινοτική πρωτοβουλία Urban στη δεκαετία του 1990, μέχρι τα πρόσφατα προγράμματα των ολοκληρωμένων αστικών αναπλάσεων και τα προγράμματα ArchiMed, κ.ά.), υπήρξε μερική βελτίωση της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντος.

Στα πλαίσια φιλοξενίας μεγάλων διεθνών γεγονότων (mega events) όπως η Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 1997 στη Θεσσαλονίκη και οι Ολυμπιακοί Αγώνες 2004 στην Αθήνα, οι διαδρομές των δύο κύριων μητροπολιτικών περιοχών διαφοροποιήθηκαν από τις βέλτιστες πρακτικές των Ευρωπαϊκών και Αμερικανικών μητροπόλεων. Σε αντίθεση με επιτυχημένες πρακτικές ανάπτυξης μιας μεγάλης υποβαθμισμένης αστικής περιοχής με αφορμή τη φιλοξενία διεθνών γεγονότων (κ.ά.), οι ελληνικές μητροπόλεις επέλεξαν τη διασπορά των πολεοδομικών παρεμβάσεων και έργων.

- Στην περίπτωση της Θεσσαλονίκης, η προετοιμασία με έργα υποδομών (πολιτιστικών, μεταφορικών) και έργα βελτίωσης της ποιότητας του αστικού χώρου ακολούθησε ένα στρατηγικό σχέδιο πολλών και μικρών έργων αποφεύγοντας τα μεγάλα και εμβληματικά έργα (flagship projects), ή έργα "βιτρίνας", όπως για παράδειγμα την ανάπτυξη της κεντρικής παραλιακής ζώνης της πόλης –παρότι είχε προηγηθεί σχετικός διεθνής διαγωνισμός αστικού σχεδιασμού (Χαστάογλου, 2006). Η αξιολόγηση του αποτελέσματος του στρατηγικού σχεδίου σήμερα τείνει να έχει αρνητικό ισοζύγιο. Τα πολλά και μικρά έργα δεν άλλαξαν τη φυσιογνωμία της πόλης. Ούτε έδωσαν ώθηση στην πόλη στην κατεύθυνση της ανάδειξής της σε μητρόπολη των Βαλκανίων, όπως οραματιζόταν το στρατηγικό σχέδιο –και στην κατεύθυνση της ανάπτυξης νέων μεταβιομηχανικών οικονομιών– όπως των υπηρεσιών υψηλής τεχνολογίας, των εξειδικευμένων υψηλού επιπέδου χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, και των βιομηχανιών του πολιτισμού και του αστικού τουρισμού.

- Στην περίπτωση της Αθήνας, η προετοιμασία της πόλης 2004· ακολούθησε ένα στρατηγικό σχέδιο σε αντίθεση με το επιτυχημένο "μοντέλο" της Βαρκελώνης αλλά και τα συμπεράσματα πρόσφατων ερευνών σε Ευρωπαϊκές πόλεις που δείχνουν ότι οι θετικές επιπτώσεις από τις νέου τύπου αστικές οικονομίες του πολιτισμού και του ελεύθερου χρόνου στην αναπτυξιακή προοπτική μιας πόλης πολλαπλασιάζονται όταν οι επενδύσεις σε νέα έργα πολιτιστικής υποδομής και νέους χώρους αθλητισμού και αναψυχής εμφανίζουν χωρική συγκέντρωση σε μία συγκεκριμένη περιοχή της πόλης, Αν και υπήρχαν μεγάλες υποβαθμισμένες περιοχές στο κέντρο της Αθήνας –όπως για παράδειγμα η περιοχή του Ελαιώνα– τα έργα που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με την προετοιμασία της πόλης για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 εμφανίζονται διασκορπισμένα στον ιστό της πόλης χωρίς ιδιαίτερη συγκέντρωση σε μία συγκεκριμένη περιοχή, με εξαίρεση ίσως το ιστορικό κέντρο της πόλης. Το μοντέλο της Αθήνας (scattered model) αντιτίθεται στη διεθνή εμπειρία και μπορεί να θεωρηθεί ως εναλλακτική στρατηγική προώθησης μιας πολυ-πυρηνικής αστικής ανάπτυξης και οικονομικής αναζωογόνησης. Η αξιολόγηση αυτού του μοντέλου ανάπτυξης παραμένει προς διερεύνηση μετά την πάροδο του απαραίτητου χρόνου ωρίμανσης της

ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 123-124.³³

επίδρασης των νέων έργων.³⁴ Ωστόσο, επισημαίνεται ήδη μια αρνητική έκβαση: Η ad hoc αξιοποίηση –και συχνά εμπορευματοποίηση– των Ολυμπιακών υποδομών, και η μη έγκαιρη θεσμοθέτηση ολοκληρωμένου στρατηγικού σχεδίου μετα-Ολυμπιακής χρήσης τους από την Εταιρεία Ολυμπιακών Ακινήτων και το κεντρικό κράτος, ήδη 4 χρόνια μετά τους Αγώνες, οδηγεί σε υπολειτουργία ή και αχρησία πολλών εγκαταστάσεων. Βέβαια, θα πρέπει να τονισθεί ότι τα έργα μεταφορικών υποδομών με αφορμή τους Ολυμπιακούς Αγώνες (μετρό, προαστιακός σιδηρόδρομος, τραμ, Αττική Οδός) έχουν εκσυγχρονίσει σημαντικά τις υποδομές της πόλης και έχουν ήδη κάνει φανερή τη θετική επίδρασή τους στην οικονομική και οικιστική ανάπτυξη περιοχών που εφάπτονται των μεταφορικών διαδρόμων (Σπάτα, Κάντζα, Κορωπί, κ.ά.).

Σύμφωνα με όσα ήδη έχουν αναλυθεί στο 2ο κεφάλαιο αυτού του κειμένου, η ανταγωνιστικότητα και η ανάπτυξη των μεγάλων πόλεων θα πρέπει να στηριχθεί κυρίως στις νέες μετα-βιομηχανικές αστικές οικονομίες, όπως οι οικονομίες των επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, των επιχειρήσεων παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών υψηλού επιπέδου, των δημιουργικών υπηρεσιών (π.χ. εκδόσεις, architectural design, internet design, graphic design, art design, κ.λπ.), των προϊόντων και υπηρεσιών πολιτισμού, ελεύθερου χρόνου και αστικού τουρισμού. Μάλιστα, ο προγραμματισμός και σχεδιασμός του χώρου από τους τοπικούς φορείς και η ενθάρυνση μέσω κινήτρων της χωρικής συγκέντρωσης των νέων αστικών οικονομιών σε clusters μέσα σε κεντρικές περιοχές της πόλης, είναι μια κυρίαρχη τάση στις οικονομικά ώριμες μεγαλουπόλεις της Ευρώπης και της Αμερικής (Gosrodini, 2006· Γοσποδίνη, 2006). Ωστόσο, η κατάσταση στις μητροπολιτικές περιοχές της Αττικής και της Θεσσαλονίκης δεν συνάδει με αυτές τις σύγχρονες τάσεις. Έχουν ήδη σχηματισθεί, αυθορμήτως και χωρίς κανένα χωρικό σχεδιασμό, αρκετά clusters νέων μετα-βιομηχανικών οικονομιών τα οποία έχουν αφηθεί από τους τοπικούς φορείς σε μια laissez-faire πολιτικής ανάπτυξης. Ως τυπικά τέτοια παραδείγματα μπορούν να αναφερθούν τα εξής:

- τα αυτογενή clusters πολιτισμού, δημιουργικών υπηρεσιών και ψυχαγωγίας (π.χ. στις περιοχές του Ψυρρή, του Μεταξουργείου και της Λεωφ. Πειραιώς στην Αθήνα και στα Λαδάδικα της Θεσσαλονίκης).
- τα αυτογενή clusters υψηλής τεχνολογίας και τεχνογνωσίας (με επιχειρήσεις τηλεπικοινωνίας, software, dotcom), και επιχειρήσεις; υψηλού επιπέδου χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (headquarters τραπεζών) στις περιοχές της Λεωφ. Κηφισίας μεταξύ Φιλοθέης και Αμαρουσίου στην Αττική και στην περιοχή της Θέρμης στη Θεσσαλονίκη. Όλες οι παραπάνω περιοχές μετασχηματίζονται σταδιακά ως προς τις χρήσεις γης, το κτηριακό δυναμικό (συχνά διατηρητέο και και υψηλής πολιτισμικής αξίας), την οικονομική και κοινωνική ταυτότητα, και το αστικό τοπίο μόνον μέσω ιδιωτικής πρωτοβουλίας –και συχνά σε αντίθεση με τις κατευθύνσεις των θεσμοθετημένων και μη επικαιροποιημένων ΓΠΣ και Ρυθμιστικών Σχεδίων. Ειδικότερα, για την περιοχή της Θέρμης, η εκ των υστέρων θεσμοθέτησή της ως Ζώνης Καινοτομίας δεν συνοδεύτηκε από τον ανάλογο χωρικό σχεδιασμό και τη θέσπιση κινήτρων.³⁵ Τέτοια προβλήματα αστικής πολιτικής και διακυβέρνησης αναδεικνύουν το έλλειμμα μητροπολιτικής διακυβέρνησης στα πολεοδομικά συγκροτήματα Αττικής και Θεσσαλονίκης, που θα μπορούσε να συμβάλει στο συντονισμό των τοπικών φορέων μεταξύ τους και με την κεντρική κυβέρνηση, στην παραγωγή ενιαίων αστικών πολιτικών για τις μητροπολιτικές περιοχές, στην διευκόλυνση της

³⁴ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 124-127.

επικαιροποίησης των Ρυθμιστικών Σχεδίων καθώς και στοσχεδιασμό και την υλοποίηση μεγάλων πολεοδομικών παραμβάσεων και έργων.

Ειδικότερα για το τελευταίο, επισημαίνεται ότι η ανάπτυξη αστικών θαλασσίων μετώπων, κυρίως σε μητροπολιτικά κέντρα, όπως η Αττική και η Θεσσαλονίκη, συχνά παρεμποδίζεται από τη διοικητική πολυδιάσπαση του χώρου (διαφορετικοί εμπλεκόμενοι Δήμοι και τοπικοί φορείς). Ωστόσο, οι αναπλάσεις των αστικών θαλασσίων μετώπων αποτελούν σήμερα για τις μεγάλες ελληνικές πόλεις ιδανικό χωρικό πεδίο εφαρμογής μεγάλων πολεοδομικών παρεμβάσεων και καινοτομιών για την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς τους.

Διότι:

- Πρώτον, σε αντίθεση με το έλλειμα και τη διασπορά δημόσιας αστικής γης που προβάλλονται ως ανασταλτικοί παράγοντες για παρεμβάσεις μεγάλης κλίμακας, η ανάπτυξη του αστικού θαλασσίου μετώπου αφορά σε συνεχή δημόσιο υπαίθριο χώρο σημαντικού εμβαδού ο οποίος είναι αξιοποιήσιμος για μεγάλης κλίμακας και πρωτοποριακές παρεμβάσεις αστικού σχεδιασμού.
- Δεύτερον, το θαλάσσιο αστικό μέτωπο συχνά περιλαμβάνει μεγάλες εκτάσεις δημόσιας αστικής γης οι οποίες είναι χρηστικά απαξιωμένες (π.χ. παλιά κεντρικά λιμάνια που μετεγκαθίστανται στον περιαστικό χώρο), και κατά αυτήν την έννοια, αποτελούν εκτάσεις "ελεύθερες" προς επανασχεδιασμό και αναβίωση.
- Τρίτον, από την κλασική αρχαιότητα μέχρι σήμερα, αποτελεί παράδοση που συνεχίζεται στις ελληνικές πόλεις, ότι **το θαλάσσιο μέτωπο αντιπροσωπεύει την "καρδιά" της πόλης**. Επομένως, οι παραθαλάσσιες αστικές ζώνες των μεγάλων ελληνικών πόλεων μπορούν να αποτελέσουν πεδίο "αλλαγής" των καθιερωμένων πρακτικών αστικού σχεδιασμού στην κατεύθυνση των παρεμβάσεων μεγάλης κλίμακας και πρωτοποριακού φυσικού σχεδιασμού του χώρου. Μπορούν να αποτελέσουν πρόκληση για "αναβάθμιση" της ποιότητας του αστικού χώρου στην κατεύθυνση ισχυροποίησης της παραδοσιακής σχέσης μεταξύ θάλασσας και πυρήνα της ελληνικής πόλης. Μπορεί να αποτελέσουν πόλο "ανάπτυξης" αστικού τουρισμού μέσω της τοποθέτησης των παραθαλάσσιων ελληνικών πόλεων πάνω στον Ευρωπαϊκό χάρτη ως διακριτής ομάδας πόλεων με θαλάσσια μέτωπα ιδιαίτερης σημασίας και βαρύτητας.

Πέραν των χωρικών καινοτομιών με στόχο την ανταγωνιστικότητα, οι χωρικές πολιτικές θα πρέπει να ρυθμίσουν, και ζητήματα **βιώσιμης και πράσινης ανάπτυξης** του αστικού χώρου. Σε αυτούς τους τομείς, τα βήματα που μπορούν και πρέπει να γίνουν στο σχεδιασμό του αστικού χώρου είναι πολλά με δεδομένα τα ιδιαίτερα προβλήματα των ελληνικών μητροπολιτικών κέντρων, όπως ήδη έχουν περιγραφεί.

Πυκνοδομημένες και υποβαθμισμένες κεντρικές περιοχές κατοικίας (π.χ. οι περιοχές Κυψέλη, Πατήσια, Εξάρχεια, κ.ά. στην Αθήνα, και οι περιοχές Ιπποδρομείου, Αγ. Τριάδος, Μπότσαρη, Μαρτίου, Βασ. Όλγας, Δελφών, Νεάπολη, Αμπελόκηποι, κ.ά. στη Θεσσαλονίκη). Σε τέτοιες περιοχές προτείνονται τα εξής: Σε κάθε οικοδομικό τετράγωνο, προτείνεται η μερική διάνοιξη των ισόγειων χώρων (π.χ. απολλοτροίωση 1-2 μικρών καταστημάτων ή ισόγειων διαμερισμάτων ανά τετράγωνο) ώστε να υπάρχει πρόσβαση στον εσωτερικό ακάλυπτο χώρο. Ενοποίηση των ιδιωτικών ακαλύπτων χώρων στο εσωτερικό των οικοδ. τετραγώνων, και **δημιουργία κοινόχρηστου χώρου πρασίνου καθώς και χώρων στάθμευσης στο εσωτερικό των περιμετρικών οικοδ. τετραγώνων.**³⁶

³⁶ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 126-127.

Πιθανή ενεργοποίηση της νομοθεσίας του "Ενεργού Οικοδομικού Τετραγώνου".

- Ανάπλαση και αναβάθμιση των πλατειών και των πάρκων.
- Ενοποίηση των δημόσιων υπαίθριων χώρων (πλατειών, πάρκων πεζοδρομών) με δίκτυα πεζοδρομημένων διαδρομών και γραμμική φύτευση πρασίνου κατά μήκος του δικτύου για το δροσισμό της περιοχής.
- Υπογείωση των ηλεκτρικών και τηλεπικοινωνιακών δικτύων για την προστασία των κατοίκων από τα ηλεκτρομαγνητικά πεδία και την αισθητική αναβάθμιση της εικόνας του αστικού χώρου.
- Ανά δρόμο, επιδότηση της ανάπλασης και της χρωματικής ενοποίησης των όψεων των πολυκατοικιών εκατέρωθεν του δρόμου.
- Επιδότηση της φύτευσης των τυφλών όψεων (σόκορων) των πολυκατοικιών.
- Επιδότηση της μελέτης και της κατασκευής για τη μετατροπή των δωματίων των πολυκατοικιών σε κοινόχρηστους πράσινους χώρου (πράσινη ταράτσα).
- Επιδότηση της μελέτης και της κατασκευής για τη μετατροπή παλαιών πολυκατοικιών με ενεργειοβόρα συμπεριφορά σε κτήρια χαμηλής ενεργειακής κατανάλωσης (θερμομόνωση, εγκαταστάσεις φωτοβολταϊκών συστημάτων στα δώματα και τους νότιους τοίχους).

Μεσαίες και μικρές πόλεις

Στο γενικότερο πλαίσιο που ήδη έχει περιγραφεί, η αναπτυξιακή δυναμική των μεσαίων και μικρών πόλεων, καθώς και ο ρόλος της πολεοδομίας και του αστικού σχεδιασμού, μπορούν να εξειδικευτούν κατά ομάδα πόλεων ως εξής:

³⁷Πόλεις σε μικρή απόσταση (μέχρι 60-80 χιλιόμετρα) από μεγάλα αστικά κέντρα

Οι αναπτυξιακές προοπτικές αυτής της ομάδας πόλεων διαφαίνονται πολύ θετικές. Η αποκέντρωση εκείνων των αστικών οικονομικών δραστηριοτήτων που έχουν μεγάλες απαιτήσεις σε χώρο, όπως αθλητισμός, εκπαίδευση, έρευνα, θεματικά πάρκα, πολύ-κέντρα εμπορίου και αναψυχής, στην περιαστική ζώνη των μεγάλων πόλεων ενισχύει σημαντικότερα την ανάπτυξη αυτών των μεσαίων και μικρών πόλεων.

Το φαινόμενο της διάχυτης μεταβιομηχανικής πόλης σε συνδυασμό με τους μεγάλους περιφερειακούς οδικούς άξονες γύρω από τις μεγάλες πόλεις και τον προαστιακό σιδηρόδρομο, προσφέρουν σε αυτές τις μικρές πόλεις:

α. προσβασιμότητα σε αγαθά και υπηρεσίες, οι οποίες πριν δύο δεκαετίες βρίσκονταν μόνον στα κέντρα των μεγάλων πόλεων, και

β. νέες θέσεις εργασίας, ένα ποσοστό των οποίων είναι εξειδικευμένες και υψηλόμισθες.

Στο πλαίσιο αυτών των πλεονεκτημάτων, και με δεδομένα τα μειονεκτήματα της πυκνής δόμησης των μεγάλων ελληνικών πόλεων, αυτή η ομάδα μικρών πόλεων προβλέπεται να έχει στο άμεσο μέλλον σημαντική δημογραφική και οικιστική ανάπτυξη, και να αποτελέσουν για την ελληνική πολεοδομία νέα αυτάρκη "προάστια" των μεγάλων ελληνικών αστικών κέντρων.

Στην συγκεκριμένη ομάδα μικρών πόλεων, η πολεοδομία και ο αστικός σχεδιασμός μπορούν να ενισχύσουν και να διασφαλίσουν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Ειδικότερα, η πολεοδομική ρύθμιση του χώρου (ΓΠΣ, ΣΧΟΑΠ) μπορεί να διασφαλίσει:

³⁷ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 128-129

- α. την οργάνωση του περιαστικού χώρου,
- β. χαμηλούς συντελεστές δόμησης, υψηλούς συντελεστές χώρων πρασίνου και κοινωφελείς υποδομές, και
- γ. οδικές και σιδηροδρομικές υποδομές.

Ο ρόλος του αστικού σχεδιασμού αφορά:

- α. στην αντιμετώπιση των κινδύνων υποβάθμισης της ποιότητας του δομημένου και του φυσικού περιβάλλοντος που μπορεί να φέρει η ταχεία οικιστική ανάπτυξη, και
- β. στη βελτίωση της ποιότητας του υφιστάμενου δομημένου περιβάλλοντος, και στη δημιουργία νέου οικιστικού περιβάλλοντος υψηλής ποιότητας, ελκυστικού για την προσέλκυση νέων κατοίκων.

Πόλεις πάνω σε μεγάλους μεταφορικούς άξονες (π.χ. ΠΑΘΕ, Εγνατία, Ιόνια Οδός, Αυτοκινητόδρομος Κεντρικής Ελλάδας)³⁸

Αυτές οι πόλεις ενδέχεται να έχουν θετικές αναπτυξιακές προοπτικές που προκύπτουν από τη γεωγραφική θέση τους. Η προοπτική τους συνδέεται με την ανάπτυξη εκεί συγκεκριμένων οικονομικών δραστηριοτήτων όπως:

- α. εταιρείες αποθήκευσης και διανομών (distribution companies) και
- β. υποδομές εξυπηρέτησης του πλήθους των μετακινούμενων στον αυτοκινητόδρομο (π.χ. σταθμοί εξυπηρέτησης που συνδυάζουν πρατήρια καυσίμων, εστιατόρια, καφέ, πανσιόν, αθλητικά και πολιτιστικά πάρκα ολιγόωρης στάσης και αναψυχής). Ο ρόλος της πολεοδομίας ως μοχλού ανάπτυξης αφορά:

- α. στη ρύθμιση του χώρου κατά μήκος του οδικού άξονα για τη δημιουργία ζωνών ΒΙΠΑ με κίνητρα εγκατάστασης εταιρειών αποθήκευσης και διανομών, και
- β. στη βελτίωση και εκσυγχρονισμό των υποδομών της μικρής πόλης.

Ο ρόλος του αστικού σχεδιασμού συνδέεται με

- α. τη βελτίωση της εικόνας και της λειτουργίας του αστικού χώρου και κυρίως,
- β. τον καινοτόμο σχεδιασμό των σταθμών εξυπηρέτησης του οδικού άξονα.

Αυτές οι υποδομές αντιπροσωπεύουν νέα εξωαστικά πολυ-κέντρα εμπορίου, πολιτισμού και αναψυχής. Συντάσσουν νέου τύπου χώρους τους οποίους, όπως αναφέρει ο Foot(2002), στην Ιταλία για παράδειγμα επισκέπτονται 200 εκατομμύρια άνθρωποι ετησίως. Αν και λείπουν από τους πολεοδομικούς χάρτες, αποτελούν βασικό στοιχείο του περιαστικού τοπίου και αντιπροσωπεύουν ένα νέο είδος αστικής πλατείας (Foot 2000: 18) στη ζωή των πολιτών της μεταβιομηχανικής κοινωνίας που χαρακτηρίζεται από υπερ-κινητικότητα.

Πόλεις με εξειδικευμένες αστικές λειτουργίες (τουριστικές πόλεις, ιαματικές λουτροπόλεις, πανεπιστημιούπολεις)

Η αναπτυξιακή προοπτική αυτής της ομάδας πόλεων βρίσκεται σε άμεση και απόλυτη συνάρτηση με την ποιότητα του δομημένου και του φυσικού περιβάλλοντος. Την πλειοψηφία των πόλεων αυτής της ομάδας απαρτίζουν οι τουριστικές πόλεις (π.χ. μικρές πόλεις της νησιωτικής Ελλάδας, μικρές παραθαλάσσιες πόλεις της ηπειρωτικής Ελλάδας, μικρές πόλεις και ενόητες οικισμών στους ορεινούς όγκους) οι οποίες τις τελευταίες 3-4 δεκαετίες έχουν αναπτυχθεί οικονομικά στον κλάδο του τουρισμού ακριβώς λόγω των αρετών του φυσικού περιβάλλοντος (ακτές, τοπίο, δάση, λίμνες) αλλά και της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής μορφολογίας του δομημένου περιβάλλοντος. Οι μεγάλοι κίνδυνοι για αυτές τις μικρές

³⁸ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 129-130.

πόλεις προκύπτουν από την ταχεία οικιστική ανάπτυξη χωρίς σεβασμό στις συνθήκες προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ειδικότερα, η νόμιμη εκτός σχεδίου δόμηση εξοχικών κατοικιών, ξενοδοχειακών μονάδων, και παραθαλάσσιων κέντρων (ταβέρνες, beach bar) αλλοιώνει σταδιακά το φυσικό τοπίο και επιβαρύνει το φυσικό περιβάλλον.³⁹

Σε αρκετές περιπτώσεις μικρών νησιών που αποτελούν ιδιαίτερα δημοφιλείς τόπους διακοπών (π.χ. Μύκονος, Πάρος), η εκτός σχεδίου δόμηση έχει εξαλείψει παντελώς τη διάκριση μεταξύ φυσικού και δομημένου-ανθρωπογενούς τοπίου. Αεροφωτογραφίες των νησιών δείχνουν ότι το τοπίο σήμερα δεν διαρθρώνεται πλέον από την εναλλαγή πυκνού οικιστικού ιστού (παλιοί παραδοσιακοί οικισμοί) και φυσικού περιβάλλοντος αλλά συντάσσεται από μια διάσπαρτη οικιστική ανάπτυξη που καλύπτει ολόκληρο το νησί εμφανίζοντας απλώς κάποια "πυκνώματα" και κάποια "αραιώματα" δόμησης –δηλ. μια αλληλουχία πυκνών παλιών παραδοσιακών οικισμών και αραιών εκτός σχεδίου νέων κτισμάτων. Επίσης, η έλλειψη ελέγχου των χρήσεων γης στους παραδοσιακούς οικισμούς έχει επιτρέψει τη μαζική αλλαγή χρήσης των παλιών κατοικιών σε πανσιόν, μπάρ, εστιατόρια εμπορικά καταστήματα με τουριστικά είδη, κλπ., τα οποία παραμένουν κλειστά για 6 περίπου μήνες κατά τη χειμερινή περίοδο. Οι μόνιμοι κάτοικοι αυτών των μικρών τουριστικών πόλεων έχουν μετεγκατασταθεί στον περιαστικό χώρο σε καινούργιες κατοικίες εκτός σχεδίου με αποτέλεσμα την ερήμωση του χώρου των παραδοσιακών οικισμών κατά τη χειμερινή περίοδο και τη δημιουργία εκτεταμένων θυλάκων αστικής ερήμωσης. Ο ρόλος της πολεοδομίας και του αστικού σχεδιασμού αφορά στην συγκεκριμένη περίπτωση στην προστασία του φυσικού και του παραδοσιακού οικιστικού περιβάλλοντος και στην ανάδειξη της πολιτισμικής κι αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, ώστε να διασφαλισθεί η βιώσιμη ανάπτυξη αυτών των μικρών πόλεων ως πόλεις με ειδικές λειτουργίες. Ειδικότερα, η χωροταξική και πολεοδομική ρύθμιση του χώρου (ΓΠΣ, ΣΧΟΑΠ) θα πρέπει:

α. να προστατεύσει το φυσικό περιβάλλον και να αποκλείει την εκτός σχεδίου δόμηση ενώ τις πιέσεις για εξοχική κατοικία και νέες ξενοδοχειακές μονάδες να απορροφήσουν νέοι σχεδιασμένοι οικισμοί με σεβασμό στην παραδοσιακή μορφολογία του αστικού χώρου,
β. να ενισχύσει την αναβίωση των κέντρων (gentrification) των παραδοσιακών οικισμών με την επανεγκατάσταση εκεί μόνιμων κατοίκων, κάτι που μπορεί να επιτευχθεί με τον έλεγχο των χρήσεων γης και τη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό των υποδομών (π.χ. δίκτυο αποχέτευσης και βιολογικού καθαρισμού), τη θέσπιση ειδικών όρων επανασχεδιασμού και

ανάπλασης των παλαιών κατοικιών (π.χ. με δυνατότητες συνένωσης 2-3 κτισμάτων για την παραγωγή κατοικιών με σύγχρονες προδιαγραφές χώρου). Για την υπο-ομάδα των ιαματικών λουτροπόλεων, θα πρέπει να τονισθεί ότι στην Ελλάδα αυτές οι μικρές πόλεις βιώνουν τον οικονομικό μαρασμό τις τελευταίες δύο δεκαετίες σε αντίθεση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες όπου οι λουτροπόλεις εξακολουθούν να προσελκύουν πλήθος επισκεπτών όχι μόνον για τις ιαματικές πηγές αλλά και για την ιστορικότητα και την ποιότητα του οικιστικού περιβάλλοντος (π.χ. Karlovy Vary, Τσεχία). Βέβαια, στην Ελλάδα, οι μικρές ιαματικές λουτροπόλεις (π.χ. Αιδηψός, Υπάτη, Λουτράκι, Καμένα Βούρλα, Απολλωνία, Ικαρία) ουδέποτε διέθεταν Μπαρόκ θερινά ανάκτορα όπως στην περίπτωση του Karlovy Vary. Ωστόσο, κάποιες από αυτές (π.χ. Αιδηψός, Καμένα Βούρλα, Λουτράκι) διέθεταν πριν 2-

³⁹ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 130-131.

3 δεκαετίες τόσο φυσικό περιβάλλον ιδιαίτερου κάλλους, όσο και ικανοποιητικές ξενοδοχειακές υποδομές –αλλά και τα δύο αφέθηκανστην υποβάθμιση.⁴⁰

Στον μαρασμό και την υποβάθμιση συνέβαλαν αρχικά η ανεξέλεγκτη οικιστική επέκταση κατά την περίοδο ακμής τους (δεκαετίες 1950, 1960, 1970) που υποβάθμισε το περιβάλλον (φυσικό και αστικό). Στη συνέχεια, συνέβαλε η αλλαγή πολιτικής των ασφαλιστικών ταμείων υγείας (δεκαετία 1990) και η μη χορήγηση στους ασφαλισμένους θεραπείας σε ιαματικά λουτρά, πολιτική που μείωσε δραστικά τους επισκέπτες των πόλεων αυτών. Σήμερα, ο εναλλακτικός τουρισμός για ξεκούραση και spa αυξάνεται ανάπλασης των παλαιών κατοικιών (π.χ. με δυνατότητες συνένωσης 2-3 κτισμάτων για την παραγωγή κατοικιών με σύγχρονες προδιαγραφές χώρου). Για την υπο-ομάδα των ιαματικών λουτροπόλεων, θα πρέπει να τονισθεί ότι στην Ελλάδα αυτές οι μικρές πόλεις βιώνουν τον οικονομικό μαρασμό τις τελευταίες δύο δεκαετίες σε αντίθεση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες όπου οι λουτροπόλεις εξακολουθούν να προσελκύουν πλήθος επισκεπτών όχι μόνον για τις ιαματικές πηγές αλλά και για την ιστορικότητα και την ποιότητα του οικιστικού περιβάλλοντος (π.χ. Karlovy Vary Τσεχία). Βέβαια, στην Ελλάδα, οι μικρές ιαματικές λουτροπόλεις (π.χ. Αιδηψός, Υπάτη, Λουτράκι, Καμένα Βούρλα, Απολλωνία, Ικαρία) ουδέποτε διέθεταν Μπαρόκ θερινά ανάκτορα όπως στην περίπτωση του Karlovy Vary. Ωστόσο, κάποιες από αυτές (π.χ. Αιδηψός, Καμένα Βούρλα, Λουτράκι) διέθεταν πριν 2-3 δεκαετίες τόσο φυσικό περιβάλλον ιδιαίτερου κάλλους, όσο και ικανοποιητικές ξενοδοχειακές υποδομές –αλλά και τα δύο αφέθηκανστην υποβάθμιση. Στον μαρασμό και την υποβάθμιση συνέβαλαν αρχικά η ανεξέλεγκτη οικιστική επέκταση κατά την περίοδο ακμής τους (δεκαετίες 1950, 1960, 1970) που υποβάθμισε το περιβάλλον (φυσικό και αστικό). Στη συνέχεια, συνέβαλε η αλλαγή πολιτικής των ασφαλιστικών ταμείων υγείας (δεκαετία 1990) και η μη χορήγηση στους ασφαλισμένους θεραπείας σε ιαματικά λουτρά, πολιτική που μείωσε δραστικά τους επισκέπτες των πόλεων αυτών. Σήμερα, ο εναλλακτικός τουρισμός για ξεκούραση και spa αυξάνεται διαρκώς και δεν αφορά μόνον την τρίτη ηλικία αλλά και νεότερες ηλικίες. Επομένως, οι ιαματικές λουτροπόλεις μπορεί να αναβιώσουν και να αναπτυχθούν ξανά. Ο ρόλος της πολεοδομίας και του αστικού σχεδιασμού σε αυτή την ομάδα μικρών πόλεων σχετίζεται με την αναβίωσή τους και το μετασχηματισμό τους στα πλαίσια των νέων πολιτισμικών συνθηκών και του εναλλακτικού τουρισμού. Ειδικότερα, θα πρέπει:

α. να εκσυγχρονισθούν και αναπλασθούν¹⁴ οι κυρίως εγκαταστάσεις των ιαματικών λουτρών και πηγών,
β. να βελτιωθεί η εικόνα και η λειτουργία της πόλης μέσω αναπλάσεων, και

γ. να ενισχυθεί ο εναλλακτικός τουρισμός μέσω πολιτιστικών λειτουργιών και ειδικών αθλητικών δραστηριοτήτων (π.χ. μονοπάτια περιπάτου στη φύση).⁴¹

Τέλος, για την υποομάδα πανεπιστημιούπολεις, επισημαίνεται ότι οι πολιτικές αποκέντρωσης της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης που εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα τις τελευταίες δύο δεκαετίες δημιούργησαν ΑΕΙ και ΤΕΙ κατανεμημένα σε όλες τις περιφέρειες της χώρας, με σχολές και τμήματα σε πολλές μεσαίες και μικρές πόλεις τόσο στην νησιωτική, όσο και στην ηπειρωτική χώρα¹⁵. Αν και οι πόλεις υποδοχείς πανεπιστημιακών σχολών και ανώτατων τεχνολογικών σχολών είναι συνήθως πρωτεύουσες Νομών, αρκετές από αυτές¹⁶ έχουν πληθυσμό μέχρι 23 χιλ. κατοίκων, δηλ. μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκουν στην κατηγορία των μικρών ελληνικών πόλεων, ενώ κάποιες είναι απομονωμένες παραμεθόριες πόλεις. Σήμερα η πολεοδομική οργάνωση, η εικόνα και η λειτουργία του αστικού χώρου στις μικρές ελληνικές "πανεπιστημιούπολεις" παρουσιάζει σημαντικές αδυναμίες, όπως η

⁴⁰ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 131-132.

ανεπάρκεια μεταφορικών υποδομών, τηλεπικοινωνιών υποδομών, πολιτιστικών υποδομών και ποιοτικού οικιστικού περιβάλλοντος, οι οποίες επηρεάζουν αρνητικά τόσο την ανάπτυξη των σχολών όσο και της πόλης. Οι αδυναμίες αυτές μπορούν εν μέρει να εξηγηθούν και την απροθυμία μόνιμης εγκατάστασης των πανεπιστημιακών καθηγητών των συγκεκριμένων σχολών στην πόλη-έδρα της σχολής. Σε αντίθεση με τις σύγχρονες μικρές ελληνικές "πανεπιστημιούπολεις" με περιορισμένο αριθμό σχολών και τμημάτων και σημαντικά χωρικά μειονεκτήματα, οι μικρές πανεπιστημιούπολεις της Ευρώπης με ολοκληρωμένα και φημισμένα πανεπιστήμια (π.χ. Cambridge, Oxford, Leuven, Louvain La Neuve, Καρλσρούη, Χαϊδελβέργη, κ.ά.) αποτελούν τμήμα της πολιτιστικής παράδοσης της Ευρώπης για περισσότερους από πέντε αιώνες, και χαρακτηρίζονται από συνεχή ανάπτυξη. Οι πόλεις αυτές έχουν να επιδείξουν κυρίως, υψηλή ποιότητα οικιστικού περιβάλλοντος που μπορεί να είναι ελκυστικό στην ακαδημαϊκή κοινότητα. Φυσικά, οι μικρές ελληνικές "πανεπιστημιούπολεις" δεν μπορούν να φιλοδοξούν να αναπτυχθούν και να ανταγωνισθούν τις φημισμένες μικρές πανεπιστημιούπολεις της Ευρώπης. Ωστόσο, η ανάπτυξή τους είναι συνάρτηση της βελτίωσης της λειτουργίας και της εικόνας του αστικού χώρου. Ο ρόλος της πολεοδομίας στην συγκεκριμένη υποομάδα μικρών πόλεων, αφορά:

α. στον εκσυγχρονισμό των μεταφορικών υποδομών (οδικό δίκτυο, σιδηρόδρομος, θαλάσσια και αεροπορική συγκοινωνία) ώστε αυτές οι μικρές πόλεις να είναι εύκολα προσβάσιμες με αξιόπιστα μέσα μεταφοράς,

β. τον εκσυγχρονισμό των τηλεπικοινωνιακών υποδομών ώστε η ακαδημαϊκή κοινότητα να έχει δυνατότητα σύνδεσης με υψηλές ταχύτητες στο διαδίκτυο, και

γ. στην ανάπτυξη νέων πολιτιστικών υποδομών, ελκυστικών στην ακαδημαϊκή κοινότητα και τους κατοίκους της πόλης.

Ο ρόλος του αστικού σχεδιασμού αφορά στη βελτίωση της εικόνας της πόλης μέσα από:

α. τον ανασχεδιασμό και την ανάπτυξη του δημόσιου υπαίθριου χώρου και του κέντρου της πόλης, καθώς και

β. το σχεδιασμό περιοχών υψηλής ποιότητας κατοικίας.⁴²

Πόλεις σε αγροτικές περιοχές απομακρυσμένες από μεγάλα αστικά κέντρα και μικρές "ανοικτές" πόλεις (Καποδιστριακοί Δήμοι) χωρίς σημαντικούς ενδογενείς φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους ανάπτυξης

Οι μικρές πόλεις σε αγροτικές περιοχές καθώς και οι οικισμοί των νέων Καποδιστριακών Δήμων (μικρές "ανοικτές" πόλεις) χωρίς σημαντικούς ενδογενείς φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους ανάπτυξης, φαίνεται να έχουν τις δυσμενέστερες αναπτυξιακές προοπτικές στα πλαίσια των νέων παγκόσμιων οικονομικών συνθηκών για τα αγροτικά προϊόντα αλλά και των περιορισμών του ελληνικού υπαίθρου χώρου. Αφενός τα εισοδήματα από παραδοσιακά αγροτικά προϊόντα (π.χ. βαμβάκι, καπνός) φθίνουν και αφετέρου αυτές οι μικρές πόλεις χαρακτηρίζονται από αδυναμίες τόσο σε υποδομές (ανεπάρκεια οδικών και σιδηροδρομικών υποδομών και ανεπάρκεια τηλεπικοινωνιών υποδομών), όσο και σε παραγωγική διάρθρωση (τοπικές επιχειρήσεις μικρομεσαίου μεγέθους και χαμηλής τεχνολογίας, υψηλό ποσοστό αυτο-απασχόλησης στη γεωργία). Επιπλέον, η έλλειψη φυσικού περιβάλλοντος ιδιαίτερου κάλλους και σημαντικών πολιτιστικών πόρων, τουριστικά αξιοποιήσιμων καθώς και η έλλειψη ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και ταυτότητας καθιστά αυτές τις μικρές

41 ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 132-134.

πόλεις ευάλωτες στον ανταγωνισμό, και πιθανά θύματα δημογραφικού μαρασμού ή ακόμη και ερήμωσης. Η αναδιάρθρωση της τοπικής οικονομίας μέσω καινοτομιών και η βελτίωση της ποιότητας του αστικού χώρου και της ζωής μπορούν να συμβάλλουν στην άρση της περιθωριοποίησης και του μαρασμού αυτών των μικρών πόλεων και οικισμών. Ειδικότερα, προτείνονται τα εξής:

Η δημιουργία "Κέντρων Αγροτικής Καινοτομίας" τα οποία μπορούν να συμβάλλουν:

- α. στην αναδιάρθρωση της αγροτικής οικονομίας στην κατεύθυνση νέων μεθόδων παραγωγής και νέων προϊόντων (π.χ. βιολογικές καλλιέργειες ελιάς, κ.ά.),
- β. στη δημιουργία Ευρωπαϊκών δικτύων μικρών πόλεων με αγροτική οικονομία για την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και τη διάδοση των καλύτερων πρακτικών,
- γ. στη χρήση νέων τεχνολογιών για τη διάδοση γνώσεων, την καταγραφή των χρήσεων γης και τη διαχείριση του υπαίθρου χώρου (αγροτική γη, δάση, βοσκότοποι, νερά), και
- δ. στην ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών σε ζητήματα προστασίας και διαχείρισης περιβάλλοντος.⁴³

Τα Κέντρα Αγροτικής Καινοτομίας θα ανήκουν στις Περιφέρειες και θα είναι κατανεμημένα ανά γεωγραφική ενότητα υπαίθρου χώρου. ii. Η βελτίωση των κοινωνικών και πολιτιστικών υποδομών, όπως πολυχώροι πολιτισμού και δημιουργικής ψυχαγωγίας, που μπορεί να περιλαμβάνουν κινηματογραφικές και θεατρικές λέσχες, βιβλιοθήκη, εργαστήρια εικαστικών τεχνών, φωτογραφίας, στούντιο πληροφορικής, κ.ά., ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των κατοίκων και να σταματήσει ο δημογραφικός μαρασμός του υπαίθρου χώρου, ιδιαίτερα στις απομακρυσμένες ορεινές περιοχές. Ειδικότερα στις μικρές "ανοικτές πόλεις" (Καποδιστριακοί Δήμοι), οι νέες πολιτιστικές υποδομές μπορεί να σηματοδοτήσουν ως νέα τοπόσημα τη χωρική συνεκτικότητα μεταξύ των οικισμών και την ενότητα των τοπικών κοινωνικών. Για το λόγο αυτό, κρίνεται καλύτερη η χωροθέτησή τους στον ενδιάμεσο χώρο μεταξύ των οικισμών, περιμετρικά του δημογραφικά μεγαλύτερου οικισμού. Σημαντικότερο παράμετρο για την ενίσχυση των δυνατοτήτων των νέων στην εκπαίδευση, είναι η βελτίωση των τηλεπικοινωνιακών υποδομών των μικρών πόλεων και η δικτύωση και σύνδεση των νέων πολιτιστικών κέντρων με το διαδίκτυο. Η προσφορά από την τοπική αυτοδιοίκηση της χρήσης του διαδικτύου χωρίς χρέωση, μπορεί να βοηθήσει, ιδιαίτερα τους νέους, στην εκπαίδευση.

Ο ρόλος της πολεοδομίας και του αστικού σχεδιασμού σε αυτή τη μειονεκτική ομάδα μικρών πόλεων που βρίσκονται σε αγροτικές περιοχές χωρίς σημαντικούς πολιτιστικούς και φυσικούς πόρους, αφορά στη βελτίωση του οικιστικού περιβάλλοντος, που σε πολλές περιπτώσεις είναι χαμηλής ποιότητας, κυρίως όσον αφορά στο σχεδιασμό των κτιρίων και του δημόσιου υπαίθρου χώρου και λιγότερο στην κατασκευή (π.χ. άναρχη χωροθέτηση κατοικιών μέσα στα οικόπεδα σε συνδυασμό με αποθήκες, αρχιτεκτονική μορφολογία χωρίς αναφορές στην "τοπικότητα" ή το "δαιμόνιον του τόπου", έλλειψη σχεδιασμένων πλατειών, πεζοδρόμων, πάρκων, κ.λπ.). Επομένως, θα πρέπει να γίνει εξειδίκευση των όρων δόμησης (ΓΟΚ) κατά γεωγραφική ενότητα καθώς και μελέτες και έργα ανάπτυξης του δημόσιου υπαίθρου χώρου. Οι μεσαίες και μικρές πόλεις σε απόσταση 60-80 χιλ. από μητροπολιτικά κέντρα (κυρίως Αττική και Θεσσαλονίκη) μπορούν να αναπτυχθούν ως "προαστιακός χώρος" για μεσαία και χαμηλά εισοδήματα, με θέσεις εργασίας στην περιφερειακή ζώνη των μητροπολιτικών κέντρων. Οι προτεινόμενες χωρικές πολιτικές συμπεριλαμβάνουν τα εξής:

- α. πολεοδομική ρύθμιση του χώρου στις περιφερειακές ζώνες των μητροπολιτικών κέντρων,
- β. αποτροπή των κινδύνων από την ταχεία ανάπτυξη αυτών των μικρών πόλεων και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος,
- γ. βελτίωση της ποιότητας του υφιστάμενου οικιστικού περιβάλλοντος, και

⁴³ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 134-135.

δ. δημιουργία νέου οικιστικού περιβάλλοντος υψηλής ποιότητας.⁴⁴

Οι μεσαίες και μικρές πόλεις πάνω σε μεγάλους οδικούς άξονες (ΠΑΘΕ, Εγνατία, Ιόνια Οδός, Αυτοκινητόδρομος Κεντρικής Ελλάδας) μπορούν να αναπτυχθούν ως κόμβοι εταιρειών αποθήκευσης και διανομών αγαθών και ως κόμβοι εξυπηρέτησης του αυτοκινητόδρομου. Οι προτεινόμενες χωρικές πολιτικές συμπεριλαμβάνουν τα εξής:

α. δημιουργία ζωνών ΒΙΠΑ για εταιρείες αποθήκευσης και διανομών,

β. οικονομικά κίνητρα εγκατάστασης στις ΒΙΠΑ,

γ. καινοτόμος σχεδιασμός πολύ-λειτουργικών σταθμών εξυπηρέτησης των αυτοκινητόδρομων με πρατήρια καυσίμων, εστιατόρια, καφέ, πανσιόν, αθλητικά, πολιτιστικά, θεματικά πάρκα. Οι μεσαίες και μικρές πόλεις με ειδικές λειτουργίες όπως οι "πόλεις-τουριστικά θέρετρα" μπορούν να έχουν αιεφόρο τουριστική ανάπτυξη στη βάση των εξής χωρικών πολιτικών:

α. προστασία φυσικού περιβάλλοντος και τοπίου & ανάδειξη της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς,

β. απαγόρευση της εκτός σχεδίου δόμησης και απορρόφηση των πιέσεων για εξοχικές κατοικίες και ξενοδοχειακές μονάδες με σχεδιασμό νέων οργανωμένων οικισμών, και

γ. αναβίωση των κέντρων των παραδοσιακών μικρών πόλεων με τη θέσπιση κινήτρων (οικονομικών, πολεοδομικών) για την επιστροφή των μόνιμων κατοίκων σε αυτά.

Οι μεσαίες και μικρές πόλεις με ειδικές λειτουργίες όπως οι ιαματικές λουτροπόλεις μπορούν να αναβιώσουν οικονομικά με το μετασχηματισμό τους σε θέρετρα εναλλακτικού τουρισμού ανάπαυσης, spa και αθλητικών δραστηριοτήτων. Οι προτεινόμενες χωρικές πολιτικές συμπεριλαμβάνουν τα εξής:

α. εκσυγχρονισμός και ανάπτυξη των εγκαταστάσεων των ιαματικών λουτρών.

β. βελτίωση της εικόνας και της λειτουργίας της πόλης μέσω αναπλάσεων,

γ. ανακαίνιση των παλιών ξενοδοχειακών υποδομών και σχεδιασμός νέων ξενοδοχειακών υποδομών, και

δ. δημιουργία νέων πολιτιστικών υποδομών και νέων αθλητικών υποδομών, κυρίως σε επαφή με τη φύση.

Οι μεσαίες και μικρές πόλεις με ειδικές λειτουργίες όπως οι πανεπιστημιούπολεις μπορούν να έχουν βιώσιμη ανάπτυξη ως κόμβοι εκπαίδευσης και έρευνας με γνώμονα τις εξής χωρικές πολιτικές:⁴⁵

α. εκσυγχρονισμός των μεταφορικών υποδομών (οδικών, σιδηροδρομικών, θαλάσσιων, αεροπορικών) και των τηλεπικοινωνιακών υποδομών,

β. ανάπτυξη νέων πολιτιστικών υποδομών

γ. βελτίωση της εικόνας και της λειτουργίας της πόλης μέσω αναπλάσεων, ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, και

δ. δημιουργία νέου οικιστικού περιβάλλοντος υψηλής ποιότητας.

Οι μικρές πόλεις σε αγροτικές περιοχές καθώς και μικρές "ανοικτές" πόλεις των νέων Καποδιστριακών Δήμων, χωρίς σημαντικούς ενδογενείς φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους ανάπτυξης, φαίνεται να έχουν τις δυσμενέστερες αναπτυξιακές προοπτικές. Ωστόσο, υπάρχουν δυνατότητες άρσης της οικονομικής περιθωριοποίησης και του δημογραφικού μαρασμού μέσω χωρικών πολιτικών. Αυτές είναι οι εξής:

α. σχεδιασμός Κέντρων Αγροτικής Καινοτομίας (καινοτόμες καλλιέργειες και

⁴⁴ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 135-138.

⁴⁵ ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 138-139.

πρακτικές, δίκτυα ομόλογων Ευρωπαϊκών πόλεων, συμμετοχή και εκπαίδευση των τοπικών κοινωνιών),
β. βελτίωση των κοινωνικών και πολιτιστικών υποδομών,
γ. βελτίωση των τηλεπικοινωνιακών υποδομών, δικτύωση με διαδίκτυο όλων των δημόσιων εκπαιδευτικών και πολιτιστικών φορέων & δωρεάν χρήση διαδικτύου όλων των κατοίκων, και
δ. θέσπιση ειδικών όρων δόμησης (ΓΟΚ) με σεβασμό στα τοπικά χαρακτηριστικά και βελτίωση της εικόνας του οικιστικού περιβάλλοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

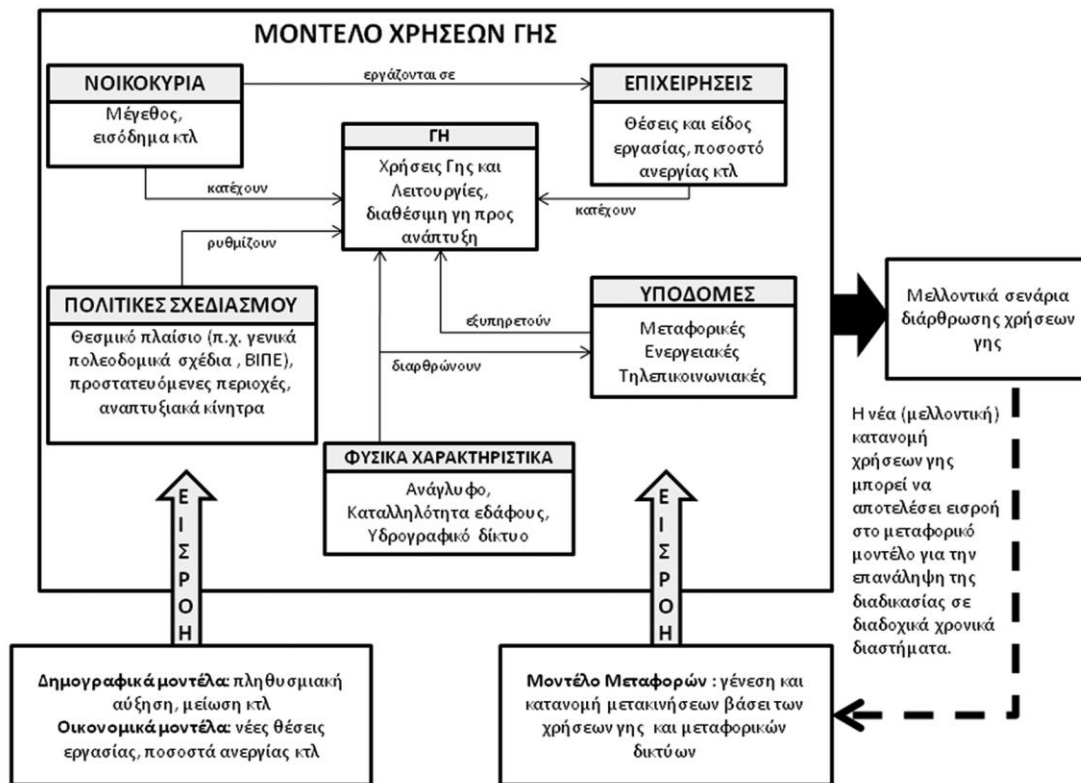
ΜΟΝΤΕΛΑ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ :Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΟΝΤΕΛΑ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ

Η χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών (Η/Υ) στον πολεοδομικό και χωροταξικό σχεδιασμό ξεκίνησε το 1950, σε μια περίοδο όπου επικρατούσε αισιοδοξία σχετικά με τη χρήση νέων τεχνολογιών στο σχεδιασμό. Ο σχεδιασμός αποτελούσε «επιστήμη εφαρμογής» και οι υπολογιστές προσέφεραν πρωτοποριακές και επαναστατικές προοπτικές, οι οποίες θα μπορούσαν ακόμη και να επαναπροσδιορίσουν τη διαδικασία του σχεδιασμού.⁴⁶ Η χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής στο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό πραγματοποιήθηκε αρχικά μέσω των εννοιών της «προσβασιμότητας» και της "βαρύτητας". Μάλιστα, στα πλαίσια εκπόνησης συγκοινωνιακών μελετών δημιουργήθηκαν από πολύ νωρίς μοντέλα προσομοίωσης μεταφορών, τα οποία λειτουργούσαν βάσει της τυποποιημένης σήμερα διαδικασίας των τεσσάρων βημάτων της γέννησης και κατανομής των μετακινήσεων. Τα αστικά μοντέλα προσομοίωσης² ήταν ο τρόπος με τον οποίο οι πολεοδόμοι ξεκίνησαν να χρησιμοποιούν τις δυνατότητες των Η/Υ να επεξεργάζονται γρήγορα, αξιόπιστα και με ακρίβεια μεγάλο όγκο χωρικών δεδομένων. Φιλόδοξα κρατικά προγράμματα³ προώθησαν την ανάπτυξη ολοκληρωμένων πληροφοριακών συστημάτων που απευθύνονταν σε δήμους αλλά και άλλους φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, υπόλογοι για την ανάπτυξη και το χωρικό σχεδιασμό. Τα συστήματα αυτά είχαν ως σκοπό να βοηθήσουν το έργο των εν λόγω φορέων όσο αφορά στην παρακολούθηση της χωρικής ανάπτυξης και εν τέλει στη λήψη αποφάσεων και εφαρμογή κατάλληλων δημόσιων πολιτικών. Παρόλα αυτά, ο ενθουσιασμός και η πεποίθηση ότι τα μοντέλα προσομοίωσης αποτελούν όχι μόνο σημαντικά αλλά αντικειμενικά και ουδέτερα εργαλεία χωρικής ανάλυσης, αμφισβητήθηκε κατά την περίοδο 1970. Μέχρι τότε, πολύς χρόνος αλλά και κρατικά κονδύλια είχαν επενδυθεί στην ανάπτυξη πολύπλοκων μοντέλων και πληροφοριακών συστημάτων τα οποία προσδοκούσαν να μετατρέψουν την ακαδημαϊκή, έως τότε, έρευνα σε πρακτικές σχεδιασμού. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η πρώτη γενιά των μοντέλων χρήσεων γης εμφανίστηκε στη Β. Αμερική (ΗΠΑ) τη δεκαετία του '50. Η έντονη οικονομική ανάπτυξη και η ανάγκη συστηματικής μελέτης της αλληλεπίδρασης μεταξύ των μεταφορικών υποδομών και χρήσεων γης, δημιούργησε τις προϋποθέσεις για τη δημιουργία και αξιοποίηση των πρώτων αστικών μοντέλων. Όμως τι ακριβώς είναι και τι

⁴⁶ ΠΟΖΟΥΚΙΔΟΥ Γεωργία, «Μοντέλα Χρήσεων Γης: Ανασκόπηση και Προοπτικές του Ρόλου τους στο Χωρικό Σχεδιασμό», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2010, Τεύχος 13, σελ. 119.

πραγματεύεται ένα μοντέλο χρήσεων γης; Το παρακάτω σχεδιάγραμμα (Σχήμα 1) απεικονίζει, σε αφαιρετικό επίπεδο, ένα τυπικό μοντέλο χρήσεων γης. Σε αυτό αναπαρίστανται οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ τριών βασικών συντελεστών: των νοικοκυριών, των επιχειρήσεων και της διοίκησης. Σκοπός του σχεδιαγράμματος δεν αποτελεί η εξαντλητική παρουσίαση των διαδικασιών και αλληλεπιδράσεων που λαμβάνουν χώρα σε ένα τέτοιο μοντέλο, αλλά η παροχή στον αναγνώστη ενός πλαισίου μέσα στο οποίο θα μπορέσει να κατανοήσει τη διαδικασία της προσομοίωσης καθώς και των επιπτώσεων και αλληλεξαρτήσεων καθενός από τους τρεις παραπάνω συντελεστές.⁴⁷

Ένα τυπικό μοντέλο χρήσεων γης προσομοιώνει τον τρόπο με τον οποίο οι επιλογές χωροθέτησης ενός συντελεστή π.χ. των επιχειρήσεων επηρεάζουν τη μελλοντική χωροθέτηση ενός άλλου συντελεστή π.χ. των νοικοκυριών και άρα τη γενικότερη διάρθρωση των χρήσεων γης σε μια περιοχή. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο οι υποδομές, τα φυσικά χαρακτηριστικά μιας περιοχής αλλά και οι πολιτικές σχεδιασμού ρυθμίζουν ως ένα μεγάλο βαθμό τις επιλογές χωροθέτησης τόσο των νοικοκυριών όσο και των επιχειρήσεων. Έτσι λ.χ. τα νοικοκυριά επιλέγουν τον τόπο εγκατάστασης τους βάσει κριτηρίων που έχουν να κάνουν με το είδος του σπιτιού που θα ήθελαν να ζήσουν (μονοκατοικία, πολυκατοικία κ.λπ.), το εισόδημά τους, τη δυνατότητα να έχουν αυτοκίνητο ή όχι κ.λπ. Επίσης τα άτομα ενός νοικοκυριού θα αποφασίσουν για τις καθημερινές τους δραστηριότητες (δουλειά, αναψυχή κ.λπ.), καθώς και για τον τρόπο μετακίνησης τους από και προς αυτές. Από την άλλη πλευρά οι επιχειρήσεις θα εγκατασταθούν εκεί όπου υπάρχει διαθέσιμο αλλά και κατάλληλο εργατικό δυναμικό. Ο ρόλος της πολιτείας είναι εξίσου σημαντικός, αφού θέτει κανόνες και

⁴⁷ ΠΟΖΟΥΚΙΔΟΥ Γεωργία, «Μοντέλα Χρήσεων Γης: Ανασκόπηση και Προοπτικές του Ρόλου τους στο Χωρικό Σχεδιασμό», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2010, Τεύχος 13, σελ. 120-121.

περιορισμούς που επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τις επιλογές τόσο των νοικοκυριών όσο και των επιχειρήσεων. Τέλος η πολιτεία είναι αυτή που καθορίζει τις προοπτικές ανάπτυξης μιας περιοχής βάσει του τύπου, μεγέθους και θέσης των υποδομών που προγραμματίζει.⁴⁸ Τα μοντέλα χρήσεων γης προσπαθούν να προσομοιώσουν τις συμπεριφορές και αλληλεπιδράσεις των συντελεστών που διαμορφώνουν το χώρο καθώς και να καταγράψουν τις επιπτώσεις τους με συστηματικό τρόπο όπως π.χ. με τη βοήθεια αλγορίθμων. Κατά αυτό τον τρόπο είναι δυνατή η προβολή της συμπεριφοράς των παραπάνω συντελεστών στο μέλλον, λαμβάνοντας υπ' όψη εναλλακτικά σενάρια ανάπτυξης (π.χ. αύξηση πληθυσμού, νέα έργα υποδομής κ.λπ.).

Είναι προφανές ότι η "κωδικοποίηση" των σχέσεων και αλληλεξαρτήσεων, οποιονδήποτε συντελεστών σε έναν αλγόριθμο δεν είναι ούτε εύκολη ούτε απλή διαδικασία. Άλλωστε όπως προκύπτει και από την ιστορική ανασκόπηση που παρατίθεται παρακάτω, τα μοντέλα χρήσεων γης έχουν αμφισβητηθεί αρκετές φορές λόγω ακριβώς αυτής της πολυπλοκότητας που τα διακρίνει.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

1. Περίοδος 1950-1960: Οι πρώτες προσπάθειες

Βασικές οικονομικές θεωρίες σε συνδυασμό με την επιστήμη της εφαρμοσμένης φυσικής σε γεωγραφικά προβλήματα (π.χ. η έννοια της βαρύτητας και γεωγραφικής προσβασιμότητας) αποτέλεσαν το εννοιολογικό υπόβαθρο για την πρώτη γενιά των μοντέλων χρήσεων γης. Το μέγεθος των πόλεων αυξανόταν με γοργούς ρυθμούς και τα μοντέλα χρήσεων γης αποτέλεσαν τον τρόπο ή καλύτερα το εργαλείο με το οποίο θα μπορούσαν οι επιστήμονες να διαχειριστούν την πολυπλοκότητα των ζητημάτων του χώρου. Άλλωστε ο σχεδιασμός νοούνταν ως μια «επιστήμη εφαρμογής», και τα μοντέλα χρήσεων γης ήταν τα εργαλεία που προσέφεραν σημαντικές δυνατότητες για τη μελέτη των πόλεων ως «συστήματα». Γραμμικά οικονομετρικά μοντέλα, όπως το EMPIRIC, καθώς και μη γραμμικά μοντέλα, όπως του Lowry, δημιούργησαν δυο κύριες ομάδες μοντέλων χρήσεων γης που επιχειρήσαν να προσομοιώσουν και να επεξηγήσουν τις λειτουργικές αλληλεξαρτήσεις των δραστηριοτήτων στο χώρο. Κατά την ίδια περίοδο αναπτύχθηκε και μια τρίτη ομάδα μοντέλων που αντί να προσομοιώσει τις συσχετίσεις του υπάρχοντος συστήματος μιας πόλης προσπαθούσε να τις βελτιστοποιήσει σε σχέση με κάποιους προκαθορισμένους σκοπούς και στόχους. Εν τέλει, λίγα τέτοια μοντέλα αναπτύχθηκαν ενώ οι προσπάθειες επικεντρώθηκαν στους δύο πρώτους τύπους μοντέλων. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην ουσία όλα τα παραπάνω μοντέλα βασίζονται σε μια κοινή παραδοχή, θεωρούν ότι οι πόλεις προσπαθούν να επέλθουν σε κατάσταση ισορροπίας. Ως εκ τούτου τα μοντέλα προσπαθούν να προσομοιώσουν τον τρόπο με τον οποίο οι διάφορες δραστηριότητες-λειτουργίες που λαμβάνουν χώρα μέσα σε μια πόλη χωροθετούνται και ισορροπούν σε σχέση με τις υπόλοιπες, σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Η «προσβασιμότητα» αποτελεί τον παράγοντα κλειδί για τον προσδιορισμό της σχέσης μεταξύ των δραστηριοτήτων-λειτουργιών και των χωρικών τους αλληλεξαρτήσεων.⁴⁹ Ως εκ τούτου, τα μοντέλα παρήγαγαν μια μελλοντική εικόνα της πόλης σε κατάσταση ισορροπίας για μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή, βάσει των στοιχείων του παρόντος. Από την άλλη πλευρά κάποια μοντέλα προσπάθησαν να προσομοιώσουν τον τρόπο

⁴⁸ ΠΟΖΟΥΚΙΔΟΥ Γεωργία, «Μοντέλα Χρήσεων Γης: Ανασκόπηση και Προοπτικές του Ρόλου τους στο Χωρικό Σχεδιασμό», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2010, Τεύχος 13, σελ. 121-123.

συμπεριφοράς μόνο εκείνων των δραστηριοτήτων-λειτουργιών που προκαλούν αλλαγές στην ισορροπία του αστικού περιβάλλοντος. Υπό αυτή την προϋπόθεση και θεωρώντας ότι οι πόλεις βρίσκονται σε κατάσταση ισορροπίας (ή είναι πολύ κοντά σε αυτή), η προσομοίωση της δυναμικής των παραγόντων που προκαλούν τις αλλαγές θα οδηγούσε και πάλι την πόλη ισορροπία. Οι πρώτες προσπάθειες δημιουργίας μοντέλων χρήσεων γης συνοδεύτηκαν από σημαντικά και πολλές φορές ανυπέβλητα προβλήματα, όπως ο μεγάλος όγκος δεδομένων που ήταν απαραίτητος για τη λειτουργία τους, η μειωμένη λειτουργικότητα και χρηστικότητα των Η/Υ της εποχής και το σημαντικότερο, η έλλειψη σαφούς θεωρητικής βάσης των μοντέλων. Ο Douglas Lee το 1973 σε ένα ιδιαίτερα επικριτικό άρθρο του με τίτλο «Requiem for Large Scale Models»⁵, αναφέρεται στα "επτά αμαρτήματα" που κατά την άποψη του καταδικάζουν εκ των προτέρων σε αποτυχία την πρακτική εφαρμογή των μοντέλων χρήσεων γης. Έτσι μέσα σε ένα κλίμα αντιπαράθεσης και αμφισβήτησης σχετικά με το ρόλο, τη λειτουργικότητα και τη δυνατότητα εφαρμογής των αστικών μοντέλων στο χωρικό σχεδιασμό κλείνει και η πρώτη περίοδος της ανάπτυξης και περιορισμένης χρήσης αυτών. Παρόλα ταύτα είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι αυτές οι πρώτες προσπάθειες κατασκευής μοντέλων χρήσεων γης, με όποια προβλήματα μπορεί να είχαν, ήταν εξαιρετικά ουσιαστικές και αποτέλεσαν τη βάση για την εξέλιξη των μοντέλων στη σημερινή τους μορφή (Batty, 1991· Harris, 1994). Η σχετική βιβλιογραφία αναφέρει ότι σε παγκόσμιο επίπεδο δύο ήταν οι πιο σημαντικές προσπάθειες που ξεκίνησαν εκείνη την περίοδο και συνεχίζουν να χρησιμοποιούνται, με διαφοροποιημένη ίσως μορφή, ακόμη και σήμερα. Αυτά ήταν τα μοντέλα DRAM και EMPAL που αναπτύχθηκαν από τον καθηγητή Stephen Putman του Πανεπιστημίου της Πεννσυλβάνια και τα οποία χρησιμοποιούνται μέχρι και σήμερα στις ΗΠΑ και το μοντέλο MEPLAN που αναπτύχθηκε από τον καθηγητή Marcial Echenique του Πανεπιστημίου του Cambridge, το οποίο εφαρμόστηκε ευρέως στην Ευρώπη και τη Λατινική Αμερική.

2. Περίοδος 1960-1980: Απαξίωση και στασιμότητα

Η συγκρατημένη αισιοδοξία της περιόδου 1950-1960 ακολουθήθηκε από τη θεαματική θα λέγαμε αποτυχία των αστικών μοντέλων κατά τη δεκαετία του '70, η οποία όμως συνοδεύταν από μια γενικότερη δυσπιστία προς τους Η/Υ και τα πληροφοριακά συστήματα. Πολύπλοκα εργαλεία ανάλυσης που κάποτε αποτελούσαν τη βάση για την επιστήμη του σχεδιασμού τώρα θεωρούνται ακατάλληλα. Τα διάφορα πληροφοριακά συστήματα, συμπεριλαμβανομένου και των μοντέλων, θεωρήθηκαν εξαιρετικά πολύπλοκα και φτωχά όσο αφορά στο σχεδιασμό τους και ακριβά όσο αφορά στην αγορά και συντήρηση τους. Αυτή η αυστηρή κριτική που ασκήθηκε στα αστικά μοντέλα αποτελούσε στην ουσία μια επίθεση όχι στα μοντέλα αυτού καθαυτού, αλλά στο τι αυτά πρεσβεύουν, δηλαδή τον ορθολογικό τρόπο σχεδιασμού που επικρατούσε τόσο στις θεωρίες όσο και στις πρακτικές σχεδιασμού την περίοδο εκείνη. Ωστόσο, αυτό δεν σήμαινε ότι εγκαταλείφθηκε πλήρως η χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών και των μοντέλων προσομοίωσης στο επιστημονικό πεδίο του σχεδιασμού. Στον ακαδημαϊκό χώρο συνεχίστηκαν οι προσπάθειες για την ανάπτυξη πολύπλοκων οικονομετρικών μοντέλων.⁵⁰ Ταυτόχρονα, η ακαδημαϊκή έρευνα που αφορούσε στα μοντέλα χρήσεων γης και στην ανάλυση συστημάτων γενικότερα είχε ως πρωταρχικό στόχο την κατανόηση των συστημάτων που λειτουργούν στον αστικό χώρο καθώς και τις αλληλεξαρτήσεις τους. Με εξαίρεση τα εργαλεία που αφορούσαν το σχεδιασμό των μεταφορών, οι περισσότεροι δημόσιοι φορείς υπεύθυνοι για το σχεδιασμό, δεν είχαν πρόσβαση αλλά ούτε και αντιλαμβάνονταν την ανάγκη, για τη χρήση των κατά τα άλλα δαπανηρών, εύθραυστων και δύσκολων στη λειτουργία μοντέλων χωρικής ανάλυσης της

⁵⁰ ΠΟΖΟΥΚΙΔΟΥ Γεωργία, «Μοντέλα Χρήσεων Γης: Ανασκόπηση και Προοπτικές του Ρόλου τους στο Χωρικό Σχεδιασμό», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2010, Τεύχος 13, σελ. 123-124.

περιόδου του 1970. Ως αποτέλεσμα, η χρήση των αστικών μοντέλων ήταν εξαιρετικά περιορισμένη.

3. Περίοδος 1980-2000: Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών και επανεμφάνιση των μοντέλων

Το ενδιαφέρον για τη χρήση τεχνολογίας υπολογιστών στο σχεδιασμό αναγεννήθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1980 αρχές 1990. Σημαντικές αλλαγές στην τεχνολογία των υπολογιστών (μικροϋπολογιστές) τους κατέστησε διαθέσιμους όχι μόνο στον ακαδημαϊκό αλλά και στον επαγγελματικό χώρο. Βέβαια η χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών μπορεί να ήταν ευρεία σε σχέση με το παρελθόν αλλά ταυτοχρόνως ήταν και αρκετά επιφανειακή αφού χρησιμοποιούνταν κατά βάση για γενικούς σκοπούς, όπως συγγραφή κειμένων, διαχείριση δεδομένων και διατήρηση αρχείων. Οι παραπάνω διεργασίες ήταν σίγουρα σημαντικές και βελτίωσαν ως ένα βαθμό την αποδοτικότητα της δημόσιας διοίκησης, αλλά οι δυνατότητες που είχε η νέα γενιά των Η/Υ όσο αφορά εργασίες που άπτονται θεμάτων χωρικού σχεδιασμού, μόλις είχαν αρχίσει να γίνονται αντιληπτές. Ταυτόχρονα οικονομικές και αναπτυξιακές πολιτικές στις ΗΠΑ αύξησαν την ανάγκη για συστηματική αξιολόγηση και πρόβλεψη των επιπτώσεων πολιτικών σχεδιασμού και ανάπτυξης στο χώρο. Έτσι παραδοσιακά μοντέλα, όπως αυτά των Putman και Echenique, επανέρχονται στο επίκεντρο και χρησιμοποιούνται, σε περιορισμένο βαθμό, για την αξιολόγηση προτεινόμενων χωρικών πολιτικών. Έτσι λοιπόν θα μπορούσε να πει κανείς ότι κατά τη δεκαετία 1980-1990 υπήρξε μια σχετική στασιμότητα όσο αφορά τα μοντέλα χρήσεων γης. Εντούτοις υπήρξαν δύο «τύποι» προγραμμάτων που προσέλκυαν αρκετό ενδιαφέρον, τα Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών (ΓΣΠ) και τα Intelligent Knowledge Based Systems. Τα ΓΣΠ προσέφεραν νέους και καινοτόμους τρόπους αποθήκευσης, ανάλυσης και απεικόνισης δεδομένων με γεωγραφική αναφορά. Η βιβλιογραφία αλλά και η πρακτική έδειξε ότι τα ΓΣΠ αποτέλεσαν ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο σχεδιασμού όσο αφορά στην επεξεργασία χωρικών δεδομένων και χαρτογράφηση αυτών, καθώς και στην επίλυση προβλημάτων χωροθέτησης δραστηριοτήτων. Θα πρέπει όμως να πούμε ότι στην περίπτωση που αναφερόμαστε στη δυνατότητα των ΓΣΠ να επιτελέσουν λειτουργίες προσομοίωσης κατά τρόπο ανάλογο με αυτό των μοντέλων χρήσεων γης, αυτά είχαν (και συνεχίζουν να έχουν) περιορισμένες δυνατότητες. Έτσι τα ΓΣΠ χρησιμοποιήθηκαν κυρίως για εργασίες ανάλυσης, απεικόνισης, και εναπόθεσης δεδομένων και πληροφοριών, που μπορεί μάλιστα να αποτελούσαν (τα δεδομένα και οι πληροφορίες) παράγωγα κάποιου μοντέλου χρήσεων γης, εξωγενή βεβαίως του ΓΣΠ. Είναι επίσης σημαντικό να σημειωθεί ότι η λειτουργία των ΓΣΠ και ακόμη περισσότερο των μοντέλων χρήσεων γης απαιτούσε σημαντικές τεχνικές και θεωρητικές γνώσεις που πολλές φορές ξεπερνούσαν το εύρος των γνώσεων ενός χωροτάκτη-πολεοδόμου.⁵¹ Σε μερικές μάλιστα περιπτώσεις ήταν προαπαιτούμενο ο χρήστης τέτοιων συστημάτων να κατείχε εξειδικευμένες γνώσεις σε θέματα στατιστικής, ανάλυσης και διαχείρισης δεδομένων, ενώ δεν θα ήταν υπερβολή εάν λέγαμε ότι λίγοι ήταν οι επαγγελματίες χωροτάκτες-πολεοδόμοι που θα μπορούσαν να ανταποκριθούν στις παραπάνω απαιτήσεις. Ως εκ τούτου, παρά την ύπαρξη χρησίων εργαλείων όπως αυτά των ΓΣΠ, η ουσιαστική και πλήρης αξιοποίηση των δυνατοτήτων τους ήταν άμεση εξαρτημένη των δυνατοτήτων του ίδιου του χρήστη.

Τα ΓΣΠ αποτέλεσαν ίσως το κύριο εργαλείο μέσω του οποίου ένα μεγάλο μέρος χωροτακτών και πολεοδόμων εξοικειώθηκε με το ψηφιακό περιβάλλον του σχεδιασμού. Παρόλα ταύτα, ως εργαλεία σχεδιασμού δεν κατάφεραν να επιληφθούν ζητημάτων παραδοσιακών" του

⁵¹ ΠΟΖΟΥΚΙΔΟΥ Γεωργία, «Μοντέλα Χρήσεων Γης: Ανασκόπηση και Προοπτικές του Ρόλου τους στο Χωρικό Σχεδιασμό», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2010, Τεύχος 13, σελ. 124-125.

χωρικού σχεδιασμού, αφού έννοιες όπως αυτές της ανάλυσης, της πρόβλεψης, της εφαρμογής και της αξιολόγησης, που αποτελούν τα τέσσερα στάδια της διαδικασίας του σχεδιασμού, δεν ενσωματώθηκαν ποτέ σε ένα ΓΣΠ. Μέχρι τα τέλη του 1990 είχε γίνει κατανοητό ότι τα ΓΣΠ δεν είχαν τη δυνατότητα να ανταπεξέλθουν στις προκλήσεις, τις ανάγκες και τις ποικίλες απαιτήσεις του σχεδιασμού. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε εκτεταμένες προσπάθειες για προσαρμογή και ενσωμάτωση των ΓΣΠ σε ευρύτερα συστήματα υποστήριξης λήψης αποφάσεων, τα οποία αργότερα ονομάστηκαν Planning Support Systems ή Decision Support Systems δηλαδή Συστήματα Υποστήριξης Σχεδιασμού (ΣΥΣ).

Κατά την ίδια περίοδο, υπήρξε έντονη ερευνητική δραστηριότητα όσο αφορά την εφαρμογή των Expert Systems, γνωστά και ως Intelligence Knowledge Based Systems (IKBS) για την επίλυση προβλημάτων χωρικής ανάλυσης. Τα IKBS αποτελούν λογισμικό επίλυσης προβλημάτων προσομοιώνοντας τη λογική διαδικασία που μπορεί να ακολουθήσει θήσει ένας ειδικός, εάν είχε να επιλύσει ένα παρόμοιο πρόβλημα. Τέτοια συστήματα είχαν εκτεταμένη εφαρμογή κυρίως στην ιατρική και χημεία αλλά και σε άλλα επιστημονικά πεδία όπως γεωλογία και ηλεκτρονική. Στο πεδίο του χωρικού σχεδιασμού και σε ερευνητικό επίπεδο χρησιμοποιήθηκαν κυρίως για την επίλυση προβλημάτων χωροθέτησης δραστηριοτήτων, ενώ μικρός αριθμός τέτοιων εφαρμογών χρησιμοποιήθηκε στην πράξη. Το υψηλό κόστος κατασκευής τους αποτέλεσε ίσως τον κυριότερο ανασταλτικό παράγοντα διάδοσης αυτών, αφού οι πιο πιθανοί χρήστες δηλαδή οι δημόσιοι οργανισμοί, δεν διέθεταν τα ανάλογα κονδύλια για την ανάπτυξη τέτοιων συστημάτων. Επιπλέον, η διαθέσιμη τότε τεχνολογία δεν επέτρεπε την ανάπτυξη συστημάτων IKBS σε ένα επικοινωνιακό και φιλικό προς το χρήστη περιβάλλον. Ως αποτέλεσμα, περιορισμένος αριθμός IKBS εφαρμογών αναπτύχθηκε και ακόμη μικρότερος χρησιμοποιήθηκε στις πρακτικές χωρικού σχεδιασμού.

Περίοδος 2000- σήμερα: Αναγέννηση και επαναπροσδιορισμός του ρόλου των μοντέλων

Οι συνεχείς εξελίξεις της τεχνολογίας των Η/Υ καθώς και η πρόσβαση σε μεγαλύτερο εύρος χωρικών δεδομένων (ψηφιοποίηση και τυποποίηση δεδομένων, δορυφορικές εικόνες κ.λπ.) έδωσε μια νέα πνοή στα αστικά μοντέλα. Αν και η νέα γενιά μοντέλων αποτελεί ως ένα βαθμό εξέλιξη των παλαιότερων θα μπορούσαμε να πούμε ότι υπάρχουν σημαντικές και αρκετά ουσιαστικές διαφορές.⁵² Βασικό χαρακτηριστικό της νέας γενιάς μοντέλων, που στη διεθνή βιβλιογραφία τα συναντά κανείς με το όνομα microanalytic simulation ή microsimulation models είναι ότι προσομοιώνουν, όπως άλλωστε δηλώνει και το ίδιο το όνομα τους, τη συμπεριφορά μιας οντότητας ή αλλιώς μιας μονάδας π.χ. ενός ατόμου, ενός νοικοκυριού ή μιας επιχείρησης. Ουσιαστικά τα μοντέλα αυτά χρησιμοποιούν ως βάση την «ατομική» συμπεριφορά για την προσομοίωση της συμπεριφοράς μεγαλύτερων αντιπροσωπευτικών πληθυσμών (προσέγγιση bottom-up). Αντιθέτως, τα μοντέλα παλαιότερων γενεών (aggregate models) προσομοιώνουν συλλογικές ιδιότητες και συμπεριφορές μιας ομάδας οντοτήτων όπως λ.χ. νοικοκυριά χαμηλών εισοδηματικών στρωμάτων, θεωρώντας ότι βάσει της συλλογικής συμπεριφοράς μπορούν να ερμηνεύσουν τις αλλαγές που συμβαίνουν στη μικροκλίμακα (προσέγγιση top-down).

Ένα άλλο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που συναντάται συχνά στα μοντέλα μικροπροσομοίωσης αποτελεί ο τρόπος απεικόνισης του γεωγραφικού χώρου, όπου αυτός θεωρείται ότι έχει τη

⁵² ΠΟΖΟΥΚΙΔΟΥ Γεωργία, «Μοντέλα Χρήσεων Γης: Ανασκόπηση και Προοπτικές του Ρόλου τους στο Χωρικό Σχεδιασμό», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2010, Τεύχος 13, σελ. 125-127.

μορφή καννάβου ή μήτρας μικρών κελιών (raster). Θα μπορούσε κανείς να φανταστεί το χώρο ως μια σκακιέρα όπου κάθε τετράγωνο αντιπροσωπεύει το βαθμό έντασης μιας ιδιότητας ή ενός συντελεστή στο χώρο. Με αυτό τον τρόπο λ.χ. μπορούμε να απεικονίσουμε χρήσεις γης και ιδιότητες τους (π.χ. καταλληλότητα για ανάπτυξη δραστηριοτήτων), ή κοινωνικό-οικονομικά δεδομένα (πληθυσμός, εισόδημα, απασχόληση κ.λπ.) ή ακόμη και δεδομένα όπως θεσμικό καθεστώς ανάπτυξης δραστηριοτήτων, προσβασιμότητα κ.λπ. Ο τρόπος με το οποίο μεταβάλλονται, εξελίσσονται ή προσαρμόζονται τα κελιά (και οι ιδιότητες αυτών) βασίζεται σε προκαθορισμένους κανόνες-αλγορίθμους που έχουν σχέση τόσο με τις ιδιότητες των ίδιων των κελιών όσο και με των γειτονικών τους. Αυτός ο τρόπος προσομοίωσης των αλληλεξαρτήσεων μεταξύ χωρικών και α-χωρικών μεταβλητών ονομάζεται Cellular Automata. Το Urban Sim είναι ένα από τα πιο γνωστά μοντέλα μικροπροσομοίωσης με εφαρμογή σε πολλές αμερικάνικες πόλεις (Waddell, 2002). Αποτελεί λογισμικό ολοκληρωμένου σχεδιασμού και ανάλυσης του αστικού χώρου, ενσωματώνοντας τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ χρήσεων γης, μεταφορών και δημόσιας πολιτικής. Η κατασκευή του ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας 2000, με σκοπό να χρησιμοποιηθεί από τους Μητροπολιτικούς Οργανισμούς Σχεδιασμού των ΗΠΑ καθώς και άλλους φορείς που χρειάζονταν ποσοτικά εργαλεία ανάλυσης και σχεδιασμού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα μοντέλου που χρησιμοποιεί την τεχνική της Cellular Automata αποτελεί το Moland, που κατασκευάστηκε από Directorate General Joint Research Centre (DG-JRC) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με σκοπό την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου πλαισίου αξιολόγησης καθώς και εισήγησης νέων στρατηγικών αειφορικής ανάπτυξης. Το μοντέλο χρησιμοποιεί ως εισροή, δεδομένα όπως τύπο χρήσεων γης, καταλληλότητα εδάφους για ανάπτυξη δραστηριοτήτων, προσβασιμότητα σε δίκτυα μεταφορών, θεσμικό πλαίσιο ανάπτυξης δραστηριοτήτων καθώς και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά.

Ολοκληρώνοντας την ιστορική ανασκόπηση θα μπορούσαμε να πούμε ότι κατά την τελευταία πενήνταετία έχουν επέλθει σημαντικές αλλαγές στην τεχνολογία των Η/Υ όπως επίσης έχουν αναπτυχθεί σημαντικά εργαλεία χωρικού σχεδιασμού τα οποία είναι ευέλικτα και φιλικά προς το χρήστη.⁵³ Παρόλα ταύτα η χρήση των αστικών μοντέλων στις καθημερινές πρακτικές σχεδιασμού είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Στοιχεία από σχετικές έρευνες δείχνουν ότι στην πλειοψηφία τους οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές στα γραφεία των χωροτακτών-πολεοδόμων χρησιμοποιούνται κυρίως για τη συγγραφή κειμένων, διαχείριση προϋπολογισμών, αποθήκευση και απεικόνιση δεδομένων και όχι για την εκτέλεση γνήσιων εργασιών χωρικού σχεδιασμού.

Αξιοσημείωτα είναι τα αποτελέσματα έρευνας που πραγματοποιήθηκε το 2009 από το U.S. Government Accountability Office, σχετικά με την αποτελεσματικότητα των Μητροπολιτικών Οργανισμών Σχεδιασμού (ΜΟΣ)⁸ όσο αφορά στην άσκηση χωροταξικής πολιτικής, όπου εξετάστηκε η χρήση συστημάτων υποστήριξης σχεδιασμού όπως αυτά των μοντέλων χρήσεων γης. Η έρευνα έδειξε ότι μόνο ένα μικρό ποσοστό αυτών, το 30%, χρησιμοποιούσαν κάποιο είδος μοντέλου χρήσεων γης. Αν και το ποσοστό είναι αυξημένο σε σχέση με αντίστοιχα ποσοστά του παρελθόντος,⁹ θεωρείται ότι είναι σχετικά χαμηλό. Η ίδια έρευνα καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η λανθασμένη αντίληψη ή ίσως η άγνοια σχετικά με τη χρησιμότητα των μοντέλων, το σκοπό που εξυπηρετούν και γενικότερα το ρόλο που μπορεί να έχουν στη διαδικασία του σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων, αποτελούν τους κύριους λόγους μειωμένης χρήσης τους στις πρακτικές σχεδιασμού. Εάν λοιπόν θεωρήσουμε ότι τα περισσότερα και σοβαρότερα, από τεχνικής απόψεως, προβλήματα έχουν λυθεί, θα πρέπει

⁵³ ΠΟΖΟΥΚΙΔΟΥ Γεωργία, «Μοντέλα Χρήσεων Γης: Ανασκόπηση και Προοπτικές του Ρόλου τους στο Χωρικό Σχεδιασμό», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2010, Τεύχος 13, σελ. 127-128.

να αναζητηθεί το θεωρητικό πλαίσιο μέσα στο οποίο τα μοντέλα αυτά δύναται να ενταχθούν έτσι ώστε να ενσωματωθούν στη διαδικασία σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων.

ΤΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ένας από τους λόγους για τους οποίους τα μοντέλα χρήσεων γης δεν χρησιμοποιήθηκαν εκτενώς στις πρακτικές σχεδιασμού είναι ότι πιθανόν

δεν έχει γίνει κατανοητός ο ρόλος και η σημασία τους στα πλαίσια της διαδικασίας του χωρικού σχεδιασμού. Άρα λοιπόν το ερώτημα που τίθεται είναι: ποιος θα μπορούσε να είναι ο ρόλος των μοντέλων χρήσεων γης δεδομένου των αναγκών του χωρικού σχεδιασμού;

Οι "ανάγκες του χωρικού σχεδιασμού" δεν είναι μια σταθερή έννοια, αντιθέτως, είναι μια έννοια που συνεχώς εξελίσσεται και διαμορφώνεται από τις επικρατούσες κάθε φορά θεωρίες στο επιστημονικό πεδίο του σχεδιασμού. Για να μπορέσουμε λοιπόν να απαντήσουμε στο ερώτημα που τέθηκε παραπάνω θεωρήθηκε αναγκαία η συνοπτική παρουσίαση των θεωριών σχεδιασμού την τελευταία πεντηκονταετία καθώς και η διερεύνηση των αναδυόμενων φιλοσοφικών αναζητήσεων και σύγχρονων θεωριών στο πεδίο του σχεδιασμού.⁵⁴ Η ανασκόπηση αυτή είναι εξαιρετικά σημαντική αφού θα μας επιτρέψει να από σα φηνίσουμε το ρόλο των αστικών μοντέλων στα πλαίσια των επικρατέστερων, κάθε φορά, θεωριών σχεδιασμού αλλά και να θέσουμε το θεωρητικό πλαίσιο που θα προσδιορίζει το ρόλο των εργαλείων και συστημάτων υποστήριξης σχεδιασμού στο μέλλον. Άλλωστε, κατά την άποψη μας, η αναζήτηση για νέα εργαλεία υποστήριξης σχεδιασμού θα πρέπει να ξεκινά πρώτα από τις θεωρίες σχεδιασμού και τις επικρατούσες στο επιστημονικό πεδίο εννοιολογικές και φιλοσοφικές αναζητήσεις.

1. Από τον ορθολογικό στο συμμετοχικό σχεδιασμό

Ιστορικά πάντοτε υπήρξε μια επικείμενη σχέση μεταξύ των θεωριών χωρικού σχεδιασμού και των νέων τεχνολογιών. Ξεκινώντας από το 1950 έχουμε σημαντικές αλλαγές στις αντιλήψεις σχετικά με το τι εστί χωρικός σχεδιασμός και την μετάλλαξη του από "το σχεδιασμό ως μέρος της επιστήμης της αρχιτεκτονικής" στο «σχεδιασμό ως μια επιστήμη εφαρμογής». Αυτή είναι και η περίοδος που εμφανίζονται τα πρώτα αστικά μοντέλα ως εργαλεία σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων, που στην ουσία εξέφραζαν την αισιοδοξία καθώς και την πίστη των επιστημόνων της εποχής στην αποτελεσματικότητα της επιστήμης και της τεχνολογίας. Η επικρατούσα αισιοδοξία ενισχύθηκε και από την αλλαγή που επήλθε στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονταν ο αστικός σχεδιασμός δηλαδή από μια αντίληψη καθαρά "σχεδιαστική" καθοδηγούμενη κυρίως από αισθητικά κριτήρια σε μια αντίληψη ορθολογική και συστημική. Αυτή ακριβώς η αλλαγή οδήγησε και στον "ορθολογικό" τρόπο σχεδιασμού. Αργότερα, τη δεκαετία 1960, οι θεωρίες σχεδιασμού επηρεάζονται από τις μεγάλες πολιτικές και κοινωνικές αλλαγές απορρίπτοντας τη θέωρηση ότι ο σχεδιασμός αποτελεί μια στατική και ορθολογική διαδικασία, αλλά ότι είναι μια καθαρά «πολιτική διαδικασία». Ταυτόχρονα η αντίληψη ότι ένα πρόσωπο, ο ειδικός επιστήμονας (χωροτάκτης-πολεοδόμος εν προκειμένω), είναι ο μόνος ο οποίος διαθέτει τα απαιτούμενα προσόντα για

⁵⁴ ΠΟΖΟΥΚΙΔΟΥ Γεωργία, «Μοντέλα Χρήσεων Γης: Ανασκόπηση και Προοπτικές του Ρόλου τους στο Χωρικό Σχεδιασμό», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2010, Τεύχος 13, σελ. 128-129.

να λάβει «καλύτερες αποφάσεις» για το σύνολο μιας κοινωνίας, απορρίφθηκε παντελώς. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο προέκυψαν ουσιαστικά ερωτήματα σχετικά με το σκοπό, το στόχο, το ρόλο και τη λειτουργικότητα των μοντέλων χρήσεων γης, ως εκπρόσωποι μιας παρωχημένης πλέον ορθολογικής διαδικασίας σχεδιασμού. Στη συνέχεια και στα τέλη της δεκαετίας του '60, οι θεωρίες σχεδιασμού εξελίχθηκαν για να ενστερνισθούν τις έννοιες του συμμετοχικού σχεδιασμού. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο ο ρόλος του χωροτάκτη πολεοδόμου μεταβάλλεται από έναν ορθολογικό ειδικό επιστήμονα σε έναν διαμεσολαβητή, για την επίτευξη κοινωνικά δίκαιων αποφάσεων. Η θεώρηση του σχεδιασμού ως μια διαδικασία συναίνεσης μεταξύ διαφόρων φορέων, απορρίπτει την επιστημολογική βάση του σχεδιασμού και τις αξίες που προκύπτουν από τις κανονιστικές θεωρίες, και συμβάλει στη μεταστροφή του σε μια πιο ανθρωποκεντρική προσέγγιση. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η "εμπειρική γνώση" του χώρου αποκτά ιδιαίτερη αξία σε σχέση με την "επιστημονική γνώση" του χώρου. Ως εκ τούτου σε μια μεταμοντέρνα θεώρηση πραγμάτων ο διαπραγματευτικός, πολιτικός, και διαμεσολαβητικός τύπος σχεδιασμού αποτελεί το επικρατέστερο μοντέλο, που έρχεται να αντικαταστήσει τον καθολικό, ολοκληρωμένο και συντονισμένο σχεδιασμό.⁵⁵

2. Το νέο θεωρητικό πλαίσιο του χωρικού σχεδιασμού

Η προσέγγιση του χωρικού σχεδιασμού μέσα από μια μεταμοντέρνα θεώρηση πραγμάτων έχει πλέον εδραιωθεί. Κύριο χαρακτηριστικό αυτής της θεώρησης είναι ότι ο σχεδιασμός αποτελεί μια επιστήμη επικοινωνίας και διαβούλευσης καθώς και μια διαδικασία διαμεσολάβησης μεταξύ διαφορετικών και πολλές φορές αντικρουόμενων συμφερόντων. Άτομα ή ομάδες ατόμων που έχουν άμεσο ή έμμεσο ενδιαφέρον για θέματα σχεδιασμού, αποτελούν μέρος της διαδικασίας, αφού μπορούν να συμμετέχουν δημιουργικά, λέγοντας τη «δική τους ιστορία». Ο ρόλος του "ειδικού" και του επιστήμονα είναι κατά βάση επιτελικός και διαμεσολαβητικός ενώ, όπως πολύ χαρακτηριστικά αναφέρει ο John Forester, είναι πολύ πιθανό ότι οι ειδήμονες μπορούν να μάθουν πολύ περισσότερα από εμπειρικές ιστορίες παρά από επιστημονικά πειράματα. Για παράδειγμα, οι περιβαλλοντικές αλλαγές, τις οποίες η επιστήμη του χωρικού σχεδιασμού προσπαθεί να ρυθμίσει αλλά και να διαμορφώσει, τις περισσότερες φορές επηρεάζουν ομάδες ατόμων που έχουν διαφορετικές και ίσως αντικρουόμενες αξίες και συμφέροντα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, αποστολή των πολεοδόμων-χωροτακτών αποτελεί η διαμεσολάβηση ανάμεσα σε αυτές τις ομάδες με σκοπό την κατάληξη σε αποφάσεις και συμφωνίες που θα είναι, όχι μόνο βέλτιστες αλλά κυρίως κοινωνικά δίκαιες. Επιπλέον, σε μια εποχή όπου η διαδικασία του σχεδιασμού μεταβάλλεται συνεχώς, αποτελεί υποχρέωση του πολεοδόμου-διαμεσολαβητή, η διασφάλιση της ισότιμης εξυπακοής όλων των εμπλεκόμενων συμφερόντων. Συνεπώς, ο σχεδιασμός δεν εμπεριέχει μόνο την έννοια του φυσικού σχεδιασμού αλλά και του σχεδιασμού χώρων "διαβούλευσης" και "αντιπαράθεσης". Ο John Forester στο βιβλίο του "The Deliberative Practitioner" περιγράφει τη διαδικασία του σχεδιασμού και σκιαγραφεί το ρόλο του ειδικού σε ένα διαβουλευτικό και διαμεσολαβητικό σχήμα: "Ο σχεδιασμός στην πράξη αποτελεί άσκηση στην πρακτική του ορθολογισμού. Άλλωστε, ο σχεδιασμός δεν είναι τίποτε άλλο από το να καταλήγουμε σε λογικές αποφάσεις σχετικά με το τι είναι καλύτερο να πράξουμε σε πολύπλοκες καταστάσεις, στις οποίες η πολυπλοκότητα περιβάλλεται από δημοκρατικές διαφωνίες....ο καλός και κοινωνικά δίκαιος σχεδιασμός είναι διαβουλευτικός, και η διαβούλευση σε μια κοινωνία που ισχυρίζεται ότι είναι δημοκρατική προϋποθέτει ευαισθησία στις διάφορες ανάγκες και θέσεις που τυχόν υπάρχουν. Η

⁵⁵ ΠΟΖΟΥΚΙΔΟΥ Γεωργία, «Μοντέλα Χρήσεων Γης: Ανασκόπηση και Προοπτικές του Ρόλου τους στο Χωρικό Σχεδιασμό», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2010, Τεύχος 13, σελ. 130-131.

διαβούλευση θα πρέπει να υπερβαίνει διαπραγματεύσεις που μπορεί να γίνονται στη βάση συγκεκριμένων συμφερόντων και να αποσκοπεί σε μια κατάσταση ισορροπίας, όπου όλοι οι εμπλεκόμενοι στη διαδικασία του σχεδιασμού κατανοούν την αμοιβαία αλληλεξάρτηση τους και μέσα από αυτή διαμορφώνονται νέες αντιλήψεις και αξίες. Δεν υπάρχει ουδέτερη συμμετοχική διαδικασία και για αυτόν ακριβώς το λόγο αυτοί που ασκούν τη διαδικασία της διαβούλευσης αποκτούν τον ρόλο του «ενεργού διαμεσολαβητή»⁵⁶

Η παραπάνω αντίληψη, που επικράτησε τη δεκαετία του '80, ότι ο σχεδιασμός αποτελεί μια "ανοικτή" διαδικασία καθώς και μια διαδικασία "διαβούλευσης", μετεξελίχτηκε στη σημερινή ιδέα του συλλογικού και συνεργατικού σχεδιασμού (community planning). Επιπλέον η αντίληψη του σχεδιασμού ως μια διαδικασία επικοινωνίας και συνεργασίας υποδηλώνει ότι αυτός δεν θα πρέπει να νοείται ως μια ορθολογική και αφαιρετική διαδικασία, με κύριο σκοπό τη βελτιστοποίηση ενός γενικού στόχου όπως λ.χ. περιβαλλοντική προστασία. Αντί αυτού θα πρέπει να θεωρείται ως μια συνεχής, διαδραστική και ανοιχτή διαδικασία διεπιστημονικής επικοινωνίας και συλλογικού σχεδιασμού. Αυτό βέβαια προϋποθέτει συλλογική και συνεργατική λήψη αποφάσεων, όπου οι διαπροσωπικές και διεπιστημονικές γνώσεις ενσωματώνονται στη διαδικασία. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η τεχνολογία μπορεί να προσφέρει τόσο στον τομέα της ανάλυσης και επεξεργασίας πληροφοριών όσο και στη δημιουργία "χώρων διαβούλευσης". Η δημιουργία τέτοιων χώρων θα διευκολύνει τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις καθώς και τη διαπροσωπική και διεπιστημονική επικοινωνία και αντιπαράθεση, με απώτερο σκοπό την επίτευξη συλλογικών στόχων και την αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων.

Επομένως τα νέα εργαλεία σχεδιασμού θα έχουν διττό ρόλο:

α. την παροχή γνώσης και δεδομένων που είναι απαραίτητα για τη λήψη αποφάσεων, και β. την προώθηση και διευκόλυνση του συλλογικού σχεδιασμού, της κοινωνικής συνεργασίας, της διαπροσωπικής επικοινωνίας καθώς και της διεπιστημονικής συνεργασίας και αντιπαράθεσης. Τέλος απώτερος σκοπός τους θα πρέπει να αποτελεί η επίτευξη συλλογικών και διεπιστημονικών στόχων που εν τέλει θα μετατραπούν σε κοινούς και κοινωνικά δίκαιους στόχους. Αν και βρισκόμαστε στο ξεκίνημα τέτοιων εγχειρημάτων μπορεί να ακούγετε ιδεώδες, αλλά όχι και αδύνατο, ο σχεδιασμός και ανάπτυξη εργαλείων, ικανών να υποστηρίξουν τις ανάγκες της σύγχρονης προσέγγισης του σχεδιασμού. Ωστόσο, αυτό σημαίνει ότι τα μελλοντικά συστήματα υποστήριξης σχεδιασμού θα πρέπει να σχεδιάζονται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να υποστηρίζουν τη συλλογική, συνεργατική, και διεπιστημονική λήψη αποφάσεων.

ΠΡΟΣ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ, ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Η αυτού καθ' αυτού φύση του χωρικού σχεδιασμού είναι πολυδιάστατη, που σημαίνει ότι απαιτείται μια σειρά από διάφορα εργαλεία σχεδιασμού που θα καλύπτουν τις ποικίλες πλευρές του. Από μόνο του ένα συγκοινωνιακό, οικονομικό ή περιβαλλοντικό μοντέλο προσομοίωσης δεν θα μπορούσε να αποτυπώσει τη δυναμική και πολυδιάστατη

⁵⁶ ΠΟΖΟΥΚΙΔΟΥ Γεωργία, «Μοντέλα Χρήσεων Γης: Ανασκόπηση και Προοπτικές του Ρόλου τους στο Χωρικό Σχεδιασμό», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2010, Τεύχος 13, σελ. 131-132.

φύση του σχεδιασμού.⁵⁷ Ένα πρώτο βήμα θα ήταν η κατανόηση της δυναμικής των συστημάτων που συνιστούν το χώρο καθώς και των αλληλεπιδράσεων τους. Αυτή η δυναμική θα πρέπει να αποτυπωθεί και να ενσωματωθεί στις διαδικασίες προσομοίωσης ανάμεσα στα οικονομικά, περιβαλλοντικά, κοινωνικά και συγκοινωνιακά συστήματα. Μέχρι σήμερα αποτελούσε κοινή πρακτική η απομόνωση ενός συστήματος π.χ. του οικονομικού ή του συγκοινωνιακού προς χάριν απλοποίησης της διαδικασίας προσομοίωσης. Μολαταύτα, η πραγματικότητα είναι ότι υπάρχουν πολλές και διαφορετικές συνιστώσες που συνθέτουν το χώρο οι οποίες και αλληλοσχετίζονται. Αυτό ακριβώς το γεγονός προκάλεσε στο παρελθόν έντονη κριτική απέναντι στα μοντέλα προσομοίωσης ως προς την ορθότητα και ακρίβεια των αποτελεσμάτων τους. Παραδοσιακά τα αστικά μοντέλα είναι μονοδιάστατα και αντιπροσωπεύουν συνήθως ένα επιστημονικό πεδίο όπως π.χ. οικονομικό, περιβαλλοντικό συγκοινωνιακό κ.ά. Στο παρελθόν έχουν γίνει αξιόλογες προσπάθειες σύνδεσης μοντέλων χρήσεων γης με αυτά των συγκοινωνιακών, αλλά ακόμη και σήμερα υπάρχει, σκόπιμα ίσως αδιαφορία σχετικά με τις υπόλοιπες χωρικές συνιστώσες. Η προσομοίωση της λειτουργίας ενός χωρικού συστήματος π.χ. του αστικού χώρου απαιτεί τη σύνθεση και συνέργια πολλών εννοιολογικών πλαισίων όπως αυτού του οικονομικού, κοινωνικού, δημογραφικού, συγκοινωνιακού, χρήσεων γης κ.ά. Από αυτή την πολυδιάστατη φύση του χώρου προκύπτει και η ανάγκη για διεπιστημονική προσέγγιση στο πεδίο της προσομοίωσης και των μοντέλων. Η έρευνα προς αυτή τη κατεύθυνση θα πρέπει να ξεκινήσει με την επανεκτίμηση του σκοπού και της λειτουργίας των μοντέλων ως εργαλεία σχεδιασμού. Έτσι λοιπόν η λειτουργία των μοντέλων θα πρέπει να αλλάξει και να επαναπροσδιορισθεί ο κύριος σκοπός τους, που εκτός όλων των άλλων θα πρέπει να είναι διδακτικός για τους χρήστες του. Αυτή η νέα διάσταση των μοντέλων μπορεί να υλοποιηθεί φέρνοντας διάφορα μοντέλα μαζί κάτω από ένα κοινό πλαίσιο, όπου θα μπορούν να συνεργάζονται και να "συνομιλούν" μεταξύ τους. Συνεπώς, ένα σύνολο αυτόνομων μοντέλων τα οποία θα μπορούσαν να συνεργαστούν μεταξύ τους μπορούν να αντικαταστήσουν τα μεγάλα και δύσκαμπτα ολοκληρωμένα μοντέλα που χρησιμοποιούνταν μέχρι σήμερα. Αυτό θα μας επέτρεπε να ασχοληθούμε με "μη-δομημένα" προβλήματα, να συνειδητοποιήσουμε τις αθέατες πλευρές ενός προβλήματος, και να είμαστε σε θέση να επικοινωνούμε δια μέσω "ιστοριών" με την αναπαράσταση γεγονότων συνθηκών, και διαδικασιών που θα παρουσιάζονται από κάποιον αφηγητή (χωροτάκτη-πολεοδόμο, πολίτη, φορέα). Ακαδημαϊκοί στο χώρο του σχεδιασμού υιοθέτησαν την έννοια των Συστημάτων Υποστήριξης Σχεδιασμού (ΣΥΣ) ως κατάλληλο πλαίσιο για το συνδυασμό και τη σύνθεση μιας σειράς μοντέλων και εργαλείων διαχείρισης και απεικόνισης δεδομένων, ικανό να υποστηρίξει τις διεργασίες που λαμβάνουν χώρα κατά τη διαδικασία του σχεδιασμού. Έτσι λοιπόν ένα ΣΥΣ θα πρέπει να περιλαμβάνει μια σειρά παραδοσιακών εργαλείων αστικού και περιφερειακού σχεδιασμού, οικονομικής και δημογραφικής ανάλυσης, περιβαλλοντικού και συγκοινωνιακού σχεδιασμού και τέλος εργαλεία πρόβλεψης μελλοντικής ανάπτυξης (Putman και Chan, 2001). Τα ΓΣΠ αποτελούν σημαντικό κομμάτι τέτοιων συστημάτων, αλλά τα ΣΥΣ δεν μπορεί να αποτελούνται μόνο από αυτά. Τα ΣΥΣ δεν αποτελούν μια διαφορετική μορφή τεχνολογίας η οποία έρχεται να αντικαταστήσει τα εργαλεία που μέχρι σήμερα χρησιμοποιούνται στο πεδίο του σχεδιασμού. Αντί αυτού, αποτελούν μια "πλατφόρμα" στο πλαίσιο της οποίας εντάσσεται ένα σύνολο υπαρχόντων αλλά και μελλοντικών τεχνολογιών πληροφορίας (λογισμικό) σχετικές με το σχεδιασμό.⁵⁸ Ένα ΣΥΣ δεν θα πρέπει να αποτελεί ένα μαύρο κουτί (data in – data out), αλλά μια συνεχής διαδραστική διαδικασία ανάλυσης, σχεδιασμού, και αξιολόγησης που συνεχώς ενσωματώνει νέα πληροφορία. Μέχρι σήμερα τα αστικά μοντέλα σχεδιάζονταν ως "μαύρα κουτιά", δηλαδή η διαδικασία και ο τρόπος λειτουργίας τους ήταν κατανοητός μόνο από λίγους

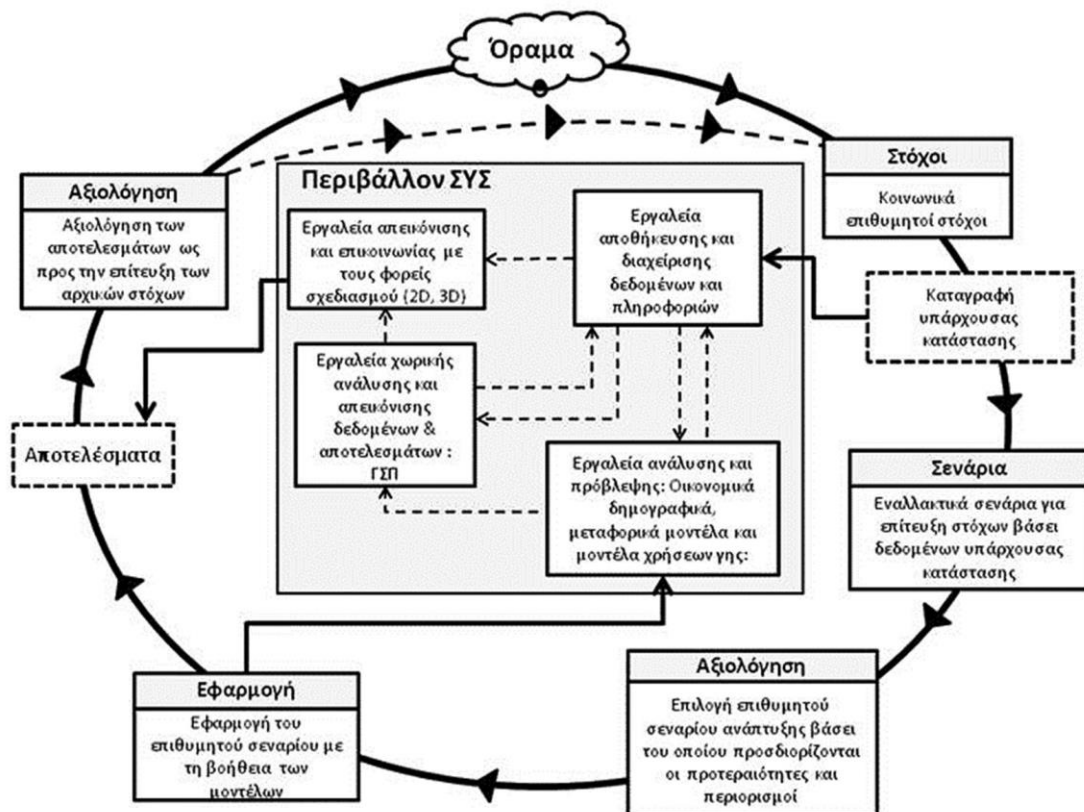
⁵⁷ ΠΟΖΟΥΚΙΔΟΥ Γεωργία, «Μοντέλα Χρήσεων Γης: Ανασκόπηση και Προοπτικές του Ρόλου τους στο Χωρικό Σχεδιασμό», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2010, Τεύχος 13, σελ. 132-133.

ειδικούς ή από αυτούς για τους οποίους προοριζόταν η χρήση τους. Μέρος της φιλοσοφίας των ΣΥΣ είναι ο επανασχεδιασμός των αστικών μοντέλων σε μια προσπάθεια να ανοίξει το μαύρο κουτί, όχι μόνο στους λίγους ειδικούς οι οποίοι ούτως ή άλλως τα χρησιμοποιούν, αλλά και σε άλλους ενδιαφερόμενους που σχετίζονται με το σχεδιασμό. Με αυτή τη λογική οι χρήστες θα έχουν την ικανότητα να αντιλαμβάνονται το σκοπό και τρόπο λειτουργίας των μοντέλων, αλλά ίσως το πιο σημαντικό είναι ότι θα έχουν τη δυνατότητα να επικοινωνούν με αυτά δια-δραστικά και να είναι σε θέση να επεξηγήσουν και να αξιολογήσουν τα αποτελέσματά τους.

Το παρακάτω σχεδιάγραμμα (Σχήμα 2) απεικονίζει την τυπική διαδικασία χωρικού σχεδιασμού και τη σχέση της με ένα ΣΥΣ. Όπως είναι γνωστό η διαδικασία σχεδιασμού έχει κατά βάση έξι (6) στάδια:

1. προσδιορισμό του οράματος,
2. καθορισμό των κοινωνικά επιθυμητών και δίκαιων στόχων για την επίτευξη του οράματος,
3. προσδιορισμό εναλλακτικών σεναρίων ανάπτυξης για την επίτευξη των στόχων,
4. αξιολόγηση και επιλογή του επιθυμητού σεναρίου,
5. εφαρμογή του επιθυμητού σεναρίου και,
6. αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και επαναπροσδιορισμό (ή όχι) των στόχων.

Σχήμα 2. Τα ΣΥΣ στη διαδικασία του σχεδιασμού

⁵⁹ ΠΟΖΟΥΚΙΔΟΥ Γεωργία, «Μοντέλα Χρήσεων Γης: Ανασκόπηση και Προοπτικές του Ρόλου τους στο Χωρικό Σχεδιασμό», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2010, Τεύχος 13, σελ. 133-134

Ένα ΣΥΣ είναι απαραίτητο και καλείται να εκπληρώσει διαφορετικό ρόλο σε κάθε ένα από τα παραπάνω στάδια. Η λειτουργία όμως που το κάνει να ξεχωρίζει από οποιοδήποτε άλλο λογισμικό είναι ο ρόλος του στα στάδια της εφαρμογής και αξιολόγησης αφού οι πολιτικές επιλογές (σενάρια) καθώς και η εφαρμογή τους (αποτελέσματα) μπορούν να αξιολογηθούν με συστηματικό τρόπο, βάση δεικτών που απορρέουν από τους κοινωνικά επιθυμητούς στόχους.

Πολλά από τα επιμέρους εργαλεία που μπορεί να έχει ένα τέτοιο σύστημα όπως π.χ. εργαλεία ανάλυσης και απεικόνισης έχουν ήδη αναπτυχθεί και βρίσκονται κάπου σε πρωτότυπη μορφή. Η σημαντική και δύσκολη εργασία είναι αυτή της ενοποίησης και συνεργασίας των επιμέρους εργαλείων σε ένα συνεκτικό σύστημα που θα εξυπηρετεί τις ανάγκες του σχεδιασμού. Το λογισμικό που αφορά εργασίες σχεδιασμού (ανάλυση, πρόβλεψη κ.λπ.) θα πρέπει να αναπτύσσεται βάσει συγκεκριμένων πρωτότυπων έτσι ώστε να είναι δυνατή η επικοινωνία μεταξύ των διαφόρων μοντέλων του συστήματος. Τα εργαλεία ανάλυσης και απεικόνισης θα πρέπει να συνδυάζονται σε ένα ολοκληρωμένο πακέτο και νέα εργαλεία ανταλλαγής δεδομένων θα πρέπει να αναπτυχθούν, τα οποία θα μεταφέρουν δεδομένα από το ένα λογισμικό στο άλλο.⁶⁰ Οι Harris και Batty (2001), αφού περιγράφουν πως θα πρέπει να σχεδιαστεί ένα ΣΥΣ καταλήγουν στο ότι θα πρέπει να είναι "....όσο περισσότερο γίνεται διδακτικού χαρακτήρα" και ότι "...τα μοντέλα και οι μέθοδοι που εμπεριέχονται σε αυτά θα πρέπει να είναι κατανοητά από το χρήστη". Συμφώνα με τους Batty και Klosterman (2001), το ιδανικό ΣΥΣ είναι εύκολο να προσδιοριστεί θεωρητικά αλλά δύσκολο να κατασκευασθεί. Το ιδανικό ΣΥΣ θα ήταν ένα σύστημα ενιαίο, ευέλικτο, φιλικό προς το χρήστη όπου θα του επιτρέπει να επιλέγει τα επιθυμητά εργαλεία ανάλυσης και πρόβλεψης έτσι ώστε να είναι σε θέση να προσδιορίζει τις επιπτώσεις των εναλλακτικών σεναρίων σχεδιασμού και ανάπτυξης αλλά και να χαρτο- γραφεί αμέσως τα αποτελέσματα, συνοδευόμενα από βίντεο και ήχο. Ωστόσο, η δημιουργία και υλοποίηση τέτοιων ΣΥΣ είναι αρκετά αισιόδοξη δεδομένου αυτών που έχουμε στα χέρια μας σήμερα. Δεν αποτελεί ακατόρθωτο εγχείρημα, αλλά για να μπορέσουμε να δημιουργήσουμε τέτοιου είδους συστήματα θα χρειαστούν πολλά, μικρά και επίπονα βήματα προόδου, τόσο στο πεδίο των μοντέλων προσομοίωσης όσο και στον τρόπο επικοινωνίας και διάδρασης του χρήστη με τον Η/Υ.

Ο ρόλος των μοντέλων στη νέα γενιά των συστημάτων υποστήριξης Σχεδιασμού

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, τα θέματα που καλείται να πραγματευθεί κανείς στο χωρικό σχεδιασμό είναι πολυδιάστατα και άπτονται διαφόρων επιστημονικών πεδίων. Για την υποστήριξη κάθε μιας επιστημονικής περιοχής απαιτούνται εξειδικευμένα εργαλεία σχεδιασμού και κατάλληλη τεχνολογία. Ως εκ τούτου, ένα πλαίσιο που θα ενσωματώνει διαφορετικές τεχνολογίες και θεωρητικά πεδία είναι απαραίτητο. Ταυτοχρόνως, επειδή κάθε μοντέλο προσομοίωσης καλύπτει μια συγκεκριμένη συνιστώσα του σχεδιασμού, ο συνδυασμός μοντέλων που καλύπτουν την ίδια επιστημονική περιοχή μπορεί να είναι εξαιρετικά χρήσιμος. Για το λόγο αυτό, ένα διε-επιστημονικό σύστημα υποστήριξης σχεδιασμού, θα πρέπει να ενθαρρύνει τη χρήση περισσότερων από ένα μοντέλων για κάθε

⁶⁰ ΠΟΖΟΥΚΙΔΟΥ Γεωργία, «Μοντέλα Χρήσεων Γης: Ανασκόπηση και Προοπτικές του Ρόλου τους στο Χωρικό Σχεδιασμό», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2010, Τεύχος 13, σελ. 135-136.

περιοχή προβλήματος. Είναι χαρακτηριστικό ότι ακόμη και εάν χρησιμοποιούμε τα ίδια ακριβώς στοιχεία ως εισροή σε ένα σύστημα, διαφορετικά μοντέλα θα δώσουν διαφορετικά αποτελέσματα. Αυτό συμβαίνει γιατί κάθε μοντέλο λειτουργεί στη βάση συγκεκριμένων υποθέσεων εργασίας και χρησιμοποιεί διαφορετική διαδικασία προσομοίωσης. Μερικά από αυτά επιζητούν την ισορροπία του συστήματος, άλλα είναι δυναμικά, άλλα περιλαμβάνουν τη μεταφορά αγαθών άλλα όχι. Τα διαφορετικά αποτελέσματα που μπορεί να προκύψουν, εγείρουν ερωτήματα σχετικά με τους λόγους της διαφοροποίησης καθώς και τη σχέση των μοντέλων μεταξύ τους. Συνεπώς, χρησιμοποιώντας μια σειρά από διαφορετικά μοντέλα για την ίδια επιστημονική περιοχή, θα μπορούσαν να προκύψουν συγκλίνοντα ή αποκλίνοντα αποτελέσματα που πολύ πιθανόν να είναι χρήσιμα στη διαδικασία του σχεδιασμού. Το μειονέκτημα μιας τέτοιας προσέγγισης είναι ότι τα αποκλίνοντα αποτελέσματα θα μπορούσαν να καθυστερήσουν τη διαδικασία του σχεδιασμού λόγω αντικρουόμενων συμφερόντων των εμπλεκόμενων φορέων. Συνεπώς, μια από τις επικείμενες προκλήσεις όσο αφορά στο σχεδιασμό των ΣΥΣ, είναι να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο που θα επιτρέπει τη συνεργασία διαφορετικών μοντέλων προσομοίωσης καθώς και "μεταφραστές" που θα υποστηρίζουν τη μεταξύ των μοντέλων επικοινωνία.⁶¹ Η χρήση πολλών και διαφορετικών μοντέλων (του ίδιου ή διαφορετικού επιστημονικού πεδίου) έχει ένα ακόμη σημαντικό πλεονέκτημα, διατηρεί σε μεγάλο βαθμό την αρτιότητα των επιμέρους μοντέλων. Άρα, κάθε μοντέλο μπορεί να είναι ανεξάρτητο και ταυτοχρόνως να επικοινωνεί με τα υπόλοιπα μοντέλα. Αυτό σημαίνει ότι όταν σχεδιάζουμε ένα ΣΥΣ θα χρειαστεί να κάνουμε λιγότερους συμβιβασμούς σχετικά με τη λειτουργικότητα και την αξιοπιστία των επιμέρους μοντέλων προκειμένου να χρησιμοποιηθούν μέσα στο σύστημα. Κατά αυτό τον τρόπο είναι δυνατό να αντιληφθούμε την ενσωματωμένη λογική και λειτουργία του κάθε μοντέλου, τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζει τα υπόλοιπα καθώς και τη συνοχή ολόκληρου του συστήματος. Από ότι φαίνεται μέσα σε τέτοια συστήματα η σημασία και ο ρόλος των μοντέλων μεταβάλλεται, αφού αυτά αποτελούν τον τρόπο κατανόησης, αναγνώρισης και διάγνωσης των δράσεων, αντιδράσεων και επιπτώσεων που μπορεί να έχουν συγκεκριμένες πολιτικές σχεδιασμού. Ένα ΣΥΣ που συνδυάζει διάφορα μοντέλα επιδεικνύει στο χρήστη ότι κάθε πολιτική απόφαση έχει άμεσες (ή όχι) επιπτώσεις που θα πρέπει κατ' αρχάς να κατανοηθούν και εν τέλει να αντιμετωπισθούν. Αυτός ο τύπος των συστημάτων υποστήριξης σχεδιασμού προωθεί και βελτιώνει την ικανότητα για διάλογο, αντιπαραθέσεις και διαφωνίες, ενώ όχι μόνο αποκαλύπτει τη λειτουργική πολυπλοκότητα του κόσμου γύρω μας αλλά βοηθά και στην κατανόηση του.

Συνεπώς, τα νέα ΣΥΣ θα πρέπει πρωτίστως να αποτελέσουν εργαλεία μάθησης ως προς τη λειτουργία και δομή του χώρου και όχι αποκλειστικά εργαλεία πρόβλεψης όπως συνηθίζονταν μέχρι σήμερα. Επίσης ένα ολοκληρωμένο σύστημα μοντέλων θα πρέπει να επιτρέπει τη διερεύνηση αλληλεπιδράσεων μεταξύ των μοντέλων, πυροδοτώντας συζητήσεις, διαφωνίες και αντιπαραθέσεις. Αυτή ακριβώς η λειτουργία θα αναβαθμίσει την γνώση όσο αφορά στον τρόπο με τον οποίο τα χωρικά συστήματα λειτουργούν και θα αποτελέσει κίνητρο για τη χρήση νέων τεχνολογιών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και στις πρακτικές σχεδιασμού. Τέλος, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι τα μοντέλα που εμπριέχονται σε ένα ΣΥΣ θα πρέπει να είναι απολύτως κατανοητά από το χρήστη. Πάνω από όλα, ο σκοπός αυτών των εργαλείων είναι να βοηθήσει τους επαγγελματίες να αντεπεξέλθουν στις εργασίες τους στον πραγματικό κόσμο. Έτσι λοιπόν η επανεφεύρεση των μοντέλων προσομοίωσης μέσα από τα ΣΥΣ θα πρέπει να επικεντρώνεται εκτός των άλλων

⁶¹ ΠΟΖΟΥΚΙΔΟΥ Γεωργία, «Μοντέλα Χρήσεων Γης: Ανασκόπηση και Προοπτικές του Ρόλου τους στο Χωρικό Σχεδιασμό», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2010, Τεύχος 13, σελ. 136-137.

στην εξάλειψη της νοοτροπίας του "μαύρου κουτιού", την κατανόηση του τρόπου λειτουργίας τους και την διάθεση τους σε μεγάλο εύρος μη εξειδικευμένων χρηστών.⁶²

⁶² ΠΟΖΟΥΚΙΔΟΥ Γεωργία, «Μοντέλα Χρήσεων Γης: Ανασκόπηση και Προοπτικές του Ρόλου τους στο Χωρικό Σχεδιασμό», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2010, Τεύχος 13, σελ. 137-138.

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ :Ο ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΛΗΝΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

1.1.ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

Ο Δήμος Παλλήνης είναι ο πλέον ραγδαία αναπτυσχθείς Δήμος της Ανατολικής Αττικής και εντοπίζεται ανάμεσα στους ορεινούς όγκους Υμηττού και Πεντέλης με προέκταση προς την πεδιάδα της Μεσογαίας. Αποτελεί την ανατολική είσοδο στο λεκανοπέδιο των Αθηνών και εντάσσεται γεωγραφικά στο μεταίχιμο της αναπτυσσόμενης βόρειας Μεσογαίας και στα διαρκώς επεκτεινόμενα βορειοανατολικά προάστια των Αθηνών. Οριοθετείται ανατολικά από τον Δήμο Ραφήνας - Πικερμίου και νοτιοανατολικά από το Δήμο Σπάτων - Αρτέμιδας. Δυτικά συνορεύει με το Δήμο Βρηλίσσιων, ενώ νοτιοδυτικά με το Δήμο Παιανίας.

Απέχει 12 χιλιόμετρα από την Αθήνα και 20 χιλιόμετρα από το Διεθνή αερολιμένα Αθηνών. Κατά την απογραφή του 2001 ο ενιαίος Δήμος εμφάνιζε 33.611 κατοίκους, αύξηση 50% σε σχέση με την απογραφή του 1991 όπου ο συνολικός πληθυσμός ανέρχεται στις 22.035. Σύμφωνα με τα πρώτα στοιχεία της απογραφής του 2011, ανέρχεται, στις 54.390 παρουσιάζοντας αύξηση 40,5% σε σχέση με το 2001. Τα τελευταία χρόνια προσπαθεί να ισορροπήσει ανάμεσα στις πολυποικίλες μορφές ανάπτυξης και στην αστικοποίησή του.

Ο σημερινός Δήμος Παλλήνης είναι οικοδομημένος επί του αρχαίου δήμου της Αττικής με την ονομασία "Γαργηττός", ο οποίος ήταν αρχαίος λαϊκός ήρωας. Γύρω στο 16ο αιώνα, η περιοχή ανήκε στον καταγόμενο από την Αθήνα Μεγάλο Λογοθέτη του Οικουμενικού Πατριαρχείου Ιέρακα, ο οποίος την πούλησε στη Μονή Πεντέλης. Από αυτόν προέρχεται το σημερινό όνομα του δήμου, ενώ γνωστή συνοικία διατηρεί την αρχαία ονομασία. Ο δήμος μετράει μόλις 27 χρόνια ζωής. Το 1980 έγινε κοινότητα αφού μέχρι τότε αποτελούσε τμήμα της Παιανίας, ενώ το 1990 έγινε δήμος.

Ο Δήμος Παλλήνης, με μέσο υψόμετρο τα 190μ., αποτελεί αστικό Δήμο που εκτείνεται σε πεδινή περιοχή συνολικής επιφάνειας 38.900 στρεμμάτων και σε απόσταση 12 χιλιομέτρων βορειο-ανατολικά του κέντρου της Αθήνας. Η έκταση του Δήμου Παλλήνης οριοθετείται από φυσικά και τεχνητά όρια, όπως είναι τα ρέματα και οι οδικοί άξονες. Το βόρειο όριο του Δήμου εμπίπτει στην Α΄ Ζώνη Προστασίας του ορεινού όγκου της Πεντέλης ενώ το όριο του εγκεκριμένου ΓΠΣ ταυτίζεται με την οδό Ελαιώνων, της οποίας το δυτικό άκρο συναντά τη Λεωφόρο Μαραθώνος εντός του πολεοδομικού ιστού.

Βορειοδυτικά, το όριο του Δήμου ταυτίζεται με τη Λεωφόρο Ανθούσης η οποία συναντά τη συμβολή της Λεωφόρου Μαραθώνος και της Αττικής Οδού. Δυτικά, το Ρέμα Παλλήνης αποτελεί φυσικό όριο του Δήμου από το ύψος της Λεωφόρου Μαραθώνος. Όρια του Δήμου στα δυτικά αποτελούν, επίσης, η οδός Παλλάδος Αθηνάς και η οδός Λεονταρίου η οποία συναντά τη Λεωφόρο Αθηνών-Λαυρίου.¹

¹ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ 18

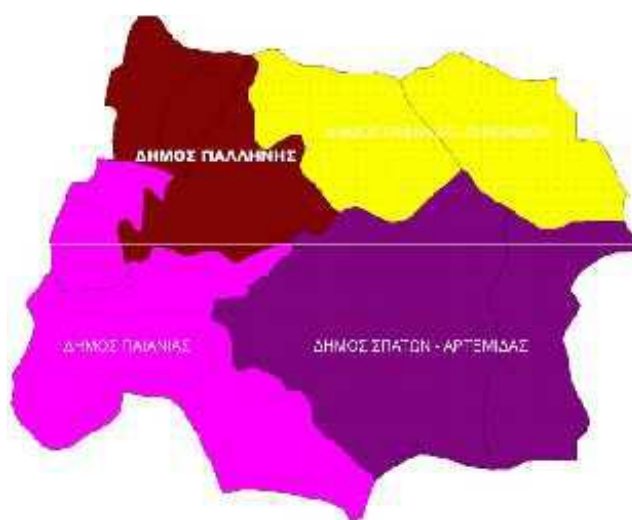
Δυτικά, εντός των ορίων της ΠΕ 6 Κάντζα είναι χωροθετημένος ο Οικοδομικός Συνεταιρισμός Εφένδρων Αξιωματικών.

Σύμφωνα με την τροποποίηση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου του Δήμου Παλλήνης ορίστηκε η επέκταση και ένταξη εντός των ορίων του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου του Κτήματος Καμπά συνολικής έκτασης 318,732 στρέμματα και η δημιουργία μιας ζώνης άλλης χρήσης πλην κατοικίας με μέσο μικτό συντελεστή δόμησης 0,4 και χρήση πολεοδομικού κέντρου, με εξαίρεση την κατοικία και τα μέσα μαζικής μεταφοράς. Με άλλο ΦΕΚ ορίζεται και η τροποποίηση των χρήσεων γης με τον καθορισμό πολιτιστικών δραστηριοτήτων στην περιοχή του Κτήματος. Η αξιοποίηση της έκτασης εκκρεμεί καθώς ο χαρακτηρισμός της ως ΠΟΑΠΔii για την κατασκευή Εμπορικού Κέντρου εγείρει τις αντιδράσεις των δημοτών και των τοπικών φορέων και συλλόγων οι οποίοι διεκδικούν το χαρακτηρισμό της ως χώρου πρασίνου και πολιτισμού για ολόκληρη την Ανατολική Αττική. Ανατολικά, στα διοικητικά όρια του Δήμου Παλλήνης με τον δήμο Ραφήνας - Πικερμίου είναι χωροθετημένο το Βιοτεχνικό Πάρκο (ΒΙΟΠΑ) και ο Οικοδομικός Συνεταιρισμός Δημοσίων Υπαλλήλων (Ο.Σ.Δ.Υ.). Στα νότια, τμήματα της Περιφερειακής Οδού Παιανίας, της Αττικής Οδού -από τη νοητή προέκταση της Περιμετρικής Κολλεγίου ανατολικά έως το σημείο που συναντάει τη Λεωφόρο Σπάτων, της Λεωφόρου Σπάτων καθώς και το Μεγάλο Ρέμα έως τον ανισόπεδο κόμβο του Αγ. Γεράσιμου, οριοθετούν το Δήμο Παλλήνης. Βασικοί οδικοί άξονες που διαπερνούν τον πολεοδομικό ιστό του Δήμου είναι η Αττική Οδός η οποία εισέρχεται από το βορειοδυτικό του άκρο στο ύψος της Λεωφόρου Μαραθώνος έως την οδό Λεονταρίου και τον τέμνει κάθετα. Η εγκάρσια τομή της Αττικής Οδού με την Περιφερειακή Οδό Υμηττού, έχει ως αποτέλεσμα το διαχωρισμό του πολεοδομικού ιστού σε τέσσερα νοητά τεταρτημόρια. Η Λεωφόρος Μαραθώνος, η Περιφερειακή Οδός Υμηττού και η Λεωφόρος Σπάτων διαχωρίζουν τον πολεοδομικό ιστό σε τρεις οριζόντιες ενότητες.² Η Λεωφόρος Μαραθώνος συνδέει ιστορικά το Λεκανοπέδιο Αττικής με τα Μεσόγεια και τέμνει οριζόντια τον αστικό ιστό της Παλλήνης από το σημείο που συναντά την Αττική Οδό έως το ανατολικό όριο του Δήμου. Επίσης, ο πολεοδομικός ιστός τέμνεται οριζόντια από την Περιφερειακή Οδό Υμηττού, από το σημείο που συναντά το Ρέμα Παλλήνης έως τον ανισόπεδο κόμβο Αγ. Γεράσιμου και από τη Λεωφόρο Σπάτων, από το σημείο που συναντά το Ρέμα Παλλήνης έως το Μεγάλο Ρέμα. Τον πολεοδομικό ιστό του Δήμου Παλλήνης διατρέχει μέρος του δικτύου σταθερής τροχιάς του μετρό και του προαστιακού σιδηροδρόμου.³

² Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ 18

1.1.1 ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

Η γειτνίαση του Δήμου Παλλήνης με το κέντρο της Αθήνας και το ευρύτερο ΠΣΑ, καθώς και η κομβική του θέση σε σχέση με τις μεταφορικές υποδομές και τις οδικές προσβάσεις στην Αττική αλλά και στον εθνικό και διεθνή χώρο (Αττική Οδός, Περιφερειακή Υμηττού, Λεωφόρος Λαυρίου, Μαραθώνος και Σπάτων, αεροδρόμιο) επηρεάζουν καθοριστικά τη χωρική διάρθρωση της μητροπολιτικής περιφέρειας ενισχύοντας τον υπερτοπικό χαρακτήρα του. Η Παλλήνη ανήκει στο ευρύτερο τόξο αστικών κέντρων βορειοανατολικά του ΠΣΑ (Κηφισιά, Μαρούσι, Χαλάνδρι, Αγ. Παρασκευή) και παράλληλα αποτελεί έναν από τους δυναμικούς υπερτοπικούς πόλους της Ανατολικής Αττικής και των Μεσογείων (Παιανία, Ραφήνα-Πικέρμι, Σπάτα-Αρτέμιδα) συγκεντρώνοντας σημαντικό αριθμό θέσεων εργασίας και παραγωγικών δραστηριοτήτων εκτός του λεκανοπεδίου. Η περιοχή προσελκύει πληθώρα κεντρικών λειτουργιών και επιχειρήσεων που επωφελούνται από τη γειτνίαση με το αεροδρόμιο και τους μεγάλους οδικούς άξονες (αυξημένη προσπελασιμότητα, μείωση χρονοαπαστάσεων).

Στο πλαίσιο της άμεσης γεωγραφικής ένταξής του στη μητροπολιτική περιοχή Αθηνών, ο Δήμος κατέχει δυναμικό χαρακτήρα, ωστόσο λειτουργεί συμπληρωματικά με την ευρύτερη περιοχή αποτελώντας περιοχή εκτόνωσης λειτουργιών μητροπολιτικού χαρακτήρα του λεκανοπεδίου. Η εκτεταμένη διάχυση υπερτοπικών χρήσεων εντοπίζεται κυρίως κατά μήκος των οδικών αξόνων αλλά και διάσπαρτα στον αγροτικό χώρο, και ερμηνεύεται από τη γενικότερη μετατόπιση του οικονομικού ενδιαφέροντος στην ευρύτερη περιοχή Αεροδρομίου-Σπάτων και της πεδιάδας των Μεσογείων (Προαστιακός σιδηρόδρομος (επεκτάσεις γραμμών του μετρό) διεθνής αερολιμένας στα Σπάτα, Αττική Οδός, Ολυμπιακά έργα κλπ). Χρήσεις κυρίως εμπορίου και δευτερευόντως βιοτεχνίας-βιομηχανίας εντοπίζονται ιδιαίτερα κατά μήκος και εκατέρωθεν των λεωφόρων Λαυρίου και Μαραθώνος και αποτελούν αστική σχεδόν συνέχεια του πολεοδομικού ιστού του ευρύτερου ΠΣΑ.¹

¹ Επιχειρησιακό Σχέδιο Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ 20

1.1.2. Γεωγραφικά στοιχεία – Απεικόνιση του Δήμου

Πρόκειται για ένα προάστιο που παρουσιάζει ραγδαία ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια. Με τη διέλευση δε της Αττικής Οδού και του μετρό, άλλαξε άρδην χαρακτήρα από αρχικά αγροτική και παραθεριστική περιοχή, σε οικιστική. Παρατηρείται ομοιομορφία στη δόμηση, αφού όλα τα κτίρια είναι κεραμοσκεπή με το πολύ τρεις ορόφους. Στην περιοχή επικρατούν οι μεζονέτες ενώ τα τελευταία χρόνια έχουν κάνει την εμφάνιση τους και συγκροτήματα οροφωδιαμερισμάτων με μεγαλύτερους όμως κήπους σε σχέση με των μεζονέτων. Επιπλέον η περιοχή είναι γνωστή για την πληθώρα κατασκευαστικών, επισκευαστικών και εμπορικών εταιριών. Πολλά μαρμαράδικα συναντώνται στον άξονα της Αναπαύσεως, ενώ εκτεταμένοι αγροί υπάρχουν στα ανατολικά και δυτικά του δήμου κοντά στο ρέμα του Παλλήνης. Στα βορειοανατολικά του δήμου βρίσκεται η ορεινή συνοικία της Δέσης, ενώ στα σύνορα με την Πεντέλη βρίσκεται το Δασαρχείο, λίγο πριν τις αθλητικές εγκαταστάσεις πρώην αθλητικού κολλεγίου. Στο βορειοδυτικό τμήμα της περιοχής βρίσκεται ο Λόφος Κουφού (στις υπώρειες του αστεροσκοπείου) στα σύνορα με τον Πεντελικό οικισμό του Αγίου Δημητρίου.

Ο Γαργηττός είναι μια συνοικία που δομείται με φρενήρεις ρυθμούς μετά την εγκατάσταση του σταθμού του μετρό Δουκίσσης Πλακεντίας, παρά τα άγρια χαρακτηριστικά του τοπίου (κυρίως ξηρό και άνυδρο), χωρίς ωστόσο να χάνει την εναλλακτική ομορφιά του. Βασικό σημείο εστίασης αποτελεί η κεντρική πλατεία που δεν έχει να ζηλέψει τίποτα από τους γειτονικούς, ενταγμένους στο αθηναϊκό πολεοδομικό οικοδόμημα, δήμους. Εμπορικές χρήσεις έχουν αναπτυχθεί γραμμικά κατά μήκος κεντρικών δρόμων και λεωφόρων (Μαραθώνος, Κλεισθένους, Ξενοφώντα, Παλλήνης, Εθνικής Αντιστάσεως, Λεωφόρου Σπάτων κλπ). Ο δήμος διαθέτει πληθώρα σύγχρονων παιδικών χαρών ενώ υπάρχει πρόβλεψη και για πάρκα τα οποία ακόμη δεν έχουν διαμορφωθεί. Το νέο δημαρχείο αποτελεί ένα σύγχρονο βιοκλιματικό κτίριο με ενδιαφέρουσα αρχιτεκτονική. Οι κλειστές αθλητικές εγκαταστάσεις (κολυμβητήριο, γήπεδα τένις, κλειστό αθλητικό κέντρο, κλειστό γήπεδο handball, γήπεδο ποδοσφαίρου, κλπ) είναι από τις καλύτερες στα βορειοανατολικά προάστια ενώ προσφάτως ολοκληρώθηκε και το νέο πολιτιστικό κέντρο στον Γαργηττό. Στην περιοχή εδρεύει και το μοναδικό βρετανικό κολλέγιο της Αθήνας, το οποίο συγκεντρώνει μαθητές από όλα τα βόρεια προάστια και κυρίως από οικογένειες διπλωματών ενώ στην ενότητα της Παλλήνης υπάρχουν αρκετά μεγάλα εκπαιδευτικά συγκροτήματα.

Σημείο αναφοράς αποτελεί το μοναστήρι του Αγίου Νεκταρίου του Πατριαρχείου Αλεξάνδρειας στον Γαργηττό, το οποίο έχει επισκεφτεί και ο ίδιος ο πατριάρχης Αλεξάνδρειας και το οποίο συγκεντρώνει πιστούς από όλη την Ελλάδα και κυρίως Έλληνες από την Αίγυπτο.¹¹¹ Η έκταση της Δημοτικής ενότητας Παλλήνης οριοθετείται από φυσικά και τεχνητά όρια, όπως είναι τα ρέματα και οι οδικοί άξονες. Το βόρειο όριο του Δήμου εμπίπτει στην Α' Ζώνη Προστασίας του ορεινού όγκου της Πεντέλης ενώ το όριο του εγκεκριμένου ΓΠΣ ταυτίζεται με την οδό Ελαιώνων, της οποίας το δυτικό άκρο συναντά τη Λεωφόρο Μαραθώνος εντός του πολεοδομικού ιστού. Βορειοδυτικά, το όριο του Δήμου ταυτίζεται με τη Λεωφόρο Ανθούσης η οποία συναντά τη συμβολή της Λεωφόρου Μαραθώνος και της Αττικής Οδού. Δυτικά, το Ρέμα Παλλήνης αποτελεί φυσικό όριο του Δήμου από το ύψος της Λεωφόρου Μαραθώνος. Όρια του Δήμου Παλλήνης στα δυτικά αποτελούν, επίσης, η οδός Παλλάδος Αθηνάς και η οδός Λεονταρίου η οποία συναντά τη Λεωφόρο Αθηνών – Λαυρίου.

Δυτικά, εντός των ορίων της ΠΕ 6 Κάντζα είναι χωροθετημένος ο Οικοδομικός Συνεταιρισμός Εφένδρων Αξιωματικών. Σύμφωνα με την τροποποίηση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου του Δήμου Παλλήνης ορίστηκε η επέκταση και ένταξη εντός των ορίων του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου του Κτήματος Καμπά συνολικής έκτασης 318,732 στρέμματα και η δημιουργία μιας ζώνης άλλης χρήσης πλην κατοικίας με μέσο μικτό²

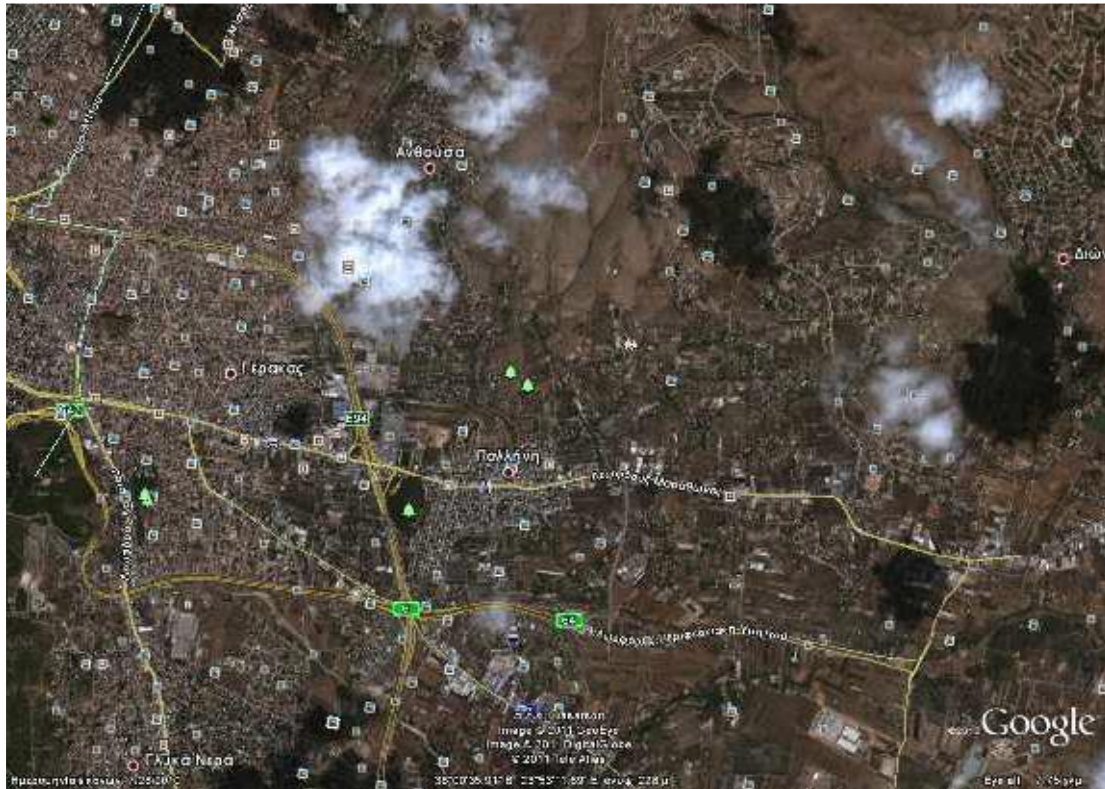
² Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.20

- συντελεστή δόμησης 0,4 και χρήση πολεοδομικού κέντρου, με εξαίρεση την κατοικία και τα μέσα μαζικής μεταφοράς. Με άλλο ΦΕΚ ορίζεται και η τροποποίηση των χρήσεων γης με τον καθορισμό πολιτιστικών δραστηριοτήτων στην περιοχή του Κτήματος. Η αξιοποίηση της έκτασης εκκρεμεί καθώς ο χαρακτηρισμός της ως ΠΟΑΠΔ για την κατασκευή Εμπορικού Κέντρου εγείρει τις αντιδράσεις των δημοτών και των τοπικών φορέων και συλλόγων οι οποίοι διεκδικούν το χαρακτηρισμό της ως χώρου πρασίνου και πολιτισμού για ολόκληρη την Ανατολική Αττική. Ανατολικά, στα διοικητικά όρια του Δήμου Παλλήνης με την Κοινότητα Πικερμίου είναι χωροθετημένο το Βιοτεχνικό Πάρκο (ΒΙΟΠΑ) και ο Οικοδομικός Συνεταιρισμός Δημοσίων Υπαλλήλων (Ο.Σ.Δ.Υ.)
- Στα νότια, τμήματα της Περιφερειακής Οδού Παιανίας, της Αττικής Οδού -από τη νοητή προέκταση της Περιμετρικής Κολλεγίου ανατολικά έως το σημείο που συναντάει τη Λεωφόρο Σπάτων, της Λεωφόρου Σπάτων καθώς και το Μεγάλο Ρέμα έως τον ανισόπεδο κόμβο του Αγ. Γεράσιμου, οριοθετούν την δημοτική ενότητα Παλλήνης.
- Βασικοί οδικοί άξονες που διαπερνούν τον πολεοδομικό ιστό του Δήμου είναι η Αττική Οδός η οποία εισέρχεται από το βορειοδυτικό του άκρο στο ύψος της Λεωφόρου Μαραθώνος έως την οδό Λεονταρίου και τον τέμνει κάθετα. Η εγκάρσια τομή της Αττικής Οδού με την Περιφερειακή Οδό Υμηττού, έχει ως αποτέλεσμα το διαχωρισμό του πολεοδομικού ιστού σε τέσσερα νοητά τεταρτημόρια.
- Η Λεωφόρος Μαραθώνος, η Περιφερειακή Οδός Υμηττού και η Λεωφόρος Σπάτων διαχωρίζουν τον πολεοδομικό ιστό σε τρεις οριζόντιες ενότητες. Η Λεωφόρος Μαραθώνος συνδέει ιστορικά το Λεκανοπέδιο Αττικής με τα Μεσόγεια και τέμνει οριζόντια τον αστικό ιστό της Παλλήνης από το σημείο που συναντά την Αττική Οδό έως το ανατολικό όριο του Δήμου.¹

¹ Επιχειρησιακό Σχέδιο του Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.20

ΧΑΡΤΗΣ 1: ΔΗΜΟΣ ΠΑΛΛΗΝΗΣ

ΧΑΡΤΗΣ ΠΑΛΛΗΝΗΣ, Πηγή : Τεχνικές Υπηρεσίες

1.2 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ – ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

1.2.1 Συνοπτική αποτύπωση στοιχείων Δήμου Παλλήνης

ΕΝΤΥΠΟ ΕΠ_01:ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

❖ ΔΗΜΟΣ	ΠΑΛΛΗΝΗΣ
❖ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
❖ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΑΤΤΙΚΗΣ
❖ ΕΔΡΑ	ΓΕΡΑΚΑΣ

1.2.1.1 ΘΕΣΗ & ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ & ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ

Ο Δήμος Παλλήνης είναι ο πλέον ραγδαία αναπτυχθείς Δήμος της Ανατολικής Αττικής και εντοπίζεται ανάμεσα στους ορεινούς όγκους Υμηττού και Πεντέλης με προέκταση προς την πεδιάδα της Μεσογαίας. Αποτελεί την ανατολική είσοδο στο λεκανοπέδιο των Αθηνών και εντάσσεται γεωγραφικά στο μεταίχμιο της αναπτυσσόμενης βόρειας Μεσογαίας και στα διαρκώς επεκτεινόμενα βορειοανατολικά προάστια των Αθηνών. Οριοθετείται ανατολικά από τον Δήμο Ραφήνας - Πικερμίου και νοτιοανατολικά από το Δήμο Σπάτων - Αρτέμιδας. Δυτικά συνορεύει με το Δήμο Βρηλίσσιων, ενώ νοτιοδυτικά με το Δήμο Παιανίας. Απέχει 12 χιλιόμετρα από την Αθήνα και 20 χιλιόμετρα από το Διεθνή αερολιμένα Αθηνών. Κατά την απογραφή του 2001 ο ενιαίος Δήμος εμφάνιζε 33.611 κατοίκους, αύξηση 50% σε σχέση με την απογραφή του 1991 όπου ο συνολικός πληθυσμός ανέρχεται στις 22.035. Σύμφωνα με τα πρώτα στοιχεία της απογραφής του 2011, ανέρχεται, στις 54.390 παρουσιάζοντας αύξηση 40,5% σε σχέση με το 2001. Τα τελευταία χρόνια προσπαθεί να ισορροπήσει ανάμεσα στις πολυποικίλες μορφές ανάπτυξης και στην αστικοποίησή του.¹

¹ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 20120-2014 σελ24

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΙΑΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΟΠΟΙΑ ΥΠΑΓΕΤΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ Ο ΔΗΜΟΣ :ΠΑΛΛΗΝΗΣ					
			ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ		
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ :				Ευρω	
ΑΕΠ κατά κεφαλή σε ευρώ				32.000 €	
ΑΕΠ (% του μέσου όρου της χώρας)				0,013903	
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ:				%	
ΑΕΠ % ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ				1,46	
ΑΕΠ % ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ				23,05	
ΑΕΠ % ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ				75,49	
ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΑ ΚΙΝΗΤΡΑ:				%	

ΖΩΝΗ											A
Επιχορήγηση επενδυτικών σχεδίων για μεγάλες επιχειρήσεις											15
Επιχορήγηση επενδυτικών σχεδίων για μεσαίες επιχειρήσεις											20
Επιχορήγηση επενδυτικών σχεδίων για μικρές επιχειρήσεις											25
ΥΠΟΔΟΜΕΣ											
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ											πλήθος
ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΑ (Περιγραφή ή Τίτλος)											0
ΛΙΜΑΝΙΑ (Περιγραφή ή Τίτλος)											0
ΟΔΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ (Περιγραφή ή Τίτλος)											2
ΛΕΟΦΩΡΟΣ ΣΠΑΤΩΝ											
ΛΕΟΦΩΡΟΣ ΜΑΡΑΘΩΝΑ											
ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ (Περιγραφή ή Τίτλος)											1
ΠΡΟΑΣΤΙΑΚΟΣ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ											
ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ (Περιγραφή ή Τίτλος)											0
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ/ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ (Περιγραφή ή Τίτλος):											πλήθος
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΚΑ:											πλήθος
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ (Περιγραφή ή Τίτλος)											0
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΑΡΚΑ (Περιγραφή ή Τίτλος)											1
ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΠΑΛΛΗΝΗΣ											
Άλλες βιομηχανικές ζώνες (εκτός ΒΙ.ΠΕ. και ΒΙΟ.ΠΑ.)											0
ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ:											πλήθος
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ											2
ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΝΕΦΡΟΛΟΓΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ											
ΑΤΤΙΚΗ ΙΑΤΡΙΚΗ											
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ:											πλήθος
ΚΛΙΝΕΣ ΣΕ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ - ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ											
ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ											

ΣΧΗΜΑ 2 : ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

Έκταση (τ.χμ.):	30.775,00							
Πραγματικός Πληθυσμός:								
	1991	22.440	2001	33.624	2011	54.390		
Πυκνότητα Πληθυσμού:								
	1991	0,729	2001	1,093	2011	1,7673436		
Ηλικιακή κατανομή πραγματικού πληθυσμού (2001):								
ΣΥΝΟΛΟ	0-5	06 —14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	80 ετών και άνω
	1.746	3.712	4.523	5.016	4.698	5.080	5.305	520
Δημογραφικοί δείκτες (2001):								
Δείκτης Γήρανσης					3,34			
Δείκτης Εξάρτησης					0,83			
Δείκτης Αντικατάστασης					1,07			
ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ								
A/A	ΟΝΟΜΑΣΙΑ							
1.	ΑΝΘΟΥΣΑ							
2.	ΓΕΡΑΚΑΣ							
3.	ΠΑΛΛΗΝΗ							
ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ:					ΑΝΘΟΥΣΑΣ			
Έκταση (τ.χμ.):	39.750,00							
Πραγματικός Πληθυσμός:								
	1991	3.020	2001	2.389	2011	2.875		
Πυκνότητα Πληθυσμού:								
	1991	0,076	2001	0,06	2011	0,72327		
Ηλικιακή κατανομή πραγματικού πληθυσμού (2001):								
Σύνολο	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79		80 ετών και άνω
	389	355	557	520	275	223		70
Δημογραφικοί δείκτες (2001):								
Δείκτης Γήρανσης						0,75		
Δείκτης Εξάρτησης						0,53		
Δείκτης Αντικατάστασης						1,41		

Απέχει περίπου 15 χιλιόμετρα από την ελληνική πρωτεύουσα και μόλις 2 από την Παλλήνη. Εντάσσεται γεωγραφικά στη Βόρεια Μεσογαία, αν και τα τελευταία χρόνια, με την ένωση του πολεοδομικού συγκροτήματος των Αθηνών με την πεδιάδα των Μεσογείων, φαίνεται να προσανατολίζεται στην ένταξή της στα βόρεια προάστια των δύο μεγάλων αστικών κέντρων Αθηνών και Παλλήνης. Η έκταση της κοινότητας ανέρχεται σε 3,9 χμ² και εκτείνεται από τους αγρούς της Παλλήνης μέχρι και τη ράχη του Ντραφίου και την ορεινή πεδιάδα των Καλλισίων.¹

¹ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.26

Η περιοχή έως και το 2004 είναι αρκετά απομονωμένη και αποτελεί τόπο κατοικίας αγροτών, κτηνοτρόφων, εργαζομένων στη ζώνη του Τριγώνου και στους αγρούς του Αγίου Αθανασίου, μικροαστών αλλά και παραθεριστών. Μετά τα σημαντικά έργα που πραγματοποιούνται στην ευρύτερη περιοχή συνδέεται με τα δύο αστικά κέντρα μέσα των διαπεπλατυσμένων λεωφόρων Ανθούσας και Μαραθώνος, του Μετρό και του Προαστιακού Σιδηροδρόμου, της Αττικής Οδού και της Περιφερειακής Υμηττού. Έκτοτε προσελκύει και το οικιστικό ενδιαφέρον των μεσαίων και των υψηλών αστικών στρωμάτων. Με τη σταδιακή αστικοποίηση της γειτονικής πόλης και την καθιέρωσή της ως σημαντικό οικονομικό κέντρο της Ανατολικής Αττικής, όταν κοντινοί δήμοι του πεντελικού όρους εντάσσονταν στο αθηναϊκό συγκρότημα, εμφανίζεται και μια σχετικά χαμηλής όχλησης βιομηχανική ανάπτυξη στον κόμβο της Παλλήνης και συγκεκριμένα στο Τρίγωνο Ανθούσας. Κατά τις δεκαετίες του '80, '90 (ιδιαίτερα τα έτη 1995 και 1998) αλλά και της πρώτης δεκαετίας του 21ου αιώνα η περιοχή απειλείται από τις πυρκαγιές που κατακλύζουν το πεντελικό τοπίο και αφανίζουν ένα μεγάλο μέρος της ομορφιάς του και αρκετές κατοικίες. Στο χωριό, οι διάσπαρτοι οικισμοί ιδρύουν τους τοπικούς εξωραϊστικούς συλλόγους, που αναλαμβάνουν, μαζί με τα κονδύλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ελληνικού Κράτους εκ μέρους της κοινότητας, την ανάπτυξη κεντρικών σημείων της περιοχής. Στο βορειοανατολικό άκρο της πόλης αναγνωρίζεται η ζώνη προστασίας της πεντελικής πανίδας που αποτελείται από αλεπούδες, λαγούς και άλλα μικρότερα ζώα. Παράλληλα, χαράσσεται το ρυμοτομικό σχέδιο της πόλεως, ενώ οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 αφήνουν το στίγμα τους για την ανάπτυξη της περιοχής. Επιπλέον, την ίδια περίοδο η Ανθούσα καθίσταται γνωστή για τις εκθέσεις που πραγματοποιούνται στο εκθεσιακό κέντρο της Helexpo.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

Η πολεοδομική ενότητα Ανθούσας δεν μπορεί στην παρούσα φάση να χαρακτηριστεί ως οργανωμένος οικιστικός ιστός όπως οι υπόλοιπες ενότητες όσο αφορά την οργανωμένη οικιστική ανάπτυξη (καταστήματα, τράπεζες, δημόσιοι οργανισμοί κλπ). Παρ' όλα αυτά ολοκλήρωση των εντάξεων της περιοχής της πρώην κοινότητας θα αποτελέσει μοχλό ανάπτυξης και ευημερίας χωρίς βέβαια να υπάρχουν οι ακραίες εκφάνσεις που βλέπουμε σε άλλους πυκνούς οικιστικούς ιστούς.²

² Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.26

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ: ΓΕΡΑΚΑ							
Έκταση (τ.χμ.):		110.000					
Πραγματικός Πληθυσμός:							
	1991	8.512	2001	13.921	2011		
Πυκνότητα Πληθυσμού:							
	1991	77,382	2001	126,555	2011		
Ηλικιακή κατανομή πραγματικού πληθυσμού (2001):							
Σύνολο	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	80 ετών και άνω
	2.534	2.034	3.593	2.965	1.358	1.209	201
Δημογραφικοί δείκτες (2001) :							
Δείκτης Γήρανσης						0,55	
Δείκτης Εξάρτησης						0,48	
Δείκτης Αντικατάστασης						1,87	

Η σημερινή δημοτική ενότητα του Γέρακα είναι οικοδομημένη επί του αρχαίου δήμου της Αττικής με την ονομασία "Γαργηττός", ο οποίος ήταν Η σημερινή δημοτική ενότητα του Γέρακα είναι οικοδομημένη επί του αρχαίου δήμου της Αττικής με την ονομασία "Γαργηττός", ο οποίος ήταν αρχαίος λαϊκός ήρωας. Ο Δήμος μετράει μόλις 27 χρόνια ζωής. Το 1980 έγινε κοινότητα αφού μέχρι τότε αποτελούσε τμήμα της Παιανίας, ενώ το 1990 έγινε δήμος. Ο ενιαίος Δήμος Παλλήνης είναι ένας από τους Δήμους που διασχίζει η πρόσφατα υλοποιημένη ελεύθερη Λεωφόρος της Αττικής Οδού (Σταυρού – Ελευσίνας) σε σχηματικό τοξοειδή στο κεντρικό του τμήμα. Αυτό σημαίνει ότι ακριβώς μέσω της Α.Ο. διαθέτει το σαφές πλεονέκτημα της συνολικής επικοινωνίας με όλες σχεδόν τις επιμέρους περιοχές της Αττικής. Τα μεγάλα έργα του αεροδρομίου και της Αττικής οδού, άλλαξαν καθοριστικά την αισθητική του τοπίου καθώς και τις χρήσεις γης. Ταυτόχρονα, η σημαντική μετακίνηση πληθυσμού από το Λεκανοπέδιο προς τα Μεσόγεια με στόχο την αναζήτηση καλύτερης ποιότητας ζωής κατά τα τελευταία χρόνια, επέφερε αντίστοιχη αύξηση στην οικοδομική δραστηριότητα. Μολονότι η διαδικασία αυτή είναι οικεία από πολλές παρόμοιες περιπτώσεις στο δυτικό κόσμο, στην περίπτωση μας η κεντρική εξουσία επέλεξε το μοντέλο της άναρχης ανάπτυξης.

Φυσιογνωμία της περιοχής περιοχή του Δήμου Παλλήνης εμφανίζει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Φυσική Συνέχεια του Μητροπολιτικού Κέντρου της Αθήνας.
 - Άμεση προσπελασιμότητα σε οδικούς άξονες και μεταφορικούς σταθμούς (Αττική Οδός, Αεροδρόμιο Ελ. Βενιζέλος, Προαστιακός Σιδηρόδρομος, Μετρό, Λιμάνια Ραφήνας και Λαυρίου).
 - Προσφορά ποιοτικών χαρακτηριστικών ζωής (π.χ. παρυφές Πεντελικού Όρους, χαμηλοί συντελεστές δόμησης, μονοκατοικίες με κήπο, πράσινο και ελεύθεροι χώροι).
 - Υποδοχέας της σύγχρονης τάσης οικιστικής αποκέντρωσης της πρωτεύουσας.
- Λόγω των ανωτέρω ο Δήμος Παλλήνης υφίσταται μια ραγδαία μεταμόρφωση με τις εξής συνθήκες:³

³ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.26

ο Αλματώδης αύξηση πληθυσμού (διπλασιασμός πληθυσμού μεταξύ 2001 και 2010). ο Υψηλός ρυθμός αύξησης στην έκδοση οικοδομικών αδειών. ο Μεγάλος ρυθμός ανάπτυξης του τριτογενούς τομέα με ταυτόχρονη συρρίκνωση του πρωτογενούς τομέα απασχόλησης. ο Συγκέντρωση μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων μεγάλου μεγέθους, εμπορικού κυρίως χαρακτήρα. Στα μειονεκτήματα της περιοχής συγκαταλέγεται η κωλυσιεργία του αποχετευτικού συστήματος και κάποια προβλήματα ρυμοτομικού χαρακτήρα. Η επιλογή της στρατηγικής και των γενικών στόχων που τέθηκαν και τα σχέδια δράσης που θα ακολουθήσουν προσβλέπουν σε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση αντιμετώπισης κρίσιμων ζητημάτων τοπικής ανάπτυξης και σε μια διαρθρωτική αντιμετώπιση αδυναμιών του εσωτερικού περιβάλλοντος με παρεμβάσεις οργανωτικής και διοικητικής αλλαγής που θα έχουν πολλαπλασιαστική αξία για τον τόπο. Έχοντας ως βάση το όραμα και τις κατευθυντήριες γραμμές της διοίκησης ο στρατηγικός σχεδιασμός επικεντρώνεται στις ακόλουθες θεματικές προτεραιότητες:

- Ορθολογική πολεοδομική ανάπτυξη και αναβάθμιση όλων των γειτονιών
- Επέκταση και αναβάθμιση του αστικού πρασίνου
- Μείωση της αστικής ρύπανσης και βελτίωση της ποιότητας ζωής με ισόρροπη βιώσιμη ανάπτυξη
- _____Ανάδειξη της φυσιογνωμίας της πόλης μέσω της προστασίας και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς
- Περιορισμός του κοινωνικού αποκλεισμού
- Ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και της απασχόλησης
- Ενίσχυση των κοινωνικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών παιδείας, πολιτισμού και αθλητισμού

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

Η δημοτική ενότητα Παλλήνης αποτελεί στην παρούσα φάση των πλέον ανεπτυγμένη από τις τρεις ενότητες του Δήμου Παλλήνης. Η ευρεία οικιστική επέκταση όπως αυτή υλοποιείται με την ένταξη στο γενικό πολεοδομικό σχεδιασμό όλων σχεδόν των περιοχών του πρώην Δήμου κατέστησαν την ενότητα ως ένα από τους πλέον αμιγούς τόπους κατοικίας στην Ανατολική Αττική. Οι προδιαγραφές του οικοδομικού σχεδιασμού τηρήθηκαν στο έπακρο (χαμηλή δόμηση, καλαίσθητα κτήρια, χώροι πρασίνου, ανάπτυξη δικτύου ομβρικών και ακαθάρτων) δίνοντας το ερέθισμα για την μετακίνηση του πληθυσμού από όλες τις περιοχές του λεκανοπεδίου προς την περιοχή.⁴

⁴ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.26

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΠΑΛΛΗΝΗΣ								
Έκταση (τ.χμ.):		209.250						
Πραγματικός Πληθυσμός:								
	1991	10.908	2001	16.679	2011	22.500		
Πυκνότητα Πληθυσμού:								
	1991	0,052	2001	0,08	2011	0,1075269		
Ηλικιακή κατανομή πραγματικού πληθυσμού (2001):								
Σύνολο	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	80 ετών και άνω	
	2.915	2.489	1.423	1.733	3.722	4.069	301	
Δημογραφικοί δείκτες (2001) :								
<i>Δείκτης Γήρανσης</i>						1,51		
<i>Δείκτης Εξάρτησης</i>						1,25		
<i>Δείκτης Αντικατάστασης</i>						0,78		

Η δημοτική ενότητα Παλλήνης, με μέσο υψόμετρο τα 190μ., αποτελεί αστικό Δήμο που εκτείνεται σε πεδινή περιοχή συνολικής επιφάνειας 18.932 στρεμμάτων και σε απόσταση 15 χιλιομέτρων βορειο-ανατολικά του κέντρου της Αθήνας. Η γειτνίαση του Δήμου Παλλήνης με το κέντρο της Αθήνας και το ευρύτερο ΠΣΑ, καθώς και η κομβική του θέση σε σχέση με τις μεταφορικές υποδομές και τις οδικές προσβάσεις στην Αττική αλλά και στον εθνικό και διεθνή χώρο (Αττική Οδός, Περιφερειακή Υμηττού, Λεωφόρος Λαυρίου, Μαραθώνος και Σπάτων, αεροδρόμιο) επηρεάζουν καθοριστικά τη χωρική διάρθρωση της μητροπολιτικής περιφέρειας ενισχύοντας τον υπερτοπικό χαρακτήρα του. Ο Δήμος Παλλήνης αποτελεί ένα προάστιο με χαρακτηριστικά αμιγούς κατοικίας. Όμως, χωροθετείται στο κέντρο χωρικών ανακατατάξεων οι οποίες επηρεάζουν τις αστικές λειτουργίες άμεσα. Η γειτνίαση του Δήμου Παλλήνης με το κέντρο της Αθήνας, καθώς και η κομβική του θέση σε σχέση με τις μεταφορικές υποδομές και τις οδικές προσβάσεις στην Αττική αλλά και στον εθνικό και διεθνή χώρο (Αττική Οδός, Περιφερειακή Υμηττού, Λεωφόρος Λαυρίου, Μαραθώνος και Σπάτων, αεροδρόμιο) επηρεάζουν καθοριστικά τη χωρική διάρθρωση της μητροπολιτικής περιφέρειας ενισχύοντας τον υπερτοπικό χαρακτήρα του.

Εκτός των ανωτέρω, η ύπαρξη του Προαστιακού σιδηρόδρομου, οι επεκτάσεις γραμμών του μετρό, και τα Ολυμπιακά έργα οδηγούν σε συνεχή διόγκωση του τριτογενή τομέα, που χαρακτηρίζεται από την ανάπτυξη των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών στις κεντρικές λεωφόρους του Δήμου που εξυπηρετούν κατοίκους των γειτονικών δήμων και τους διερχόμενους, την ανάπτυξη του αλυσίδων λιανικού εμπορίου στα εμπορικά κέντρα των οδικών αξόνων και των τοπικών κέντρων της πόλης. Τα νέα συγκοινωνιακά έργα εξυπηρετούν ταχύτατα τις προσβάσεις των κατοίκων από και προς την Παλλήνη. Συνάγεται ότι οι επιχειρηματικές ανακατατάξεις στην ευρύτερη περιοχή, θα οδηγήσουν στην αύξηση της εσωτερικής και διαμπερούς κυκλοφορίας. Η δημιουργία συστήματος τηλε-πληροφόρησης κατοίκων και διερχομένων για την κίνηση θα αποτελούσε καινοτόμο προσέγγιση σε σχέση με την αναπτυξιακή τυπολογία του Δήμου.⁵

⁵ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.26

Εκτιμάται ότι η θέση του Δήμου στο κυκλοφοριακό δίκτυο της περιοχής θα αποτελέσει κίνητρο για προσέλκυση γραφείων και καταστημάτων ιδιαίτερα στις περιοχές που γειτνιάζουν με τις εξυπηρετήσεις αυτές, γεγονός που θα τις επιβαρύνει από πλευράς κυκλοφορίας και ρύπανσης. Το γενικό πάντως συμπέρασμα είναι ότι οι υπηρεσίες του Δήμου Παλλήνης θα εστιασθούν τόσο προς τους πολίτες όσο και προς τις επιχειρήσεις (ύπαρξη ΒΙΟΠΑ).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

6

Η δημοτική ενότητα Παλλήνης, δεν διαφοροποιείται ουσιαστικά ως προς τα γενικά χαρακτηριστικά της από τις υπόλοιπες δημοτικές ενότητες (Ανθούσα, Παλλήνης). Συγκεκριμένα η ευρύτερη περιοχή του Δήμου βρίσκεται υπό καθεστώς εντάξεων στον γενικό πολεοδομικό σχεδιασμό με τις ίδιες προδιαγραφές που κατέστησαν την ενότητα του Παλλήνης ως πρώτη επιλογή στις πληθυσμιακές μετακινήσεις εντός του λεκανοπεδίου.

1.2 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

1.2.1. Χρήσεις – Κάλυψη Γης

Ο ενιαίος Δήμος Παλλήνης έχει έκταση 30.000 στρέμματα περίπου, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής 2001 της ΕΣΥΕ. Ιστορικά η περιοχή είχε κυρίως γεωργική χρήση (ελαιώνες και σύνθετα συστήματα καλλιέργειας) καθώς και κάποια δάση κωνοφόρων. Από το 1955 η περιοχή αρχίζει να αστικοποιείται, τάση η οποία εντείνεται μετά την δεκαετία του 1990. Σήμερα πλέον αποτελεί μια σύγχρονη πόλη με ελάχιστες εναπομείνουσες καλλιέργειες (οικογενειακές, για ίδια κατανάλωση) Ιδιαίτερα σημαντική για το Δήμο Παλλήνης θεωρείται η παρατηρούμενη διάχυση της αστικής ανάπτυξης μέσω των εξόδων του Λεκανοπεδίου (Αττική Οδός, Περιφερειακή Υμηττού) ενώ υπάρχουν σαφείς τάσεις περαιτέρω αστικοποίησης. Η αστική ανάπτυξη εκδηλώνεται: ο με τη μορφή οικιστικής ανάπτυξης, με την επέκταση παλιών οικιστικών πυρήνων και την ανάπτυξη νέων. ο με τη μορφή ανάπτυξης συγκεντρώσεων παραγωγικών δραστηριοτήτων, όπως εμπόριο και εκθέσεις. ο με τη μορφή ανάπτυξης δραστηριοτήτων κοινωνικού χαρακτήρα, όπως εκπαίδευση, αναψυχή και αθλητισμός, επί πλέον των οικιστικών αναπτύξεων Συνοπτικά, στην περιοχή διατηρούνται ελάχιστα αποθέματα γεωργικών εκτάσεων με καλλιέργειες κυρίως ελιάς και αμπελώνων, που εν γένει φθίνουν, παρουσιάζονται δε έντονες τάσεις αύξησης του βαθμού αστικοποίησής της.

Δυστυχώς τα στοιχεία που καταγράφονται από τις επίσημες στατιστικές υπηρεσίες είναι ανακριβή και δεν αποτυπώνουν την πραγματική κατάσταση.

Για παράδειγμα:

Η βάση δεδομένων Corine LandCover έτους 2000, η οποία δίνει μια μακροσκοπική εικόνα της κατανομής των χρήσεων γης όπως καταγράφονται στη βασική κλίμακα του Corine LC, δηλαδή την κλίμακα 1:100.000., παρουσιάζει τον Δήμο Παλλήνης ως περιοχή υψηλής αγροτικής εκμετάλλευσης. Η αποτύπωση της κάλυψης γης στο Δ. Παλλήνης παρουσιάζεται στο Χάρτη 1.5.1, στο υπόμνημα του οποίου αναφέρονται οι τριψήφιοι κωδικοί Corine LC2000 των χρήσεων που απαντώνται στο Δήμο. Η ποσοστιαία κατανομή των χρήσεων γης στο σύνολο της έκτασης του Δήμου (6.633 τ.χμ. αντί του ορθού 11.000 στρέμ.- ΕΣΥΕ, 2001) παρουσιάζεται στον Πίνακα 1.5.1.¹

¹ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.33

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.5.1. Ποσοστιαία κατανομή των χρήσεων γης, κατά κωδικό Corine LC2000, στο Δήμο Παλλήνης.

ΚΩΔ. CORINE ΧΡΗΣΕΙΣ - ΚΑΛΥΨΗ ΓΗΣ ΕΚΤΑΣΗ (%)					
112	Διακεκομμένη αστική οικοδόμηση	2,33			
223	Ελαιώνες	77,45			
242	Σύνθετα συστήματα καλλιέργειας	9,47			
312	Δάσος κωνοφόρων	9,37			
324	Μεταβατικές δασώδεις-θαμνώδεις εκτάσεις	1,38			
ΣΥΝΟΛΟ		100			

1.2.2. Φυσικό Περιβάλλον

Η ευρύτερη περιοχή των Μεσογείων βρίσκεται τα τελευταία χρόνια στο επίκεντρο μιας διαδικασίας επιταχυνόμενης μεταλλαγής. Τα μεγάλα έργα του αεροδρομίου και της Αττικής οδού, άλλαξαν καθοριστικά την αισθητική του τοπίου καθώς και τις χρήσεις γης. Ταυτόχρονα, η σημαντική μετακίνηση πληθυσμού από το Λεκανοπέδιο προς τα Μεσόγεια με στόχο την αναζήτηση καλύτερης ποιότητας ζωής κατά τα τελευταία χρόνια, επέφερε αντίστοιχη αύξηση στην οικοδομική δραστηριότητα. Μολονότι η διαδικασία αυτή είναι οικεία από πολλές παρόμοιες περιπτώσεις στο δυτικό κόσμο, στην περίπτωση μας η κεντρική εξουσία επέλεξε το μοντέλο της άναρχης ανάπτυξης. Τα αμπέλια και οι ελαιώνες δίνουν τη θέση τους στις κατοικίες, τα περιαστικά δάση αποψιλώνονται και τα μέχρι πρότινος χωριά γίνονται προάστια του πολεοδομικού μεγαθηρίου του Λεκανοπεδίου. Ο Δήμος Παλλήνης ως γειτνιάζων με το τελευταίο δεν μπορούσε παρά να δεχτεί πρώτος τις πιέσεις αυτής της επέκτασης. Σε μια προσπάθεια ανακοπής των αρνητικών για την ποιότητα ζωής εξελίξεων, ο Δήμος Παλλήνης έχει δεσμεύσει στο πολεοδομημένο τμήμα έκταση 130 στρεμμάτων πρασίνου τα οποία βρίσκονται σε φάση υλοποίησης, συν την περιοχή που καταλαμβάνει τμήμα του ρέματος Σταυρού – Παναγίτσας, έκτασης περίπου 64 στρεμμάτων.

Αναλυτικά ανά πολεοδομική ενότητα οι χαρακτηρισμένοι χώροι πρασίνου καταγράφονται στον πίνακα που ακολουθεί:²

² Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.34

Η έκταση πρασίνου στην πολεοδομημένη περιοχή της δημοτικής ενότητας Παλλήνης						
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΑ ΤΕΤΡΑΓΩΝΑ					ΕΚΤΑΣΗ (m ²)
ΜΠΑΛΑΝΑ	421,414,358,227,240,234,222					19.350
ΚΕΝΤΡΟ	732,736,716,707,706,704,705,696,608,604,587,625,618,619,650,652, νησίδα Εθν. Αντιστάσεως					64.960
ΓΑΡΓΗΤΤΟΣ Ι	375,360,354,440,421,452,450,530,508,521					27.460
ΓΑΡΓΗΤΤΟΣ ΙΙ	868,850,789,781,771,819,834,831,828,847					22.510
ΠΑΛΑΙΟ ΚΕΝΤΡΟ						10.000
ΠΛΑΤΕΙΑ						
ΤΜΗΜΑ ΡΕΜΑΤΟΣ						
ΤΑΥΡΟΥ - ΠΑΝΑΓΙΤΣΑΣ						
ΠΑΛΑΙΟ ΚΕΝΤΡΟ	ΠΛΑΤΕΙΑ					10.000

1.2.2.1. Οικοσυστήματα

Εντός των ορίων του Δήμου Παλλήνης, δεν υπάρχει προστατευόμενη περιοχή σύμφωνα με τις διεθνείς συνθήκες και την ελληνική νομοθεσία (Εθνικοί Δρυμοί, Βιότοποι του προγράμματος NATURA 2000 και του προγράμματος CORINE ή τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους). Η περιοχή του Παλλήνης, όπως και η ευρύτερη περιοχή των Μεσογείων, καταλαμβάνονταν μέχρι πρότινος κυρίως από αγροτικές χρήσεις (αμπελώνες, ελαιώνες, γεωργική γη και σύνθετα συστήματα καλλιέργειας). Το αγροτικό τοπίο αυτό, την τελευταία δεκαετία, έχει αλλάξει άρδην μετατρέπόμενο εύκολα σε δομημένο χώρο, σε συνδυασμό και με τις σύγχρονες τάσεις που εμφανίζονται στο Δήμο ως αποτέλεσμα της εγκατάστασης του αεροδρομίου και της ανάπτυξης κεντρικών οδικών αξόνων στην περιοχή.

1.2.2.2. Γεωλογικά στοιχεία – Έδαφος

Η περιοχή της Παλλήνης χωροθετείται εν γένει γεωμορφολογικά σε ήπιο, πεδινό ανάγλυφο με κάποιες διάσπαρτες λοφώδεις εξάρσεις. Οι λοφώδεις εξάρσεις συνίστανται από βραχώδεις έως ημιβραχώδεις γεωλογικούς σχηματισμούς οι οποίοι είναι ανθεκτικοί στη διάβρωση και εντοπίζονται κυρίως στα βόρεια του Δήμου, στις παρυφές της Πεντέλης. Αναφορικά με τις πεδινές εκτάσεις, αυτές εκτείνονται στην κεντρική και νότια περιοχή του Δήμου. Στα γεωλογικά χαρακτηριστικά του Δήμου, απαντώνται κυρίως μεταλλικοί σχηματισμοί του Νεογενούς και του Τεταρτογενούς, αλλά και σχηματισμοί της ενότητας του Νεοελληνικού Τεκτονικού Καλύμματος.³

³ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.35

Οι Νεογενείς σχηματισμοί (Ανώτερο Μειόκαινο) έχουν πολύ μεγάλη εξάπλωση και διαχωρίζονται σε δύο υποκατηγορίες. Στο βόρειο τμήμα του Δήμου επικρατούν οι αδρομερείς ποταμολιμναίοι σχηματισμοί των παρυφών του Πεντελικού (Ms.c, l, m). Πρόκειται κυρίως για λατυποπαγείς και κροκαλο-λατυποπαγείς σχηματισμούς. Στο μεγαλύτερο υπόλοιπο κομμάτι του Δήμου, επικρατούν οι λιμναίοι σχηματισμοί Πικερμίου (Ms.m, c) που αποτελούν τμήμα της λιμναίας λεκάνης των Μεσογείων. Είναι κυρίως μάργες, αμιγείς ή αμμούχοι, άργιλοι και καστανέρυθροι πηλοί, με παρεμβολές ψαμμιτών και κροκαλοπαγών. Τέλος, στην περιοχή του Σταυρού εμφανίζονται σχηματισμοί του Νεοελληνικού Τεκτονικού Καλύμματος, κυρίως μοσχοβιτικοί και ασβεστιτικοί σχιστόλιθοι, φυλλίτες, χαλαζίτες και βασικά μεταφαιστικακά πετρώματα, με μικρού πάχους ενστρώσεις κρυσταλλικών ασβεστόλιθων (mr, sr) κατά κανόνα αγγεριτωμένοι καθώς και παρεμβολές σερπεντινιτών, μικρών, συνήθως, διαστάσεων (Γεωλογικός Χάρτης της Ελλάδος, Φύλλο Κηφισιά, ΙΓΜΕ).

1.2.2.3. Υδρογραφικά - υδρολογικά στοιχεία

Από υδρογραφική άποψη, η ευρύτερη περιοχή απορρέει κατά κύριο λόγο προς το ρέμα Σταυρού - Παναγίτσας, που διασχίζει τα όρια του Παλλήνης με κατεύθυνση ροής Βορρά – Νότου. Επίσης, περιορισμένης επιφάνειας περιοχή στα όρια του Δήμου (ακρότατο ανατολικό τμήμα), απορρέει προ το ρέμα Παλλήνης - Ανθούσας που αποτελεί το ανατολικό άκρο της περιοχής και το φυσικό σύνορο με την κοινότητα Ανθούσας. Το μήκος του ρέματος Παναγίτσας ανέρχεται στα 2.800 m ενώ αυτό του ρέματος Παλλήνης στα 4.000 m. Από άποψη καθαριότητας και τα δύο βρίσκονται σε καλή κατάσταση ενώ δεν παρατηρούνται φαινόμενα υπερχείλισής τους. Επίσης δε φαίνεται προς το παρόν να χρήζουν παρεμβάσεων. Παρόλα αυτά το πρόβλημα έγκειται στην αυθαίρετη δόμηση κατά μήκος του ρέματος Παλλήνης – Ανθούσας που αποτελεί και το όριο του Δήμου με την Ανθούσα.

1.2.2.4. Μετεωρολογικά και κλιματολογικά στοιχεία

Το κλίμα στην περιοχή της Παλλήνης χαρακτηρίζεται ως μεσογειακό με ήπιο χειμώνα και ξηροθερμικά καλοκαίρια. Σύμφωνα με τα στοιχεία από το Μετεωρολογικό Σταθμό των Γλυκών Νερών (πρόκειται για τον κοντινότερο σταθμό στην περιοχή ενδιαφέροντος), διακρίνουμε μια περίοδο βροχών και μια περίοδο ξηρασίας. Χονδρικά, η πρώτη κάνει την εμφάνισή της το φθινόπωρο και κυρίως το χειμώνα ενώ η δεύτερη ξεκινά κατά τους ανοιξιάτικους μήνες με το αποκορύφωμά της κατά τους θερινούς. Εάν σε αυτό το διαχωρισμό προσθέσουμε και τη θερμοκρασία δημιουργούμε μια υποκατηγορία εντός της δεύτερης, αυτήν της ξηροθερμικής περιόδου η οποία διαρκεί από τα τέλη Μαΐου έως τα μέσα Σεπτεμβρίου. Εμμένοντας στα της θερμοκρασίας, το μέσο ετήσιο εύρος αυτής είναι 19,1 οC με θερμότερο μήνα τον Αύγουστο (27,0 οC) και ψυχρότερο το Φεβρουάριο (7,9 οC). Σημειώνεται πως τα στοιχεία αυτά αντικατοπτρίζουν την πενταετία 6/2002 – 6/2007.⁴

⁴ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.35-36

Τα παραπάνω θερμοκρασιακά δεδομένα καταγράφονται μεταξύ άλλων στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας: Μέσες μηνιαίες τιμές μετεωρολογικών δεδομένων για το διάστημα 6/2002 – 6/2007 από το σταθμό των Γλυκών Νερών (Λόφος Φούρτσι)						
	ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑ (0C)	ΣΧΕΤΙΚΗ ΥΓΡΑΣΙΑ (%)	ΕΝΤΑΣΗ ΑΝΕΜΩΝ (m/s)			
ΠΕΡΙΟΔΟΣ						
ΑΝΑΦΟΡΑΣ			½ h			
ΙΑΝ	9,1	65,7	3,2			
ΦΕΒΡ	7,9	65,5	3,1			
ΜΑΡΤ	10,8	60,1	2,9			
ΑΠΡ	14,4	52,9	2,8			
ΜΑΙΟΣ	20,2	47,3	2,8			
ΙΟΥΝ	24,8	42,1	2,9			
ΙΟΥΛ	26,8	41,3	3,2			
ΑΥΓ	27	42,5	3			
ΣΕΠΤ	22	55,6	2,6			
ΟΚΤ	18,4	62,7	2,5			
ΝΟΕ	13,7	67,4	2,5			
ΔΕΚ	10,2	68,4	2,7			

Δίκτυο Παρακολούθησης Ποιότητας Αέρα Περιοχής Μεσογείων

Αναφορικά με τη βροχόπτωση, το ετήσιο ύψος αυτής ανέρχεται στα 594,7 mm το 2005 και στα 421,1 mm το 2006 κάτι που μεταφράζεται σε μέσο μηνιαίο ύψος υετού ίσο με 42,3 mm. Ως πιο ξηρός μήνας λογίζεται ο Αύγουστος, ενώ στον αντίποδα τα πρωτεία βροχόπτωσης βρίσκονται μεταξύ Νοεμβρίου και Ιανουαρίου. Βέβαια, οι διαπιστώσεις αυτές είναι κάπως παρακινδυνευμένες μιας και είναι απότοκο δεδομένων πολύ μικρής περιόδου. Αντίστοιχα τον Ιούλιο παρατηρείται η ελάχιστη μέση σχετική υγρασία (41,3 %) και το Δεκέμβριο η μέγιστη (68,4 %). Στον πίνακα που ακολουθεί καταγράφεται η μηνιαία μέτρηση για τη βροχόπτωση και τις μέρες εμφάνισης αυτής.⁵

⁵ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.36

Πίνακας: Μέσες μηνιαίες μετρήσεις βροχόπτωσης (2005 – 2006) από το σταθμό των		
Γλυκών Νερών (Λόφος Φούρεσι)		
	Αθροιστική Βροχόπτωση (mm) 2005/2006	Ημέρες με βροχή (>=0,1 mm) 2005/2006
ΙΑΝ	116,2/585	13/15
ΦΕΒΡ	70,2/40,7	12-Αυγ
ΜΑΡΤ	25,1/56	6-Οκτ
ΑΠΡ	1,5/12,5	4-Ιουλ
ΜΑΙΟΣ	12,4/0,0	6/0
ΙΟΥΝ	0,6/18,8	2-Ιουλ
ΙΟΥΛ	50,3/1,3	2-Μαΐ
ΑΥΓ	0,9/0,0	2/0
ΣΕΠΤ	51,8/34,6	Ιουλ-15
ΟΚΤ	3,1/157	1-Μαΐ
ΝΟΕΜ	241,1/23,6	16-Ιουν
ΔΕΚ	21,5/18,1	4-Απρ

1.3.3. Δίκτυα και τεχνικές υποδομές

1.3.3.1. Δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης

Η ευρύτερη περιοχή νότια της νοητής ευθείας που σχηματίζουν οι ορεινοί όγκοι της Πεντέλης και του Υμηττού, **στερείται υποδομών αποχέτευσης ακαθάρτων που είναι βασικές για την προστασία της υγείας των κατοίκων αλλά και του περιβάλλοντος**. Μάλιστα, αν δεν υπάρξει άμεση κινητοποίηση προς την κατεύθυνση επίλυσης αυτής της υστέρησης, οι επιπτώσεις θα γίνονται μέρος της καθημερινότητας για ολοένα και περισσότερους ανθρώπους. Και αυτό διότι ο πληθυσμός των Μεσογείων αναμένεται να συνεχίσει την ιδιαίτερα ανοδική του πορεία, λόγω της τάσης μετεγκατάστασης των κατοίκων του Λεκανοπεδίου σε απόσταση εύκολης πρόσβασης σε αυτό.

Ύδρευση

Στο σύνολό του ο δήμος της Παλλήνης υδρεύεται αποκλειστικά από την ΕΥΔΑΠ. Το πόσιμο νερό φθάνει μέσω κεντρικής παροχής της ΕΥΔΑΠ, η οποία συνδέεται με δημοτικά δίκτυα ύδρευσης πριν καταλήξει στους καταναλωτές. Το Δημοτικό δίκτυο ύδρευσης έχει αντικατασταθεί στο σύνολο του από αγωγούς PVC και από το 2007 για τις νέες επεκτάσεις χρησιμοποιούνται αγωγοί πολυαιθυλενίου. Για την εξασφάλιση της ποιότητας του πόσιμου νερού γίνονται μηνιαίοι έλεγχοι σε όλα τα σημεία αποθήκευσης, άντλησης, κλπ (8 υδροληψίες κάθε μήνα). Ως προς το ποσοτικό σκέλος αξίζει να σημειωθεί πως όλη η ζήτηση καλύπτεται μέσω του παρόντος δικτύου καθώς είναι μηδενικό το ποσοστό αυτών που καταφεύγουν για την ύδρευσή τους σε ιδιωτικές γεωτρήσεις.⁶

⁶ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ 36-38

Ένα πηγάδι καταγράφεται από το οποίο το νερό που αντλείται χρησιμοποιείται για άρδευση Αναφορικά με τη διακύμανση της ζήτησης νερού τώρα, κατά την πενταετία καταγράφεται αύξηση στην κατανάλωση το τετράμηνο Ιουνίου – Σεπτεμβρίου η οποία αντιμετωπίζεται με τοποθέτηση πιεστικών συστημάτων.

Αποχέτευση

Το σοβαρότερο ίσως περιβαλλοντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν τα Μεσόγεια είναι η έλλειψη αποχετευτικού δικτύου, στην πιο αναπτυσσόμενη περιοχή της Αττικής, με πληθυσμό που αυξάνει με πρωτόγνωρους ρυθμούς. Έτσι τα αστικά λύματα καθίστανται μια από τις κύριες πηγές ρύπανσης αφού η φόρτιση του υδροφόρου ορίζοντα με αυτά έχει αυξηθεί σημαντικά. Τα λύματα συγκεντρώνονται σε βόθρους, στεγανούς κατά τη νομοθεσία – που όμως συχνά παραβιάζεται. Οι βόθροι απαιτούν συχνό άδειασμα από βυτιοφόρα, η κυκλοφορία των οποίων επιβαρύνει την περιοχή, δημιουργεί όχληση (οσμές) και πιθανούς υγειονομικούς κινδύνους (από διαρροές λυμάτων στο οδόστρωμα). Τέλος, η κατάσταση αυτή ενέχει ένα υψηλό οικονομικό και διαχειριστικό κόστος για τους κατοίκους. Σε ολόκληρη την περιοχή των Μεσογείων η ανυπαρξία αποχετευτικού δικτύου παραβιάζει κατ' εξακολούθηση την κοινοτική νομοθεσία. Στην Παλλήνη, όπως και αλλού, νεόκτιστες πολυτελείς κατοικίες χρησιμοποιούν ακόμα βόθρους για να αποκαλυφθεί πως η ποιότητα ζωής χρειάζεται επιπλέον την κοινή πρωτοβουλία και τη συναίνεση. Μάλιστα, η αποχέτευση των λυμάτων γίνεται επί το πλείστον σε απορροφητικούς βόθρους (η νομοθεσία επιβάλλει την ύπαρξη στεγανών βόθρων), με αποτέλεσμα την ιδιαίτερη επιβάρυνση του υδροφόρου ορίζοντα. Πέραν αυτού, πολλοί βόθροι παρουσιάζουν προβληματική λειτουργία λόγω παλαιότητας, ανεπάρκειας και κακής συντήρησης. Ήδη υπό το πρίσμα αυτό, σε ορισμένες περιοχές εμφανίζονται φαινόμενα όπου πολίτες ρίχνουν στο δρόμο τα απόβραστα των πλυντηρίων. Τα βοθρολύματα από το σύνολο σχεδόν της ευρύτερης περιοχής μεταφέρονται στο Κέντρο Επεξεργασίας Λυμάτων (ΚΕΛ) της Μεταμόρφωσης. Η χρήση βόθρων δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση μακροχρόνια λύση, καθώς ο κορεσμός τους είναι αναπόφευκτος και μάλιστα σχετικά βραχυπρόθεσμα. Υπολογίζεται πως το μέσο μηνιαίο κόστος εκκένωσης ενός απορροφητικού (παράνομου) βόθρου, μετά από κάποια χρόνια χρήσης του, προσεγγίζει μεσοσταθμικά τα 100 ευρώ. Η αρχική σχεδιαστική μελέτη της ΕΥΔΑΠ των έργων αποχέτευσης των Βορείων Μεσογείων, όπου ανήκει και ο Παλλήνης, έχει περατωθεί. Αυτή προβλέπει ότι μεγάλο μέρος των επεξεργασμένων λυμάτων θα πέφτει τελικά στον Ευβοϊκό Κόλπο, μέσω δύο δίδυμων αγωγών στο ακρωτήριο Βελάνι του Δήμου Αρτέμιδος (Λούτσα) μήκους 2.500 m. Και βάθους 70 m. Παρόλα αυτά, ο υφιστάμενος σχεδιασμός βρίσκει την έντονη αντίδραση των τοπικών αρχών και κατοίκων της Αρτέμιδος. Υποστηρίζουν ότι οι αγωγοί για τα επεξεργασμένα λύματα που θα καταλήγουν στην περιοχή τους θα μολύνει τη θάλασσα και θα υπονομεύσει την ανάπτυξη του παράλιου χώρου. Σκεπτόμενοι παραγωγικά, στο Δήμο Παλλήνης η αποχέτευση των οικιακών ακαθάρτων υδάτων πραγματοποιείται επί του παρόντος μέσω σηπτικών δεξαμενών και βυτιών. Η περιοχή ως αναπόσπαστο κομμάτι της Ανατολικής Αττικής προοριζόταν να αποχετευτεί προς το ΚΕΛ Βορείων Μεσογείων μιας και η Ψυτάλλεια δεν μπορούσε να δεχθεί άλλη επιβάρυνση πέραν του λεκανοπεδίου. Παρόλα αυτά και μετά από επίπονες και επίμονες προσπάθειες, ο Δήμος επέτυχε:⁷

- Τη σύνταξη μελετών αποχέτευσης λυμάτων για ολόκληρο το Παλλήνης με δαπάνη της ΕΥΔΑΠ
- Την αποδοχή από μέρους της ΕΥΔΑΠ να αποχετευτεί το σύνολο του Δήμου, λόγω φυσικής ροής, προς την Ψυτάλλεια, μέσω αγωγών που θα κατασκευαστούν στους παράπλευρους δρόμους της Αττικής Οδού.

⁷ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.38

Με τον τρόπο αυτό έχει εξασφαλιστεί η αποχέτευση, σε σύντομο χρόνο, για το μισό και πλέον τμήμα του Δήμου Παλλήνης που αφορά όλο το κομμάτι Βόρεια της Αττικής Οδού (Γαργηττός Ι και ΙΙ) και τμήμα του Σταυρού από το λόφο της Κεραίας μέχρι την οδό Κλεισθένους. Έτσι ο Δήμος έχει ήδη ολοκληρώσει την υλοποίηση των δύο έργων κατασκευής δικτύου ακαθάρτων υδάτων σε τμήματα των πολεοδομικών ενοτήτων “Γαργηττός Ι”, “Γαργηττός ΙΙ” (προϋπολογισμού 1.770.000 ευρώ) και “Σταυρός” (προϋπολογισμού 2.220.000 ευρώ), συνολικού μήκους περίπου 12,5 km. Αποδέκτης του δικτύου αυτού θα είναι οι εγκαταστάσεις της ΕΥΔΑΠ στην Ψυτάλλεια. Μάλιστα, οι συνδέσεις των ακινήτων με το υπό κατασκευή δίκτυο προβλέπεται να ξεκινήσουν εντός του έτους. Ήδη από την ΕΥΔΑΠ κατασκευάζεται το πρωτεύον δίκτυο ακαθάρτων στον Γαργηττό Ι και Ι (Οδοί Ανθέων, Εκάβης, Κλεισθένους, Μιλτιάδου) και το υπόλοιπο δίκτυο ακαθάρτων υδάτων μήκους περίπου 32 km, μέσου του οποίου θα αποχετευτεί το σύνολο σχεδόν των πολεοδομικών ενοτήτων “Γαργηττός Ι” και “Γαργηττός ΙΙ”, και σε αυτή την περίπτωση, τα λύματα θα αποχετεύονται στο ΚΕΛ της Ψυτάλλειας. Για τις υπόλοιπες εντός σχεδίου περιοχές του Δήμου, υπάρχει ο σχετικός σχεδιασμός και εξετάζεται και η λύση μέσω άντλησης να κατευθυνθούν με τελικό αποδέκτη το ΚΕΛ της Ψυτάλλειας. Ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα είναι αυτό της αποχέτευσης των όμβριων υδάτων. Ο Δήμος έχει εφαρμόσει τη μελέτη η οποία έχει ως σκοπό την αντιμετώπιση των δυσχερειών στην απορροή των όμβριων στα όρια της περιοχής ευθύνης του, σε συνδυασμό με τα αντιπλημμυρικά έργα που εκτελέστηκαν στην περιοχή στο πλαίσιο κατασκευής της Ελεύθερης Λεωφόρου Ελευσίνιας – Σταυρού – Α/Δ Σπάτων. Στη μελέτη περιλαμβάνονται οι αγωγοί αποχέτευσης όμβριων, που αποτελούν στη μεν Γειτονιά Γαργηττού το πρωτεύον και δευτερεύον δίκτυο αποχέτευσης όμβριων, στις δε υπόλοιπες Γειτονιές (Κέντρο, Σταυρός, Μπαλάνα) το δευτερεύον δίκτυο, και αυτό διότι νότια της Ε.Λ. Ε-Σ-Σ, το πρωτεύον δίκτυο αποτελείται από τη διεύθυνση του ρέματος Παναγίτσας που μελετήθηκε και κατασκευάστηκε με ευθύνη της Κοινοπραξίας Αττικής Οδού. Ενδοδημοτικά, η Γειτονιά του Γαργηττού που αποτελεί το βόρειο τμήμα της ενότητας του Παλλήνης, είναι αυτή που εμφανίζει τα μεγαλύτερα προβλήματα στην αποχέτευση των ομβρίων και αυτό διότι στην εν λόγω περιοχή παρουσιάζεται έντονη πτύχωση του εδάφους με αποτέλεσμα την ύπαρξη μισογαγκιών που μεταφέρουν την απορροή των ανάντι εξωτερικών λεκανών μέσα στην πολεοδομική περίμετρο του Δήμου Παλλήνης και αποτελούν ‘κλάδους’ του ρέματος Παναγίτσας. Οι εξωτερικές λεκάνες εκτείνονται μέχρι τους αυχένες της Πεντέλης (Αστεροσκοπείο – Πλατεία – Παιδικές Κατασκηνώσεις) και μετά τις πυρκαγιές των τελευταίων ετών (1995, 1998) έχουν αποψιλωθεί εντελώς, με αποτέλεσμα τη σημαντική αύξηση της απορροής τους. Η παρέμβαση στις κοίτες των επιμέρους κλάδων εκτός περιμέτρου Σχεδίου Πόλης είναι μάλλον ανέφικτη, αφού με εξαίρεση τον κύριο κλάδο που παρουσιάζει διαμορφωμένη κοίτη, οι υπόλοιποι βρίσκονται σε ιδιοκτησιακό καθεστώς που επιβάλλει απαλλοτριώσεις και επομένως υπερβολική δαπάνη υλοποίησης. Έτσι τα εκτελούμενα έργα αποχέτευσης όμβριων ουσιαστικά αποτελούν τις διευθετίσεις της ροής των ανάντι μισογαγκιών στο εσωτερικό της Πολεοδομικής Ενότητας με γενική κατεύθυνση από βορρά προς νότο με τελικό αποδέκτη το κατάντι ρέμα Παναγίτσας.⁸ Η υπάρχουσα οικιστική ανάπτυξη και η σταδιακή εφαρμογή του Σχεδίου Πόλη, κυρίως στα θέματα διανοίξεων δρόμων και κατασκευής ασφαλτικών στις τελικές στάθμες, δημιουργούν πρόσθετα προβλήματα στο σχεδιασμό των έργων που καλείται να ικανοποιήσει την απαίτηση αποχέτευσης όμβριων, τόσο για τις σημερινές συνθήκες, όσο και για τις συνθήκες που θα προκύψουν μετά την ολοκλήρωση της εφαρμογής του Σχεδίου Πόλης οριζοντιογραφικά και υψομετρικά. Συνοψίζοντας, στην περιοχή του Δήμου Παλλήνης έχουν μέχρι τώρα κατασκευαστεί 10,28 km δικτύου όμβριων. Στον πίνακα που ακολουθεί παραθέτονται τα σχετικά στοιχεία όπου περιλαμβάνονται οδοί εντός και εκτός μελετών με έμφαση σε περιοχές που εμφανίστηκαν άμεσα προβλήματα. Τελεί υπό κατασκευή δίκτυο 4,5 χλμ. σε όλες τις γειτονιές.

⁸ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.38

1.3.3.2. Τεχνικές υποδομές - εγκαταστάσεις επεξεργασίας αστικών και βιομηχανικών λυμάτων

Η περιοχή δεν έχει σημαντική βιομηχανία και βιοτεχνία, συνεπώς δεν υφίστανται σημαντικά θέματα επεξεργασίας και διάθεσης βιομηχανικών λυμάτων. Ωστόσο, πολύ διαφορετική είναι η κατάσταση σχετικά με τα αστικά απόβλητα, για τα οποία όπως προαναφέρθηκε δεν υφίσταται δίκτυο αποχέτευσης, ούτε φυσικά εγκαταστάσεις επεξεργασίας. Η δημιουργία ενός ή περισσότερων Κέντρων Επεξεργασίας Λυμάτων (ΚΕΛ) κρίνεται ως απόλυτα επιτακτική ανάγκη, η οποία όμως θα καλυφθεί μέσα από αδέσμευτη και εκτενή επιστημονική μελέτη. Και αυτό διότι η εκρηκτικότητα της ανάγκης λήψης μέτρων δεν δικαιολογεί την προχειρότητα η οποία ίσως επιτείνει αντί να λύσει το πρόβλημα. Επιπλέον απαιτείται κεντρική πολιτική βούληση που θα υπερβαίνει τα μικροσυμφέροντα κάποιων αρνητών με το σκεπτικό ότι απαξιώνεται η περιοχή τους ή η περιουσία τους συρρικνώνεται από μια αρνητική εξωτερική οικονομία. Εξ' άλλου, τα ΚΕΛ αποτελούν εγκαταστάσεις περιβαλλοντικής προστασίας, καθώς εν απουσία τους δεν σταματά η παραγωγή λυμάτων αλλά αντίθετα αυτά συχνά διατίθενται παράνομα με πολλαπλάσια περιβαλλοντική και υγειονομική επιβάρυνση. Σε κάποιους Δήμους της ανατολικής Αττικής (Κερατέα, Μαρκόπουλο, Λαυρίο) έχουν κατασκευαστεί τα τελευταία χρόνια ΚΕΛ (μικρής σημασίας και εμβέλειας) που όμως είτε έχουν σταματήσει να λειτουργούν λόγω αστοχίας (ΚΕΛ Μαρκόπουλου) ή υπολειτουργούν συνήθως μόνο με βοθηρούμενα, λόγω της μη ύπαρξης ολοκληρωμένων αποχετευτικών δικτύων και της σύνδεσης αυτών με τα ΚΕΛ. Ο σχεδιασμός της ΕΥΔΑΠ προβλέπει, μεταξύ άλλων, την κατασκευή του ΚΕΛ των Βορείων Μεσογείων που χωροθετείται σε περιοχή του Δήμου Σπάτων και πιο συγκεκριμένα στη θέση Πλατύ Χωράφι. Το έργο βρίσκεται σε σχετική ωρίμανση ως προς την έναρξη κατασκευής του, μιας και έχουν ολοκληρωθεί οι τεχνικές προμελέτες και έχουν εγκριθεί οι περιβαλλοντικοί όροι, αλλά εκκρεμεί η σύνταξη οριστικών μελετών και τευχών δημοπράτησης του. Το εν λόγω ΚΕΛ προβλέπει την εξυπηρέτηση (μερική ή ολική) των δήμων, Αρτέμιδας- Σπάτων, Παλλήνης, Κρωπίας, Μαραθώνα, Παιανίας, Παλλήνης, Πεντέλης, Πικερμίου-Ραφήνας. Μάλιστα με Ισοδύναμο Πληθυσμό (Ι.Π.) 470.000 ατόμων το ΚΕΛ των Βορείων Μεσογείων υπολογίζεται πως θα μπορεί να εξυπηρετήσει το 85-90% του προβλεπόμενου πληθυσμού της περιοχής, τις ημέρες αιχμής της θερινής περιόδου για το έτος 2040!⁹ Η τελευταία πρόταση από μόνη της συνηγορεί πως πρόκειται για ένα πραγματικά μεγάλο έργο.

Όσον αφορά τις ενστάσεις για τη χωροθέτηση του ΚΕΛ, αυτές δεν προέρχονται κυρίως από τους κατοίκους της περιοχής ή τη δημοτική αρχή. Κάτι τέτοιο θα ήταν εύκολα αμφισβητήσιμο από έναν ουδέτερο παρατηρητή λόγω ύπαρξης συμφερόντων στις αξιώσεις των κατοίκων. Στην περίπτωσή μας, υπάρχουν αντιδράσεις και από την επιστημονική κοινότητα. Μία από αυτές, που συμπυκνώνει τις απόψεις της Ελληνικής Γεωλογικής Εταιρείας, του Ινστιτούτου Γεωλογικών Τελετών και του ΓΕΩΤΕΕ, τονίζει πως σε πολύ μικρή απόσταση από το προβλεπόμενο ΚΕΛ βρίσκεται το Πικέρμι, μια παγκοσμίου φήμης γεωλογική περιοχή που δεν πρέπει να διαταραχθεί. Πέραν αυτού, ο χώρος που σχεδιάζεται ο βιολογικός καθαρισμός βρίσκεται πολύ κοντά στο Μεγάλο Ρέμα Ραφήνας, που σύμφωνα με υπουργική απόφαση αναγνωρίζεται ως περιοχή μοναδικού περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος. Επιπλέον σε πολύ μικρή απόσταση υπάρχουν οι οικισμοί της Βουνούπολης και της Αγίας Κυριακής οι οποίοι θα επηρεαστούν άμεσα. Αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι η Επιτροπή Χωροταξίας και Περιβάλλοντος της Νομαρχίας Ανατολικής Αττικής είχε απορρίψει το 1998 την προέγκριση

⁹ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.41

χωροθέτησης του ΚΕΛ, χωρίς όμως αυτό να επιφέρει κάποια αλλαγή στο σχεδιασμό του έργου. Το σοβαρότερο ίσως περιβαλλοντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει όχι μόνο ο Δήμος Παλλήνης αλλά ολόκληρη η περιοχή των Μεσογείων, είναι η έλλειψη αποχετευτικού δικτύου. Το πρόβλημα εντείνεται καθώς πρόκειται για την πιο γοργά αναπτυσσόμενη περιοχή της Αττικής, με πληθυσμό που αυξάνει με πρωτόγνωρους ρυθμούς. Έτσι τα αστικά λύματα καθίστανται μια από τις κύριες πηγές ρύπανσης αφού η φόρτιση του υδροφόρου ορίζοντα με αυτά έχει αυξηθεί σημαντικά. Τα λύματα συγκεντρώνονται σε βόθρους, στεγανούς κατά τη νομοθεσία – που όμως συχνά παραβιάζεται. Οι βόθροι απαιτούν συχνό άδειασμα από βυτιοφόρα, η κυκλοφορία των οποίων επιβαρύνει την περιοχή, δημιουργεί όχληση (οσμές) και πιθανούς υγειονομικούς κινδύνους (από διαρροές λυμάτων στο οδόστρωμα). Τέλος, η κατάσταση αυτή ενέχει ένα υψηλό οικονομικό και διαχειριστικό κόστος για τους κατοίκους.

Σε ολόκληρη την περιοχή των Μεσογείων η ανυπαρξία αποχετευτικού δικτύου παραβιάζει κατ' εξακολούθηση την κοινοτική νομοθεσία. Στην Παλλήνη, όπως και αλλού, νεότερες πολυτελείς κατοικίες χρησιμοποιούν ακόμα βόθρους για να επιβεβαιωθεί για άλλη μία φορά πως η ποιότητα ζωής χρειάζεται επιπλέον την κοινή πρωτοβουλία και τη συναίνεση. Μάλιστα, η αποχέτευση των λυμάτων γίνεται επί το πλείστον σε απορροφητικούς βόθρους (η νομοθεσία επιβάλλει την ύπαρξη στεγανών βόθρων), με αποτέλεσμα την ιδιαίτερη επιβάρυνση του υδροφόρου ορίζοντα. Πέραν αυτού, πολλοί βόθροι παρουσιάζουν προβληματική λειτουργία λόγω παλαιότητας, ανεπάρκειας και κακής συντήρησης.¹⁰

¹⁰ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.41

1.3.4. Περιβαλλοντικές πιέσεις – ρύπανση

1.3.4.1. Ατμόσφαιρα

Η περιοχή των Μεσογείων είναι ουσιαστικά μια κλειστή λεκάνη και δεν έχει το μέτωπο της θάλασσας. Το ανάγλυφο αυτό δεν επιτρέπει τον επαρκή αερισμό της περιοχής με αποτέλεσμα τη συσσώρευση ατμοσφαιρικών ρύπων. Με βάση τη διαπίστωση αυτή, αλλά και την συνεχώς αυξανόμενη συγκέντρωση δραστηριοτήτων στα Μεσόγεια, μακροπρόθεσμα μπορεί να υπάρξει σοβαρό πρόβλημα ρύπανσης. Βέβαια, στην περιοχή δε φαίνεται προς το παρόν να υπάρχουν σημαντικές εστίες ρύπανσης που να σχετίζονται με τη βιομηχανική δραστηριότητα, ούτε ο κυκλοφοριακός φόρτος είναι ακόμη τέτοιος που να δημιουργεί προβλήματα ποιότητας του ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος.

Σε αυτό το πλαίσιο πρέπει να σημειωθεί ότι η Δ/ση Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης και Θορύβου (ΕΑΡΘ) του ΥΠΕΧΩΔΕ, που είναι υπεύθυνη για τη λειτουργία του δικτύου μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης της ευρύτερης περιοχής Αθηνών, δεν έχει σταθμό στην περιοχή των Μεσογείων. Ο πλησιέστερος σταθμός της βρίσκεται στην Αγ. Παρασκευή, αλλά οι μετρήσεις δεν μπορούν να θεωρηθούν αντιπροσωπευτικές για το Παλλήνης ή άλλους Δήμους των Μεσογείων. Αντίθετα, η ποιότητα του αέρα παρακολουθείται από το δίκτυο του αεροδρομίου 'Ελευθέριος Βενιζέλος', το οποίο σε αυτόν τον τομέα θεωρείται ως ένα από τα καλύτερα εξοπλισμένα αεροδρόμια διεθνώς. Ο εξοπλισμός περιλαμβάνει ένα Δίκτυο Παρακολούθησης Ποιότητας Αέρα (ΔΠΠΑ), που αποτελείται από 6 σταθμούς, 5 μόνιμα εγκατεστημένους στους Δήμους Γλυκών Νερών, Κορωπίου, Μαρκόπουλου, Παλλήνης και Σπάτων και έναν κινητό. Τα αποτελέσματα για τους Δήμους Γλυκών Νερών και Παλλήνης μπορούν να θεωρηθούν αντιπροσωπευτικά για το Παλλήνης μιας και πρόκειται για όμορες περιοχές. Τα αποτελέσματα του προγράμματος παρακολούθησης δείχνουν ότι γενικά το ατμοσφαιρικό περιβάλλον στην περιοχή των Μεσογείων είναι ικανοποιητικό σε επίπεδο Αττικής. Παρόλα αυτά, υψηλές συγκεντρώσεις ρύπων σε περιοχές παρθένες μέχρι τώρα, όπως τα Σπάτα και τα Γλυκά Νερά προβληματίζουν τους επιστήμονες. Επισημαίνεται ότι το όζον παρουσιάζει αυξημένες τιμές στην ευρύτερη περιοχή του αεροδρομίου, ενώ αξιοσημείωτη είναι η παρουσία αιωρούμενων σωματιδίων (PM10) στα Γλυκά Νερά. Ωστόσο, οι τιμές δεν ξεπέρασαν το όριο που έχει θεσπίσει το ΥΠΕΧΩΔΕ. Παρόλα αυτά το πρόβλημα είναι υπαρκτό αν λάβει κανείς υπόψη του ότι πριν από τη λειτουργία του αεροδρομίου η μέση συγκέντρωση του όζοντος δεν ξεπερνούσε τα 15-20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Πέραν αυτού, αξιοσημείωτη είναι και η συγκέντρωση διοξειδίου του αζώτου που παρουσιάζεται στην περιοχή των Γλυκών Νερών. Οι μέσες συγκεντρώσεις μετρούμενων ρύπων στους σταθμούς Γλυκών Νερών και Παλλήνης παρουσιάζονται στους Πίνακες 1.5.4 και 1.5.5. Συνοψίζοντας, ενώ σήμερα δεν υφίστανται σημαντικά προβλήματα ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην περιοχή, το νέο στοίχημα σήμερα είναι πώς θα εξελιχθεί η κατάσταση με τις δραματικές μεταβολές που επιφέρει η τεράστια αύξηση του πληθυσμού στα Μεσόγεια, οι οδική άξονες και το αεροδρόμιο. Πρέπει να σημειωθεί ότι το αεροδρόμιο 'Ελευθέριος Βενιζέλος' είναι μεν μία σημαντική πηγή αέριων ρύπων στα Μεσόγεια, που ίσως επισκιάζει τις υπόλοιπες, αλλά δεν είναι η μόνη. Άλλες τέτοιες που συνεπικουρούν την προαναφερθείσα είναι η οδική κυκλοφορία της νεοσύστατης Αττικής Οδού και των άλλων οδικών αρτηριών καθώς επίσης η εκτεταμένη ανάπτυξη της περιοχής με νέες βιομηχανικές μονάδες, νέες κατοικίες, νέες δραστηριότητες.¹

¹ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.43

Πίνακας 1.5.4 : Μέσες συγκεντρώσεις μετρούμενων ρύπων σταθμού Γλυκών Νερών				
Σταθμός Γλυκών Νερών	2004	2005	2006	
NO2 (µg/m3)	24	27,2	27,6	
O3 (µg/m3)	73,3	71,5	70,7	
PM10 (µg/m3)	42,9	37,2	39,3	
SO2 (µg/m3)	9,5	9,9	8,7	
CO (mg/m3)	0,4	0,4	0,4	

Πηγή: Υπηρεσία Περιβάλλοντος του Ελευθέριος Βενιζέλος

Πίνακας 1.5.5: Μέσες συγκεντρώσεις μετρούμενων ρύπων σταθμού Παλλήνης			
Σταθμός Γλυκών Νερών	2004	2005	2006
NO2 (µg/m3)	17,2	15,9	15,5
O3 (µg/m3)	88,9	77,4	70,2
PM10 (µg/m3)	37,8	34,8	35
SO2 (µg/m3)	9,9	8,4	9,4
CO (mg/m3)	0,3	0,3	0,3

Πηγή: Υπηρεσία Περιβάλλοντος του Ελευθέριος Βενιζέλος

1.3.4.2. Νερό

Ο Δήμος Παλλήνης υδρεύεται αποκλειστικά από νερό της ΕΥΔΑΠ. Οι ελάχιστες ιδιωτικές γεωτρήσεις χρησιμοποιούνται για άρδευση (κυρίως κήπων αφού στα όρια του Δήμου δεν υπάρχουν ποτιστικές καλλιέργειες).

Για λόγους πληρότητας του Επιχειρησιακού Σχεδίου παραθέτουμε τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ευρύτερη περιοχή των Μεσογείων σε σχέση με τον υδροφόρο ορίζοντα:

Σε δειγματοληψίες που έγιναν από το τμήμα Γεωλογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών σε βάθος περίπου 100 m, στο επίπεδο της επιφάνειας της θάλασσας δείχνουν ότι υπάρχουν προβλήματα ρύπανσης στο βαθύτερο υδροφόρο σύστημα της ευρύτερης περιοχής των Μεσογείων. Επιπλέον, πρόσφατες γεωτρήσεις επιστημονικών φορέων έδειξαν ότι πολλές περιοχές του Νομού Αττικής αντιμετωπίζουν πρόβλημα υφαλμύρωσης των υπόγειων υδάτων. Όπως διαπιστώνεται η θάλασσα εισχωρεί με έντονους ρυθμούς κάτω από το έδαφος της Αττικής και τα αποθέματα νερού μειώνονται επικίνδυνα από την αλόγιστη χρήση. Είναι σύνθηρες πλέον πως για να βρει κάποιος γλυκό νερό πρέπει να κάνει γεώτρηση σε βάθος 300 m, ακόμα και σε απόσταση 15 ή και 20 km από τις ακτές.² Υψηλές τιμές ιόντων χλωρίου καιθεικών παρατηρούνται κοντά στις ανατολικές παράκτιες περιοχές, αλλά και σε άλλους καρστικούς υδροφορείς, λόγω υφαλμύρωσης των υδάτων.

² Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.44

Τα υπόγεια νερά έχουν ρυπανθεί από νιτρικά και βαρέα μέταλλα, που οφείλονται στις εντατικές αγροτικές δραστηριότητες αλλά και στα βιομηχανικά και αστικά λύματα και βοθρολύματα αντίστοιχα. Οι συγκεντρώσεις νιτρικών και παραμέτρων όπως η ολική σκληρότητα και τα ολικά διαλυτά στερεά είναι υψηλές κυρίως γύρω από τα αστικά κέντρα όπως το Κορωπί, η Παιανία, το Μαρκόπουλο και τα Σπάτα. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι συγκεντρώσεις ολικών διαλυτών στερεών και σκληρότητας ξεπερνούν τα 1500 mg/L και 1000 mg/L αντίστοιχα. Επιπρόσθετα, τα νιτρικά γύρω από τα αστικά κέντρα ξεπερνούν κατά πολύ τα ανώτατα επιτρεπτά όρια κάτι που υποδηλώνει ότι τα αστικά λύματα, και όχι η αγροτική δραστηριότητα, αποτελούν τη σημαντικότερη πηγή ρύπανσης των υπόγειων υδάτων mg/L. Παρά τα δυσμενή αποτελέσματα των μετρήσεων, το μέλλον προοιωνίζεται ευοίωνο προς την κατεύθυνση εξομάλυνσης της κατάστασης. Και τούτο διότι η ολοκλήρωση του αποχετευτικού δικτύου και η κατασκευή των εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων για το σύνολο των Μεσογείων, αναμένεται να οδηγήσει στη βελτίωση των ποιοτικών χαρακτηριστικών των υπόγειων υδάτων των περιοχών αυτών.

1.3.4.3. Έδαφος

Η πίεση στο έδαφος προερχόταν κυρίως από τη γεωργική δραστηριότητα. Ωστόσο, η γεωργική δραστηριότητα έχει μειωθεί δραστικά στην περιοχή και στη θέση της παρατηρείται έντονη οικιστική ανάπτυξη. Εδώ λοιπόν εμφανίζονται προβλήματα στεγανοποίησης του εδάφους, λόγω κάλυψης με αδιαπέρατα υλικά (άσφαλτος, πλάκες, τσιμέντο), άρα απώλειας φυσικού εδάφους, και συνεπαγόμενα προβλήματα διάθεσης των όμβριων, τα οποία θα πρέπει να αντιμετωπιστούν με διευθέτηση των ρεμάτων (ήδη έχουν διευθετηθεί) και συμπλήρωση του ήδη υπάρχοντος δικτύου αποχέτευσης όμβριων, με κατάλληλο σχεδιασμό του σχεδίου πόλης και έλεγχο της οικοδομικής δραστηριότητας. Επίσης θα πρέπει να ενθαρρύνεται ο σχεδιασμός των ελεύθερων χώρων, δημόσιων και ιδιωτικών, με τέτοιο τρόπο και τέτοια υλικά ώστε να μην εγκιβωτίζεται πλήρως το έδαφος.

1.3.5. Αστικά στερεά απόβλητα

1.3.5.1. Αποκομιδή αποβλήτων – Καθαριότητα

Από το σύνολο των Μεσογείων μόνο το Κορωπί, η Παλλήνη, το Πικέρμι και τα Σπάτα είναι μέλη του Ενιαίου Συνδέσμου Δήμων και Κοινοτήτων Νομού Αττικής (ΕΣΔΚΝΑ), που σημαίνει πως έστειλαν μέχρι πρότινος τα σκουπίδια τους στο ΧΥΤΑ Άνω Λιοσίων και πλέον σε αυτόν της Φυλής. Αυτό σημαίνει πως οι 6 από τους 11 δήμους και κοινότητες της ευρύτερης περιοχής, πετάνε τα σκουπίδια τους σε ανεξέλεγκτες χωματερές οι οποίες ξεπερνούν σε αριθμό τις 10.³ Στην περιοχή ευθύνης του Δήμου, παράγεται μέσο εβδομαδιαίο βάρος απορριμμάτων περίπου 90 τόνων με αυξητικές τάσεις λόγω της περεταίρω οικοδόμησης της περιοχής. Η ποσότητα αυτή συνίσταται κυρίως από οικιακά απορρίμματα αλλά και από απόβλητα επιχειρήσεων. Σύμφωνα με τα στοιχεία της τελευταίας πενταετίας παρατηρείται μια μείωση του όγκου των απορριμμάτων κατά τους μήνες Ιανουάριο, Απρίλιο και Αύγουστο. Στο Παλλήνης υπάρχουν τοποθετημένοι περίπου 3000 μεταλλικοί και πλαστικοί, κάδοι απορριμμάτων χωρητικότητας 1.100 L. Σημειώνεται πως κάθε χρόνο γίνεται προμήθεια περίπου 200 νέων κάδων και καλύπτεται πλήρως το σύνολο των γειτονιών του Δήμου.

³ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.45-46

Επίσης, έχουν τοποθετηθεί εν γένει στους κοινόχρηστους χώρους 400 καλάθια απορριμμάτων. Ο τελευταίος αριθμός κρίνεται επαρκής προκειμένου να καλύψει τις ανάγκες της περιοχής και υπολογίζεται πως δεν απαιτείται άμεσα η τοποθέτηση επιπλέον καλαθιών. Η υπηρεσία αποκομιδής απορριμμάτων διαθέτει 8 απορριμματοφόρα (Α/Φ) με την προοπτική να γίνουν τουλάχιστον 12 προκειμένου να καλυφθούν καλύτερα οι αυξανόμενες ανάγκες λόγω έλευσης νέων κατοίκων.

Τα χαρακτηριστικά των ήδη υπαρχόντων Α/Φ καταγράφονται στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας :Χαρακτηριστικά απορριμματοφόρων Δήμου Παλλήνης			
Τύπος Απορριμματοφόρων	Χωρητικότητα	Αριθ.Απορριμματοφόρων	Ετος Κτήσης
πρέσα	16 m ³	14	2002,2004,2005,2006
Μύλος		8	1988,1993,1995,2000

Σημειώνεται πως αυτή τη στιγμή η υπηρεσία καθαριότητας του Δήμου απασχολεί 18 οδηγούς απορριμματοφόρων και 30 συνοδούς. Επιπλέον, 3 οδηγοί είναι επιφορτισμένοι να μεταφέρουν και τα αδειάζουν τα απορρίμματα στο ΧΥΤΑ. Το έμψυχο δυναμικό δεν κρίνεται αριθμητικά επαρκές να φέρει εις πέρας απρόσκοπτα το έργο της αποκομιδής μιας και χρειάζεται να εργάζεται σε σχεδόν 18ωρη βάση. Επιπλέον, ο Δήμος διαθέτει 4 σάρωθρα για τον καθαρισμό των πλατειών, των προαυλίων των σχολείων και των δρόμων καθώς και 2 καδοπλυντήρια. Η χρήση των σαρώθρων περιορίζεται στον καθαρισμό των 6 λαϊκών που λειτουργούν αυτή τη στιγμή στο Δήμο και στο καθάρισμα του κεντρικού οδικού δικτύου. Στον αντίποδα τα καδοπλυντήρια λειτουργούν και καλύπτουν τις παρούσες και μεσοπρόθεσμες ανάγκες. Η πρόσφατη προμήθεια φορτηγού για την αποκομιδή μεγάλου όγκου απορριμμάτων και μπαζών επιλύει ένα υπαρκτό πρόβλημα. Επίσης, η τηλεφωνική γραμμή του Δήμου συνδέεται με το γραφείο του αντιδημάρχου καθαριότητας όπου οι πολίτες μπορούν να ενημερώνουν και να ενημερώνονται για θέματα απορριμμάτων. Η περισυλλογή των σκουπιδιών γίνεται με 6 δρομολόγια ανά εβδομάδα για κάθε απορριμματοφόρο που διαθέτει ο Δήμος (επιπρόσθετα εκτελούνται και τις Κυριακές σύμφωνα με τις εκάστοτε προκύπτουσες ανάγκες). Η επαρκής χωρητικότητα του συστήματος προσωρινής αποθήκευσης των κάδων και η ικανοποιητική χωροθέτησή τους θα έπρεπε να έχει ως αποτέλεσμα να μην παρατηρούνται φαινόμενα υπερχειλίσης των τελευταίων. Παρόλα αυτά εμφανίζονται φαινόμενα υπερχειλίσης κάδων λόγω περιστασιακής ανεπάρκειας του συστήματος αποκομιδής (κλείσιμο χωματερής, απεργία υπαλλήλων ΟΤΑ κλπ.) όταν το συνολικό φορτίο σκουπιδιών είναι μεγάλο. Τότε κάποιοι κάδοι δεν είναι εφικτό να αδειάσουν την ίδια μέρα, κάτι που συμβαίνει την επόμενη. Κατόπιν οι κάδοι δεν υπερχειλίζουν, μέχρι την επόμενη δυσκολία.⁴ Στο ανθρώπινο δυναμικό της καθαριότητας, πέρα από τους οδηγούς και συνοδούς που μνημονεύσαμε παραπάνω, δε συγκαταλέγονται οδοκαθαριστές. Οι θέσεις των οδοκαθαριστών είναι στελεχώνονται ανεπαρκώς για την παροχή συνολικής υπηρεσίας. Επαγωγικά σκεπτόμενοι και ξεφεύγοντας από τα μετρήσιμα χαρακτηριστικά και τις προσπάθειες του Δήμου, η συνεισφορά των κατοίκων και η συνεργασία τους στον νευραλγικό τομέα της καθαριότητας κρίνεται απαραίτητη. Προς την κατεύθυνση αυτή είναι αναγκαία η υλοποίηση ενός προγράμματος πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης των κατοίκων σε ζητήματα που άπτονται της συμπεριφοράς τους και της στάσης τους πάνω στο θέμα.

⁴ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.46

1.3.5.2. Επεξεργασία – τελική διάθεση αστικών στερεών αποβλήτων

Ακόμα και αν δοθεί το πράσινο φως για την κατασκευή και λειτουργία και των τριών ΧΥΤΑ που έχουν επιλεγεί στα διοικητικά όρια των Δήμων Κερατέας και Μαραθώνα (επί του παρόντος λειτουργεί μόνο αυτός της Φυλής), το πρόβλημα της διάθεσης των αστικών στερεών αποβλήτων δε λύνεται μακροπρόθεσμα. Απλά θα αντιμετωπιστεί για λίγα χρόνια και θα χρειαστεί να αναζητηθούν νέες λύσεις σε νέες περιοχές σε μια ήδη κορεσμένη Αττική. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή και εθνική νομοθεσία (Οδηγία 99/31/ΕΚ και Η.Π. 29407/3508, 1572B/16-12-2002) απαιτούν τη σταδιακή εκτροπή του βιοαποδομήσιμου κλάσματος των αποβλήτων από τους ΧΥΤΑ ξεκινώντας από το έτος 2010, οι οποίοι θα πρέπει να μετατραπούν σε ΧΥΤΥ, δηλ. χώροι ταφής υπολειμμάτων (μετά την ανακύκλωση / ανάκτηση των συσκευασιών και εκτροπή των οργανικών). Το θεσμικό αυτό πλαίσιο δεν επηρεάζει άμεσα το Δήμο, προς το παρόν, καθώς αυτός είναι μέλος του ΕΣΔΚΝΑ, ο οποίος φέρει και την ευθύνη για την οργάνωση συστημάτων εκτροπής του οργανικού κλάσματος. Ωστόσο, τόσο στο πλαίσιο της προστασίας του περιβάλλοντος, όσο και της μείωσης του κόστους και της προετοιμασίας απέναντι σε κεντρικές δυσμενείς εξελίξεις, θα πρέπει η διαχείριση του κλάσματος αυτού να αποτελέσει αντικείμενο προβληματισμού και να εξεταστούν λύσεις μείωσης του. Ήδη είναι σε φάση προγραμματισμού και υλοποίησης το πρόγραμμα κομποστοποίησης των απορριμμάτων κήπου και η προώθηση της οικιακής κομποστοποίησης στα σπίτια με κήπο.

Τέλος, σημαντικό πρόβλημα υφίσταται με τα κατασκευαστικά-οικοδομικά απόβλητα (μπάζα) στην περιοχή του Δήμου. Το πρόβλημα της διαχείρισης και διάθεσης των κατασκευαστικών αποβλήτων είναι έντονο σε ολόκληρη την Αττική, καθώς δεν έχει θεσμοθετηθεί ακόμη το πλαίσιο της εναλλακτικής τους διαχείρισης (ανάκτηση – ανακύκλωση - ασφαλής τελική διάθεση), έχει καθυστερήσει το αναμενόμενο προεδρικό διάταγμα και υπάρχει έλλειψη χώρων διάθεσης. Ωστόσο, ο Δήμος Παλλήνης, όπως και ολόκληρη η περιοχή των Μεσογείων αντιμετωπίζουν πιο οξυμένα προβλήματα διάθεσης των κατασκευαστικών αποβλήτων διότι υπάρχει έντονη οικοδομική δραστηριότητα στην περιοχή, μεγάλο μέρος της οποίας από ιδιώτες. Αναμένεται ουσιαστική βελτίωση της κατάστασης με την έγκριση του συστήματος διαχείρισης κατασκευαστικών αποβλήτων από το αρμόδιο γραφείο του ΥΠΕΧΩΔΕ (μετά την έκδοση του προεδρικού διατάγματος).⁵

1.3.5.3. Ανακύκλωση – εναλλακτική διαχείριση αποβλήτων

Ο δήμος Παλλήνης τα τελευταία χρόνια έχει κάνει σημαντικά βήματα στην κατεύθυνση της ανακύκλωσης, καθώς ξεκίνησε να εφαρμόζει με επιτυχία πρόγραμμα ανακύκλωσης υλικών συσκευασίας και έντυπου υλικού, σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρεία Αξιοποίησης Ανακύκλωσης Α.Ε. (ΕΕΑΑ) εδώ και τρία χρόνια περίπου. Στα ποσοτικά δεδομένα της ανακύκλωσης, έχουν τοποθετηθεί στο Δήμο 550 μπλε κάδοι ανακύκλωσης των 1100 lt έκαστος. Η αποκομιδή γίνεται πέντε φορές την εβδομάδα με ειδικού τύπου απορριμματοφόρο και το υλικό καταλήγει στο ΚΔΑΥ Κορωπίου. Τα αποτελέσματα κρίνονται ως ιδιαίτερα ικανοποιητικά ως προς την τάση που αποτυπώνουν και δείχνουν ότι η τοπική κοινωνία ήταν έτοιμη να δεχθεί το πρόγραμμα ανακύκλωσης.

⁵ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.47

Το ποσοστό των ανακυκλώσιμων υλικών που συλλέγεται στο σύνολο της ετήσιας ποσότητας ανακυκλώσιμων απορριμμάτων εκτιμάται στο 17%, το οποίο θεωρείται ικανοποιητικό για το πρώιμο στάδιο ανάπτυξης του συστήματος. Βέβαια ο στόχος της δημοτικής αρχής είναι για βραχυπρόθεσμη μεγέθυνση του ποσοστού αυτού. Η διεθνής εμπειρία διδάσκει πως η ενεργή συμμετοχή των πολιτών είναι προαπαιτούμενη στον τομέα της ανακύκλωσης και χρειάζεται διαρκής προσπάθεια υπενθύμισης – ενημέρωσης – ευαισθητοποίησης για την αύξηση και διατήρησή της σε υψηλό επίπεδο. Παρόλα αυτά, τα στοιχεία δείχνουν πως οι κάτοικοι αποδέχτηκαν από την πρώτη στιγμή τη λογική της ανακύκλωσης και την ενέταξαν στις συνήθειές τους.

Ο Δήμος Παλλήνης είναι στην πρώτη θέση σε ότι αφορά το πρόγραμμα ανακύκλωσης υλικών συσκευασίας. Παρακάτω παρατίθεται ενδεικτικά το συνολικό βάρος ανακυκλώσιμου υλικού που συλλέχθηκε από τους Δήμους κατά το έτος 2010:

ΡΑΦΗΝΑ-ΠΙΚΕΡΜΙ	504.483,00
ΠΑΛΛΗΝΗ	1.130.633,00
ΜΑΡΑΘΩΝΑΣ	516.660,00
ΑΡΤΕΜΙΔΑ-ΣΠΑΤΑ	508.870,00

Ο Δήμος παράλληλα συμμετέχει στο πρόγραμμα ανακύκλωσης ηλεκτρικού-ηλεκτρονικού εξοπλισμού, ενώ προχωρά με ίδια μέσα στην υλοποίηση πιλοτικού προγράμματος κομποστοποίησης οργανικών και φυτικών αποβλήτων.

1.3.6 Αξιολόγηση Φυσικού και Δομημένου Περιβάλλοντος

Η επιστροφή σε μονοκατοικία με κήπο απετέλεσε και αποτελεί το μεγαλύτερο θέλητρο για τη συντριπτική πλειοψηφία των κατοίκων του λεκανοπεδίου της Αττικής. Αυτή αποτελεί και την κυριότερη κινητήριο δύναμη των γρήγορων μεταβολών που παρατηρούνται στο Δήμο. Ως αποτέλεσμα, το τοπίο βρίσκεται σε διαδικασία μεταλλαγής, τα πάντα αλλάζουν γύρω με πρωτόγνωρους ρυθμούς χωρίς ουσιαστικό στρατηγικό σχεδιασμό. Τα Μεσόγεια, ένας από τους τελευταίους πνεύμονες πρασίνου της Αττικής, από αγροτική περιοχή που ήταν μέχρι πρότινος μετατρέπονται σε αστικές περιοχές.

Ο Δήμος τα τελευταία χρόνια πυκνοκατοικήθηκε και παράλληλα σταδιακά δημιουργούνται οι απαραίτητες υποδομές μιας σύγχρονης πόλης. Τα σημαντικότερα προβλήματα συνδέονται με το γεγονός ότι αυτή η μεταλλαγή συμβαίνει χωρίς ουσιαστικό κεντρικό σχεδιασμό, χωρίς πρόβλεψη από την Πολιτεία για την έγκαιρη ανάπτυξη των απαραίτητων τεχνικών υποδομών (δίκτυα αποχέτευσης ακαθάρτων, ΚΕΛ, κλπ) ενώ παράλληλα το μερίδιο του Δήμου Παλλήνης από τους Κεντρικούς Αυτοτελείς Πόρους παραμένει αναντίστοιχο του πληθυσμού που καλείται να εξυπηρετήσει. Παρά τα υπαρκτά προβλήματα και τις μεγάλες πιέσεις που δημιουργεί η ταχύτατη οικιστική ανάπτυξη, η κατάσταση του περιβάλλοντος στο Δήμο παραμένει καλή, με τη ρύπανση και τις πιέσεις σε όλα τα περιβαλλοντικά μέσα, ατμόσφαιρα, νερά και έδαφος, να βρίσκονται σε γενικά χαμηλά επίπεδα. Παρόλα αυτά, ο Δήμος συνδυάζει την εγγύτητα στο μητροπολιτικό κέντρο με τη ζωή μακριά από τα έντονα προβλήματα της πόλης. Έχει την ευτυχία να διατηρεί ακόμα τα πλεονεκτήματα του προαστίου. Ο χαμηλός συντελεστής δόμησης με τις πρασιές πέριξ των οικιών παραπέμπει σε παλαιότερες εποχές.

Συνοπτικά, τα κυριότερα περιβαλλοντικά θέματα τοπικής ανάπτυξης, που εμπίπτουν άμεσα ή έμμεσα στις αρμοδιότητες του Δήμου είναι:

1. Η έλλειψη δικτύου αποχέτευσης αστικών λυμάτων και επεξεργασίας τους σε κατάλληλο Κέντρο Επεξεργασίας Λυμάτων (ΚΕΛ), σε μεγάλο μέρος του Δήμου.⁷
2. Πριν από λίγο καιρό ξεκίνησαν τα έργα αποχέτευσης για τις γειτονιές του Γαργηττού Ι και ΙΙ και τμήμα του Σταυρού, ενώ για την περιοχή νότια της Αττικής οδού και ανατολικά του λόφου της Κεραίας υπάρχουν ανάλογες προβλέψεις.
3. Η έντονη τάση αστικοποίησης, η οποία επιφέρει έντονες πιέσεις για υπηρεσίες για τις οποίες ο Δήμος δεν επιδοτείται ουσιαστικά από την Πολιτεία.
4. Η διαχείριση των στερεών αποβλήτων και η καθαριότητα

Στη συνέχεια, για κάθε ένα από τα βασικά περιβαλλοντικά θέματα που εντοπίστηκαν αναλύονται τα προβλήματα και οι περιορισμοί, καθώς και οι δυνατότητες και οι ευκαιρίες, ώστε να αναδειχθούν τα κρίσιμα ζητήματα τοπικής ανάπτυξης στα οποία θα πρέπει να επικεντρώσει τις προσπάθειές του ο Δήμος.

⁷ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.49

1.3.7 Παιδεία

Στο Δήμο Παλλήνης υπάρχουν 7 Νηπιαγωγεία, 5 Δημοτικά, 4 Γυμνάσια από τα οποία ένα Καλλιτεχνικό και 2 Γενικά Λύκεια. Ο συνολικός αριθμός μαθητών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι 3.118 και ο συνολικός αριθμός αιθουσών είναι 139. Πιο συγκεκριμένα η κατανομή έχει ως εξής:

ΓΕΡΑΚΑΣ

Είδος Σχολείου	Αριθμός Αιθουσών	Αριθμός Μαθητών
Νηπιαγωγεία	2	52
Δημοτικά	7	105
Γυμνάσια	3	57
Λύκεια		

ΠΑΛΛΗΝΗ

Είδος Σχολείου	Αριθμός Αιθουσών	Αριθμός Μαθητών
Νηπιαγωγεία	19	412
Δημοτικά	75	1.385
Γυμνάσια	46	968
Λύκεια	42	860

8

ΑΝΘΟΥΣΑ

Είδος Σχολείου	Αριθμός Αιθουσών	Αριθμός Μαθητών
Νηπιαγωγεία	2	52
Δημοτικά	7	105
Γυμνάσια	3	57

Αυτή τη στιγμή ο αριθμός αιθουσών ανταποκρίνεται οριακά στις ανάγκες των μαθητών αλλά η συνεχής ετήσια αύξηση του πληθυσμού με την εγκατάσταση νέων οικογενειών στο Δήμο κάνει επιτακτική την ανάγκη για κατασκευή επιπλέον σχολικών κτιρίων. Ήδη σε συνεργασία με τον ΟΣΚ έχουν ξεκινήσει οι διαδικασίες για την κατασκευή δύο νέων νηπιαγωγείων, τριών δημοτικών σχολείων, ενός καλλιτεχνικού Γυμνασίου και Λυκείου. Στη συνέχεια θα πρέπει να προγραμματιστούν και η κατασκευή ενός ακόμα νηπιαγωγείου καθώς και νέου γυμνασίου και λυκείου.

Μια έλλειψη που εντοπίζει ο Δήμος σε ότι αφορά στην Δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι η απουσία ενός επαγγελματικού λυκείου. Η έλλειψη αυτή θα αντιμετωπιστεί μόλις εξασφαλιστεί ο απαραίτητος χώρος για την κατασκευή του κτιρίου. Ο Δήμος βρίσκεται κοντά στις σχολικές κοινότητες και πραγματοποιεί σειρά δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων σε συνεργασία με αυτές, όπως είναι η πρόσφατη έκθεση που πραγματοποιήθηκε στο χώρο του Δημαρχείου με έργα των μαθητών του Καλλιτεχνικού Γυμνασίου. Στις προθέσεις του Δήμου είναι η βελτίωση της υλικοτεχνικής υποδομής των σχολείων για να μπορούν αξιοποιήσουν τα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει η χρήση των νέων τεχνολογιών. Έτσι προτείνεται η αναβάθμιση του εξοπλισμού των εργαστηρίων Πληροφορικής και Τεχνολογίας των σχολείων και η δημιουργία νέων σε όσα σχολεία δεν υπάρχουν, με στόχο όλες οι σχολικές μονάδες να διαθέτουν δυνατότητα ευρυζωνικής πρόσβασης στο Διαδίκτυο, έτσι ώστε να εξοικειωθούν οι μαθητές με τις νέες τεχνολογίες, να μπορούν να επικοινωνούν με μαθητές από άλλα σχολεία και να αναζητούν πληροφορίες εκπαιδευτικού περιεχομένου από το Διαδίκτυο. Στο ίδιο πλαίσιο προτείνεται και η δημιουργία Ηλεκτρονικής Σχολικής Βιβλιοθήκης, στο υλικό της οποίας θα έχουν πρόσβαση όλα τα σχολεία. Μια πιο φιλόδοξη προσέγγιση στο θέμα αυτό είναι η ανάπτυξη ασύρματων σημείων ευρυζωνικής πρόσβασης σε κάθε σχολείο.

Για την επιβράβευση των προσπαθειών των μαθητών και την καλλιέργεια της κοινωνικής συνείδησης και την ενίσχυση της ευαισθησίας των μαθητών απέναντι στα μεγάλα κοινωνικά προβλήματα ο Δήμος μπορεί να θεσπίσει την βράβευση των αριστούχων μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και των καλύτερων εκστρατειών ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης για θέματα όπως το Περιβάλλον, τα Ναρκωτικά, το AIDS, ο Ρατσισμός και το Κάπνισμα.⁹ Τα σχολεία ήδη αποτελούν κέντρα προσέλκυσης των κατοίκων και έχουν ζωή και εκτός των ωρών λειτουργίας τους. Έτσι στα σχολεία να λειτουργούν μικρά αθλητικά κέντρα που προσφέρουν μαθήματα σε διάφορα αθλήματα, όχι μόνο σε μαθητές αλλά και σε ενήλικες. Στα περισσότερα σχολεία ήδη λειτουργούν χώροι οι οποίοι εξυπηρετούν τις δραστηριότητες συλλόγων, τα αθλητικά προγράμματα της Κοιν. Επιχείρησης κλπ.

1.3.8 Πολιτισμός

Σήμερα η πρόσβαση στην πληροφορία είναι πιο εύκολη από ποτέ, όμως οι σύγχρονοι ρυθμοί ζωής δεν αφήνουν τα περιθώρια για ουσιαστική συμμετοχή στα πολιτιστικά δρώμενα. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση οφείλει να συνδράμει τον πολίτη στην ανάγκη του για ατομική και ομαδική έκφραση, παρέχοντάς του τα μέσα, τους χώρους, και τα ερεθίσματα για ποιοτικές δραστηριότητες. Ο σύγχρονος πολιτισμός στην εποχή της παγκοσμιοποίησης και της απελευθέρωσης των αγορών ανάγεται σε έναν από τους πλέον δυναμικούς τομείς (τομέας «αιχμής») της επιχειρηματικής δραστηριότητας και ως εκ τούτου εμφανίζει τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης που επιτάσσει η διεθνής οικονομία. Ο πολιτισμός και οι πολιτιστικές δραστηριότητες αντιπροσωπεύουν έναν κεφαλαιώδους σημασίας παραγωγικό πόρο από τον οποίο προέρχονται οικονομικές ροές, εισόδημα και εργασία (Herrero et al., 2006) Ταυτόχρονα, πρόκειται για ένα πρόσφορο πεδίο άσκησης κρατικής πολιτικής, όχι μόνο λόγω του δημόσιου χαρακτήρα μεγάλου μέρους των προϊόντων του, αλλά και χάρη στην ικανότητά του να λειτουργεί ως μοχλός της τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης (Halls, 2000). Αυτό βέβαια, δε θα πρέπει να απεκδύει τον πολιτισμό από το ΒΑΣΙΚΟ του ρόλο ως κοινωνικό αγαθό και χαρά ψυχής μέσα από τη γνώση, ως δρόμο για την ψυχική καλλιέργεια του ανθρώπου ώστε να είναι έτοιμος να δεχθεί την ωφέλειά του.

⁹ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.51

Η Τ.Α., κατόρθωσε τα τελευταία χρόνια, με αγώνες και πίεση προς την κεντρική εξουσία να μεταφερθούν αρμοδιότητες - έστω περιορισμένες και πόροι - έστω χαμηλοί - σ' αυτήν, για τον τομέα του πολιτισμού, και όσον αφορά την παραγωγή του. Το αν θα ανταποκριθεί στη δυνατότητα να ενεργήσει με τρόπο ώστε να αντλήσει δύναμη από τους δημότες της και με θάρρος να προχωρήσει σε ουσιαστικές δημιουργίες, είναι ένα στοίχημα που θα πρέπει να κερδίσει.¹⁰

ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

• Αρχαιολογικοί Χώροι/Ευρήματα

1. Ιερό Παλληνίδος Αθηνάς

Μια από τις σημαντικότερες ανακαλύψεις των τελευταίων ετών στην περιοχή της Αττικής πραγματοποιήθηκε την άνοιξη του **1994** όταν η Β' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων μευπεύθυνη την αρχαιολόγο κ. Μαρία Πλάτωνος-Γιώτα κλήθηκε από τους ιδιοκτήτες οικοπέδου επί των οδών Ανδρούτσου και Ζαλόγγου, κ.κ. Φλώρου και Θανοπούλου να διερευνήσει το χώρο του οικοπέδου τους. Το ενδιαφέρον των ιδιοκτητών οδήγησε στην ανακάλυψη των θεμελίων του ιερού της Παλληνίδος Αθηνάς και βοήθησε τους ερευνητές να ταυτίσουν και να ξεκαθαρίσουν την είσοδο του αρχαίου Δήμου Παλλήνης, σήμερα. Βέβαια η αντιμετώπιση των παραπλήσιων ιδιοκτητών οικοπέδων δεν ήταν η ίδια στα παλαιότερα έτη με αποτέλεσμα την καταστροφή 65 τ.μ. των θεμελίων αυτού του σημαντικού ιερού, στα πρότυπα της ναϊκής αρχιτεκτονικής των χρόνων του Παρθενώνα.

Όπως προαναφέραμε με την ανασκαφική έρευνα αναδείχτηκαν τα θεμέλια του ναού. Σχεδόν πάντοτε σε μία ανασκαφική έρευνα βρίσκονται διάσπαρτα στο χώρο και κατάλοιπα της ανωδομής του εκάστοτε κτιρίου. Στην περίπτωση του ιερού ναού της Παλληνίδος Αθηνάς όμως δεν βρέθηκαν άλλα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα παρά μόνον αυτών της θεμελίωσης. Ο Μανόλης Κορρές καθηγητής αρχιτεκτονικής του Ε.Μ.Π. διατύπωσε την υπόθεση ότι από πολύ νωρίς ο ναός μεταφέρθηκε και συναρμολογήθηκε ξανά σε άλλον τόπο (πράγμα συνηθισμένο στα ρωμαϊκά χρόνια) άποψη που ενισχύεται περισσότερο με την ύπαρξη μεγάλων λίθων των θεμελίων και όχι της ανωδομής του ιερού στο ερειπωμένο ναό του Αγίου Ιωάννου Θεολόγου (χρονολογείται τον 12ο αιώνα μ.Χ.) ο οποίος ευρίσκεται σε απόσταση περίπου 300μ προς ανατολάς. Ο κ. Κορρές με μία αξιόλογη επιστημονική μελέτη και με πλήθος επιχειρημάτων συσχετίζει τα θεμέλια του ναού της Παλληνίδος Αθηνάς στο Παλλήνη με το ναό του Άρεως στην Αρχαία Αγορά των Αθηνών.

Όσον αφορά την ταύτιση των θεμελίων στο οικόπεδο των οδών Ανδρούτσου και Ζαλόγγου με το ιερό της Παλληνίδος Αθηνάς η εύρεση πολλών επιγραφών κατά τον 19ο αιώνα οι οποίες ήταν διάσπαρτες ή εντοιχισμένες στα βυζαντινά εκκλησάκια του Παλλήνης μαζί με τις φιλολογικές μαρτυρίες μας επιβεβαιώνουν το όνομα της περιοχής στην αρχαιότητα αλλά και την ύπαρξη του ιερού της Παλληνίδος Αθηνάς στην περιοχή του Σταυρού. Παραθέτουμε εδώ μόνο την αναφορά του Ηρόδοτου «πατέρα της ιστορίας» όπου στο ιερό της Παλληνίδος Αθηνάς (I 62,3) ο τύραννος των Αθηνών Πεισίστρατος ορμώμενος από τον Μαραθώνα αντιμετώπισε τους Αθηναίους το 546 π.Χ. με σκοπό να καταλύσει το δημοκρατικό πολίτευμα του Σόλωνα για τρίτη φορά. Ακόμη η εύρεση περίπου 200 κομματιών πήλινων πτηνόμορφων ειδωλίων σχετιζόμενων με την αρχαϊκή φάση του Ιερού αποδεικνύουν την λατρεία της

¹⁰ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.53

Αθηνάς.¹¹ Η μορφή του ναού είναι ιδιαίτερη. Το πλάτος του ναού είναι 16,35 μ. και το μήκος του 35,25μ.. Ο αριθμός των κίωνων στις μακρές πλευρές ήταν 13 και στις στενές 6 και από κάποια άλλα χαρακτηριστικά ο ναός σχετίζεται χρονολογικά αλλά και μορφολογικά με το Θησείο, το ναό του Ποσειδώνα στο Σούνιο και το ναό της Νεμέσεως στον Ραμνούντα οι οποίοι χρονολογούνται τον 5ο αιώνα π.Χ. όπως βέβαια και μία φάση του Ιερού Ναού της Παλληνίδος Αθηνάς.¹²

¹¹ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.53

• Μοναστήρια

1. Άγιος Γεώργιος

Χρονολογικά θα μπορούσαμε να τοποθετήσουμε την ανέγερση του Αγίου Γεωργίου κατά τα τέλη του 16ου με τις αρχές του 17ου αιώνα. Κατά την περίοδο που αναγείρεται το μνημείο αυτό η υποτέλεια του ελληνισμού στο Οθωμανικό στοιχείο αλλά και η οικονομική ανέχεια των Ιερών Μονών οι οποίες είναι υπεύθυνες για την ανέγερση ή την αποκατάσταση ναών δεν επιτρέπουν την δημιουργία μνημειακών ναών. Για αυτούς τους λόγους περιορίζεται η μορφή του ναού σε μια μικρή (4,60Χ6,10) καμαροσκέπαστη βασιλική με ημιεξαγωνική αψίδα στο ιερό. Σε κάθε πλευρά σχηματίζονται δύο τυφλά τόξα. Στο εσωτερικό του ναού διασώζεται το τέμπλο και συγκεκριμένα το πώρινο επιστύλιο, το οποίο κοσμείται από ελαφρά ανάγλυφη διακόσμηση. Στο άνω μέρος του φέρει κουφικά διανθισμένα θέματα (τα κουφικά είναι είδος κεραμοπλαστικού διάκοσμου που μιμούνται την παλιά τετράγωνη αραβική γραφή) και στο κάτω μέρος του συμπλεκόμενους κύκλους που περικλείουν μικρά άνθη και πτηνά. Στο μέσο εικονίζεται μεγάλος σταυρός με πτηνά εκατέρωθεν του. Το επιστύλιο πιθανώς είναι αρχιτεκτονικό κατάλοιπο παλαιοχριστιανικού ναού (ας σημειώσουμε ότι σήμερα έχει επιχρωματιστεί με χρυσή βαφή). Στο τέμπλο του ναού στα αριστερά παρατηρούμε εντοιχισμένο μαρμάρινο θωράκιο με μεγαλόσχημο σταυρό. Επιπρόσθετα θα πρέπει να γίνει λόγος για τις τοιχογραφίες του ναού, οι οποίες βρίσκονται σε κακή κατάσταση λόγω πυρκαγιάς μικρής εμβέλειας που ξέσπασε στο εσωτερικό του ναού μετά τα μέσα του 1930. Αυτό συμπεραίνεται από την ολοκληρωτική καταστροφή τους σε πολλά σημεία αλλά και από τα ίχνη των περιγραμμάτων των τοιχογραφιών χωρίς χρώματα. Βέβαια υπάρχουν και μερικές τοιχογραφίες που σώζουν ίχνη χρωμάτων αλλά δυστυχώς είναι επικαλυμμένες με κάπνα από τα κεριά και τα καντήλια. Τα θέματα που διακρίνονται καθαρά σε αυτές είναι ο Άγιος Γεώργιος δεξιά της Ωραίας Πύλης, η Παναγία σε δόξα με το Χριστό και οι τρεις Ιεράρχες στην αψίδα του Ιερού Βήματος.

Στο εσωτερικό του ναού στην παραστάτιδα των βορείων τόξων είναι εντοιχισμένη μια πώρινη γωνιαία τρίγλυφος αρίστης εργασίας. Στην πρόσοψη του ναού, άνω της θύρας είναι εντοιχισμένη αρχαία μαρμάρινη λήκυθος και μαρμάρινο ανθέμιο τα οποία είναι αβεστωμένα σήμερα. Λόγος πρέπει να γίνει για την στέγη του ναού η οποία αποτελείται από μεγάλους κεράμους που μερικοί σώζονται έως τις μέρες μας. Ακόμη στην τοιχοποιία του ναού ο επισκέπτης των αρχών του 20ου αιώνα παρατηρούσε εντοιχισμένα αρχαία επιτύμβια μνημεία και κιονίσκους. Αυτά τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα επικαλύφθηκαν πλήρως από ασβεστοκονίαμα σε μία ανακατασκευή που έγινε πιθανώς περί τα τέλη της δεκαετίας του 1970 στον Άγιο Γεώργιο. Δυστυχώς το εκκλησάκι αυτό υπέστη πολλές καταστροφές από τα ανθρώπινα χέρια. Βέβαια η πολιτεία δεν έδειξε τον απαιτούμενο ζήλο. Πληροφορικά αναφέρουμε ότι οι εργασίες αναστηλώσεως που έγιναν από ιδιώτη χωρίς συγκεκριμένη μελέτη από την αρμόδια Εφορεία Αρχαιοτήτων.¹

¹ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.53

2. Άγιος Δημήτριος

Χρονολογικά θα μπορούσαμε να τοποθετήσουμε την ανέγερση του ναού κατά τα τέλη του 16ου με αρχές του 17ου αιώνα. Και αυτό το εκκλησάκι είναι μικρών διαστάσεων (4,25X6,30μ.) επιτρέποντας την κατάταξή του στον αρχιτεκτονικό τύπο της μικρής μονόκλιτης καμαροσκέπαστης βασιλικής με ημιεξαγωνική αψίδα στο ιερό. Το αρχιτεκτονικό υλικό για την κατασκευή του Αγίου Δημητρίου όπως σε πολλά άλλα εκκλησάκια αποσπάστηκε από άλλες παλαιότερες κατασκευές που υπήρχαν στον αρχαίο Δήμο Παλλήνης. Δυστυχώς σήμερα η επικάλυψη του εξωτερικού του ναού με χοντρές στρώσεις από ασβεστοκονίαμα μόνο την προβολή των διαφόρων εντοιχισμένων αρχιτεκτονικών καταλοίπων δεν επιτρέπει. Παρατηρούμε ακόμη ότι και στον Άγιο Δημήτριο στα τέλη της δεκαετίας του 1970 έγιναν κάποιες ανακατασκευές εσωτερικά και εξωτερικά όπως και στον Άγιο Γεώργιο. Η ανθρώπινη παρέμβαση είναι ορατή και στο εσωτερικό του ναού όπου κάποιος συμπολίτης μας αποφάσισε να επέμβει και να ασβεστώσει το εκκλησάκι για να το «ομορφύνει». Βέβαια αυτός ο άνθρωπος ίσως έπραξε με την καρδιά του ώστε να το «σώσει», καλύπτοντας την αμέλεια της πολιτείας. Αποτέλεσμα αυτών των ενεργειών ήταν η επικάλυψη των τοιχογραφιών που είχαν ως θέματα την Πλατυτέρα (εικονογραφικός τύπος της Παναγίας) και την Άκρα Ταπεινώση. Ο Γεώργιος Σωτηρίου διέκρινε αυτές τις τοιχογραφίες που σήματα δεν υπάρχουν. Οι εναπομείναντες τοιχογραφίες δεν σώζονται σε ικανοποιητική κατάσταση ώστε να επιτραπεί ο σχολιασμός τους.

3. Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος

Με τα σημερινά στοιχεία της αρχαιολογικής έρευνας και ταύτισης μνημείων μπορούμε να διακρίνουμε δύο φάσεις οικοδόμησης του ναού. Ο αρχικός ναός κτίζεται πιθανότατα βάσει των τεχνοτροπιών του στοιχείων κατά τον 12ο ή 13ο αιώνα μ.Χ. όπου κατά την περίοδο αυτή ανεγείρονται πολλά μικρά εκκλησάκια στις περιφέρειες της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας με οικονομικές δωρεές ευπόρων αξιωματούχων ή με χρηματοδότηση των Ιερών Μονών. Το υλικό κατασκευής είναι από τοπικό πωρόλιθο αλλά και από παλαιότερα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα τα οποία έχουν εντοιχισθεί ως θεμέλια. Συγκεκριμένα τα επιστύλια του Ιερού της Παλληνίδος Αθηνάς της αρχαϊκής περιόδου, μπορούν να διακριθούν από τον σημερινό επισκέπτη. Ο τύπος του ναού είναι σταυροειδής εγγεγραμμένος με τρούλο και η ιδιαιτερότητα του οφείλεται στην διαφορετική στήριξη του τρούλου. Ενώ είναι σύνηθες να υπάρχουν κίονες ως ελεύθερα στηρίγματα του τρούλου, στον Άγιο Ιωάννη αντικαθιστούνται οι κίονες με τέσσερις τετράγωνους όγκους τοιχοποιίας οι οποίοι με το μέγεθος τους καλύπτουν τις τέσσερις γωνίες του ναού. Έως το 1915 σωζόταν και ο τρούλος του ναού. Επιπρόσθετα πρέπει να αναφερθεί ότι η έρευνα μας αποδίδει την ονομασία του αρχικού ναού του 12ου ή 13ου αιώνα ως Άγιος Γεώργιος. Από τον 16ο αιώνα και μετά παραδίδεται ως Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος.²

Κατά την μεταβυζαντινή εποχή τον 16ο ή 17ο αιώνα ο ναός ανακατασκευάζεται και προστίθεται σε αυτόν ο διπλός νάρθηκας στην ανατολική πλευρά στον οποίο σχηματίζονται καμάρες. Σε επιφανειακές έρευνες στο εκκλησάκι κατά το πρώτο μισό του 20ου αιώνα βρέθηκε ένα ιωνικό κιονόκρανο κλασικής εποχής και μία επιγραφή του Ιερού της Παλληνίδος Αθηνάς που σήμερα φυλάσσονται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Τέλος ο ναός κηρύσσεται ως ιστορικό διατηρητέο βυζαντινό μνημείο τον Μάιο του 1974 και τίθεται υπό την προστασία της Α' Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Αθηνών.

² Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.53

4. Άγιος Νεκτάριος

Είναι γυναικείο μοναστήρι προς τιμή του Αγ. Νεκταρίου και προσελκύει πολύ κόσμο. Έχει σημαντικά κειμήλια όπως το ράσο του αγίου, λείψανα κλπ. Μέσα στο χώρο του μοναστηριού, εκτός από το μεγάλο ναό βρίσκονται και άλλα εκκλησάκια όπως του Αγ. Στεφάνου, του Γρηγορίου του Ε, της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος. Διοικητικά υπάγεται στο Πατριαρχείο Αλεξανδρείας, το οποίο έχει επισκεφτεί και ο ίδιος ο πατριάρχης Αλεξανδρείας και το οποίο συγκεντρώνει πιστούς από όλη την Ελλάδα και κυρίως Αιγυπτιώτες Έλληνες.

1.3.8 Πολιτισμός

• Υφισταμένη Πολιτιστική Δραστηριότητα

Η Πολιτιστική Δραστηριότητα του Δήμου συντελείται σήμερα, από **Κοινοφελή Επιχείρηση** με την αρωγή της **Αντιδημαρχίας Πολιτισμού** και την Δήμου Παλλήνης Την πολιτιστική δραστηριότητα του Δήμου ενισχύουν και χαρακτηρίζουν και οι παρακάτω

Τοπικοί/Πολιτιστικοί Σύλλογοι:

ΑΝΘΟΥΣΑ

- ΕΝΩΣΗ ΟΙΚΙΣΤΩΝ ΑΝΘΟΥΣΑΣ "Η ΕΣΤΙΑ"
- ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ & ΕΠΙΜΟΡΦ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΝΘΟΥΣΑΣ
- ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΠΟΔ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΑΜΥΝΑ" ΑΝΘΟΥΣΑΣ
- ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ & ΕΚΠΟΛ. ΣΥΛΛ. ΓΑΛΗΝΗΣ ΑΝΘΟΥΣΑΣ "ΑΤΛΑΝΤΙΣ"
- ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΝΘΟΥΣΑΣ
- ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΝΘΟΥΣΑΣ "Η ΑΝΟΙΞΗ"
- ΟΜΙΛΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΑΝΘΟΥΣΑΣ

ΓΕΡΑΚΑΣ

- ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ " ΕΡΓΑΝΗ"
- ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΡΗΤΩΝ ΓΕΡΑΚΑ " Η ΜΕΓΑΛΟΝΗΣΟΣ"
- ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΑΓ.ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ"
- ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΠΑΛΛΑΔΑ ΑΘΗΝΑ"
- ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "Ο ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ"³

- ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΕΜΠΟΡΟΒΙΟΤΕΧΝΩΝ & ΕΛΕΥΘ.ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ "Ο ΕΡΜΗΣ"
- ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
- ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΙΤΩΛΟΚΑΡΝΑΝΩΝ
- ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΚΤΗΜΟΝΩΝ "ΑΓ.ΤΙΜΟΘΕΟΣ"
- ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΡΚΑΔΩΝ

³ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ .53

ΠΑΛΛΗΝΗ

- ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΝΕΑ ΠΑΛΛΗΝΗ"
 - ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΑΓ.ΝΙΚΟΛΑΟΣ"
 - ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΠΑΛΛΗΝΗΣ"
 - ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΑΓ.ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ "
 - ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ & ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΛΑΜΠΡΑΚΗΣ "
 - ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ & ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "Η ΠΡΟΟΔΟΣ"
 - ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΝΕΑΣ ΠΑΛΛΗΝΗΣ "Ο ΦΕΙΔΙΠΙΔΗΣ"
 - ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΩΝ ΠΑΛΛΗΝΗΣ "Ο ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ"
 - ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ
 - ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΛΟΦΟΣ ΠΑΛΛΗΝΗΣ"
 - ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ & ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΤΟΥΠΑΛΛΗΛΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ "ΚΗΠΟΥΠΟΛΗ "
 - ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΠΑΛΑΙΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΠΑΛΛΗΝΗΣ "Ο ΠΑΛΛΗΝΕΥΣ "
 - ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΠΑΝΑΓΙΑ ΒΛΑΧΕΡΝΩΝ"
 - ΦΙΛΟΠΡΟΟΔΟΣ ΚΑΙ ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "Η ΚΑΝΤΖΑ"
 - ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΟΣΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ "ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΚΑ"
 - ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΠΑΛΛΗΝΗΣ
 - ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΑΓ.ΓΕΩΡΓΙΟΣ "
-
- ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΒΙΓΛΑΣ-ΜΑΡΙΖΑΣ-ΚΟΠΡΙΣΙΑΣ ΠΑΛΛΗΝΗΣ "Η ΝΕΑ ΠΑΛΛΗΝΗ "
 - ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΡΗΤΩΝ "ΤΟ ΚΡΙ-ΚΡΙ"
 - ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ -ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ & ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "Η ΒΙΓΛΑ ΠΑΛΛΗΝΗΣ "
 - ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΘΕΣΣΑΛΩΝ "Ο ΔΕΥΚΑΛΙΩΝΑΣ"
 - ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ & ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΛΟΥΤΡΟΥ ΠΑΛΛΗΝΗΣ "Ο ΑΓ.ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ"
 - ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ & ΖΩΟΦΙΛΙΚΟ ΣΩΜΑΤΕΙΟ "Ο ΠΛΟΥΤΟ"
 - ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ-ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ-ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΝΟΡΑΜΑΤΟΣ ΠΑΛΛΗΝΗΣ "Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ"
 - ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ & ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΚΟΥΡΘΙ-ΣΚΑΛΤΣΑΔΕΣ
 - ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΠΑΛΛΗΝΗΣ
 - ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ Κ.ΠΑΛΛΗΝΗΣ "Ο ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ"
 - ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ & ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΥ ΠΑΠΑΧΩΡΑΦΙ ΠΑΛΛΗΝΗΣ "Η ΓΑΛΗΝΗ"
 - ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΕΡΓΑΤΟΨΠΑΛΛΗΛΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ ΠΑΛΛΗΝΗΣ⁴
 - ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ & ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "Ο ΤΡΙΛΟΦΟΣ" ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ Κ.ΠΑΛΛΗΝΗΣ

Οι **πολιτιστικές εκδηλώσεις** του Δήμου, φιλοξενούνται εν γένει στους ακόλουθους χώρους :

- Στο νεόκτιστο υπερσύγχρονο **Πολιτιστικό Κέντρο**, που διαθέτει αμφιθέατρο 300 θέσεων επενδεδυμένο με ξύλο, για τη φιλοξενία θεατρικών παραστάσεων, κινηματογραφικών προβολών, αλλά και μουσικών εκδηλώσεων, αφού είναι εξοπλισμένο με την αναγκαία ηχητική κάλυψη. Τα καθίσματα είναι αναπαυτικά και το φουαγιέ ευχάριστο και λειτουργικό.

⁴ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σε.53

Το Πολιτιστικό Κέντρο, στοχεύοντας στην εκπαίδευση, την επιμόρφωση, την καλλιέργεια και την ψυχαγωγία των δημοτών του Δήμου Παλλήνης, στηρίζει τις πολιτιστικές δραστηριότητες των διάφορων τοπικών συλλόγων, φορέων και σχολείων, ενώ παράλληλα υλοποιεί και ποικίλες πολιτιστικές δραστηριότητες, τόσο μέσα στα πλαίσια ευρύτερων πολιτιστικών εκδηλώσεων - θεσμών του δήμου, αλλά και ανεξαρτήτως αυτών, καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Με στόχο την υλοποίηση πολιτιστικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων και πιο συγκριμένα την δημιουργία και λειτουργία Μουσικής Σχολής και Κλασικής και Ηλεκτρονικής Βιβλιοθήκης, ο Δήμος θα εκπονήσει Μελέτη Διαμόρφωσης χώρου στο άμεσο μέλλον.

- Στον ισόγειο χώρο του Μουσείου οίνου **Πέτρου**, υπάρχει ειδικός χώρος για συνέδρια, ημερίδες, διαλέξεις και οργάνωση εκθέσεων σε ένα χώρο εύκολης και καθημερινής πρόσβασης από το κοινό.

- Στα 3 αθλητικά κέντρα του Δήμου. Ο Δήμος Παλλήνης διαθέτει 2 θερινούς **Δημοτικούς Κινηματογράφους**, με τη μεγαλύτερη οθόνη προβολής στην Αττική. Σημαντική καλλιτεχνική παρουσία στο Δήμο Παλλήνης, με την επιτυχή παρουσίαση θεατρικών παραστάσεων, συνιστά η χρηματοδοτούμενη από το Δήμο **ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΟΜΑΔΑ**. Τις παραστάσεις πλαισιώνουν οι εκδόσεις κατατοπιστικών και ενδιαφερόντων προγραμμάτων των παραστάσεων. Ειδική Πολιτιστική αναφορά θα πρέπει να γίνει στο Καλλιτεχνικό Γυμνάσιο Παλλήνης. Το Καλλιτεχνικό Γυμνάσιο Παλλήνης, ιδρύθηκε και λειτουργεί από το 2003, με σκοπό την προετοιμασία, ενθάρρυνση και στήριξη του ενδιαφέροντος των μαθητών για τις Τέχνες, την καλλιέργεια και την εκπαίδευση των δεξιοτήτων και κλίσεων που διαθέτουν και την προετοιμασία των νέων που επιθυμούν να ακολουθήσουν την επαγγελματική κατεύθυνση των Εικαστικών, του Θεάτρου-Κινηματογράφου και του Χορού, παράλληλα με τα μαθήματα Γενικής Παιδείας. Η συμμετοχή των μαθητών σε εκπαιδευτικά προγράμματα και δραστηριότητες, που παρουσιάζονται στο χώρο του σχολείου και έξω από αυτόν, επισημαίνει τη σχέση αλληλεπίδρασής του με την κοινωνία και τα κοινωνικά θέματα. Η έντονη δημιουργικότητα, η ευαισθησία και η ασταίρευτη φαντασία των μαθητών του Καλλιτεχνικού Γυμνασίου στάθηκε αφορμή για την υλοποίηση προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με θέμα: **«Η Τέχνη στην Ανακύκλωση και επαναχρησιμοποίηση υλικών»** υπό την αιγίδα του Πανεπιστημίου Αιγαίου.⁵ Η ανακύκλωση αποτέλεσε ένα εξαιρετικό θεματικό πλαίσιο για την ανάδειξη της δυναμικής απορρόφησης των απορριμμάτων από τη φύση, αλλά και της αδιάρρηκτης σχέσης ανάμεσα στα περιβλήματα των καταναλωτικών αγαθών και την τέχνη. Αποτέλεσμα της προσπάθειας των μαθητών είναι προτάσεις που απορρέουν από την διερεύνηση της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στην φύση, την αστική καθημερινότητα και την τέχνη. Εξάλλου, στις 2 Μαΐου 2007 στο πνευματικό και καλλιτεχνικό κέντρο Παλλήνης και λίγες ημέρες μετά στο πνευματικό κέντρο του **Δήμου Αθηναίων** οι μαθητές διακρίθηκαν με εικαστικές δημιουργίες (πίνακες, ενδυμασίες, κατασκευές), παρουσιάζοντάς τις με όμορφα σκηνοθετημένα δρώμενα. Επίσης, πρόσφατα το **Ευγενίδειο Ίδρυμα** έκανε τα εγκαίνια της έκθεσης των έργων των παιδιών η οποία εντυπωσίασε τους πολλούς Έλληνες και ξένους επισκέπτες τόσο ώστε να προταθεί στο Καλλιτεχνικό Γυμνάσιο Παλλήνης να εκθέσει τις δημιουργίες του στην **Κορέα**. Όλα τα παραπάνω είναι μόνο δείγματα της προσπάθειας που έκανε ο πρώην και νυν διευθύντρια του Γυμνασίου, οι καθηγητές και οι μαθητές για να προσφέρουν κάτι που λείπει από τον τόπο μας: την αφορμή να προσεγγίσουμε τις τέχνες με τη ψυχή μας.

⁵Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.53

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ 2012-2014

Με την εκχώρηση των πολιτιστικών αρμοδιοτήτων στην Κοινωφελή Επιχείρηση Δήμου Παλλήνης μετά από την μετατροπή της **Αναπτυξιακής Κατασκευαστικής Επιχείρησης Δήμου Παλλήνης (ΦΕΚ Β 285/25.2.08)**, θα πρέπει να ενισχυθούν οι προσπάθειες ανάπτυξης κάθε μορφής πνευματικής και πολιτιστικής δραστηριότητας στο Δήμο.

Συγκεκριμένα:

- Με τη δημιουργία και 2ου, υψηλών προδιαγραφών, **Πολιτιστικού-Πνευματικού Κέντρου**, για να καταστεί δυνατή τόσο η στέγαση των αναβαθμισμένων υπηρεσιών της δημοτικής επιχείρησης, όσο και η φιλοξενία ποικίλων πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Το Κέντρο θα πρέπει να διαθέτει εκθεσιακούς χώρους για την προβολή της νεότερης πολιτιστικής κληρονομιάς του Δήμου.

Προτείνονται επίσης:

- Η ίδρυση επέκταση των τμημάτων **Δημοτικής Φιλαρμονικής**, αποτελεί αξιοσημείωτο πολιτιστικό γεγονός για την πόλη μας. Παράλληλα με τις παραστάσεις που πραγματοποιεί δίνει την ευκαιρία σε παιδιά, νέες και νέους να σπουδάσουν πνευστά και κρουστά μουσικά όργανα πλάι σε καθηγητές αναγνωρισμένου κύρους και να γίνουν μέλη αυτού του νέου μουσικού συνόλου.
- Η ίδρυση Τμήματος **Εικαστικών Τεχνών** (μαθήματα ζωγραφικής, φωτογραφίας, θεατρικής αγωγής και έκφρασης και κινηματογράφου).⁶

• Η ίδρυση Δημοτική Κλασική και Ηλεκτρονική Βιβλιοθήκη, με σκοπό την:

- *Συγκέντρωση, επεξεργασία, συντήρηση, διαφύλαξη, προβολή και μέριμνα ώστε το υλικό της Συλλογής να καθίσταται προσιτό σε κάθε ενδιαφερόμενο, κατά τρόπο ισότιμο και με γνώμονα την ελευθερία της γνώσης, της πληροφόρησης και της έρευνας.*
- *Προσφορά, με την χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας, καινοτόμων και ποιοτικών υπηρεσιών, που σε έναν μεταβαλλόμενο κόσμο, να στηρίζουν τους πολίτες στην επίτευξη των προσωπικών τους στόχων και να συμβάλουν στη δημιουργία μιας πόλης με κοινωνική συνοχή και μιας επιτυχημένης οικονομίας βασισμένης στη γνώση.*

⁶ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.53

- *Επιδίωξη μιας μετρήσιμης βελτίωσης της χρήσης των υπηρεσιών των δημοσίων βιβλιοθηκών από τους πολίτες, ειδικά από εκείνους που διατρέχουν τον κίνδυνο κοινωνικού ή ψηφιακού αποκλεισμού. Οι ανωτέρω θα ωφεληθούν ουσιαστικά από τη συνεπή υποστήριξη των προσφερόμενων υπηρεσιών της δημόσιας βιβλιοθήκης στα εξής σημεία:*
- *A. Καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, των ομάδων ειδικότερα όπως, άτομα με ειδικές ανάγκες, έφηβοι, ηλικιωμένοι, άνεργοι, και οικονομικοί μετανάστες με την ανοικτή πρόσβαση στη γνώση και στους πολιτισμούς και με τη δημιουργία και προσφορά ελκυστικών και ευχάριστων χώρων προς όλους τους πολίτες. Έμφαση θα πρέπει επίσης να δοθεί στην κάλυψη των αναγκών των παιδιών καθώς και των φροντιστών τους, με την παροχή ενός ευχάριστου, ασφαλούς και πλούσιου με κίνητρα περιβάλλοντος, όπου τα παιδιά αφενός μεν θα μπορούν να μελετούν τα μαθήματά τους αφετέρου να απασχολούνται ευχάριστα και δημιουργικά κατά τον ελεύθερο χρόνο τους. Το περιβάλλον αυτό θα πρέπει επίσης να διαθέτει παιχνίδια και νέες τεχνολογίες και να συνεργάζεται με τα σχολεία και με διάφορους εκπαιδευτικούς οργανισμούς, αναπτύσσοντας το ρόλο τους ως εξωθεσμικά και άτυπα κέντρα μάθησης, προσφέροντας περιεχόμενο, κατάρτιση και υποστήριξη στους πολίτες σε όλα τα στάδια της ζωής τους και εκμεταλλευόμενες πλήρως τις δυνατότητες της ηλεκτρονικής μάθησης.*

B. Ενίσχυση και υιοθέτηση των υπηρεσιών της ηλεκτρονικής κυβέρνησης, της ηλεκτρονικής υγείας, του ηλεκτρονικού εμπορίου και της ηλεκτρονικής μάθησης με την παροχή συνεχούς, αντικειμενικής και φιλικής προς το χρήστη πρόσβασης, καθώς επίσης και με την εκπαίδευση στη χρήση των ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη μιας λειτουργικά εγγράμματης κοινωνίας των πληροφοριών, με την προώθηση της ανάγνωσης και τη χρήση όλων των μέσων, συμπεριλαμβανομένου του Παγκόσμιου Ιστού.

Η προσέγγιση αυτή, θα συμβάλλει αποτελεσματικά στην πάταξη του ψηφιακού αναλφαριθμητισμού και του ψηφιακού χάσματος, αφού έχει διαπιστωθεί η αδιαμφισβήτητη επιτυχία των ψηφιακών βιβλιοθηκών, ως τα περισσότερο χρησιμοποιούμενα στην Ευρώπη Κέντρα Δημόσιας Πρόσβασης στο Διαδίκτυο, με την παροχή δυνατότητας επαφής και κατάρτισης σε άτομα που κινδυνεύουν από ηλεκτρονικό αποκλεισμό, καθώς και υπηρεσίες μέσω νέων καναλιών, όπως για παράδειγμα η ψηφιακή τηλεόραση, αμέσως μόλις αυτά διατεθούν σε τοπικό επίπεδο.

Γ. Ενίσχυση και υποστήριξη της Εθνικής, Πολιτιστικής, Γλωσσικής και Θρησκευτικής Ποικιλομορφίας με την προαγωγή σε έναν όλο και περισσότερο διεθνοποιημένο κόσμο, της αίσθησης της τοπικής κοινότητας, της τοπικής ιστορίας και της οικογένειας, βοηθώντας στη δημιουργία, την πρόσβαση και τη διατήρηση για τις μελλοντικές γενιές αποθέματος ψηφιακού και αναλογικού περιεχομένου, όπως αυτό που κατέχουν οι τοπικές δημόσιες βιβλιοθήκες, τα μουσεία και τα αρχεία.

- Η ίδρυση **κινηματογραφικής λέσχης**, με τη στήριξη της ταινιοθήκης της Ελλάδας.
- Ανάληψη από το **Δήμο**, σε συμφωνία με το μισθωτή, **για μία εβδομάδα τουλάχιστον ετησίως**, της καλλιτεχνικής διεύθυνσης **του θερινού Δημοτικού Κινηματογράφου**.⁷

⁷ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.53

Ο Δήμος κατά το χρονικό διάστημα αυτό, θα μπορούσε να υποστηρίξει με ειδικά αφιερώματα, τον ελληνικό ή ξένο ανεξάρτητο κινηματογράφο ώστε και να δώσει το ιδιαίτερο καλλιτεχνικό του στίγμα, αλλά και να προσελκύσει θεατές από όλη την Αττική.

- Διοργάνωση εβδομαδιαίων σεμιναρίων καλλιτεχνικού και επιστημονικού ενδιαφέροντος, ανοικτών για το ευρύ κοινό, στο πρότυπο **του Λαϊκού Πανεπιστημίου**. Τα σεμινάρια μπορεί να έχουν θεματολογία που θα αφορμάται από **πρόσωπα και γεγονότα τοπικού ενδιαφέροντος** ή της επικαιρότητας, **αλλά θα εξακτινώνεται σε θέματα πανευρωπαϊκού ή παγκόσμιου ενδιαφέροντος**.

- Ανάδειξη και προβολή του αρχαιολογικού χώρου **του Ναού της Παλληνίδος Αθηνάς** και προσπάθεια εντοπισμού νέων αρχαιολογικών ευρημάτων, καθώς και προσπάθεια ανακήρυξης των **αρχαιολογικών μνημείων/μοναστηριών** υπό την προστασία της εφορείας αρχαιοτήτων του ΥΠ.ΠΟ.

- Δημιουργία σύγχρονου **Δημοτικού Θεάτρου, ανοιχτού & χειμερινού**.

- **Ενθάρρυνση της** καλλιτεχνικής και πολιτιστικής δημιουργίας, **και της συμμετοχής του κοινού** στην πολιτιστική δημιουργία.

- **Ανάδειξη καλλιτεχνών και επιστημόνων διεθνούς κύρους**, που κατάγονται από τον Παλλήνης, καθώς και ομοίως, η προβολή μεγάλων δημιουργών του παρελθόντος, γνωστών ή αγνώστων στο ευρύ κοινό.

- **Συστηματική μετάκληση ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών με σκοπό τη σύμπραξη με τοπικούς δημιουργούς και την ανταλλαγή απόψεων για τάσεις, ρεύματα κλπ.** Με τον τρόπο αυτό, αφενός εμπλουτίζεται η τοπική καλλιτεχνική εμπειρία και αφετέρου η τελευταία, γίνεται γνωστή στους μετακεκλημένους καλλιτέχνες (και μέσω αυτών και ευρύτερα) έξω από τα τοπικά όρια.⁸

- **Καθιέρωση εποχικών ετήσιων πολιτιστικών εκδηλώσεων-** θεατρικές παραστάσεις, κινηματογραφικές προβολές, συναυλίες, χορωδίες και χορευτικά συγκροτήματα, εκθέσεις κ.α..

Επί παραδείγματι:

«Πολιτιστικός Σεπτέμβριος»

Ο «Πολιτιστικός Σεπτέμβριος» ζωντανεύει και δίνει χρώμα στις γειτονιές του Δήμου Παλλήνης, γιορτάζοντας και αναδεικνύοντας τα χαρίσματα της πόλης. Ξεχωριστές στιγμές με μουσική, θέατρο, χορό, εικαστικά και άλλα δρώμενα, φέρνουν κοντά μας, την γιορτινή ατμόσφαιρα σε κάθε γωνιά της πόλης.

Η πόλη γεμίζει ζωντάνια και χρώματα.

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει:

- παιδικές παραστάσεις με θέατρο Σκιών.
- μουσικές παραστάσεις θεάτρου για παιδιά.
- θεατρικές παραστάσεις.
- συναυλίες
- εκδηλώσεις των τμημάτων δημιουργικής απασχόλησης
- Street events

⁸ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.53

Άλλες Εκδηλώσεις

- Οργάνωση Ενημερωτικών Διαλέξεων
- Θεατρικές παραστάσεις
- Αποκριάτικες εκδηλώσεις
- Χριστουγεννιάτικες εκδηλώσεις
- Ομαδική Έκθεση Ζωγραφικής και Γλυπτικής
- Διαγωνισμός Ζωγραφικής « Ζωγραφίζοντας την Πόλη μου»

• Έκδοση Κάρτας Δημότη Δήμου Παλλήνης⁹

Το Υπουργείο Πολιτισμού έθεσε σε εφαρμογή το πρόγραμμα «Πολιτισμός για όλους - Κάρτα Πολιτισμού», που σκοπό του έχει να διευκολύνει την πρόσβαση ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων στο πολιτιστικό γίνεσθαι της χώρας. Με παρόμοιο σκεπτικό προτείνουμε την δημιουργία Κάρτας Δημότη του Δήμου Παλλήνης με κάποιες βασικές διαφορές με την Κάρτα του Υπουργείου Πολιτισμού. Η πρώτη μεγάλη διάφορα είναι ότι η Κάρτα Δημότη του Δήμου Παλλήνης θα είναι πραγματικά για όλους χωρίς εξαιρέσεις. Όλοι οι δημότες του Δήμου μπορούν να την αποκτήσουν στα Γραφεία Εξυπηρέτησης και Ενημέρωσης Πολιτών του Δήμου ή στην ιστοσελίδα του ίδιου γραφείου συμπληρώνοντας μια απλή φόρμα. Τα στοιχεία που θα συλλεχθούν θα αποτελέσουν μια βάση αναφοράς για τους πολίτες που ενδιαφέρονται να συμμετέχουν στο πολιτιστικό γίνεσθαι της πόλης. Με αυτό τον τρόπο θα μπορέσουμε να ενημερώσουμε πιο αποτελεσματικά τους δημότες για τις εκδηλώσεις και τα προγράμματα που λαμβάνουν μέρος στο δήμο. Μας δίνεται, επίσης, η ευκαιρία να ανοίξουμε ένα μόνιμο κανάλι επικοινωνίας με τους πολίτες μέσω του οποίου θα έχουμε άμεση ανταπόκριση σχετικά με την γνώμη τους για την πολιτιστική πολιτική του δήμου και για τις προσωπικές προτιμήσεις και προσδοκίες χρησιμοποιώντας δομημένα ερωτηματολόγια. Μέσα από μια στενή συνεργασία με τους τοπικούς και εθνικούς πολιτιστικούς φορείς και με φορείς του ιδιωτικού τομέα ανοίγουμε τις πόρτες δωρεάν ή με σημαντική έκπτωση σε πολιτιστικές εκδηλώσεις πέρα από αυτές που οργανώνονται από το Δήμο.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

• Θέατρο στα Σχολεία όλων των Σχολικών Βαθμίδων

Ένταξη στους προϋπολογισμούς του Δήμου, κονδυλίου για τη δημιουργία και προώθηση του θεσμού, χρηματοδοτούμενου από το Υπουργείο Πολιτισμού.

⁹ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.53

Το «**θέατρο στη εκπαίδευση**» είναι από χρόνια διεθνώς αποδεκτό ως ένα ιδιαίτερο πεδίο έρευνας, εφαρμογής και αξιοποίησης της θεατρικής τέχνης, τόσο για την επίτευξη διδακτικών και παιδαγωγικών στόχων όσο και για την αισθητική καλλιέργεια των μαθητών. Με την ενίσχυση του θεσμού αυτού, εξάλλου, θα κυφορηθεί στην πόλη φυτώριο καλλιτεχνών και ίσως ερασιτεχνικών και επαγγελματικών θεατρικών ομάδων που θα παίξουν ενεργό ρόλο στην πολιτιστική ζωή της. Τέλος, ως Ο.Τ.Α., θα πρέπει να ανταποκριθούμε με θέρμη στην πρωτοβουλία της UNESCO-Διεθνές Ινστιτούτο Θεάτρου και την Παγκόσμια Ημέρα Θεάτρου για Παιδιά, που καθόρισαν την **27 Μαρτίου κάθε έτους «Ημέρα για το Θέατρο στο Σχολείο»** και να τιμήσουν την ημέρα αυτή με σημαντικές δραστηριότητες που να αφορούν στο θέμα.¹⁰

• Ενίσχυση και επέκταση χρηματοδότησης **Καλλιτεχνικού Γυμνασίου Παλλήνης** για τη συνέχιση της δραστηριότητας καλλιτεχνικής έκφρασης και των καλλιτεχνικών δεξιοτήτων των μαθητών.

Επίσης:

• **Πρόγραμμα : «ΠΟΛΗ/Υ – ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ»**

Το σχολείο μεταμορφώνεται σε πυρήνα δημιουργίας παρέχοντας, πέρα από την θεωρητική και τεχνική γνώση, την δυνατότητα βιωματικής και δημιουργικής ανάπτυξης του ατόμου.

Στόχοι:

- Εξασφάλιση ελεύθερου χρόνου στους γονείς ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις εργασιακές υποχρεώσεις και προσωπικές ανάγκες
- Αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών
- Εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων διαπαιδαγώγησης
- Ενεργοποίηση της δημιουργικότητας των παιδιών
- Ανάπτυξη της κοινωνικότητας των παιδιών
- Καλλιέργεια της αισθητικής
- *Ομάδες στόχου:*
- Παιδιά προ-σχολικής και σχολικής ηλικίας
- Γονείς
- Εκπαιδευτικοί

Εργαστήρι παιχνιδιού και αυτοσχέδιου Παραμυθιού

Το εργαστήρι προσφέρει υπεύθυνη φύλαξη και δημιουργική απασχόληση στις τρυφερές νηπιακές ηλικίες από 2,5 έως 5 ετών. Ειδικοί παιδαγωγοί με σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας υποστηρίζουν την παιδική δημιουργικότητα, βοηθούν στην απελευθέρωση της φαντασίας, ενώ παράλληλα δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την καλλιέργεια της πρώτης κοινωνικής συναναστροφής, τον ιδανικό προθάλαμο για μιαομαλή είσοδο στο σχολείο. Ομάδες στόχου:

- Παιδιά προ-σχολικής ηλικίας¹¹

Το πρόγραμμα δημιουργικής απασχόλησης των νηπίων περιλαμβάνει:

- Μουσικοκινητικές και Θεατρικές δραστηριότητες
- Αυτοσχέδιο παιχνίδι
- Εικαστικές δραστηριότητες

¹⁰ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.53

Τα τμήματα ξεκινούν την λειτουργία τους από Σεπτέμβριο έως Ιούλιο, με την συμπλήρωση ελάχιστου αριθμού 15 παιδιών , τηρουμένης σειράς προτεραιότητας στις ασθενέστερες οικονομικά οικογένειες, την απασχόληση του δεύτερου γονέα, το χρόνο υποβολής της αίτησης. Το πρόγραμμα θα λειτουργήσει στο Δημοτικό Παιδικό Νηπιαγωγείο, με τμήματα προ-νηπίων και νηπίων , δυο φορές την εβδομάδα σε απογευματινό ωραρίου.

Εργαστήρια Δημιουργικής απασχόλησης

Στα Εργαστήρια, μέσα από πολλαπλές τεχνικές και ερεθίσματα, τα παιδιά, ανάλογα με την ηλικία τους, αναπτύσσουν τη δημιουργική έκφραση και φαντασία και καλλιεργούνται αισθητικά δια μέσου του παραμυθιού και του παιχνιδιού.

Ομάδες στόχου:

- Α' έως Δ' τάξη Δημοτικού

Αντικείμενο ενασχόλησης:

- Μουσικοκινητικές και Θεατρικές δραστηριότητες
- Αυτοσχέδιο παιχνίδι
- Εικαστικές δραστηριότητες
- Τελική παράσταση στο τέλος της χρονιάς

Το πρόγραμμα θα λειτουργήσει στα Δημοτικά σχολεία , με τμήματα Α και Β, Γ και Δ' τάξη Δημοτικού , δυο φορές την εβδομάδα σε απογευματινό ωραρίου Καλλιτεχνική και Περιβαλλοντική Ακαδημία. Βασικός στόχος της Ακαδημίας είναι η δημιουργία πρόσφορων συνθηκών ανάπτυξης της καλλιτεχνικής έκφρασης και της περιβαλλοντικής συμπεριφοράς σε μικρούς και μεγάλους. Μέσα από ειδικά μελετημένα προγράμματα, τα εργαστήρια προσφέρουν σε παιδιά, εφήβους και ενήλικες, τη δυνατότητα, ανάλογα με την ηλικία τους και μέσα από ευχάριστη απασχόληση, να πλησιάσουν την εικαστική, την καλλιτεχνική και περιβαλλοντική δημιουργία, να μάθουν τη γλώσσα της και να χειριστούν διαφορετικά εκφραστικά μέσα.¹²

Ομάδες στόχου:

- παιδιά, έφηβοι και ενήλικες

Ενότητες:

- *Θεατρικό Εργαστήρι (2009 – 2010)*
- *Μουσική Σχολή – Φιλαρμονική (2008-2009)*
- *Εικαστικό Εργαστήρι (2008-2009)*
- *Εργαστήρι Ψηφιακή Φωτογραφία (2009-20010)*
- *Περιβαλλοντικό Εργαστήρι (2009 – 2010)*

Πολιτιστικές Εκδηλώσεις της Ακαδημίας:

- «Η Μαγεμένη Παιδική Χαρά»
- Άλλες Εικαστικές παρεμβάσεις στο χώρο (Σχολειό και Πόλη)

Θεατρικό Εργαστήρι

Επαφή με λογοτεχνικά και θεατρικά κείμενα , αντικείμενα και κατασκευές που συνθέτουν θεατρικό δρώμενο και θεατρικό παιχνίδι. Εναλλαγές σε πρόσωπα και ρόλους, αυτοσχεδιασμοί σε δράσεις. Καλλιτέχνες φέρνουν σε επαφή τα παιδιά με τις αρχές της υποκριτικής, αυτοσχεδιασμούς, σκηνογραφία, λογοτεχνία, ενδυματολογία, θεωρία και πράξη εφαρμόζοντας μεθόδους και τεχνικές που αναδεικνύουν και καλλιεργούν τα εκφραστικά μέσα όλων εκείνων που θέλουν να ασχοληθούν με το θέατρο. Τα μαθήματα διαρκούν οκτώ μήνες, γίνονται δύο φορές την εβδομάδα σε απογευματινό ωράριο.

Μουσική Σχολή – Φιλαρμονική

Εισαγωγικά μαθήματα μουσικής για παιδιά και ενήλικες που επιθυμούν να γνωρίσουν από κοντά τα μονοπάτια της μουσικής δημιουργίας. παιδεία.¹³

Τα Εργαστήρια μουσικής:

- **Εκμάθηση Μουσικών Οργάνων** για παιδιά και νέους. Μαθήματα για το κάθε όργανο ξεχωριστά περιλαμβάνουν θεωρία και πρακτική εξάσκηση σε ατομικό επίπεδο, ανάλογα με την πορεία προόδου και την εξέλιξη του κάθε μαθητή.

Τα μαθήματα διαρκούν οκτώ μήνες και για δύο χρόνια .Γίνονται δύο φορές την εβδομάδα σε απογευματινό ωράριο. Μία φορά ατομικό μάθημα στο όργανο επιλογής και μία φορά ομαδικό μάθημα στη θεωρία της μουσικής.

- **Εικαστικό Εργαστήρι**

Με ατομικές και ομαδικές εργασίες και τη καθοδήγηση έμπειρων δασκάλων-καλλιτεχνών, καλλιεργούνται, μέσα από τη διαδικασία της τέχνης, η δημιουργικότητα και το ταλέντο. Η λειτουργία των εργαστηρίων προτείνεται σε δυο κύκλους διδασκαλίας . Ένα πρώτο κύκλο βασικών γνώσεων και ένα δεύτερο κύκλο εξειδικευμένων γνώσεων, δίνοντας με αυτό το τρόπο την ευκαιρία στους συμμετέχοντες να διαλέξουν μέσα στο ίδιο εργαστήρι την καλλιτεχνική προσέγγιση και πρακτική εφαρμογή που καλύτερα τους ταιριάζει.

¹³ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.35

- Ζωγραφική
- Γλυπτική

Τα εργαστήρια λειτουργούν σε δύο κύκλους και γίνονται μια φορά την εβδομάδα σε απογευματινό ωράριο.

- **Εργαστήρι Ψηφιακή Φωτογραφία**

Μαθήματα θεωρίας και πρακτικής σε κατάλληλα διαμορφωμένους χώρους από ειδικούς στην τέχνη της ψηφιακής φωτογραφίας. Ο φακός, το είδωλο, το φως, η λήψη, οι τεχνικές και τα μυστικά της ψηφιακής φωτογραφίας, αποκαλύπτονται στους νεαρούς μαθητές.

Τα μαθήματα διαρκούν οκτώ μήνες, γίνονται δύο φορές την εβδομάδα σε απογευματινό ωράριο.

- **Περιβαλλοντικό Εργαστήρι**

Καινοτόμο χαρακτηριστικό είναι η δημιουργία Περιβαλλοντικού Εργαστηρίου ανακυκλωμένης τέχνης

Πρόγραμμα Βιωματικής Μάθησης¹⁴

Δράσεις του Προγράμματος

- Πρόγραμμα Βιωματικής Μάθησης

Σύνδεση των σχολικών εκδρομών με τους πολιτιστικούς και περιβαλλοντικούς τόπους. Συνεργασία με άλλους φορείς για την οργάνωση επισκέψεων/εκδρομών με επιμορφωτικό χαρακτήρα που δίνουν την ευκαιρία στα παιδιά να βιώσουν καινούριες και σημαντικές εμπειρίες (Βιότοποι, Μουσεία, Αγροτουριστικές Εγκαταστάσεις, κτλ). Προτεινόμενα Εκπαιδευτικά και Περιβαλλοντικά πακέτα : Περιβαλλοντικό Πάρκο Μπουραζάνι (πάρκο άγριων ζώων), Εθνικό Κέντρο Θαλάσσιων Ερευνών, Εργαστήρι της φύσης, Πρόγραμμα "ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΚΑΙ ΕΝΑΝ ΚΑΙΡΟ".

- Πρόγραμμα «μαζί»

Το Πρόγραμμα «ΜΑΖΙ» δίνει την ευκαιρία σε γονείς και παιδιά να συμμετέχουν σε ομαδικές συναντήσεις – Οικογενειακά Work - shops που σταδιακά βοηθούν τους γονείς να έρθουν πιο κοντά στα παιδιά τους, μέσω του παιχνιδιού, και μαζί να ανακαλύψουν καινούριους τρόπους επικοινωνίας και να περάσουν ευχάριστες οικογενειακές στιγμές. Πειραματισμοί με νέα υλικά και τεχνικές, παιχνίδια επικοινωνίας και συνεργασίας, θεματικές ενότητες και βιωματικές δραστηριότητες συμβάλλουν στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών (συναισθηματική, κοινωνική, κινητική και γνωστική). Οι δραστηριότητες προτείνονται από εκπαιδευμένους παιδαγωγούς που προσφέρουν ένα συναρπαστικό και ζεστό περιβάλλον μέσα στο οποίο τα παιδιά μπορούν να αναπτυχθούν και να μάθουν ενεργητικά.

¹⁴ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.35

Οικογενειακά Work – shops:

- “Ζωγραφίζοντας μια αγκαλιά”
- “Οικογενειακά παιχνίδια”
- “Work -shop Πρώτων βοηθειών”

• Πρόγραμμα «In&out”

Το Πρόγραμμα «In & Out» ή «Μέσα & Έξω», στοχεύει στην ενεργή συμμετοχή των νέων του Δήμου στην καθημερινή Ζωή της πόλης. Με διάφορες εκδηλώσεις που ταυτίζονται με την νεανική κουλτούρα και στάση φέρνουμε την Νεολαία πιο κοντά στη κοινωνία. Μέσα από την συμμετοχή και την δημιουργία η Νεολαία καταθέτει τους προβληματισμούς και της απόψεις της. «Οι Νέοι του σήμερα διαμορφώνουν το αύριο». Ομάδες νέων που ασχολούνται με γκράφιτι, κόμικς και internet αναπτύσσουν δράσεις σε συνεργασία με το τμήμα Νεολαίας της Δημοτικής Επιχείρησης.¹⁵

Οι ομάδες γκράφιτι συμμετέχουν σε διάφορες δράσεις αισθητικής παρέμβασης στους τοίχους σχολείων αλλά και σε γειτονιές του Δήμου.

- Work shops Graffiti
- Graffiti – School Project – Καλλιτεχνικό Γυμνασίου Δ. Παλλήνης
- Έκθεση «Comics– Art”
- Βραβείο σύγχρονης Πολιτιστικής Δημιουργίας – νέων καλλιτεχνών
- Φεστιβάλ Νεολαίας
- Δημιουργία κέντρου Νεολαίας

Πρόγραμμα «βιώματα»

Η κοινωνία οφείλει να κοιτάξει και να αγκαλιάσει τους ηλικιωμένους με το σεβασμό που τους αξίζει. Να τους δώσει την ευκαιρία να εκφραστούν και να συνεισφέρουν στην κοινωνική ανάπτυξη του τόπου μέσα από τα μοναδικά τους βιώματα. Το πρόγραμμα «βιώματα» προσπαθεί να αναδείξει αυτή την πηγή γνώσης και εμπειρίας φέρνοντας κοντά ηλικιωμένους και παιδιά, δίνοντας στους μεγαλύτερους την χαρά που μόνο τα παιδιά ξέρουν να μεταφέρουν και στους μικρούς ένα μάθημα ζωής και τρυφερότητας.

- «Το παραμύθι του Παππού»
- Αναβίωση παραδοσιακών δραστηριοτήτων – τεχνών
- Έκθεση Παραδοσιακών παιχνιδιών
- «Ώρα για Καφέ και»

¹⁵ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.35

- Φωτογραφικές αναμνήσεις

ΠΡΑΣΙΝΗ ΠΟΛΗ

Το Πρόγραμμα «Πράσινη Πόλη» έχει ως σκοπό την ευαισθητοποίηση του κοινού, την ενημέρωση και την κινητοποίηση σχετικά με το θέμα της προστασίας του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής των Πολιτών.

Η «Ανθισμένη Γειτονιά» - Εδικό πρόγραμμα μέσω του οποίου θα προσφέρουμε στους κάτοικους της πόλης τα υλικά (λουλούδια, κτλ) και την τεχνική υποστήριξη για την δημιουργία και βελτίωση του πράσινου στις γειτονιές τους (Πρασιές, μπαλκόνια, ταράτσες, κτλ.).¹⁶

- « Επιμορφωτική Ημερίδα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης»
- «Εκδηλώσεις για την Ημέρα Περιβάλλοντος»:
- «Ημέρα - Καθαρή Πόλη» συνεργασία με την οργάνωση «Ελλάδα Καθαρή»
- «Work –shops Ανακύκλωσης στα σχολεία»- Οργάνωση: Πολιτιστική και Περιβαλλοντική Ακαδημία
- Δεντροφυτεύσεις με συμμετοχή σχολείων και επιχειρήσεων.¹⁷

¹⁶ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.53

Πρόγραμμα	Ομάδα	Δράσεις
«ΠΟΛΗ/Υ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ»	Προσχολική ηλικία Παιδιά (σχολική ηλικία), έφηβοι και ενήλικες	<ul style="list-style-type: none"> ☑ <i>Εργαστήρι παιχνιδιού και αυτοσχέδιου Παραμυθιού</i> ☑ <i>Εργαστήρια Δημιουργικής Απασχόλησης</i> ☑ <i>Καλλιτεχνική και Περιβαλλοντική Ακαδημία:</i> ☑ <i>Θεατρικό Εργαστήρι</i>
		<ul style="list-style-type: none"> ☑ Εργαστήρι Ψηφιακής Φωτογραφίας ☑ Εικαστικό Εργαστήρι ☑ Περιβαλλοντικό Εργαστήρι ☑ <i>Πολιτιστικές Εκδήλωσης της Ακαδημίας:</i> ☑ Εικαστικές παρεμβάσεις στο χώρο (Σχολείο και Πόλη) ☑ <i>Πρόγραμμα Βιωματικής Μάθησης:</i> ☑ επισκέψεις/εκδρομές με επιμορφωτικό χαρακτήρα
«ΜΑΖΙ»	Παιδιά Και Γονείς	<ul style="list-style-type: none"> ☑ <i>Οικογενειακά Work – shops:</i> ☑ <i>“Ζωγραφίζοντας μια αγκαλιά”</i> ☑ <i>“Οικογενειακά παιχνίδια”</i> ☑ <i>“Work -shop Πρώτων βοηθειών”</i>
« IN & OUT»	Νεολαία	<ul style="list-style-type: none"> ☑ Work shops Graffiti ☑ Βραβείο σύγχρονης Πολιτιστικής Δημιουργίας – νέων καλλιτεχνών ☑ Φεστιβάλ Νεολαίας ☑ Δημιουργία κέντρου Νεολαίας: ☑ Internet Café ☑ Επαγγελματικός προσα
«ΒΙΩΜΑΤΑ»	Γ' ηλικία	<ul style="list-style-type: none"> ☑ «Το παραμύθι του Παππού» ☑ Αναβίωση παραδοσιακών δραστηριοτήτων – τεχνών ☑ Έκθεση Παραδοσιακών παιχνιδιών ☑ «Ωρα για Καφέ και ...» ☑ Φωτογραφικές αναμνήσεις
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	Γενικός Πληθυσμός	<ul style="list-style-type: none"> ☑ παιδικές παραστάσεις με θέατρο σκιών ☑ μουσικές παραστάσεις θεάτρου για παιδιά. ☑ θεατρικές παραστάσεις. ☑ συναυλίες ☑ εκδηλώσεις των τμημάτων δημιουργικής απασχόλησης ☑ Street events ☑ συνάντηση τοπικών πολιτιστικών συλλόγων με
ΠΡΑΣΙΝΗ ΠΟΛΗ	Γενικός Πληθυσμός	<ul style="list-style-type: none"> ☑ Επιμορφωτική Ημερίδα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ☑ «Εκδηλώσεις για την Ημέρα Περιβάλλοντος»: ☑ Συναυλίες ☑ Έκθεση Περιβαλλοντικών Οργανώσεων και Φορέων ☑ Παιδική Έκθεση Ζωγραφικής ☑ Έκθεση της Πολιτιστικής και Περιβαλλοντικής Ακαδημίας – Περιβαλλοντικό Εργαστήρι ☑ «Ημέρα-Καθαρή Πόλη» συνεργασία με την οργάνωση «Ελλάδα Καθαρή» ☑ «Work –shops Ανακύκλωσης στα σχολεία»-

18

ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ	Γενικός Πληθυσμός	προβολή ταινιών από άλλες χώρες
ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ	Γενικός Πληθυσμός	☐ Οργάνωση Ενημερωτικών Διαλέξεων ☐ Θεατρικές παραστάσεις ☐ Πασχαλινό παζάρι ☐ Χριστουγεννιάτικες Εκδηλώσεις ☐ Αποκριάτικες Εκδηλώσεις ☐ Ομαδική Έκθεση Ζωγραφικής και Γλυπτικής ☐ Διαγωνισμός Ζωγραφικής «Ζωγραφίζοντας την Πόλη μου» ☐ Graffiti-School project
ΚΑΡΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ	Γενικός Πληθυσμός	ειδική τιμολογιακή πολιτική και εκπτώσεις για όλα τα προγράμματα πολιτισμού του δήμου

1.3.9 Αθλητισμός

Οι Δραστηριότητες του Αθλητικού Τομέα του Δήμου Παλλήνης υλοποιούνται μέσω της Κοινοφελούς Επιχείρησης και περιλαμβάνουν αναλυτικά :

- Την λειτουργία και διαχείριση 15 αθλητικών χώρων οι οποίοι κατανέμονται ως ακολούθως:

1 κλειστό γήπεδο καλαθοσφαίρισης, ποδοσφαίρισης και χειροσφαίρισης

5 ανοικτά γήπεδα καλαθοσφαίρισης

2 ανοικτά γήπεδα πετοσφαίρισης

2 ανοικτά γήπεδα ποδοσφαίρου 11X11

5 ανοικτά γήπεδα αντισφαίρισης

1 κολυμβητήριο ολυμπιακών διαστάσεων ανοικτού τύπου με μια κολυμβητική δεξαμενή

Σημείωση: Έχει ολοκληρωθεί η κατασκευή του 1 κλειστό γήπεδο Χειροσφαίρισης και 2 ανοικτά γήπεδα ποδοσφαίρου 5X5¹⁹

¹⁹ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.72

- 1) Την υλοποίηση 9 προγραμμάτων μαζικού αθλητισμού (41 τμήματα) για όλες τις ηλικιακές ομάδες των κατοίκων στις ειδικότητες Ρυθμικής, Ενόργανης, Παραδοσιακών χορών, Λατινικών χωρών, Γυμναστικής ενηλίκων, Πετοσφαίρισης, Καλαθοσφαίρισης, Tae Kwon Do και Αντισφαίρισης.²⁰

Δράσεις της προηγούμενης τετραετίας

Πρωτεύων στόχος της προηγούμενης τετραετίας ήταν η δημιουργία επιπρόσθετων αθλητικών τμημάτων σε μεγαλύτερο ηλικιακό εύρος με την μαζική συμμετοχή μεγάλου αριθμού πολιτών. Παράλληλα κατά τη διάρκεια της προηγούμενης τετραετίας δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη αθλητικών τμημάτων και υποδομών με την προσέλκυση παιδιών προσχολικής ηλικίας. Επίσης ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην ένταξη μεγάλης ηλικιακής ομάδας γυναικών στα αντίστοιχα προγράμματα που εκπονήθηκαν όλη την ανωτέρω περίοδο. Το προσωπικό, αποτελείται από 38 Καθηγητές Φυσικής Αγωγής όλων των ανωτέρω ειδικοτήτων και 8 άτομα διοικητικό και τεχνικό βοηθητικό προσωπικό. Ο εξοπλισμός περιλαμβάνει αθλητικά είδη για όλες τις αθλητικές δραστηριότητες του οργανισμού και τα αθλήματα που τελούνται από τους αθλούμενους. Οι δαπάνες αφορούν κυρίως τις αμοιβές προσωπικού και συντήρησης των αθλητικών εγκαταστάσεων σε ποσοστό άνω του 87%. Τα έσοδα προέρχονται κυρίως από την επιχορήγηση των δραστηριοτήτων από τον Δήμο και εν μέρει από την συνδρομή που πληρώνουν οι ωφελούμενοι στα διάφορα Αθλητικά προγράμματα του Δήμου.

ΔΗΜΟΤΙΚΟΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ Στόχοι 2012-2013

Νέα παιδιά -με αφετηρία το δεδομένο ότι η καλλιέργεια των αξιών της ευγενούς άμιλλας στους ανθρώπους, αλλά και η διδασκαλία της τεχνικής των αθλημάτων ξεκινά από την παιδική ηλικία, θα λειτουργούν καινοτόμα προγράμματα- δράσεις για την μύηση στις αθλητικές αξίες, και τη σωστή σωματική και κινητική ανάπτυξη, τα οποία θα υποστηριχθούν από οργανωμένες δημοτικές σχολές αθλημάτων σε συνεργασία με τα σχολεία της πόλης (νηπιαγωγείο, δημοτικό, οικογενειακός αθλητισμός).

Ενήλικες- στόχος είναι η προσέλκυση στην άσκηση ,καθώς και η διατήρηση της σωματικής και ψυχικής τους υγείας ,στον περιορισμένο ελεύθερο χρόνο που δύσκολα διαθέτουν. Για το σκοπό αυτό οι πολίτες θα υποστηριχθούν με οργανωμένα προγράμματα αθλητισμού υγείας ,πρόληψης και διατροφής. (Εργαζόμενοι, εταιρείες, άνω των 60,ΑΜΕΑ).

Οργάνωση εκδηλώσεων - επιστημονικά σεμινάρια και αγωνιστικές συναντήσεις σε όλα τα αθλήματα και τους αθλητικούς τομείς είναι μερικά από τα υποστηρικτικά μέσα άσκησης της αθλητικής πολιτικής του νέου Δήμου.

²⁰ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.72

Αξιοποίηση Αθλητικών εγκαταστάσεων- Τα παραπάνω θα υποστηρίζονται σε καλά συντηρημένες, καθαρές και ελκυστικές για τους χρήστες **αθλητικές εγκαταστάσεις** με σύγχρονους τρόπους λειτουργίας και διαχείρισης.²¹

Τα νέα αθλητικά προγράμματα που δύναται να σχηματιστούν:

- **Τμήμα Προσχολικής Ηλικίας (3-5 ετών)**

Σκοπός είναι η καλλιέργεια και η ανάπτυξη των βασικών κινητικών δεξιοτήτων του παιδιού μέσα από το παιχνίδι, προσφέροντάς του ψυχαγωγία, χαρά, ευχαρίστηση και ενίσχυση της αυτοπεποίθησής του.

- Δραστηριότητες: Ελεύθερη γυμναστική, παιδικά παιχνίδια, χορός.
- Δημιουργία αθλητικών προγραμμάτων που να συμβαδίζουν με τις ανάγκες της συγκεκριμένης ηλικίας και να μπορούν να πραγματοποιηθούν στο χώρο του παιδικού σταθμού.

Άλλα Προγράμματα:

Τεχνητή Αναρρίχηση

Work shop – skate board practice

Οργανωμένα προγράμματα – outdoors sports (Mountain bike, rappel)

Ιατρικά Προγράμματα – Πρόληψη και παρακολούθηση

Προγράμματα Αγωγής Υγείας

Διαλέξεις – Άθληση : Διαιτολογίας και Διατροφής

Β) Οργάνωση αθλητικών ημερίδων

Κάθε χρόνο θα πραγματοποιούνται Αθλητικές Ημερίδες με την συμμετοχή αθλητών από διάφορους φορείς ενώ παράλληλα αθλητές του Δήμου Παλλήνης θα λαμβάνουν μέρος σε αντίστοιχες διοργανώσεις.

Γ) Αθλητική Άνοιξη

Σειρά αθλητικών εκδηλώσεων θα πραγματοποιούνται, όπου οι συμμετέχοντες στα αθλητικά προγράμματα του Δήμου Παλλήνης θα παρουσιάζουν το αποτέλεσμα της ενασχόλησής τους με τα αθλήματα και θα μεταφέρουν το μήνυμα:

«ΠΟΛΗ/Υ – Αθλητισμός – ΠΟΛΗ/Υ Ζωντανή ».²²

²² Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ 72

Η Αθλητική Άνοιξη θα πραγματοποιηθεί με την ευκαιρία της λήξης των αθλητικών προγραμμάτων.

Το πρόγραμμα για τις εκδηλώσεις έχει ως εξής:

Τουρνουά Βόλεϊ Δημοτικών & Γυμνασίων²³

Εσωτερικοί Αγώνες Κολύμβησης

Αγώνες Τένις

Τουρνουά - Αγώνες Μπάσκετ

Φεστιβάλ Αερόμπικ ενηλίκων

Γιορτή Παραδοσιακών Χορών παιδιών- ενηλίκων- 3ης ηλικίας

Αγώνες Ταε - Kwon – Do

Τουρνουά - Αγώνες Ποδοσφαίρου

Γιορτή Ρυθμικής - Ελεύθερης Γυμναστικής & Μοντ. Χορών παιδιών

Γιορτή Παραδοσιακών χορών ενηλίκων

Αξιολόγηση της κατάστασης των αποδεκτών υπηρεσιών αθλητισμού του φορέα.

Στον επόμενο πίνακα φαίνονται τα δυνατά και αδύνατα σημεία της Κοινοφελούς Δημοτικής Επιχείρησης.²⁴

²³ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.72

Προσδιορισμός & αξιολόγηση των αποδεκτών των προσφερομένων υπηρεσιών και του βαθμού καλύψης των αναγκών τους.			
Αποδέκτες υπηρεσιών κατά ομάδα	Προβλήματα / ανάγκες	Δυνατότητες	
Άθληση ενηλίκων (οργανωμένα προγράμματα)	Έλλειψη κλειστών χώρων άθλησης. Δεν υπάρχει αίθουσα με βάρη	Κατασκευή ή / και ενοικίαση αθλητικών εγκαταστάσεων	
Αθλητισμός και Γυναίκα (οργανωμένα προγράμματα)	Έλλειψη κλειστών χώρων άθλησης. Τα προγράμματα υλοποιούνται κυρίως στα κλειστά γυμναστήρια των Δημοτικών σχολείων της πόλης και σε κτίρια πολιτιστικών συλλόγων (οι χώροι δεν διαθέτουν πάντα το κατάλληλο υπόστρωμα ώστε να προφυλάσσονται οι αθλούμενες από τραυματισμούς, πολλές φορές οι αίθουσες δεν θερμαίνονται, ενώ υπάρχει πρόβλημα και με την καθαριότητα των χώρων.	Κατασκευή ή / και ενοικίαση αθλητικών εγκαταστάσεων	

25

Άθληση στην προσχολική ηλικία (οργανωμένα προγράμματα)	Τα προγράμματα θα υλοποιούνται στους Δημοτικούς παιδικούς της πόλης	Θα μπορούσαν να υλοποιούνται σε κλειστό γυμναστήριο την ίδια ώρα που οι γονείς των παιδιών έκαναν την γυμναστική τους σε διπλανή αίθουσα
Άθληση στην Τρίτη ηλικία(οργανωμένα προγράμματα)	Παρόλο το ενδιαφέρον που έχει εκδηλωθεί από άτομα τρίτης ηλικίας δεν υπάρχουν ενδεδειγμένοι χώροι για την υλοποίηση σχετικών προγραμμάτων.	Κατασκευή ή / και ενοικίαση αθλητικών εγκαταστάσεων
Φιλοξενία & εξυπηρέτηση Συλλόγων	Το κλειστό Δημοτικό Γυμναστήριο φιλοξενεί συλλόγους και σωματεία του Δήμου. Οι ανάγκες που προκύπτουν από τους υφιστάμενους αθλητικούς συλλόγους αλλά και αυτούς που ιδρύονται αυξάνονται συνεχώς	Κατασκευή ή / και ενοικίαση αθλητικών εγκαταστάσεων

26

Άθληση στην προσχολική ηλικία (οργανωμένα προγράμματα)	Τα προγράμματα θα υλοποιούνται στους Δημοτικούς παιδικούς της πόλης	Θα μπορούσαν να υλοποιούνται σε κλειστό γυμναστήριο την ίδια ώρα που οι γονείς των παιδιών έκαναν την γυμναστική τους σε διπλανή αίθουσα
Άθληση στην Τρίτη ηλικία(οργανωμένα προγράμματα)	Παρόλο το ενδιαφέρον που έχει εκδηλωθεί από άτομα τρίτης ηλικίας δεν υπάρχουν ενδεδειγμένοι χώροι για την υλοποίηση σχετικών προγραμμάτων.	Κατασκευή ή / και ενοικίαση αθλητικών εγκαταστάσεων
Φιλοξενία & εξυπηρέτηση Συλλόγων	Το κλειστό Δημοτικό Γυμναστήριο φιλοξενεί συλλόγους και σωματεία του Δήμου. Οι ανάγκες που προκύπτουν από τους υφιστάμενους αθλητικούς συλλόγους αλλά και αυτούς που ιδρύονται αυξάνονται συνεχώς	Κατασκευή ή / και ενοικίαση αθλητικών εγκαταστάσεων

Προσδιορισμός των ισχυρών σημείων της υπηρεσίας	
Ισχυρά σημεία	
Δραστηριότητες & διαδικασίες	<p>Το ανοικτό Κολυμβητήριο (προσβάσιμος χώρος σε πολύ κεντρικό σημείο της πόλης, άνετοι χώροι στάθμευσης) που εξυπηρετεί μεγάλο αριθμό ατόμων καθημερινά – είναι το πιο πολυσύχναστο από τους αθλητικούς χώρους της πόλης- και κυρίως μικρών παιδιών. Εξυπηρετεί τις ανάγκες αρκετών συλλόγων και πολιτών για καθημερινή άθληση. Ο χώρος είναι σχετικά μεγάλος, συντηρείται καλά, λειτουργεί με τους κανόνες ασφαλείας είναι καθαρός και μπορεί να φιλοξενήσει διοργανώσεις εθνικού επιπέδου.</p> <p>Έχει ολοκληρωθεί η κατασκευή ενός κλειστού γηπέδου Χειροσφαίρισης και προβλέπεται η κατασκευή 2 ανοικτών γηπέδων ποδοσφαίρου 5Χ5.</p>
Οργάνωση & συνεργασίες	<p>Καλή συνεργασία με φορείς όπως η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, το Γραφείο Φυσικής Αγωγής της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τους Δημοτικούς Παιδικούς σταθμούς και όλους τους αθλητικούς συλλόγους και σωματεία της πόλης.</p>
Ανθρώπινο δυναμικό & υλικοτεχνική υποδομή	<p>Το προσωπικό της επιχείρησης είναι μια ομάδα επαγγελματιών που εργάζεται μεθοδικά και με επαγγελματισμό.</p>

Προσδιορισμός των ισχυρών σημείων της υπηρεσίας		
Ισχυρά σημεία		
Δραστηριότητες & διαδικασίες	<p>Το ανοικτό Κολυμβητήριο (προσβάσιμος χώρος σε πολύ κεντρικό σημείο της πόλης, άνετοι χώροι στάθμευσης) που εξυπηρετεί μεγάλο αριθμό ατόμων καθημερινά – είναι το πιο πολυσύχναστο από τους αθλητικούς χώρους της πόλης- και κυρίως μικρών παιδιών. Εξυπηρετεί τις ανάγκες αρκετών συλλόγων και πολιτών για καθημερινή άθληση.</p> <p>Ο χώρος είναι σχετικά μεγάλος, συντηρείται καλά, λειτουργεί με τους κανόνες ασφαλείας είναι καθαρός και μπορεί να φιλοξενήσει διοργανώσεις εθνικού επιπέδου.</p> <p>Έχει ολοκληρωθεί η κατασκευή ενός κλειστού γηπέδου Χειροσφαίρισης και προβλέπεται η κατασκευή 2 ανοικτών γηπέδων ποδοσφαίρου 5Χ5.</p>	
Οργάνωση & συνεργασίες	<p>Καλή συνεργασία με φορείς όπως η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, το Γραφείο Φυσικής Αγωγής της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τους Δημοτικούς Παιδικούς σταθμούς και όλους τους αθλητικούς συλλόγους και σωματεία της πόλης.</p>	
Ανθρώπινο δυναμικό & υλικοτεχνική υποδομή	<p>Το προσωπικό της επιχείρησης είναι μια ομάδα επαγγελματιών που εργάζεται μεθοδικά και με επαγγελματισμό.</p>	
Οικονομικά	<p>Πρόθεση της δημοτικής αρχής είναι η περαιτέρω οικονομική ενίσχυση του οργανισμού προκειμένου να αναπτυχθούν περισσότερες αθλητικές ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΠΑΛΛΗΝΗΣ 2012 - 2014 78 δραστηριότητες και προγράμματα. Η συνεχόμενη οικιστική ανάπτυξη του Δήμου με την μεγάλη εσωτερική μετανάστευση που υφίσταται προς αυτόν δημιουργούν συνθήκες αύξησης των εσόδων του Δήμου και κατ' επέκταση της επιχείρησης.</p>	

Απαιτούμενες επενδύσεις για την αναβάθμιση υπάρχοντων δραστηριοτήτων και ανάπτυξη νέων.

Νέες δράσεις σε τομείς που έχουν χαμηλό κόστος λειτουργίας, γρήγορη απόσβεση και μεγάλη ανταποδοτικότητα, όπως τα γήπεδα ποδοσφαίρου 5x5 μπορούν να βοηθήσουν την βιωσιμότητα της επιχείρησης και να δημιουργήσουν νέες υπηρεσίες.²⁷

²⁷ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.72

Η αναβάθμιση στο γήπεδο του ποδοσφαίρου μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην κατεύθυνση αυτή καθώς επίσης και η λειτουργία του νέου κλειστού γηπέδου handball. Η αξιοποίηση αυτών των χώρων μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στα αθλητικά δρώμενα με την παροχή νέων υπηρεσιών και με την αποφόρτιση του προγράμματος στο ήδη υπάρχον κλειστό γήπεδο. Έχοντας υπόψη μας το μεγάλο αριθμό νέων που αθλούνται στα λεγόμενα radical sports, προτείνουμε τη πρόβλεψη δημιουργίας εγκαταστάσεων για Skate –park σε ανοιχτό ελεγχόμενο χώρο στο δήμο. Παράλληλα θα διοργανωθούν περιστασιακά Work –shops Skate και graffiti που στοχεύουν να εξασφαλίσουν όχι μόνο το ενδιαφέρον των νέων της περιοχής αλλά και την σωστή και ασφαλή χρήση αυτών των καινούριων αθλημάτων και κοινωνικών συμπεριφορών. Τέλος, για την λειτουργία μαθήματος Τεχνητής Αναρρίχησης απαιτείται η αγορά ειδικών τοίχων και πρόσληψη προπονητή.

1.3.10 Υγεία-Πρόνοια

• ΔΗΜΟΤΙΚΟΙ ΠΑΙΔΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ

Κύριο μέλημα της Δημοτικής αρχής είναι η κατασκευή επαρκούς αριθμού Βρεφονηπιακών Σταθμών για την κάλυψη του συνόλου των αναγκών των οικογενειών με χαμηλό και μεσαίο εισόδημα.

Στα πλαίσια αυτά σχεδιάζονται και υλοποιούνται τα ακόλουθα:

- Μελέτη-Κατασκευή νέου Βρεφονηπιακού Σταθμού στο ΟΤ 619 της Π.Ε. "ΚΕΝΤΡΟ" Δημοτικής ενότητας Γέρακα (χρηματοδότηση ΕΣΠΑ).
- Ολοκληρώθηκε η μελέτη και εκδόθηκε η οικοδομική άδεια του νέου βρεφονηπιακού σταθμού στο Ο.Τ.770 της Π.Ε. "ΓΑΡΓΗΤΤΟΣ ΙΙ" (αρ.μελ.01Β/2008) Δημοτικής ενότητας Γέρακα.
- Κατασκευή επαρκούς αριθμού Βρεφονηπιακών Σταθμών για την κάλυψη του συνόλου των αναγκών των οικογενειών με χαμηλό και μεσαίο εισόδημα.
- Ξεκίνησε η κατασκευή νέου Βρεφονηπιακού σταθμού στο Ο.Τ.136α Δημοτικής ενότητας Παλλήνης.
- Ολοκληρώθηκε η μόνωση του Κέντρου προσχολικής αγωγής της Δημοτικής Ενότητας Παλλήνης.

• ΚΑΠΗ

Τα ΚΑΠΗ του Δήμου Παλλήνης μόλις συστάθηκε με το υπ' αριθμό 1976/Β/9-10-2007 ΦΕΚ., ορίσθηκε το Δ.Σ. και εκκρεμούν για δημοσίευση ο ΟΕΥ και ο κανονισμός Διαχείρισης.²⁸

Παράλληλα ο Δήμος διενεργεί έρευνα αγοράς για την μίσθωση κτηρίου όπου θα στεγαστεί το 2ο ΚΑΠΗ.

²⁸ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.79

- **ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΙΑΤΡΕΙΟ**

Στο Δήμο Παλλήνης λειτουργεί Δημοτικό Ιατρείο όπου απασχολούνται πέντε γιατροί. Το 2ο Δημοτικό Ιατρείο οργανώθηκε και ήδη λειτουργεί.²⁹

²⁹ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 σελ.79

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟ ΠΑΛΛΗΝΗΣ ΜΕ ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:

ΚΡΙΣΙΜΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ SWOT ANALYSIS

Η συγκεκριμένη μέθοδος εντοπίζει και καταγράφει τους κινδύνους και τους περιορισμούς και τα συσχετίζει με τις δυνατότητες και τις ευκαιρίες που προκύπτουν. Αποτέλεσμα αυτής της ανάλυσης είναι ο εντοπισμός των κρίσιμων ζητημάτων που έχει να αντιμετωπίσει τα επόμενα χρόνια ο Δήμος. Για την επιτυχή αντιμετώπιση τους ο Δήμος θα πρέπει, αφού πρώτα τα ιεραρχήσει, να αναπτύξει έναν σαφή στρατηγικό σχεδιασμό αντιμετώπισης τους.

Θεματικός Τομέας 1:

Τοπική Ανάπτυξη – Σχέδιο Πόλης

Θέμα: Απασχόληση

Προβλήματα

Η ταχύτατη οικιστική ανάπτυξη και η έντονη τάση αστικοποίησης, συρρικνώνουν τη γεωργική γη, το πράσινο και το ζωτικό ελεύθερο χώρο γύρω από τους τόπους ανάπτυξης που είναι απαραίτητος για τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας

Δυνατότητες

Η εισροή νέων κατοίκων και η υπό προϋποθέσεις ένταξή τους στο κοινωνικό ιστό μπορεί να συμβάλει στην αναπτυξιακή δυναμική του Δήμου.¹

¹ Πηγή: Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Παλλήνης

Η δημιουργία νέων επιχειρήσεων στη βάση κανόνων υγιούς ανταγωνισμού, με σεβασμό στο περιβάλλον και την οικιστική φυσιογνωμία της πόλης, δημιουργεί και εξασφαλίζει θέσεις εργασίας, άρα γίνεται πόλος συσπείρωσης κατοίκων.

Κίνδυνοι ή περιορισμοί

- Η εγκατάσταση νέων πληθυσμών δημιουργεί υπό προϋποθέσεις διάσπαση του κοινωνικού ιστού με ποικίλες συνέπειες σε κοινωνικό επίπεδο.
- Οι μεταβολές στην ανθρώπινη οργάνωση και η πρόσβαση στη πληροφορία παρά τη φυσική ανταλλαγή ενός προϊόντος περιορίζει την τοπική οικονομία σε διεύρυνση του ρόλου της και ελλοχεύει ο κίνδυνος οι μικρές επιχειρήσεις και οι ελεύθεροι επαγγελματίες να παραμείνουν στάσιμοι εάν δεν προσαρμοστούν στις εξελίξεις.
- Η ευρύτερη περιοχή των Μεσογείων αντιμετωπίζει έντονες πιέσεις οικιστικής ανάπτυξης, καθώς αποτελεί πρακτικά το μόνο διαθέσιμο χώρο επέκτασης της Αθήνας.

Ευκαιρίες

Η ανάπτυξη δικτύων επιχειρήσεων, η υποστήριξη της τοπικής επιχειρηματικότητας, η υποστήριξη μικρών επιχειρήσεων που βρίσκονται σε φάση εκκίνησης, η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών είναι μερικές μόνο από τις δυνατότητες που αν μεταφραστούν σε μέτρα και δράσεις θα ενισχύσουν την τοπική οικονομία και απασχόληση.

Θεματικός Τομέας 1.2 :

Τοπική Οικονομία

Θέμα: Ανεργία, ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού

Προβλήματα

Η ραγδαία μετατροπή της οικονομίας που συντελείται τα τελευταία χρόνια στην ευρύτερη περιοχή των Μεσογείων, της Ανατολικής Αττικής, με βάση την ανάπτυξη των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς και των οδικών αξόνων χαρακτηρίζει και την ανάπτυξη της πόλης και την διαμόρφωση της τοπικής οικονομίας. Η εγκατάσταση και ανάπτυξη των εθνικής εμβέλειας μέσων μεταφοράς και η ανάπτυξη των οδικών αξόνων προσέλκυσε και προσελκύει εμπορικές μονάδες που καλύπτουν εθνική και υπερεθνική ζήτηση καταναλωτικών αγαθών με αποτέλεσμα τον άνισο ανταγωνισμό μεταξύ αυτών και της οικονομίας που δημιουργείται στη μικροκλίμακα του τοπικού επιπέδου.² Είναι γεγονός ότι για πολλά ζητήματα της τοπικής οικονομίας οι αποφάσεις για βιώσιμη οικονομία τοπικής κλίμακας λαμβάνονται σε επίπεδα εκτός Δήμου. Για την προσέγγιση του στρατηγικού στόχου της Ε.Ε. και της χώρας μας για αύξηση του ποσοστού

² Πηγή: Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Παλλήνης

απασχόλησης των γυναικών ίση με την αντίστοιχη απασχόληση των ανδρών φαίνεται ότι παρά τη σημαντική συμμετοχή των γυναικών στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό (39%) υπολείπεται ένα σημαντικό ποσοστό. Η αλλαγή της οικονομικής δραστηριότητας και η αναντιστοιχία του συστήματος της εκπαίδευσης με τη νέα αγορά εργασίας όπως διαμορφώνεται στη περιοχή. Η ανεργία που καταγράφεται στο Δήμο με βάση τα στοιχεία της απογραφής 2001 είναι 10,08% έναντι 8,4% της Α. Αττικής και στις γυναίκες 12,64% .

Δυνατότητες

Οι δυνατότητες και τα πλεονεκτήματα που η πόλη διαθέτει για μια οικονομία σε τοπικό επίπεδο βιώσιμη και αναπτυσσόμενη στηρίζονται στη γεωγραφική - χωροταξική θέση της πόλης στην περιοχή της Ανατολικής Αττικής και στην υψηλού βαθμού πολεοδομική της συγκρότηση και ανάπτυξη. Τα περιθώρια βιώσιμης ανάπτυξης στηρίζονται στην αξιολόγηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των δυναμικών κλάδων της τοπικής οικονομίας, ιδιαίτερα των Μικρών και Μεσαίων Επιχειρήσεων (ΜΜΕ) που διαμορφώνονται ως δυναμικός τομέας, σε συνδιασμό με τα περιθώρια που προκύπτουν από την εξέλιξη της ευρύτερης περιοχής. Η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στη περιοχή. Με τη μετακίνηση μεγάλων μονάδων. Η βελτίωση των δεξιοτήτων μέσω των προσφερόμενων προγραμμάτων και δυνατοτήτων των νέων τεχνολογιών. Οι ευέλικτες μορφές απασχόλησης. Η βελτίωση των κοινωνικών υποδομών που διευκολύνουν τις γυναίκες.

Κίνδυνοι ή περιορισμοί

Οι χαμηλές επαγγελματικές δεξιότητες στο ανθρώπινο δυναμικό αλλά και οι μη πιστοποιημένες, δημιουργούν δυσκολίες και αποκλεισμούς στην εργασιακή ένταξη ομάδων πληθυσμού. Η χωρίς στρατηγική και οργανωμένο σχέδιο δημιουργία μικρών-ατομικών επιχειρήσεων, με σκοπό την αποφυγή της ανεργίας, δημιουργεί προβλήματα αυξημένου ρίσκου και μη βιώσιμες μονάδες. Σημειώνεται ότι οι κλάδοι που συγκεντρώνουν υψηλά ποσοστά απασχόλησης στο Δήμο είναι ο κλάδος του εμπορίου 17,2%, ο κλάδος της μεταποίησης 13,2% και οι κατασκευές 10%.³ Οι κίνδυνοι που δημιουργούνται από τη νέα πραγματικότητα σχετίζονται με τον άνισο ανταγωνισμό όσο αφορά το εμπόριο και τη μεταποίηση σε σχέση με την ανάπτυξη μεγάλων μονάδων που δημιουργούν από τη μια θέσεις εργασίας, δημιουργούν από την άλλη άνισο ανταγωνισμό στις τοπικές μικρές και ατομικές επιχειρήσεις. Οι δραματικές αλλαγές που συντελούνται τα τελευταία χρόνια ως προς τα χαρακτηριστικά των εταιρειών και των μεγάλων οργανισμών, τις μορφές εργασίας, τις ώρες δουλειάς, την ένταση και την ταχύτητα λόγω των υψηλών απαιτήσεων της τεχνολογίας δημιουργούν αναντιστοιχία των επαγγελματικών προσόντων των εργαζομένων και των προσφερόμενων θέσεων, δημιουργούν απαξίωση και απειλή περιθωριοποίησης ενεργού ανθρώπινου δυναμικού.

³ Πηγή: Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Παλλήνης

Ευκαιρίες

Ευνοϊκή είναι η Ευρωπαϊκή συγκυρία για την τοπική ανάπτυξη και τον πρωταγωνιστικό ρόλο της «πόλης» σ' αυτήν. Ο Ευρωπαϊκός και Εθνικός σχεδιασμός για την ανταγωνιστικότητα και τον τεχνολογικό εξοπλισμό των ΜΜΕ αποτελεί ευκαιρία στήριξης και ανάπτυξης της τοπικής αγοράς. Η ανάπτυξη των υπηρεσιών προς τον πολίτη παραμένει ένας τομέας με πολλά περιθώρια ανάπτυξης και δημιουργία εξειδικευμένων θέσεων εργασίας, ιδιαίτερα σε τομείς που η ιδιωτική πρωτοβουλία έχει χαμηλή παρέμβαση και είναι τομείς της λεγόμενης «κοινωνικής οικονομίας». Οι πολιτικές ενίσχυσης των ΜΜΕ ένταξη στον αναπτυξιακό νόμο, ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, διάχυση των ΤΠΕ στις επιχειρήσεις και την εκπαίδευση, η συνεχιζόμενη εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση πρέπει στοχευμένα να επιλεγούν σε κλάδους που μπορούν να εισχωρήσουν και να αναπτυχθούν στο διαμορφωνόμενο ανταγωνιστικό πλαίσιο. Οι παραπάνω ευκαιρίες σχετίζονται με τους στόχους και κίνητρα ανάπτυξης και δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας. Οι συντονισμένες προσπάθειες του εθνικού στρατηγικού σχεδιασμού συμβάλλουν στη προώθηση της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού και τη μετάβαση σε ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης των ανέργων.

Οι δυνατότητες που παρέχονται μέσω της εξατομικευμένης προσέγγισης των ανέργων ή των απειλούμενων ατόμων.

Κρίσιμα ζητήματα ανάπτυξης

Συντονισμένη λειτουργία δομών κατάρτισης, δια βίου μάθησης και προώθησης της απασχόλησης. Τόνωση και σχεδιασμένη ανάπτυξη της επιχειρητικότητας-διαρκής υποστήριξη.⁴ Στοχευμένες δράσεις αντιμετώπισης της ανεργίας των γυναικών (κοινωνικές υποδομές, εξατομικευμένη συμβουλευτική παρέμβαση). Σχεδιασμένη ανάπτυξη της επιχειρητικότητας-διαρκής υποστήριξη της τοπικής αγοράς για τη βιωσιμότητά της και την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Δράσεις:

- Υλοποίηση προγραμμάτων συμβουλευτικής και πληροφόρησης ανέργων με παράλληλη ενίσχυση και υποστήριξη της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων.
- Καταγραφή ανέργων και συνεργασία με επιχειρήσεις και εργοστάσια της περιοχής μας με σκοπό την πλήρωση κενών θέσεων.
- Ενίσχυση δυναμικών κλάδων της οικονομίας, εκπόνηση Τοπικού σχεδίου Ανάπτυξης της οικονομίας και της Απασχόλησης.
- Γραφείο ενήμερωσης ΜΜΕ- ενίσχυσης της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

⁴Πηγή: Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Παλλήνης

Θεματικός τομέας 2 :

Περιβάλλον

Θέμα: Δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης και τεχνικές υποδομές (Κέντρο Επεξεργασίας Λυμάτων- ΚΕΛ)

Προβλήματα & Περιορισμοί Δυνατότητες & Ευκαιρίες

Το 70% περίπου του Δήμου δεν διαθέτει δίκτυο αποχέτευσης ακαθάρτων Απουσία ΚΕΛ Παράνομη χρήση «απορροφητικών» βόθρων.⁵

Κίνδυνοι ή Περιορισμοί

Το σημαντικότερο πρόβλημα / κίνδυνος της περιοχής, είναι η παντελής απουσία αποχετευτικού δικτύου και επεξεργασίας των λυμάτων σε ΚΕΛ για το ήμισυ της εντός σχεδίου περιοχής σε μια πόλη με γοργά αυξανόμενο πληθυσμό, ο οποίος εξυπηρετείται από περισσότερο ή λιγότερο στεγανούς βόθρους και βυτιοφόρα. Τα λύματα διαφεύγουν ρυπαίνοντας τον υδροφόρο ορίζοντα και το έδαφος, απειλώντας το περιβάλλον, τη δημόσια υγεία και την ποιότητα ζωής, ενώ το συνεπαγόμενο κόστος και όχληση υποβαθμίζουν την ελκυστικότητα της ευρύτερης περιοχής. Το πρόβλημα αφορά σε ολόκληρη την περιοχή των Μεσογείων, καθώς οι προτεινόμενες λύσεις είναι κεντρικές ενώ προσκρούουν στη δυσκολία εύρεσης αποδέκτη των επεξεργασμένων λυμάτων, σε γειτονικό Δήμο, καθώς ο Δήμος δεν έχει πρόσβαση στη θάλασσα.

Δυνατότητες & Ευκαιρίες

Δυνατότητες

Υπάρχει δίκτυο όμβριων μήκους περίπου 60.000 μ. και υλοποιούνται άλλα 4,5 χλμ. Αρίστη Ποιότητα Δημοτικού δικτύου ύδρευσης με PVC Ο Δήμος πραγματοποιεί ελέγχους στην ποιότητα του νερού. Μεγάλο μέρος του Δήμου θα αποχετεύεται στο ΚΕΛ της Ψυττάλειας από ήδη εκτελούμενα έργα (Γαργηττός Ι, Γαργηττός ΙΙ, τμήμα Σταυρού). Υπάρχει σχεδιασμός για κεντρικό ΚΕΛ (Β. Μεσογείων) με πρόβλεψη κατασκευής στο Δήμο των Σπάτων-Αρτέμιδας. Οι μελέτες της ΕΥΔΑΠ είναι πλήρεις, ωστόσο, η έκβαση του σχεδιασμού είναι ακόμη αβέβαιη. Δεν υπάρχουν και δεν προβλέπεται η ανάπτυξη ρυπαίνουσας βιομηχανικής – βιοτεχνικής δραστηριότητας στο Δήμο.

⁵ Πηγή: Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Παλλήνης

Ευκαιρίες

Οι πολιτικές και το θεσμικό πλαίσιο (ΕΕ, ΥΠΕΧΩΔΕ, ΥΠΕΣΔΔΑ, ΕΥΔΑΠ), όπως εκφράζονται μέσω των σχετικών Νόμων, οδηγιών και χρηματοδοτήσεων αλλά και των προτεραιοτήτων σε περιφερειακό επίπεδο (ΠΕΠ), προωθούν την κατασκευή δικτύων αποχέτευσης και την επεξεργασία των λυμάτων σε ΚΕΛ. Η απειλή προστίμων από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο παρέχει στον Δήμο ένα αποτελεσματικό μέσο πίεσης έναντι της κεντρικής διοίκησης για την εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου. Έχει περατωθεί η σχεδιαστική μελέτη των έργων αποχέτευσης όμβριων ολόκληρου του Δήμου. Τα συλλεγόμενα βοθρολύματα έχουν νόμιμες και περιβαλλοντικά ορθές διεξόδους διάθεσης στο ΚΕΛ Μεταμόρφωσης και Λαυρίου.⁶

Κρίσιμα ζητήματα τοπικής ανάπτυξης

- 1) Η αυξανόμενη ρύπανση υπόγειων υδάτων της ευρύτερης περιοχής, αλλά και η όχληση και υποβάθμιση της ποιότητας ζωής λόγω ανυπαρξίας δικτύου αποχέτευσης και ΚΕΛ και παράνομης λειτουργίας απορροφητικών βόθρων.
- 2) Η ολοκλήρωση του δικτύου αποχέτευσης όμβριων υδάτων για την αποφυγή κατακλυσμού περιοχών του Δήμου από τα νερά της βροχής.
 - Ολοκλήρωση μελέτης ανάπτυξης κοινωνικής οικονομίας και δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας
 - Σύνταξη και υποβολή προτάσεων για την ένταξη έργων σε εθνικά και ευρωπαϊκά προγράμματα.
 - Ευαισθητοποίηση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης
 - Ανάπτυξη σχεδίου δράσης για την αντιμετώπιση της ανεργίας των γυναικών, των νέων και των μεγάλης ηλικίας ανέργων- Τοπικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση και την εξάλειψη της ανεργίας.

Δράσεις:

- Εκπόνηση των μελετών για την κατασκευή του δευτερεύοντος δικτύου, αμέσως μετά την κατασκευή των συλλεκτών αγωγών με χρηματοδότησή από το ΕΣΠΑ.
- Ηλεκτρονική αποτύπωση και έλεγχος του δικτύου ύδρευσης και όλων των κοινωφελών δικτύων
- Έναρξη διαδικασιών για την υλοποίηση του έργου της κοινοτικής χρηματοδότησης των 73.399.000 ευρώ, που αφορά το εσωτερικό δίκτυο αποχέτευσης του Δήμου Παλλήνης.

⁶ Πηγή: Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Παλλήνης

Θεματικός τομέας :

Περιβάλλον

Θέμα 2: Οικιστική ανάπτυξη – αστικοποίηση⁷

Προβλήματα

Η ταχύτατη οικιστική ανάπτυξη και η έντονη τάση αστικοποίησης, συρρικνώνουν τη γεωργική γη, το πράσινο και το ζωτικό ελεύθερο χώρο γύρω από τους τόπους ανάπτυξης που είναι απαραίτητος για τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας. Ρύπανση υπόγειων νερών, κυρίως εξαιτίας της ακατάλληλης διάθεσης των αστικών λυμάτων (απορροφητικοί βόθροι). Στεγανοποίηση του εδάφους εξαιτίας της οικιστικής ανάπτυξης και της αστικοποίησης.

Κίνδυνοι ή Περιορισμοί

➤ Η ευρύτερη περιοχή των Μεσογείων αντιμετωπίζει έντονες πιέσεις οικιστικής ανάπτυξης, καθώς αποτελεί πρακτικά το μόνο διαθέσιμο χώρο επέκτασης της Αθήνας. Οι νέοι οδικοί άξονες και το αεροδρόμιο διευκολύνουν και ενισχύουν τη διάχυση της αστικής ανάπτυξης στην περιοχή.

Δυνατότητες

Το 1999 ολοκληρώθηκε η τροποποίηση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου του Δήμου, το οποίο αποσκοπεί στην προστασία της περιαστικής γης από την απρογραμμάτιστη και ανεξέλεγκτη αστικοποίηση και την άναρχη δόμηση, καθώς και στη διοχέτευση των πιέσεων και των περιαστικών δραστηριοτήτων σε κατάλληλα επιλεγμένους υποδοχείς. Το Σχέδιο έχει υποβληθεί προς έγκριση στο ΥΠΕΧΩΔΕ.

Ευκαιρίες

Ο Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας (ΟΡΣΑ) έχει μελετήσει τη Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ) της πεδιάδας των Μεσογείων, με στόχο την προστασία του εναπομείναντος ελεύθερου χώρου και την προστασία από την απρογραμμάτιστη και ανεξέλεγκτη αστικοποίηση και την άναρχη δόμηση. Η θεσμοθέτηση της ΖΟΕ ελέγχει την οικιστική επέκταση, την αστική διάχυση και κατά συνέπεια τη στεγανοποίηση του εδάφους. Η ανάπτυξη μέσων σταθερής τροχιάς, το καλό οδικό δίκτυο και η μείωση των εκπομπών στα οχήματα νέας τεχνολογίας υπόσχονται να διατηρήσουν την ατμοσφαιρική ρύπανση σε χαμηλά επίπεδα.⁸

⁷Πηγή: Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Παλλήνης

Κρίσιμα ζητήματα τοπικής ανάπτυξης

- 1) Η ταχύτατη οικιστική ανάπτυξη και η έντονη τάση αστικοποίησης που συρρικνώνουν τη γεωργική γη και τον ελεύθερο χώρο.
- 2) Στεγανοποίηση (τσιμέντο, ασφαλτόστρωση) του εδάφους εξαιτίας της οικιστικής ανάπτυξης και της αστικοποίησης.

Θεματικός τομέας :

Περιβάλλον

Θέμα: Διαχείριση στερεών αποβλήτων και καθαριότητα

Προβλήματα

Ο Δήμος έχει πρόσβαση στο ΧΥΤΑ Φυλής, οπότε δεν αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα απόσταση από το ΧΥΤΑ είναι μεγάλη, αυξάνοντας το κόστος του συστήματος αποκομιδής. Μεγάλη κατ' άτομο παραγωγή αποβλήτων. Έλλειψη συστημάτων επεξεργασίας αποβλήτων πριν τη διάθεση στο ΧΥΤΑ. Μειωμένη ευαισθητοποίηση των κατοίκων σε ορισμένα θέματα διαχείρισης αποβλήτων (π.χ. μπάζα).

Κίνδυνοι ή Περιορισμοί

Ολόκληρη η Περιφέρεια Αττικής αντιμετωπίζει προβλήματα εύρεσης επαρκών χώρων διάθεσης αποβλήτων, το κόστος διαχείρισης αυξάνει ως αποτέλεσμα του αυστηρότερου ευρωπαϊκού και εθνικού πλαισίου. Σε λιγότερο από 2 χρόνια (2010) θα είναι υποχρεωτική η προεπεξεργασία των αποβλήτων για τη μερική απομάκρυνση του βιοαποδομήσιμου κλάσματος πριν από το ΧΥΤΑ. Στον τομέα της ανακύκλωσης, κάθε Δήμος μπορεί να κληθεί να επιτύχει υψηλά ποσοστά ανακύκλωσης συσκευασιών. Θέσπιση απαιτητικότερων στόχων ανακύκλωσης / αξιοποίησης αποβλήτων συσκευασίας από το 2011. Τέλος, πολλοί γειτονικοί δήμοι διαθέτουν τα απόβλητά τους σε ανεξέλεγκτες χωματερές, επιβαρύνοντας το περιβάλλον ολόκληρης της Ανατ. Αττικής.⁹

⁹ Πηγή: Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Παλλήνης

Δυνατότητες

Ο Δήμος είναι μέλος του ΕΣΔΚΝΑ, οπότε έχει δικαίωμα χρήσης του ΧΥΤΑ και των άλλων εγκαταστάσεων του Συνδέσμου, ο οποίος αναλαμβάνει και την ευθύνη συμμόρφωσης με τη νομική επιταγή εκτροπής του βιοαποδομήσιμου κλάσματος. Στο σύντομο χρονικό διάστημα λειτουργίας του προγράμματος ανακύκλωσης παρατηρήθηκε μεγάλη αύξηση της συμμετοχής. Ο Δήμος, και λόγω της φύσης του οικιστικού του κεφαλαίου (μονοκατοικίες με κήπο) θα εφαρμόσει προγράμματα οικιακής κομποστοποίησης και διαλογής στην πηγή του οργανικού κλάσματος. Κινητός ΣΜΑ μπορεί να μειώσει το κόστος μεταφοράς στο ΧΥΤΑ. Οι κάτοικοι και οι φορείς της πόλης μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στη διατήρηση της καθαριότητας με κατάλληλη ευασθητοποίηση.

Ευκαιρίες

Οι πολιτικές του ΥΠΕΚΑ, του ΥΠΕΣΔΔΑ και της ΕΕ, προώθησης της εναλλακτικής διαχείρισης και αξιοποίησης πολλών ρευμάτων αποβλήτων. Ειδικά για τα μπάζα, που αποτελούν σημαντικό πρόβλημα υποβάθμισης του τοπίου αναμένεται άμεσα σχετικό Προεδρικό Διάταγμα. Το ΕΣΠΑ προβλέπει σημαντικούς πόρους για τη διαχείριση των ΑΣΑ. Αναπτύσσεται σταδιακά το θεσμικό πλαίσιο και η εμπειρία συνεργασίας δημοσίου και ιδιωτικού τομέα σε έργα διαχείρισης αποβλήτων. Το θεσμικό πλαίσιο απαιτεί το πρόσθετο κόστος της εναλλακτικής διαχείρισης να καλυφθεί από τις υπόχρεες εταιρείες που κατασκευάζουν και διακινούν αυτά τα προϊόντα.

Κρίσιμα ζητήματα τοπικής ανάπτυξης

- 1) Η προώθηση της ανακύκλωσης και της αειφορικής διαχείρισης των ΑΣΑ
- 2) Το υψηλό κόστος μεταφοράς των ΑΣΑ στο ΧΥΤΑ

Δράσεις:

- Ενίσχυση Προγράμματος Ανακύκλωσης αποβλήτων συσκευασίας και χαρτιού με παράλληλη εφαρμογή πιλοτικών δράσεων
- Υλοποίηση εσωτερικής αναδιάρθρωσης της λειτουργίας της Υπηρεσίας καθαριότητας και λήψη μέτρων για την εξοικονόμηση ενέργειας στο Δημοτικό Φωτισμό
- Εφαρμογή Προγράμματος Ανακύκλωσης Ηλεκτρονικών και Ηλεκτρικών Συσκευών¹⁰
- Υλοποίηση στοχευμένων δράσεων πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης πολιτών σχετικά με την ανακύκλωση
- Υλοποίηση Προγράμματος οικιακής κομποστοποίησης απορριμμάτων
- Υλοποίηση πιλοτικών προγραμμάτων για τοποθέτηση υπόγειων κάδων σε κεντρικά σημεία, για διαλογή ανακυκλώσιμων στην πηγή σε πολλαπλά ρεύματα και για χρέωση ανάλογα με την παραγομένη ποσότητα αποβλήτων

¹⁰ Πηγή: Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Παλλήνης

Θεματικός Τομέας 3:

Κοινωνική πολιτική, Αθλητισμός, Πολιτισμός, Φροντίδα 1ης & 3ης ηλικίας

Προβλήματα

Η σημαντική είναι η αύξηση του πληθυσμού στο Δήμο καθώς αποτελεί προτίμηση για κατοικία μεσαίων εισοδηματικά στρωμάτων του πληθυσμού της ευρύτερης περιοχής της πρωτεύουσας, διαφοροποιεί το ισοζύγιο προσφοράς και ζήτησης θέσεων εργασίας. Η ύπαρξη σημαντικού ποσοστού του εργατικού δυναμικού με απαξιωμένες γνώσεις και δεξιότητες, (αλλαγή οικονομικής δραστηριότητας στη περιοχή, εισαγωγή των ΤΠΕ στη παραγωγική διαδικασία κλπ).

Κίνδυνοι ή περιορισμοί

Οι κίνδυνοι που εγκυμονούνται στη νέα κατάσταση της εγκατάστασης νέων κατοίκων στη πόλη σχετίζονται με την ελλειψη των αναγκαίων υποδομών (εκπαίδευση, υγεία, κατοικία κλπ) γεγονός που δημιουργεί ανισότητες και σε εξαιρετικές περιπτώσεις περιθωριοποιήσεις ατόμων ή ομάδων με αποτελέσματα παραβατικής ή μη νόμιμης συμπεριφοράς σε πολλά και διαφορετικά επίπεδα. Οι δημογραφικές αλλαγές και μεταβολές στη δομή των νοικοκυριών και εργασιακών σχέσεων εμπεριέχουν τον κίνδυνο διάρρηξης του κοινωνικού ιστού. Ο μη εκσυγχρονισμός της εκπαίδευσης και η αναντιστοιχία των επαγγελματικών δεξιοτήτων με τις ζητούμενες από την αγορά, αυξάνει τον κίνδυνο μη ένταξης στο εργατικό δυναμικό των γυναικών ή άλλων ευάλωτων ομάδων ή αυξάνει την ανεργία.¹¹

Δυνατότητες

Η νέα εποχή δημιουργεί νέες απαιτήσεις σε εθνικό αλλά και τοπικό επίπεδο αλλά και νέες δυνατότητες αξιοποίησης ανθρώπινου δυναμικού. Η ανάπτυξη συλλογικών φορέων (αθλητικών, πολιτιστικών ή με βάση την αρχική καταγωγή) καθώς και τα χαρακτηριστικά των δημοτών υψηλό ποσοστό οικονομικά ενεργών, συμβάλλουν στη συνεκτικότητα του «νέου» κοινωνικού ιστού που δημιουργείται στη πόλη. Ο Ο.Τ.Α. ως εγγύτερη στο πολίτη κρατική δομή. Ο Ο.Τ.Α. ως εγγύτερη στο πολίτη κρατική δομή μπορεί να εξασφαλίσει την **εφαρμογή των εθνικών στρατηγικών για την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού σε μια τοπική αναπτυξιακή πορεία** και να δημιουργήσει τις απαραίτητες δομές κοινωνικής φροντίδας για την ισότιμη κάλυψη των αναγκών όλων των δημοτών. Το κειμενόμενο σε ικανοποιητικά επίπεδο διαβίωσης του πληθυσμού της πόλης καθώς και η διατήρηση της παραδοσιακής οικογενειακής δομής είναι στοιχεία που εγγυώνται κοινωνική συνοχή αλληλέγγυα και ευημερούσα κοινωνία.

¹¹ Πηγή: Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Παλλήνης

Ευκαιρίες

Καθώς μέγιστη πολιτική προτεραιότητα και κατεύθυνση του ΕΣΠΑ (2007-2013) τίθεται η καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού σε όλο τον απαιτητικό σχεδιασμό, η τοπική διοίκηση πρέπει να αξιοποιήσει όλες τις δράσεις του Δ'ΚΠΣ που θα ενισχύσουν τις υπάρχουσες δομές κοινωνικής στήριξης ευάλωτων κοινωνικών ομάδων (Γραφεία μεταναστών, προγράμματα και δομές φροντίδας παιδιών και ηλικιωμένων και άλλα). Στη περίοδο αυτή πρέπει να λυθεί σε επίπεδο δήμου το ζήτημα της οργανωμένης επιστημονικής παρέμβασης σε κοινωνικά θέματα. Αυτό μπορεί να εξασφαλιστεί από την Κοινωνική Υπηρεσία στον ΟΤΑ σε στόχο ένα ελάχιστο εγγυημένο επίπεδο παροχής κοινωνικών υπηρεσιών για όλους τους πολίτες. Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Περιφέρειας της Αττικής σε συνδυασμό με τα Τομεακά Προγράμματα, Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου μάθηση, χρηματοδοτούν δράσεις για συνδυασμένες ενέργειες στην απασχόληση και κατάρτιση, καθώς και βελτίωση και επέκταση κοινωνικών δομών διευκόλυνσης της οικογένειας και της γυναίκας

Κρίσιμα ζητήματα ανάπτυξης

Υποστήριξη για ομαλή κοινωνική ένταξη νέων πληθυσμιακών ομάδων και ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Στήριξη ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο «κοινωνικού αποκλεισμού» ή φτώχειας. Πρόληψη για την αντιμετώπιση της παραβατικότητας.¹² Βελτίωση του εκπαιδευτικού επιπέδου και των επαγγελματικών προσόντων του εργατικού δυναμικού Βελτίωση του εκπαιδευτικού επιπέδου και των επαγγελματικών δεξιοτήτων των γυναικών, των μεγάλης ηλικίας εργαζομένων, και των ατόμων με κινητική ή άλλες δυσκολίες. Αντιμετώπιση μεμονωμένων διαρροών από τη στοιχειώδη εκπαίδευση (ειδικών πληθυσμών-Ρομ). Εξασφάλιση ενός ελαχίστου εγγυημένου επιπέδου παροχής κοινωνικών υπηρεσιών. Κοινωνική υπηρεσία Δήμου. Συνέχιση χρηματοδότησης των υπαρχόντων δομών, συμπλήρωση δομών.

Δράσεις:

- Ενίσχυση και οργάνωση κοινωνικής υπηρεσίας του Δήμου. Οργάνωση και λειτουργία ειδικής υπηρεσίας κοινωνικής πρόνοιας με στελέχωση κοινωνικών επιστημόνων για τη μελέτη το σχεδιασμό και τη συντονισμένη αντιμετώπιση των ανωτέρω κρίσιμων ζητημάτων που άπτονται της κοινωνικής συνοχής.
- Καταγραφή προβλημάτων ευαίσθητων κοινωνικά ομάδων, σχέδιο παρεμβάσεων.
- Μελέτη ανάπτυξης δομών και προγραμμάτων πρόληψης, συμβουλευτικής στήριξης της οικογένειας, εθελοντισμού
- Καταγραφή, εμβολιασμός και στείρωση των αδέσποτων ζώων σε συνεργασία με τους εθελοντές ζωόφιλους και τις οργανώσεις τους
- Υλοποίηση και κατασκευή του έργου της Ενοποίησης των Αθλητικών, Σχολικών και Κοινόχρηστων χώρων
- Αναπλάσεις – διαμορφώσεις κοινοχρήστων χώρων
- Υλοποίηση της βελτίωσης, συντήρησης, διαμόρφωσης και ασφαλοστρωσης των εκτός σχεδίου οδών ώστε να βελτιωθεί η κυκλοφορία σε όλους τους δρόμους
- Ενίσχυση των Υπηρεσιών συντήρησης και περιποίησης πρασίνου
- Πύκνωση δικτύου πυροσβεστικών κρουσμάτων

¹² Πηγή: Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Παλλήνης

- Καθαρισμός οδών εκτός σχεδίου πόλης
- Διεκδίκηση περισσότερων ελεύθερων χώρων (Κεραία, Στρατόπεδο Λάμπρου, Λόφος Λεβίδα, Πεδίο Άρεως)
- Επιβράβευση των ορθών πρακτικών περιβαλλοντικής διαχείρισης από πολίτες και επιχειρήσεις¹³

Θεματικός Τομέας 4:

Εξυπηρέτηση του πολίτη, Αναβάθμιση Διοικητικών υπηρεσιών

Προβλήματα-Αδυναμίες

Ο χώρος που στεγάζεται το Δημαρχείο είναι περιορισμένος ενώ ταυτόχρονα αρκετά γραφεία, τμήματα και διευθύνσεις βρίσκονται σε διαφορετικά σημεία της πόλης ακόμα και σε διαφορετική περιοχή πχ Υπηρεσία Καθαριότητας με αποτέλεσμα :

- Δυσκολία στην επικοινωνία των στελεχών του Δήμου.
- Δύσκολες συνθήκες εργασίας
- Μικρός διαθέσιμος χώρος υποδοχής των πολιτών
- Έλλειψη ενιαίου αρχείου
- Κατασπατάληση εργασιακού χρόνου και πόρων

Ανάγκη για εσωτερική αναδιάρθρωση των Διευθύνσεων του Δήμου, ανακατανομή των αρμοδιοτήτων αλλά και του υπηρετούντος προσωπικού με γνώμονα τα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα και τις υπηρεσιακές ανάγκες. Η επικάλυψη αρμοδιοτήτων μεταξύ Δ/σεων του Δήμου, μεταξύ των Υπηρεσιών του Δήμου και των Νομικών του Προσώπων. Δύσκολη ανάκτηση των φυσικών αρχείων. Τα αρχεία αυτά βρίσκονται διάσπαρτα (Πολεοδομία) δυσχεραίνοντας όχι μόνο την αναζήτησή τους αλλά και την ανάκτησή τους. Ανάγκη αντιμετώπισης υφιστάμενων γραφειοκρατικών διαδικασιών με στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας των επί μέρους λειτουργιών του Δήμου.

Δυνατότητες-Ευκαιρίες

Δυνατότητα αξιοποίησης νέου Ο.Ε.Υ. όπου υπάρχει αναλυτική και επίσημη περιγραφή της δομής και των αρμοδιοτήτων των επί μέρους Υπηρεσιών του Δήμου. Δυνατότητα αξιοποίησης Νομικών Προσώπων του Δήμου για την άσκηση όσων λειτουργιών απαιτούν περισσότερη ευελιξία.¹⁴ Η εφαρμογή του ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗ προβλέπει την αναδιοργάνωση των ΝΠ του Δήμου αλλά και της οργανωτικής του δομής. Δυνατότητα περαιτέρω εφαρμογής συστημάτων διαχείρισης έργων. Η περαιτέρω αξιοποίηση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ Δυνατότητα ανάπτυξης δικτύων και συμμετοχής σε Ευρωπαϊκά και εθνικά δίκτυα – Αξιοποίηση της υπάρχουσας συμμετοχής του Δήμου σε Ευρωπαϊκά Προγράμματα.

¹³ Πηγή: Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Παλλήνης

Δυνατότητα αξιοποίησης συνεργασιών με, τους όμορους Δήμους, την Περιφέρεια, την Κεντρική Διοίκηση αλλά και τη Ιερά Μητρόπολη, το Αεροδρόμιο κλπ.

Θεματικός Τομέας 4:

Εξυπηρέτηση του πολίτη, Αναβάθμιση Διοικητικών υπηρεσιών

Προβλήματα-Αδυναμίες

Οι χρονοβόρες, θεσμικού χαρακτήρα διαδικασίες, που αφορούν και επηρεάζουν άμεσα την αποδοτικότητα και παραγωγικότητα κυρίως των πολεοδομικών υπηρεσιών. Το σύνθετο θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο που είναι υποχρεωμένος να ακολουθήσει ο Δήμος και τα Νομικά του Πρόσωπα για να υλοποιήσει δράσεις στο πλαίσιο της Δ' Προγραμματικής περιόδου. Ανάγκη αναβάθμισης των κοινωνικών υπηρεσιών για την ικανοποίηση αναγκών κοινωνικής φροντίδας Ανάγκη ανάπτυξης νέων υπηρεσιών για θέματα απασχόλησης και τοπικής επιχειρηματικότητας. Ανάγκη οργάνωσης της τουριστικής προβολής του Δήμου Έλλειμμα στην διάχυση γνώσεων και πληροφοριών σχετικών με τις δραστηριότητες του Δήμου μεταξύ των στελεχών του, των υπαλλήλων και των υπηρεσιακών μονάδων. Ανάγκη αύξησης της ανταπόκρισης των υπηρεσιών στις ανάγκες των πολιτών.

Δυνατότητες-Ευκαιρίες

Δυνατότητα των Τεχνικών Υπηρεσιών Δήμου να «ωριμάσουν» έργα που προτείνεται να χρηματοδοτηθούν από το ΕΣΠΑ και ειδικότερα το ΠΕΠ Αττικής.¹⁵ Δυνατότητα ποιοτικής αναβάθμισης των θεσμοθετημένων πολιτιστικών εκδηλώσεων του Δήμου. Η αξιοποίηση του εθελοντισμού και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας Η υλοποίηση πράξεων στο πλαίσιο της Δ' Προγραμματικής περιόδου ενταγμένων στα Επιχειρησιακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ .Η αξιοποίηση άλλων Ευρωπαϊκών προγραμμάτων αλλά και προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από εθνικούς πόρους. Δυνατότητα περαιτέρω ενίσχυσης του Τμήματος Προγραμματισμού στο Δήμο με στόχο την αποδοτικότερη λειτουργία του. Η αξιοποίηση Ευρωπαϊκών προγραμμάτων για ανταλλαγή εμπειριών. Προώθηση εκσυγχρονισμού διοικητικών υπηρεσιών με την αξιοποίηση των σύγχρονων μεθόδων διοίκησης και των ΤΠΕ. Δυνατότητες ανάπτυξης διαδικασιών διαχείρισης αιτημάτων και παράπονων των πολιτών καθώς και αξιολόγησης των υπηρεσιών από τους δημότες. Δυνατότητα συμμετοχής των πολιτών και των τοπικών συμβουλίων ιδίως σε ζητήματα αναπτυξιακού προγραμματισμού. Αξιοποίηση της ιστοσελίδας του Δήμου για τη βελτίωση των σχέσεών του με τους πολίτες.

¹⁵Πηγή: Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Παλλήνης

Θεματικός Τομέας 4:

Εξυπηρέτηση του πολίτη, Αναβάθμιση Διοικητικών υπηρεσιών

Προβλήματα

Διαφορετικά Λογιστικά Συστήματα, κυρίως στην έκδοση και είσπραξη ΤΑΠ, των τέως Δήμων Σπάτων και Αρτέμιδας που οδηγούν σε δεδομένα που χρειάζονται διπλή διακρίβωση. Η αδυναμία ουσιαστικής μεταβολής και βελτίωσης των βασικών συστημάτων διοίκησης του προσωπικού, δεδομένου ότι ο Δήμος είναι υποχρεωμένος να ακολουθήσει τις ισχύουσες διατάξεις του Κώδικα Δημοτικών και Κοινοτικών Υπαλλήλων αλλά και τις διατάξεις του Καλλικράτη. Η μη βέλτιστη, ποσοτικά αλλά και ποιοτικά κατανομή του υπάρχοντος δυναμικού στις επί μέρους οργανωτικές μονάδες, σύμφωνα με τα τυπικά και ουσιαστικά του προσόντα.¹⁶ Ανάγκη αναβάθμισης των γνώσεων και της ενημέρωσης του ανθρώπινου δυναμικού (αιρετών και προσωπικού) μέσω υλοποίησης προγραμμάτων συνεχιζόμενης κατάρτισης. Η ανάγκη καταπολέμησης κλίματος αδράνειας και ελλειπούς εξυπηρέτησης των δημοτών. Η έλλειψη επαρκών οικονομικών πόρων για την ανανέωση του στόλου των οχημάτων. Η διαπιστούμενη ανάγκη για βελτίωση της συντήρησης του εξοπλισμού ΤΠΕ και της υποστήριξης των χρηστών των συγκεκριμένων εφαρμογών. Η ανάγκη βελτίωσης και συντήρησης των υπάρχουσών κτιριακών εγκαταστάσεων.

Δυνατότητες

Ο νέος ΟΕΥ παρέχει τη δυνατότητα κάλυψης των αναγκών στελέχωσης του Δήμου με σύγχρονες ειδικότητες. Καταρτισμένα και έμπειρα στελέχη της Τεχνικής Υπηρεσίας ικανά να προωθήσουν άμεσα τα σημαντικά για τον Δήμο πολεοδομικά και χωροταξικά του Δήμου. Δυνατότητα εξωτερικών συνεργατών. Δυνατότητα αξιοποίησης υπηρετούντος προσωπικού σύμφωνα με τα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα. Δυνατότητα Εφαρμογής συστήματος διοίκησης με στόχους ανά διεύθυνση και τμήμα. Αξιολόγηση των διευθυντών και των τμημάτων με βάση δείκτες όπως ο χρόνος διεκπεραίωσης και το αποτέλεσμα. Δυνατότητα απασχόλησης προσωπικού με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, σύμφωνα με τις προβλεπόμενες ρυθμίσεις στον Ο.Ε.Υ. για την κάλυψη έκτακτων ή και εποχιακών αναγκών. Δυνατότητα αξιοποίησης του Διαδικτυακού Τόπου (portal) του Δήμου δράσεων που με την ολοκλήρωση του συμβάλει στην αποτελεσματική εισαγωγή και εφαρμογή σύγχρονων συστημάτων ΤΠΕ στο Δήμο. Δυνατότητα περαιτέρω αξιοποίησης των Δημοτικών κτιρίων για τις ανάγκες του Δήμου.¹⁷

¹⁶Πηγή: Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Παλλήνης

ΜΕΡΟΣ Δ'

1^Ο ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΕΣΩ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ (ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ)

1.1 Γενικά

Ο Δήμος Παλλήνης παρά την αντιξοότητα των σημερινών συνθηκών υπαρχουσών οργάνωσε μια αρκετά διευρυμένη δημόσια διαβούλευση. Παράλληλα σύμφωνα με τις διατάξεις του Π.Δ. 185/2007 πραγματοποιήθηκε συνάντηση σχετικά με το σχεδιασμό των στρατηγικών αξόνων του επιχειρησιακού προγράμματος του Δήμου με Εκτελεστική επιτροπή. Μεγάλο βάρος δόθηκε και στη συμπλήρωση και συλλογή των Ερωτηματολογίων. Ο συνολικός αριθμός των συμπληρωμένων ερωτηματολογίων έφτασε στα 112. Μέσα από αυτά οι πολίτες επώνυμα, ιεράρχησαν τα προβλήματα και έκαναν τις προτάσεις τους (151). Παρακάτω παρουσιάζουμε αναλυτικά τα συμπεράσματα της διαδικασίας. Το υλικό είναι στη διάθεση του Δήμου για μελέτη και αξιοποίηση.

1.2. Ερωτηματολόγιο Δημόσιας Διαβούλευσης

Επιδιώκοντας τη συμμετοχή των πολιτών για τον καθορισμό του αναπτυξιακού οράματος της πόλης τους, ο Δήμος Παλλήνης κάλεσε τον κάθε πολίτη χωριστά να συνδράμει με την αποτύπωση των σκέψεων του, συμπληρώνοντας ένα ειδικό ερωτηματολόγιο το περιλαμβάνονταν ως παράρτημα σε ειδικό φυλλάδιο του Δήμου το οποίο διανεμήθηκε στους κατοίκους του Δήμου. Το φυλλάδιο αυτό (Φυλλάδιο Δημόσιας Διαβούλευσης) περιελάμβανε ένα χαιρετισμό-μήνυμα του Δημάρχου, μια παρουσίαση των κειμένων της Α΄ Φάσης του Επιχειρησιακού Προγράμματος όπως αυτά εγκρίθηκαν από το Δημοτικό Συμβούλιο Γέρακα, καθώς και το ερωτηματολόγιο που ακολουθεί.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Φύλο Άνδρας Γυναίκα Ηλικία 18-30 30-65
65- και πάνω

Περιοχή Κατοικίας (δημοτική ενότητα):

Προσωπικά Στοιχεία (προαιρετικά)

Όνοματεπώνυμο:.....
Διεύθυνση:.....
Τηλέφωνο:.....
Email:.....

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1. Ποια είναι τα δυνατά σημεία – πλεονεκτήματα του Δήμου μέσω των οποίων πιστεύετε ότι θα επιτευχθεί ο στόχος της τοπικής ανάπτυξης;

(ΚΛΙΜΑΚΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: 5= πολύ μεγάλο, 4=μεγάλο, 3=μέτριο, 2=μικρό, 1=καθόλου)

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

ΚΛΙΜΑΚΑ

Η Επέκταση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου μέσω του οποίου θα γίνει καθορισμός χρήσεων γης και θα παρέχει τη δυνατότητα λειτουργιώναστικού χαρακτήρα.

Η ωρίμανση μελετών για την εκτέλεση έργων υποδομής ανακατασκευών και συντήρησης κοινόχρηστων χώρων από πλευράς Δήμο.

Η ενίσχυση και αναβάθμιση των κοινωνικών και πολιτιστικών υποδομών, καθώς της της ψυχαγωγίας και του μαζικού αθλητισμού, μέσω παρεμβάσεων του Δήμου, αλλά και μέσω της ενθάρρυνσης του ιδιωτικού τομέα.

Η δυνατότητα για χρηματοδότηση έργων υποδομής (αναπλάσεων, ανακατασκευών και συντήρησης κοινόχρηστων χώρων) στα πλαίσια του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ 2007-2013).

Η ύπαρξη συγκριτικών πλεονεκτημάτων του Δήμου, που προκύπτουν από το φυσικό περιβάλλον, το αξιόλογο φυσικό και πολιτιστικό τοπίο, την αρχιτεκτονική και πολιτιστική κληρονομιά.

Η υλοποίηση δημοτικού αλλά και ιδιωτικών ευρυζωνικών δικτύων που προάγουν τον ανταγωνισμό, προσελκύουν της επενδύσεις επιχειρήσεων που στηρίζονται της προηγμένες τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας και αναβαθμίζουν της υποδομές της εκπαίδευσης, των κοινωνικών υπηρεσιών, της υγείας και της δημόσιας διοίκησης.

Η δυνατότητα άμεσης συμμετοχής των Δημοτών σε όλες τις λειτουργικές διαδικασίες του Δήμου.

Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε):

.....
.....
.....

Σε περίπτωση που ο χώρος δεν επαρκεί μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ξεχωριστή σελίδα και να την επισυνάψετε

2. Ποια είναι τα αδύνατα σημεία – μειονεκτήματα του Δήμου τα οποία θα πρέπει να αντιμετωπιστούν άμεσα;

(ΚΛΙΜΑΚΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: 5= πολύ μεγάλο, 4=μεγάλο, 3=μέτριο, 2=μικρό, 1=καθόλου)

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

ΚΛΙΜΑΚΑ

Η ανάγκη για πολεοδόμηση των οριοθετημένων οικισμών του Δήμου, για την εξασφάλιση

κοινόχρηστων/κοινοφελών χώρων (χώροι στάθμευσης, ελεύθεροι χώροι, χώροι πρασίνου, άθλησης, κ.λπ.)

Αυθαίρετες παρεμβάσεις ιδιωτών σε κοινόχρηστους χώρους (πεζοδρόμια, πεζόδρομοι, πλατείες κλπ).

Το υψηλό κόστος (για το Δήμο) μετατροπής των θεσμοθετημένων κοινόχρηστων-κοινοφελών χώρων σε διαμορφωμένους κοινόχρηστους και κοινοφελείς χώρους.

Καθυστέρηση των υπηρεσιών του Δήμου στην ανταπόκριση αιτημάτων

πολιτών και στη διαχείριση και συντήρηση υφιστάμενων εγκαταστάσεων και υποδομών.

Έλλειψη ανοικτών δημόσιων, οργανωμένων, ιδιαίτερα μεγάλων σε

έκταση, χώρων πρασίνου, αναψυχής και άθλησης, καθώς και προβλήματα συντήρησης των υφιστάμενων.

Μη αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων αξιόλογων περιοχών του Δήμου, που προκύπτουν από το φυσικό περιβάλλον, το αξιόλογο

φυσικό και πολιτιστικό τοπίο, την αρχιτεκτονική και πολιτιστική κληρονομιά.

Έλλειψη ιδιόκτητων κατάλληλων κτηριακών εγκαταστάσεων στις

Δημοτικές Ενότητες για τη στέγαση των Δημοτικών και Κοινωνικών Υπηρεσιών.

Αδυναμία ενίσχυσης μεγάλων έργων από τον Κρατικό προϋπολογισμό.

Μείωση των κρατικών Επιχορηγήσεων προς τον Δήμο με αποτέλεσμα την συρρίκνωση των διαθέσιμων πόρων για επενδύσεις.

Δυσλειτουργίες που προέκυψαν από την εφαρμογή του Καλλικράτη (συγχώνευση ΟΤΑ, νέες αρμοδιότητες, έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού).

Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε):

.....

Σε περίπτωση που ο χώρος δεν επαρκεί μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ξεχωριστή σελίδα και να την επισυνάψετε

3. Αξιολογήστε την προτεραιότητα που πρέπει να δώσει ο Δήμος στα παρακάτω ζητήματα:

(ΚΛΙΜΑΚΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: 5= πολύ μεγάλο, 4=μεγάλο, 3=μέτριο, 2=μικρό, 1=καθόλου)

Αποκομιδή απορριμμάτων

Καθαριότητα Κοινόχρηστων χώρων
(οδοκαθαρισμός, πλατείες)

Δημοτικός φωτισμός

Συντήρηση πράσινου

Υποδομές Παιδείας (Σχολεία, Δια βίου μάθηση	☐
Υποδομές Πρόνοιας (Βρεφονηπιακοί, ΚΑΠΗ, Κοινωνικό παντοπωλείο, κλπ)	☐
Υποδομές Αθλητισμού	☐
Υπηρεσίες εξυπηρέτησης του πολίτη (του Δήμου)	☐
Προστασία του περιβάλλοντος	☐
Ανακύκλωση – Αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών Ενέργειας	☐
Κατάσταση πεζοδρομίων	☐
Κυκλοφορικό – Στάθμευση	☐
Συγκοινωνία	☐
Ανάπτυξη ΝΕΩΝ κοινοχρήστων χώρων	☐
Συντήρηση παιδικών χαρών – πλατειών	☐
Δυνατότητες / ευκαιρίες ψυχαγωγίας	☐

Άλλο (ποιο;).....

Ο

Άλλο (ποιο;).....

4. Πώς αξιολογείτε τη συμβολή των επιλεγμένων γενικών στόχων στην επίτευξη της τοπικής ανάπτυξης και της βελτίωσης της εσωτερικής λειτουργίας του Δήμου; Σημειώστε στον κάθε πίνακα:

ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ Ε.Π. ΔΗΜΟΥ 2012-2014	ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΓΕΝΙΚΟΥ ΣΤΟΧΟΥ		
	Καθόλου σημαντικός	Σημαντικός	Ιδιαίτερα σημαντικός
ΑΞΟΝΑΣ 1: ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ – ΣΧΕΔΙΟ ΠΟΛΗΣ, ΤΟΠΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ			
Αναβάθμιση και ενδυνάμωση της τοπικής οικονομίας και απασχόλησης			
Η προώθηση του Σχεδίου πόλης.			
ΑΞΟΝΑΣ 2: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ			
Αναβάθμιση και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος			
Αναβάθμιση του δομημένου- οικιστικού περιβάλλοντος			
Βελτίωση της ποιότητας ζωής (δίκτυα υποδομών, Κοινόχρηστοι-κοινωφελείς χώροι) και της καθημερινότητας του δημότη			
Προστασία του περιβάλλοντος και διαφύλαξη της επάρκειας των περιβαλλοντικών πόρων της περιοχής			
ΑΞΟΝΑΣ 3: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΓΙΑ ΤΗΝ 1η & 3η ΗΛΙΚΙΑ			
Αναβάθμιση και ενίσχυση υπηρεσιών σε τομείς κοινωνικού χαρακτήρα			
Ενίσχυση δια βίου μάθησης			
Ενίσχυση της πολιτιστικής δραστηριότητας			
Ενίσχυση αθλητικής δραστηριότητας			
Ενίσχυση αθλητικών υποδομών			
ΑΞΟΝΑΣ 4: ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ, ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ			
Βελτίωση του επιπέδου των παρεχόμενων υπηρεσιών μέσα από την αναδιάρθρωση της οργανωτικής δομής			
Βελτίωση της οικονομικής βιωσιμότητας του Δήμου			
Επίλυση θεμάτων υπερτοπικής σημασίας			

5. Κατά την άποψή σας ποιες δράσεις θα πρέπει να συμπεριληφθούν σε κάθε άξονα σχεδιασμού του Επιχειρησιακού Προγράμματος του Δήμου για την τριετία 2012-2014;

ΑΞΟΝΑΣ 1: ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ – ΣΧΕΔΙΟ ΠΟΛΗΣ, ΤΟΠΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
ΑΞΟΝΑΣ 2: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ
ΑΞΟΝΑΣ 3: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΓΙΑ ΤΗΝ 1η & 3η ΗΛΙΚΙΑ

8

ΑΞΟΝΑΣ 4: ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ, ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Γενικές παρατηρήσεις / σχόλια

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

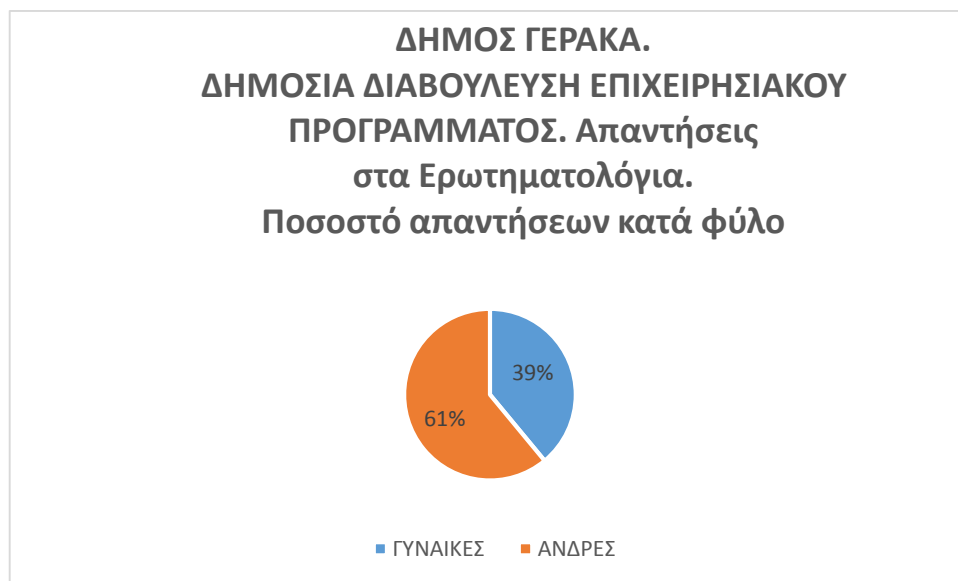
.....

⁸ Πηγή:Τμήμα Προγραμματισμού&Ανάπτυξης Δήμου Παλλήνης

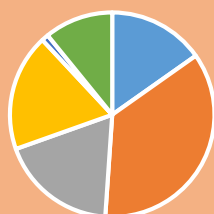
Ευχαριστούμε για τη συνεργασία σας στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου και τη συμμετοχή σας, στη διαδικασία κατάρτισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος του Δήμου για την περίοδο 2012-2014

1.3. Επεξεργασία Απαντήσεων Ερωτηματολογίου Δημόσιας Διαβούλευσης

Σύνολο απαντημένων Ερωτηματολογίων : 112

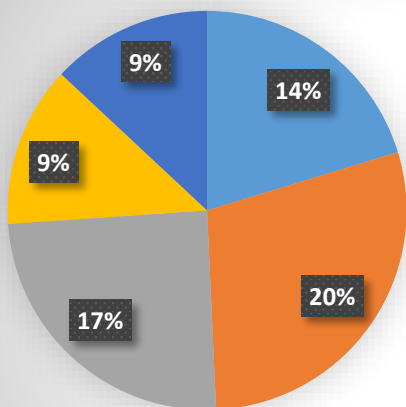
ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΑΚΑ.
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ. Απαντήσεις
στα Ερωτηματολόγια
Ποσοστό απαντήσεων κατά ηλικία

■ 25-30 ■ 31-40 ■ 41-50 ■ 51-60 ■ 61-70 ■ 71+

10

ΔΗΜΟΣ ΓΕΡΑΚΑ.
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ. Απαντήσεις στα Ερωτηματολόγια
Ποσοστό απαντήσεων κατά κατηγορία επαγγέλματος

■ Ελεύθεροι Επαγγελματίες
 ■ Δημόσιοι Υπάλληλοι
 ■ Ιδιωτικοί Υπάλληλοι
 ■ Νοικοκυρές
 ■ Συνταξιούχοι

Ιεράρχηση Στρατηγικών Στόχων & Προτάσεων – Συμπεράσματα:

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ: Βελτίωση των επιτελικών λειτουργιών του Δήμου και της εξυπηρέτησης του πολίτη					
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ				
	1	2	3	4	5
Κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού	15	35	22	23	17
Αναδιοργάνωση της λειτουργίας του Δήμου Γέρακα	19	38	25	13	17
Λειτουργία Γραφείου Ενημέρωσης και Εξυπηρέτησης Πολιτών	15	27	34	19	17
Πρώθηση διαδημοτικών συνεργασιών.	26	27	19	16	24
Εξυπηρέτηση του πολίτη και διαχείριση της καθημερινότητας	4	10	44	40	14
Οργάνωση των διαδικασιών ISO 9001:2000	25	21	19	15	32

11

Συμπέρασμα:

Οι πολίτες στον τομέα της βελτίωσης των λειτουργιών του Δήμου, με μεγάλη διαφορά θεωρούν ως πρώτης προτεραιότητας το θέμα της εξυπηρέτησής τους και της διαχείρισης της καθημερινότητας. Όλες οι άλλες λειτουργίες θα πρέπει να εξυπηρετούν τελικά αυτό το αίτημα.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ: Βελτίωση της καθημερινότητας του πολίτη					
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ				
	1	2	3	4	5
Βελτίωση οδών και πεζοδρομίων	7	8	26	60	11
Βελτίωση ασφάλειας δήμου	9	13	35	42	13
Ανάπλαση παιδικών χαρών και κοινόχρηστων χώρων	5	18	25	51	13
Βελτίωση κυκλοφορίας και στάθμευσης	10	18	31	39	14
Βελτίωση Αστικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού	12	16	28	41	15

Συμπέρασμα:

Σε αυτόν τον τομέα, η συμμετοχή των πολιτών είναι μεγάλη και το αίτημα για βελτίωση οδών και πεζοδρομίων ιεραρχείται με μεγάλη διαφορά ως το σημαντικότερο.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ: Βελτίωση του Περιβάλλοντος					
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ				
	1	2	3	4	5
<i>Επέκταση προγραμμάτων ανακύκλωσης</i>	14	16	34	38	10
<i>Βελτίωση καθαριότητας και διαχείρισης απορριμμάτων</i>	12	14	28	48	10
<i>Εξοικονόμηση ενέργειας</i>	10	19	33	37	13
<i>Αύξηση πρασίνου και κοινόχρηστων χώρων</i>	6	13	20	55	18
<i>Εφαρμογή Προγράμματος περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης</i>	12	21	34	25	20

Συμπέρασμα:

Η αύξηση του πρασίνου και των κοινόχρηστων χώρων αποτελούν την πρώτη προτεραιότητα των πολιτών στον τομέα της βελτίωσης του περιβάλλοντος. Εάν όμως αθροίσουμε τις 2 πρώτες στήλες, η βελτίωση της καθαριότητας έρχεται πρώτη, με ταυτόχρονη μεγάλη συμμετοχή των ερωτηθέντων.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ: Βελτίωση των υπηρεσιών παιδείας και πολιτισμού					
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ				
	1	2	3	4	5
<i>Βελτίωση Ποιότητας στην εκπαίδευση</i>	3	15	29	45	20
<i>Δημιουργία νέων σχολικών μονάδων και αναβάθμιση των παλιών</i>	7	9	20	64	12
<i>Συμβουλευτική Υποστήριξη μαθητών και γονέων</i>	11	33	33	13	22
<i>Βελτίωση Πολιτιστικών Προγραμμάτων-Εκδηλώσεων</i>	18	31	28	13	22
<i>Λειτουργία προγραμμάτων τέχνης και δημιουργικής απασχόλησης</i>	18	27	38	10	19
<i>Δημιουργία Δημοτικής Βιβλιοθήκης</i>	20	20	31	22	19

Συμπέρασμα:

Η δημιουργία νέων σχολικών μονάδων και η βελτίωση των παλιών αξιολογείται με μεγάλη διαφορά σαν την πρώτη προτεραιότητα στον τομέα της παιδείας.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ: Βελτίωση των υπηρεσιών αθλητισμού και νεολαίας					
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ				
	1	2	3	4	5
<i>Βελτίωση Αθλητικών Εγκαταστάσεων και δημιουργία νέων</i>	9	26	40	26	11
<i>Ανάπτυξη προγραμμάτων αθλητισμού</i>	7	23	48	16	18
<i>Ανάπτυξη Κέντρων πληροφόρησης νέων</i>	13	21	41	15	22
<i>Αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου νεολαίας</i>	11	15	37	28	21
<i>Νεανική Επιχειρηματικότητα – Πρωτοβουλίες Νέων</i>	8	26	41	18	19

13

Συμπέρασμα:

Υπάρχει μια ισορροπία στην αξιολόγηση των υπηρεσιών αθλητισμού. Ίσως να έχει να κάνει με την παροχή ήδη αρκετών και ποιοτικών υπηρεσιών, από τις οποίες οι πολίτες είναι ευχαριστημένοι.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ: Προώθηση κοινωνικής συνοχής και δημόσιας υγείας					
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ				
	1	2	3	4	5
<i>Λειτουργία Κ.Α.Π.Η.</i>	6	20	32	46	8
<i>Εφαρμογή προγραμμάτων προληπτικής ιατρικής - Επέκταση Προγράμματος παροχής πρωτοβάθμιας ιατρικής φροντίδας- Αναβάθμιση του Δημοτικού Ιατρείου</i>	5	11	26	59	11
<i>Στήριξη Α.Μ.Ε.Α. και ευπαθών κοινωνικών ομάδων</i>	4	13	42	39	14
<i>Ανάπτυξη Δομών Φροντίδας Ηλικιωμένων</i>	10	10	32	43	17

Συμπέρασμα:

Υπάρχει ένα αυξημένο ενδιαφέρον για τον τομέα αυτό και όλες οι προτάσεις αξιολογούνται υψηλά. Αυτό πιθανόν να συσχετίζεται και με την ηλικιακή ομάδα που κυριαρχεί στις απαντήσεις, αλλά σίγουρα δείχνουν και την ανάγκη για άμεση βελτίωση των υποδομών.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ: Ενίσχυση της Τοπικής Επιχειρηματικότητας και απασχόλησης					
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ				
	1	2	3	4	5
Λειτουργία γραφείου Προώθησης στην απασχόληση	14	11	36	34	17
Συντονισμένη λειτουργία δομών κατάρτισης, δια βίου μάθησης και προώθησης της απασχόλησης .	19	14	45	13	21
Ίδρυση γραφείου για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στο Δήμο	20	23	40	9	20

Συμπέρασμα:

Στο τομέα αυτό η συμμετοχή και η αξιολόγηση είναι χαμηλή. Πιθανόν να έχει να κάνει και με τις αρμοδιότητες των ΟΤΑ.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ: Δημοκρατική συμμετοχή και διαφάνεια					
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ				
	1	2	3	4	5
Συμμετοχή πολιτών και στελεχών στις αποφάσεις και δράσεις του Δήμου	11	14	31	42	14
Επιχειρησιακός Προγραμματισμός	11	29	39	10	23
Συμμετοχικός Προϋπολογισμός / Τεχνικό Πρόγραμμα	12	26	37	14	23

Συμπέρασμα:

Στο τομέα αυτό η συμμετοχή και η αξιολόγηση είναι χαμηλή. Πιθανόν να έχει να κάνει με τη γενικότερη αποστασιοποίηση των πολιτών από τα κοινά, ταυτόχρονα όμως αναδεικνύει και το αίτημα της κοινωνίας για συμμετοχή στις αποφάσεις.¹⁴

¹⁴ Πηγή: Τμήμα Προγραμματισμού & Ανάπτυξης Δήμου Παλλήνης

1.4. Γενικά Συμπεράσματα Επεξεργασίας Ερωτηματολογίου Δημόσιας Διαβούλευσης

Το ερωτηματολόγιο στο μεγαλύτερο μέρος του έθετε συγκεκριμένα προβλήματα ανά τομέα και ζητούσε από τους πολίτες την αξιολόγησή τους. Τα στοιχεία και τα συμπεράσματα είναι αυτά που προηγήθηκαν. Στο τελευταίο μέρος του, το ερωτηματολόγιο έδινε την ευκαιρία στον κάθε πολίτη να γράψει όποιο πρόβλημα θεωρούσε σημαντικό για την περιοχή, να το αξιολογήσει και να κάνει και τις προτάσεις του. Πολλές φορές προβλήματα και προτάσεις ταυτίζονταν ή σε άλλες περιπτώσεις ότι αναφερόταν στα προβλήματα θεωρούνταν αυτονόητα και ως πρόταση και δεν γραφόταν και εκεί. Για τον λόγο αυτό το θεωρούμε ενιαίο το πεδίο και το σχολιάζουμε ανάλογα.

Τα 6 πρώτα σε αξιολόγηση προβλήματα που κατέγραψαν οι πολίτες είναι τα εξής:

1. Αποχέτευση
2. Δημιουργία σχολικών μονάδων
3. Βελτίωση και αύξηση κοινοχρήστων χώρων
4. Καθαριότητα
5. Έλλειψη χώρων πρασίνου
6. Δημοτική συγκοινωνία

Από αυτά η αποχέτευση εμφανίζεται σχεδόν διπλάσιες φορές από το αμέσως επόμενο πρόβλημα, που είναι η δημιουργία σχολικών μονάδων που και αυτό, απέχει σημαντικά από τα επόμενα. Είναι φανερό πως οι κάτοικοι της Παλλήνης θεωρούν σαν το σημαντικότερο πρόβλημα της περιοχής την έλλειψη αποχέτευσης.

Η καταγραφή προβλημάτων και προτάσεων φτάνει συνολικά τον αριθμό 151. Στον παρακάτω πίνακα αναφέρονται οι προτάσεις και συχνότητα με την οποία εμφανίστηκαν:¹⁵

¹⁵ Πηγή: Τμήμα Προγραμματισμού & Ανάπτυξης Δήμου Παλλήνης

1.	Αποχέτευση	52
2.	Δημιουργία σχολικών μονάδων, συντήρηση υπαρχόντων	26
3.	Καθαριότητα - καθαρισμός (ιδιαίτερα οικοπέδων που ανήκουν στο Δήμο)	17
4.	Βελτίωση και αύξηση κοινόχρηστων χώρων	17
5.	Έλλειψη χώρων πράσινου	17
6.	Δρόμοι (κακή κατάσταση οδοστρώματος)	14
7.	Δημοτική συγκοινωνία (επέκταση)	14
8.	Αγωγοί ομβρίων υδάτων	13
9.	Δεν υπάρχει αστυνόμευση	11
10.	Δεν υπάρχουν πεζοδρόμα στους δρόμους	11
11.	Αθλητικές εγκαταστάσεις σε όλες τις περιοχές του Δήμου	11
12.	Επέκταση Δημόσιας Συγκοινωνίας (ΕΘΕΛ)	11
13.	Καλύτερος φωτισμός δρόμων	9
14.	Να γίνει παιδικός σταθμός	8
15.	Δημιουργία ΚΑΠΗ	7
16.	Επισκευή φύλαξη και γενικά αναβάθμιση παιδικών χαρών.	7
17.	Πάρκο	6
18.	Καλύτερη πίεση στο νερό το καλοκαίρι	6
19.	Να καθαρίζονται από τους ιδιοκτήτες τα οικόπεδα για αποφυγή πυρκαγιών	6
20.	Έλλειψής εφαρμογή ανακύκλωσης, χωρίς σωστή μελέτη ή τοποθέτηση κάδων	6
21.	Ενημέρωση πολιτών για δραστηριότητες του Δήμου με έντυπο υλικό, συγκεντρώσεις κλπ	6
22.	Ανεπαρκής ρύθμιση κυκλοφορίας - Σήμανση	6
23.	Συχνότερη αποκομδή απορριμμάτων	5
24.	Δρομολόγηση νέας λεωφορειακής γραμμής που να συνδέει τη γειτονιά Δέσης με το κέντρο και τα σχολεία	5
25.	Διαφύλαξη του Πεντελικού από όλους τους δημότες και το Δήμο για να γίνει ένας πνεύμονας πράσινου για όλη την περιοχή	5
26.	Να γίνει βρεφονηπιακός σταθμός	6
27.	Δενδροφυτεύσεις	4
28.	Ασφαλτόστρωση, επούλωση λάκκων κ.α	4
29.	Βελτίωση οδικού δικτύου	4

16

30.	Δεν γίνεται σωστή μελέτη των σημείων συλλογής των απορριμμάτων σε κάθε περιοχή – δρόμο	4
31.	Θέλουμε φυσικό αέριο	3
32.	Παιδικοί σταθμοί	3
33.	Πολιτιστικές δραστηριότητες	3
34.	Κομποστοποίηση	3
35.	Υδροδότηση και ηλεκτροδότηση των κατοικιών που βρίσκονται εκτός σχεδίου πόλης	3
36.	Ανάπτυξη πυροσβεστικών κρουσών	3
37.	Περισσότεροι έλεγχοι στο νερό	2
38.	Τα ανακυκλώσιμα υλικά να χωρίζονται στους κάδους και να έχει κάποιο κέρδος ο Δήμος	2
39.	Να δημιουργηθούν Δημοτικές Επιχειρήσεις όπως αναψυκτήρια που εκτός των εσόδων για το Δήμο θα έχουν και απασχόληση οι νέοι μας	2
40.	Απομάκρυνση των εγκαταλελειμμένων αυτοκινήτων από τους δρόμους	2
41.	Ιατρικό Κέντρο	2
42.	Πεζόδρομοι	2
43.	Έλλειψη ενημέρωσης σε θέματα περιβάλλοντος	2
44.	Προγράμματα ενημέρωσης στα σχολεία σε θέματα περιβάλλοντος, υγείας κτλ	2
45.	Μηχανισμό εκμετάλλευσης των υπόγειων υδάτων που ρίχνουμε άναρχα στους δρόμους	2
46.	Συνεργασία με γειτονικούς Δήμους για το πρόβλημα των αδέσποτων σκύλων	2
47.	Καλύτερη εξυπηρέτηση δημοτών	2
48.	Μεταφορά μαθητών με δημοτική συγκοινωνία (Δέση)	2
49.	Πρόβλημα στάθμευσης στο κέντρο	2
50.	Καλύτερη λειτουργία ιατρείου	2
51.	Κυκλοφοριακές παρεμβάσεις: Μονοδρόμηση και διαπλάτυνση των πεζοδρομίων πολλών οδών του Δήμου, δημιουργία δικτύου πεζοδρόμων και δρόμων ήπιας κυκλοφορίας με οριοθετημένους χώρους στάθμευσης σε χώρους κοντά σε σχολεία και αθλητικές εγκαταστάσεις	2
52.	Μετατροπή του μικρού αθλητικού χώρου (μπασκέτα) της οδού Κριεζή σε πλατεία ή χώρο πράσινου, επειδή το παιχνίδι και η συγκέντρωση νεαρών ατόμων δημιουργούν ενοχλήσεις και προβλήματα στους περιούκους	2
53.	Άμεσο σκέπασμα των δύο ρεμάτων (Παναγίτσας, Ανθούσας) σε όλο τους το μήκος και δημιουργία πρασίνου	2

54.	Άμεση εκτέλεση αντιπλημμυρικών έργων στους δρόμους	2
55.	Ανάδειξη της παιδικής χαράς στη γειτονιά Δέσης με τη δημιουργία ενός γηπέδου ποδοσφαίρου 5Χ5 καθώς και δενδροφύτευση του περιβάλλοντα χώρου	1
56.	Πλατεία: να γίνει σχεδιασμός και να δενδροφτευτεί	1
57.	Πιο φθινό νερό για να έχουμε πράσινο	1
58.	Λεωφορειακές γραμμές προς μετρό και αφετηρίες (Εθνική Άμυνα)	1
59.	Αγωγός ομβρίων υδάτων στην οδό Βουτυρά	1
60.	Παιδική χαρά στην οδό Βουτυρά	1
61.	Σχολική μονάδα στην περιοχή Μπαλάνα	1
62.	Διαμόρφωση οδοστρώματος οδού Ευρυτανίας, ώστε να εξασφαλιστεί η ασφαλής κίνηση των πεζών και να αποφεύγεται η υπερβολική ταχύτητα	1
63.	Μονοδρόμηση της οδού Ευρυτανίας στο τμήμα πλατείας – Μαραθώνος διότι τις ώρες αιχμής δεν μπορούν να κινηθούν με ασφάλεια οι πεζοί αλλά και ούτε μπορούμε να μπούμε και να βγούμε από τα σπίτια μας	1
64.	Διάνοιξη και άλλων κόμβων εισόδου – εξόδου από τον Γέρακα στη Μαραθώνος για αποσυμφόρηση των ήδη βεβαρημένων δρόμων (Ευρυτανίας – Έβρου)	1
65.	Επανατοποθέτηση κάδων στη Δέση	1
66.	Ανακύκλωση	1
67.	Μία με δύο φορές το χρόνο οι κάτοικοι του Γέρακα να καλούνται με προσωπική εργασία να καθαρίζουν τις γειτονιές τους εθελοντικά	1
68.	Να μην φυτεύονται δένδρα στα πεζοδρόμια ούτε να παρκάρουν αυτοκίνητα	1
69.	Να ελέγχεται αυστηρά η τήρηση του συντελεστή δόμησης και γενικά οι δραστηριότητες των εργαλάβων οικοδομής	1
70.	Να γίνουν 2 και όχι 1 Δημοτικά Ιατρεία	1
71.	Σχολικό λεωφορείο για τα παιδιά της Μπαλάνας	1
72.	Συχνότερη αποκομιδή κάδων ανακύκλωσης	1
73.	Επανάληψη συναντήσεων όπως αυτή της 7ης Απριλίου	1
74.	Δανειστική βιβλιοθήκη	1
75.	Αίθουσα για θεατρικές – μουσικές εκδηλώσεις	1
76.	Κινήσεις -προσπάθειες για ΟΤΕ, εφορεία, Αστυνομικά τμήματα, ΔΕΗ (Δέση)	1
77.	Διάφορες εκδηλώσεις για γνωριμία και σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των	1

78.	Πεζογέφυρα στη Μαραθώνος	1
79.	Καταστήματα	1
80.	Πρόστιμα στους ζωόφιλους που βγάζουν τα ζώα τους και ρυπαίνουν δρόμους και πεζοδρόμια	1
81.	Δημιουργία Κέντρου Υγείας στο Γέρακα	1
82.	Δεν υπάρχει μελέτη εφαρμογής προγράμματος κοινωνικής εργασίας	1
83.	Δεν έχει γίνει σωστή μελέτη – εφαρμογή του κόστους των δημοτών για την χρήση αθλητικών εγκαταστάσεων – κέντρων της πόλης μας	1
84.	Ποδηλατοδρόμοι	1
85.	Κάλυψη Αττικής Οδού	1
86.	Πρόχειρος σχεδιασμός έργων με αποτέλεσμα διαρκή προβλήματα στους δρόμους	1
87.	Έλλειψη κοινωνικών – φιλανθρωπικών προγραμμάτων	1
88.	Μέτρα εξοικονόμησης ενέργειας στα δημόσια κτίρια	1
89.	Καλύτερος σχεδιασμός έργων (επέκταση δικτύων πριν την επέκταση δόμησης)	1
90.	Υποστήριξη ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων	1
91.	Οικόπεδα που έχει πάρει ο Δήμος στην οδό Γαβριάς (12 χρόνια)	1
92.	Έλλειψη Γραφείου Απασχόλησης	1
93.	Να αντικατασταθούν οι λαμπτήρες του Δήμου με οικονομικού	1
94.	Να απομακρυνθούν τα σχολεία από τους πυλώνες της ΔΕΗ	1
95.	Βελτίωση αστικού – πολεοδομικού σχεδιασμού - Ρυμοτομία	1
96.	Εκκαθάριση και διαμόρφωση ρέματος στη Δέση.	1
97.	Κατασκευή παγοδρομίου	1
98.	Απαράδεκτο η κεντρική πλατεία του Γέρακα να είναι γεμάτη σκουπίδια και χωρίς πράσινο με μόνη ύπαρξη των καφετεριών. Απαραίτητη η δημιουργία πεζόδρομου.	1
99.	Μεγαλύτερη συνεργασία με πολιτιστικούς συλλόγους που έχουν αποδείξει ότι μπορούν να προσφέρουν	1
100.	Χρήση των εγκαταστάσεων του Δήμου με μικρότερο κόστος π.χ. κινηματογράφος	1
101.	Δράσεις μεταξύ των σχολείων. Π.χ. μία μέρα τα σχολεία του Γέρακα να παρουσιάσουν ένα πρόγραμμα με μουσική, μία άλλη μέρα έκθεση ζωγραφικής κτλ. Με τον τρόπο αυτό αναπτύσσεται μία άμυλα μεταξύ των σχολείων	1
102.	Επιβράβευση δασκάλων – καθηγητών – ομάδων μαθητών που ανέλαβαν ένα πρόγραμμα και έκαναν καλή δουλειά σε αυτό.	1

103.	Κυκλοφοριακή παρέμβαση με κυκλικό διάζωμα στις οδούς Κεφαλληνίας – Εθν. Αντιστάσεως	1
104.	Οι κάδοι σκουπιδιών να τοποθετούνται σε δημοτικούς χώρους επί των πεζοδρομίων σε εσοχές	1
105.	Στο διάζωμα των οδών Εθν. Αντιστάσεως και Γέρακα να τοποθετηθεί ένα επιπλέον τούβλο ώστε το χώμα να μη πέφτει στο δρόμο.	1
106.	Αξιοποίηση των δημοτικών χώρων πάρκινγκ στην περιοχή του Σταυρού, με συνύπαρξη πράσινου	1
107.	Θα πρέπει να γίνει κάποιο σημαντικό έργο. (Επί εποχής Παπαδογωργάκη σε κάθε τετραετία υπήρχε)	1
108.	Να αξιοποιηθεί ο χώρος πάνω από το 1ο Λύκειο με πράσινο, παιδική χαρά, μπάσκετ	1
109.	Σε πολλούς δρόμους υπάρχουν στο μέσον της οδού κολόνες της ΔΕΗ (πολύ επικίνδυνο)	1
110.	Εκμετάλλευση χώρου ΕΡΤ (πρώην Κεραία)	1
111.	Βελτίωση εξυπηρέτησης από το Δήμο σε περιπτώσεις κακοκαιρίας (π.χ. χιόνια)	1
112.	Δημιουργία θέσεων αγκύρωσης κάδων	1
113.	Συνεργασία με Δήμους και Κοινότητες για θέματα πυρασφάλειας – οδικής κυκλοφορίας- απορριμμάτων – υγείας – βιολογικού καθαρισμού	1
114.	Βελτίωση ποιότητας νερού (πολλά άλατα)	1
115.	Δωρεάν περιθάλψη για τους οικονομικά ασθενείς και τους ανασφάλιστους	1
116.	Παροχή ασυρμάτου internet στους δημότες	1
117.	Εκστρατεία ενημέρωσης για τα δικαιώματα των πεζών και προστασίας των πεζοδρομίων από την παράνομη στάθμευση σε συνδυασμό με εμπλουτισμό της σήμανσης του ΚΟΚ	1
118.	Ανάπτυξη και βελτίωση της βασικής λεωφόρου Κλεισθένους έτσι ώστε να γίνει περισσότερο φιλική προς τους πεζούς και οι χρήσεις των καταστημάτων να μην είναι κατά συντριπτική πλειοψηφία συνεργεία και οικοδομικά υλικά. Γιατί όχι και δεντροφύτευση της.	1
119.	Ο Δήμος θα πρέπει να κάνει μετρήσεις σε συνεργασία με το Δημόκριτο και να μας ενημερώσει για το ποσοστό της ακτινοβολίας κάτω από τους πυλώνες, αν είναι σύμφωνο με τα διεθνή standards	1
120.	Τοποθέτηση πίνακα ενημέρωσης πολιτών σε κεντρικό σημείο στη Δέση για ανακοινώσεις, καθότι δεν είναι δυνατό οι περισσότεροι κάτοικοι να μην πληροφορούνται ούτε τα στοιχειώδη	1
121.	Να γίνει κυκλοφοριακή μελέτη	1
122.	Να βελτιωθεί το χωροταξικό (νεκροταφείο πράσινο)	1
123.	Αποχαρκτηρισμός του χώρου που εφάπτεται στην παιδική χαρά της οδού Μακρυγιάννη από χώρο εξετάσεων οδηγών φορητών, λεωφορείου, συρόμενων και μεταφορά του χώρου σε λιγότερο πυκνοκατοικημένη περιοχή, όπως οι δημοτικές εκτάσεις πλησίον της Αττικής Οδού.	1
124.	Δημιουργία χώρου αναψυχής στην αρχή της Μακρυγιάννη, όπου είναι δημοτικός χώρος	1
125.	«Στένεμα» της οδού Μιαούλη (Δημοτικό, Νηπιαγωγείο, φροντιστήρια, εμπορικά μαγαζιά και μεγάλες ταχύτητες αυτοκινήτων)	1
126.	Τεθλασμένα, φαρδιά πεζοδρόμια που εμποδίζουν τις μεγάλες ταχύτητες και ταυτόχρονα δημιουργούν θέσεις στάθμευσης και πρασίνου με κάγκελα για να μη παρκάρουν τα αυτοκίνητα πάνω στα πεζοδρόμια.	1
127.	Κυκλοφοριακό – όχληση από διερχόμενα αυτοκίνητα επί της οδού Εθνικής Αντιστάσεως (υπερβολική ταχύτητα, κόντρες και δοκιμές, επικινδυνότητα λόγω τροχαίων κλπ.)	1
128.	Προσβασιμότητα πεζοδρομίων επί της οδού Εθνικής Αντιστάσεως και της νησίδας αυτής	1
129.	Έλλειψη κοινόχρηστων χώρων στην περιοχή της οδού Εθνικής Αντιστάσεως	1
130.	Έλλειψη χώρων στάθμευσης λόγω κατάληψής τους, από λειτουργούντες εταιρείες	1
131.	Στροφή που πρέπει να γίνει στην ουσία των τεχνικών έργων σε μια κατεύθυνση πιο πράσινη. Π.χ. πεζοδρομήσεις με κυβόλιθους, οδοί ήπιας κυκλοφορίας, κυκλικές νησίδες που περιορίζουν την όχληση από τα αυτοκίνητα, χρησιμοποίηση υλικών φιλικών στο περιβάλλον για τους κοινόχρηστους χώρους και όχι μπετόν και πλακών πεζοδρομίου κλπ. Τεχνικά έργα με προδιαγραφές ΕΕ ακόμη και αν είναι χρηματοδοτούμενο με ιδίους πόρους. ΣΗΜ: Τα εν λόγω έργα χρηματοδοτούνται από το ΕΣΠΑ.	1

20

	Μελέτες αναβάθμισης της ποιότητας ζωής ειδικά σε βεβαρημένες περιοχές (ανατροπή υφιστάμενης κατάστασης ακόμη και στις χρήσεις γης ή και στην υπάρχουσα εφαρμογή της κυκλοφοριακής μελέτης)	
132.	ΣΗΜ: Τα εν λόγω έργα χρηματοδοτούνται από το ΕΣΠΑ.	
133.	Τοπικά δημοψηφίσματα κατόπιν διαβούλευσης για τα τεχνικά έργα σε ότι αφορά την λειτουργικότητα, αισθητική και την σχέση τους με το περιβάλλον.	1
134.	Δημιουργία δημοτικού δικτύου διαχείρισης υδάτων (γεωτρήσεις – πηγών) για χρήση ποτίσματος σε κοινόχρηστους χώρους και μελλοντικά σε ιδιωτικούς.	1
135.	Δημιουργία μη ενεργοβόρου Πράσινου χωρίς χλοοτάπητες και άνευ φυτών που χρειάζονται συχνό πότισμα – επιστροφή στη χλωρίδα του τόπου (ελιές, αμπέλια, συκιές, αμυγδαλιές, βότανα και άλλοι θάμνοι κλπ.)	1
136.	Καμία χρήση μπετόν στις επιφάνειες του κοινόχρηστου πράσινου	1
137.	Υπογειοποίηση όλων των εναέριων καλωδίων πάσης φύσεως	1
138.	Αλλαγή της μεθόδου αποκομιδής απορριμμάτων με κατάργηση των σημερινών κάδων σε βάθος χρόνου. Πρόβλεψη των νέων μεθόδων στις περιοχές υπό ένταξη στο σχέδιο πόλεως.	
139.	ΣΗΜ: Τα εν λόγω έργα χρηματοδοτούνται από το ΕΣΠΑ.	1
139.	Να διαμορφωθεί η πλατεία του Γέρακα σαν της Αγίας Παρασκευής	1
140.	Να γίνουν πλατείες και δενδροφύτευση στην Θεοτοκοπούλου διότι όλα τα φορτηγά αδειάζουν μπάζα και η Μπαλάνα υποβαθμίζεται συνεχώς	1
141.	Δημοτικό Ιατρείο στην Μπαλάνα για να μην πηγαίνουν οι κάτοικοι στα Γλυκά Νερά	1
142.	Να καθαρίζονται τα υπάρχοντα φρεάτια διότι δεν έχουν καθαριστεί ποτέ από το Δήμο και τα καθαρίζουμε εμείς	1
143.	Να περνάει σκούπα τακτικά όχι σπάνια	1
144.	Να μπει μια τάξη στις ταμπέλες και στις διαφημιστικές πινακίδες σε κεντρικούς δρόμους π.χ. Κλεισθένους. Το θέαμα είναι αποκρουστικό	1
145.	Επιβολή ουσιαστικών προστίμων σε όσους αυθαιρετούν. Στην Ελλάδα οι νόμοι υπάρχουν αλλά δεν εφαρμόζονται	1
146.	Παρεμβάσεις στο κέντρο Παλλήνης	1
147.		

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπερασματικά, προκύπτει ότι ο Δήμος Παλλήνης όντας εντός ενός ευρύτερου χωροταξικού πλαισίου στο οποίο διαδραματίζονται συνεχείς αλλαγές, δεν μπορεί παρα να γίνει δέκτης και μέτοχος αυτών. Είναι σημαντικό, προτού οι αλλαγές αυτές επηρεάσουν το Δήμο ανεξέλεκτα και κυρίως όχι προς την επιθυμητή αναπτυξιακή διαδικασία, να υπάρξει κατάλληλος πολεοδομικός σχεδιασμός, ο οποίος θα αφήνει τα περιθώρια αποδοχής, των επιθυμητών αναπτυξιακών αλλαγών, που προέρχονται από το ευρύτερο χώρο αλλά παράλληλα, δεν θα διακυβεύει ένα μέλλον βιώσιμο.

Συμπερασματικά λοιπόν η ποιότητα ζωής προκύπτει από την αναπτυξιακή, παραγωγική και οικονομική δραστηριότητα σε μια περιοχή, σε συνδυασμό με το υπάρχον φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Η ταχύτατη οικιστική ανάπτυξη και η έντονη τάση αστικοποίησης, συρρικνώνουν τη γεωργική γη, το πράσινο και το ζωτικό ελεύθερο χώρο γύρω από τους τόπους ανάπτυξης που είναι απαραίτητος για τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας. Η εισροή νέων κατοίκων και η υπό προϋποθέσεις ένταξή τους στο κοινωνικό ιστό μπορεί να συμβάλει στην αναπτυξιακή δυναμική του Δήμου. Η δημιουργία νέων επιχειρήσεων στη βάση κανόνων υγιούς ανταγωνισμού, με σεβασμό στο περιβάλλον και την οικιστική φυσιογνωμία της πόλης, δημιουργεί και εξασφαλίζει θέσεις εργασίας, άρα γίνεται πόλος συσπείρωσης κατοίκων. Η ανάπτυξη δικτύων επιχειρήσεων, η υποστήριξη της τοπικής επιχειρηματικότητας, η υποστήριξη μικρών επιχειρήσεων που βρίσκονται σε φάση εκκίνησης, η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών είναι μερικές μόνο από τις δυνατότητες που αν μεταφραστούν σε μέτρα και δράσεις θα ενισχύσουν την τοπική οικονομία και απασχόληση.

Το σημαντικότερο πρόβλημα της περιοχής, είναι η παντελής απουσία αποχετευτικού δικτύου και επεξεργασίας των λυμάτων σε ΚΕΛ για το ήμισυ της εντός σχεδίου περιοχής σε μια πόλη με γοργά αυξανόμενο πληθυσμό, ο οποίος εξυπηρετείται από περισσότερο ή λιγότερο στεγανούς βόθρους και βυτιοφόρα. Τα λύματα διαφεύγουν ρυπαίνοντας τον υδροφόρο ορίζοντα και το έδαφος, απειλώντας το περιβάλλον, τη δημόσια υγεία και την ποιότητα ζωής, ενώ το συνεπαγόμενο κόστος και όχληση υποβαθμίζουν την ελκυστικότητα της ευρύτερης περιοχής. Το πρόβλημα αφορά σ ολόκληρη την περιοχή των Μεσογείων, καθώς οι προτεινόμενες λύσεις είναι κεντρικές ενώ προσκρούουν στη δυσκολία εύρεσης αποδέκτη των επεξεργασμένων λυμάτων, σε γειτονικό Δήμο, καθώς ο Δήμος δεν έχει πρόσβαση στη θάλασσα. Οι πολιτικές και το θεσμικό πλαίσιο (ΕΕ, ΥΠΕΧΩΔΕ, ΥΠΕΣΔΔΑ, ΕΥΔΑΠ), όπως εκφράζονται μέσω των σχετικών Νόμων, οδηγιών και χρηματοδοτήσεων αλλά και των προτεραιοτήτων σε περιφερειακό επίπεδο (ΠΕΠ), προωθούν την κατασκευή δικτύων αποχέτευσης και την επεξεργασία των λυμάτων σε ΚΕΛ. Η απειλή προστίμων από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο παρέχει στον Δήμο ένα αποτελεσματικό μέσο πίεσης έναντι της κεντρικής διοίκησης για την εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου. Έχει περατωθεί η σχεδιαστική μελέτη των έργων αποχέτευσης όμβριων ολόκληρου του Δήμου. Ο Δήμος έχει πρόσβαση στο ΧΥΤΑ Φυλής, οπότε δεν αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα διάθεσης των αποβλήτων του. Ωστόσο, η απόσταση από το ΧΥΤΑ είναι μεγάλη, αυξάνοντας το κόστος του συστήματος αποκομιδής. Είναι μέλος του ΕΣΔΚΝΑ, οπότε έχει δικαίωμα χρήσης του ΧΥΤΑ και των άλλων εγκαταστάσεων του Συνδέσμου, ο οποίος αναλαμβάνει και την ευθύνη συμμόρφωσης με τη νομική επιταγή εκτροπής του βιοαποδομήσιμου κλάσματος. Στο σύντομο χρονικό διάστημα λειτουργίας του προγράμματος ανακύκλωσης παρατηρήθηκε μεγάλη αύξηση της συμμετοχής.

Οι ανάγκες της περιοχής πλέον για υποδομές κοινωφελούς χαρακτήρα, καθώς και για τη δημιουργία κοινόχρηστων χώρων είναι σημαντικά αυξημένες.

Οι ανάγκες σε χώρους πρασίνου είναι ελλιπείς στην περιοχή, ενώ οι χώροι αναψυχής δεν επαρκούν εφόσον με την ραγδαία αύξηση του πληθυσμού λόγω μεγάλης ανοικοδόμησης δεν καλύπτονται οι ανάγκες τους. Επίσης το οδικό και κυκλοφοριακό δίκτυο χρειάζεται αισθητή βελτίωση σε επίπεδο σήμανσης, φωτισμού, ποιότητας οδοστρώματος και δημιουργία δημοτικών παρκινγκ, εφόσον η διέλευση μεγάλου όγκου τροχοφόρων επιβαρύνει το ήδη υπάρχον δίκτυο μειώνοντας το επίπεδο εξυπηρέτησης και ασφάλειας των πολιτών.

Αρκετές και σημαντικές δημόσιες υπηρεσίες δεν υπάρχουν στο Δήμο Παλλήνης γεγονός που δυσκολεύει σημαντικά την επαφή του κράτους με τον πολίτη. Δεν καλύπτονται επαρκώς οι ανάγκες του πολίτη διότι ενώ υπάρχει πληθώρα super markets λείπουν εμπορικά καταστήματα όλων των ειδών με αποτέλεσμα οι κάτοικοι της περιοχής να μεταναστεύουν σε όμορους Δήμους προκειμένου να καλύψουν τις αγοραστικές τους ανάγκες σε ποικίλα είδη που λείπουν από την περιοχή.

Στον τομέα της υγείας οι δημότες και οι κάτοικοι της περιοχής αδυνατούν να καλύψουν τις βασικές ανάγκες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης μόνο το Δημοτικό Ιατρείο που και αυτό δεν λειτουργεί συστηματικά. Οι αθλητικές εγκαταστάσεις στην περιοχή χρειάζονται σημαντική βελτίωση, συντήρηση και αναβάθμιση, ενώ επιπλέον υπάρχουν πολλές ελλείψεις σε εγκαταστάσεις που θεωρούνται απαραίτητες σε μια αναπτυσσόμενη περιοχή και υπάρχει μεγάλη ζήτηση από τον τοπικό πληθυσμό για αυτές. Οι ανάγκες σε εκπαίδευση μετά την ραγδαία αύξηση του πληθυσμού δεν καλύπτονται επαρκώς σήμερα σε ό,τι αφορά στην αναλογία πληθυσμός-αναγκαίες υποδομές εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με τις παραπάνω συνοπτικές αναφορές, καθίσταται σαφές, ότι ο Δήμος Παλλήνης χαρακτηρίζεται από αρκετές και σημαντικές ελλείψεις. Προφανώς αυτό συνέβη, διότι η περιοχή βρέθηκε στη δίνη των εξελίξεων που αφορούσαν το σύνολο της ευρύτερης περιοχής της πρωτεύουσας και από μια μικρός Δήμος κλήθηκε να αντιμετωπίσει εντός ολίγων χρόνων τις ανάγκες και τα προβλήματα ενός πολλαπλάσιου σε πληθυσμό Δήμου. Πρέπει λοιπόν να αναζητηθεί, αφ' ενός η ισόρροπη ανάπτυξη των υποδομών και των άλλων υποστηρικτικών λειτουργιών στα πλαίσια του δήμου και αφ' ετέρου μια μακροπρόθεσμη αναπτυξιακή στρατηγική, σύμφωνα με τις προβλέψεις για σημαντική αύξηση του πληθυσμού τα επόμενα χρόνια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΓΙΑΟΥΤΖΗ Μαρία & ΣΤΡΑΤΗΓΕΑ Αναστασία, «Χωροταξικός Σχεδιασμός. Θεωρία και Πράξη», Αθήνα, εκδ. ΚΡΙΤΙΚΗ, 2011, σελ.19-31.
- ΓΟΣΠΟΝΔΙΚΗ Ασπα, «Μεταβιομηχανική Πόλη: Νέες Οικονομίες, Χωρικοί Μετασχηματισμοί και Νέα Τοπία», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2007, Τόμος 06, Τεύχος 01, σελ. 100-145
- ΔΕΛΛΑΔΕΤΣΙΜΑΣ Παύλος, «Η έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης, ο Σχεδιασμός του Χώρου και η Περίπτωση της Ελλάδας», στο : «Τόπος» (Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών), Αθήνα 1997 (12), σελ. 31-53.
- Δήμος Παλλήνης, "Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014", Γέρακας, Δήμος Παλλήνης, Σεπτέμβριος 2011
- Δήμος Παλλήνης, "Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Παλλήνης 2012-2014 - Β' Φάση : Στρατηγικός Σχεδιασμός", Γέρακας, Δήμος Παλλήνης, Δεκέμβριος 2011
- Δήμος Παλλήνης - Τμήμα Προγραμματισμού και Ανάπτυξης, Παροχή διαφόρων αναπτυξιακών δεδομένων του Δήμου, Γέρακας 2015
- ΛΑΛΕΝΗΣ Κωνσταντίνος, «Ο Στρατηγικός Σχεδιασμός ως Τύπος Σχεδιασμού και ως Εργαλείο Αποτελεσματικής Αστικής Διαχείρισης», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2006, Τόμος 5, Τεύχος 1, σελ. 04-37.
- ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ Ηλίας, «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Εδαφικές - Διοικητικές Δομές: Ζητήματα Χωρικής Διακυβέρνησης σε Τοπική Κλίμακα», άρθρο προσβάσιμο στον δικτυακό τόπο του Πανεπιστημίου(<http://grsa.prd.uth.gr>),στην ιστοσελίδα:http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/21_beriatos_ersagr13.pdf.
- ΠΟΖΟΥΚΙΔΟΥ Γεωργία, «Μοντέλα Χρήσεων Γης: Ανασκόπηση και Προοπτικές του Ρόλου τους στο Χωρικό Σχεδιασμό», στο Επιστημονικό Περιοδικό «Αειχώρος», Βόλος, εκδ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μάιος 2010, Τεύχος 13, σελ. 118-141.

